

БАС РЕДАКТОР

Т.Т. Аяпова – *ф.ғ.д., профессор*

БАС РЕДАКТОР ОРЫНБАСАРЫ:

Г.О. Сейдалиева – *PhD, қауымдастырылған профессор м.а.*

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Ж.А. Абуов – *ф.ғ.д., профессор*

Б.Е. Букабаева – *ф.ғ.к., доцент*

З.А. Кемелбекова – *ф.ғ.к., доцент*

З.Баданбекқызы – *ф.ғ.к., доцент*

К.Х. Абдрахманова - *ф.ғ.к., университет профессоры*

Ж.Б. Жауыншиева – *пед.ғыл. магистрі, аға оқытушы*

Д.Б. Исмаилова – *пед.ғыл. магистрі, оқытушы*

Али Али Шабан – *PhD, Каир (Египет)*

Фатима Шнан-Давен – *PhD, (Франция)*

Әлімсейіт Әбілғазы – *ф.ғ.д., профессор (ҚХР)*

У.И. Иноятова – *п.ғ.д., (Өзбекстан)*

Осман Кабадайы – *PhD, (Турция)*

НӨМІРГЕ ЖАУАПТЫ ТҰЛҒА:

С.Е. Есенаман – *магистр, аға оқытушы және
(кезек бойынша редколлегия мүшелері)*

ҒЫЛЫМИ РЕДАКТОРЛАР:

Г.О. Сейдалиева – *PhD, қауымдастырылған профессор м.а. (қазақ/орыс тілі)*

С.Е. Есенаман – *магистр, аға оқытушы (ағылшын тілі)*

С.С.Есимкулова - *пед.ғыл. магистрі, аға оқытушы (қазақ/ағылшын тілі)*

Е.З. Есбосынов – *ф.ғ.к., доцент (түрік тілі)*

*Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне
12.02.2013 жылы тіркеліп, №13343-Ж куәлігі берілді.*

Шығарылу мерзімі жылына 4 рет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Аяпова Т.Т. – д.ф.н., профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

Сейдалиева Г.О. – PhD, ассоциированный профессор

СОСТАВ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Ж.А. Абуов – д.ф.н., профессор
Б.Е. Букабаева – к.ф.н., доцент
З.А. Кемелбекова – к.ф.н., доцент
З.Баданбекқызы – к.ф.н., доцент
К.Х. Абдрахманова – к.ф.н., профессор университета
Ж.Б. Жауыншиева – магистр пед наук, старший преподаватель
Д.Б. Исмаилова – магистр пед наук, преподаватель
Али Али Шабан – PhD, Каир (Египет)
Фатима Шнан-Давен – PhD, (Франция)
Әлімсейіт Әбілғазы – д.ф.н., профессор (КНР)
У.И. Иноятова – д.п.н., (Узбекистан)
Осман Кабадайы – PhD, (Турция)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ ЗА ВЫПУСК ЖУРНАЛА:

Есенаман С.Е. – старший преподаватель, магистр пед.наук

НАУЧНЫЕ РЕДАКТОРЫ :

Сейдалиева Г.О. - PhD, ассоциированный профессор (казахский/русский язык)
С.Е. Есенаман – магистр пед. наук, старший преподаватель (английский язык)
С. С. Есимкулова - магистр пед.наук, старший преподаватель (казахский/английский)
Е.З. Есбосынов – к.п.н, доцент (турецкий язык)

*Журнал зарегистрирован в Министерстве культуры и информации
Республики Казахстан 12 февраля 2013 г. №13343-Ж*

Периодичность 4 раза в год

EDITOR-IN-CHIEF

T.T. Ayapova – *doctor of Philological sciences, professor*

EDITOR-IN-CHIEF’S ASSISTANTS:

G.O. Seydalieva – *PhD, associate professor, senior teacher*

EDITORIAL STAFF:

Zh.A. Abuov – *doctor of philological sciences, professor*

B.E. Bukabayeva – *candidate of philological sciences, associate professor*

Z.A. Kemelbekova – *candidate of philological sciences, associate professor*

Z.Badanbekkyzy – *candidate of philological sciences, associate professor*

K.Kh. Abdrakhmanova - *candidate of philological sciences, university professor*

Zh.B. Zhauynshieva - *master of pedagogical sciences, senior teacher*

D.B. Ismailova - *master of pedagogical sciences, teacher*

Ali Ali Shaban – *PhD, Kair (Egypt)*

Fatima Shnah-Daven – *PhD, (France)*

Alimseyit Abilkazy – *PhD, (China)*

U.I. Inoyatova – *doctor of Philological, (Uzbekistan)*

Osman Kabadayı – *PhD, (Turkey)*

EXECUTIVE SECRETARY:

S.Yessenaman – *MA, senior teacher*

SCIENTIFIC EDITORS:

G.O. Seydalieva – *PhD, associate professor, senior lecturer (Kazakh/Russian language)*

S.Y. Yessenaman – *MA, senior teacher(English)*

S. S. Esimkulova - *master of pedagogical sciences, senior teacher (Kazakh/English)*

E.Z. Yesbosynov – *candidate of philological sciences, associate professor(Turkish language)*

*Journal is registered at the Ministry of Culture and Information
of the Republic of Kazakhstan (Certificate №13343-J) 2013, February 12
Periodicity 4 times a year*

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

МРНТИ:14.35.09

Аліхай А.А. ¹Шаяхметова Д.Б. ²

^{1,2}КазНПУ имени Абая

¹ Магистрант 2 курса, ² Кандидат педагогических наук

Алматы, Казахстан

METHODS OF USING BLENDED LEARNING IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING TO PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Abstract

This article examines how mixed teaching methods lead to an increase in the level of knowledge and skills of students. A reference is given to modern methods and techniques of teaching a foreign language. The use of mixed learning methods leads to the activation of cognitive activity in the classroom, enriches, systematizes and consolidates knowledge. The main thing contributes to the application of the acquired knowledge on a practical path. In addition, information about combined technologies of classes is provided. Innovative pedagogical technologies-mixed technologies in connection with the emergence of new information technologies, prepared trainings, definitions of new methods and methods of teaching are provided. We stopped at the types of excursions, conversations, projects, games, music classes. Currently, the issues of improving the relations between the teacher and the student are being considered on the issues of teaching a foreign language.

Keywords: mixed, lesson, excursion, interview, project, game, music, methods.

Alikhay A.A. ¹Shayahmetova D.B. ²

^{1,2}Abay Kazakh National Pedagogical University

^{1,2} 1st year Master's Degree student, Candidate of Pedagogical sciences

Almaty, Kazakhstan

МЕТОДЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

В этой статье рассматривается, как смешанные методы обучения приводят к повышению уровня знаний и умений учащихся. Дана ссылка на современные методы и приемы обучения иностранному языку. Применение методов смешанного обучения приводит к активизации познавательной деятельности на уроке, обогащает, систематизирует и закрепляет знания. Главное способствует применению полученных знаний на практическом пути. Кроме того, приведены сведения о комбинированных технологиях занятий. Инновационные педагогические технологии-смешанные технологии в связи с появлением новых информационных технологий предоставляются подготовленные тренинги, определения новых методов и способов обучения. Мы остановились на видах экскурсий, бесед, проектов, игр, музыкальных занятий. В настоящее время по вопросам преподавания иностранного языка рассматриваются вопросы улучшения связей между преподавателем и обучающимся.

Ключевые слова: смешанный, урок, экскурсия, интервью, проект, игра, музыка, методы.

Аліхай А.А.¹ Шаяхметова Д.Б.²

^{1,2} Абай атындағы ҚазҰПУ

^{1,2}1 курс магистранты, Педагогика ғылымдарының кандидаты

Алматы қ., Қазақстан

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА АРАЛАС ОҚЫТУДЫ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада аралас оқыту әдістері оқушылардың білімі мен білімділік деңгейінің жақсаруына әкелетіндігі қарастырылады. Шет тілін оқытудың заманауи әдіс- тәсілдеріне анықтама берілген. Аралас оқыту әдістерін қолдану, сабақта танымдық іс- әрекеттің активтенуіне жетелейді, білімді байытады, бір жүйеге келтіреді және бекітеді. Ең бастысы алған білімді практикалық жолда қолдануға ықпал етеді. Сонымен қатар, аралас сабақ технологияларына мәлімет берілген. Инновациялық педагогикалық технологиялар - аралас технологиялар жаңа ақпараттық технологиялардың пайда болуына байланысты дайындалған тренингтер, оқытудың жаңа әдістері мен тәсілдеріне анықтамалар беріледі. Соның ішінде экскурсия, сұхбат сабағы, жоба, ойын, музыкалық сабақ түрлеріне тоқталдық. Қазіргі уақытта шет тілін оқытудың мәселесі бойынша оқытушы мен білім алушы арасындағы байланысты жақсарту мәселелері қарастырылған.

Кілт сөздер: аралас, сабақ, экскурсия, сұхбат, жоба, ойын, музыка, әдістер.

Introduction. Currently, the problem of teaching a foreign language in primary school is becoming more and more urgent, since educational changes are aimed at the free development of a person, creative initiative, independence of students, competitiveness and mobility of future specialists. It is known that the purpose of blended learning in teaching a foreign language is the formation of communicative competence, which makes it possible to form a person capable and ready to participate in intercultural communication. In modern language policy, including in the field of foreign languages, a personality-oriented approach to learning has been formed in recent years. The main provisions of this approach are aimed at developing the personality of students as an active subject of educational activity and comprehensive preparation for the process of continuing education, self-development and self-improvement.

Currently, consideration of the issue of mixed foreign language teaching contributes to components such as communication in terms of skills training. The student gets the opportunity to easily use the language, the communicative function is primarily present in the classroom, therefore, methodologists and teachers should work to ensure that a foreign language lesson aimed at finding reserves for improvement increases its effectiveness and improves the quality of knowledge. All this contributes to the inclusion of mixed forms of learning in the classroom in the educational process, as well as the development of independence and creative initiative of schoolchildren, which helps to increase motivation to learn a foreign language at various stages, the relationship of educational material with living conditions. Improving the overall level of training of students is largely due to the rational organization of methods and improvement of the educational process. The most important task of mastering the educational process at school is to increase the cognitive activity of students, the use of various forms and means of teaching English.

Relevance. Modern cases offer a wide arsenal of tools for learning English. The means to achieve these goals often have to be creative, unconventional and at the same time effective, meet the standards of the XXI century. Much depends on the skill of the teacher, his ability to organize the educational process, work and constant search for new forms and methods of teaching. The pedagogical creativity of a teacher freed from the template creates interesting examples of mixed forms of learning, which allows the teacher to reawaken interest in learning a foreign language.

Traditional methods (communicative, conscious-practical) teaching methods in combination with elements of the intensive method, which makes it possible to increase the effectiveness of teaching a foreign language, depending on the goals, conditions, and contingent of students.

Blended learning is like semi-distance learning. Training that adheres to the general traditional principles of building the educational process with the introduction of elements of learning via the Internet. The ratio of these two forms of education is determined by the preparation of an educational institution for this structure of the educational process, as well as the motivation and technical capabilities of students.

Mixed teaching methods. A group of teaching methods that combines all the features inherent in direct and conscious teaching methods. Depending on the principles prevailing in teaching, there are types of mixed learning methods. The most common types of mixed learning methods are: active methods in which suggestive elements are used; integral (consolidating) method; communicative method. [1, p.152].

The basis of the methods of mixed learning were the following principles: speech orientation of learning, consistency with conscious language acquisition, intuitiveness, parallel mastery of all types of speech activity, advance in oral speech. The attempt to combine the components characteristic of different methodological groups within the framework of one methodological direction was unsuccessful and, thus, caused critical comments; some experts described such methods as a coordinated system of learning a foreign language.

The purpose and significance of the study. The purpose of training is determined by the curriculum. Therefore, the teacher should plan and carry out his educational work on the basis of this program. It is necessary to distinguish between the final and secondary goals of the program, since each related program has primary and secondary goals. There are three main types of training:

- 1) education;
- 2) enlightenment;
- 3) development.

There are four types of learning goals:

- 1) education;
- 2) development;
- 3) education;
- 4) practical (practical).

At the first stage of training, the following tasks are performed:

- 1) to promote the involvement of students in the foreign language world at an early age, when they do not realize the psychological barrier of using a foreign language as a means of communication; to form students' readiness to communicate in a foreign language using mixed learning methods and the will to further master it;
- 2) to take into account the possibilities and main features of speech formation of elementary communicative abilities in 4 types of speech activity (speech, listening, reading, writing);
- 3) familiarization of students with the life of foreign students, folklore in the form of poems, fairy tales and samples of fiction for children;
- 4) formation of universal linguistic concepts, intellectual and cognitive abilities expressed in native and foreign languages;

5) acquaintance of students with new social experience through role-playing games concerning family, household, educational relations, the organization of their communication in their native and foreign languages, taking into account the peculiarities, differences [2, p.97].

Materials and methods. The analysis of the materials of the work of Iskakova P. K. "professional formation of management of innovative educational processes in universities", as well as the methods of work of Shchukin A. N. "Modern intensive methods and technologies of teaching a foreign language" were obtained as materials and methods of mixed foreign language teaching. **Results.** Analyzing the mixed methods of teaching a foreign language, it should be noted that the methodology of teaching a foreign language comprehensively includes the study of grammar and the practice of translation. A characteristic feature of these methods was the memorization of words and constructions, which was also effective because memorable words and phrases came to mind. The methods of mixed learning are based on a classroom system, teaching all kinds of speech activities: grammar, phonetics, vocabulary, the main method of teaching was reading and translating texts and studying grammar. In the methods of mixed learning, the teacher plays the main role, the students are passive listeners who perform the tasks of the teacher. The advantages of these methods are the expansion of vocabulary, mastery of translation techniques and grammar, as well as familiarization with the artistic language, the use of elements of comparison and comparison in languages. The disadvantages of these methods are the lack of oral speech skills, as well as emotional intelligence, creative activity, which have found their development in traditional teaching methods. Unlike mixed methods, traditional methods of teaching foreign languages, including problem-based teaching methods, are aimed at developing communicative activity, creativity, critical thinking and increasing mental activity. The

main direction of such methods is live communication, the learning process is close to real life situations. The activity of students that the lesson is aimed at using problem-based teaching methods. The personality of the student acting in the Learning Center as an active creative subject of educational activity. An important role in the construction of the semantic structure of sentences in speech is played by the expression of subjective judgments, reflections on a specific problem situation. Problematic teaching methods are characterized by problematization of educational material, organization of active independent activity and development of students' thinking abilities [3, p.112]. The advantages of mixed learning methods are to overcome the psychological barriers characteristic of traditional learning and eliminate the fear of mistakes. Mixed learning methods continue in the form of a modern lexicogram method, according to which many language schools function, traditional methods, in particular problem-based teaching methods, are widely used in the practice of teaching foreign languages, increase motivation, are favorable and important at the present stage.

Mixed forms of education in English lessons are usually conducted after studying a topic or several topics and performing control management functions. Such classes take place in an unusual environment. Such a change in the usual environment is appropriate, as it creates an atmosphere of relaxation when summing up the work done, eliminates the mental barrier that arises in a traditional situation due to the fear of making a mistake. The mixed form of teaching a foreign language lesson is carried out with the obligatory participation of all students of the class of the group, as well as with the use of auditory and visual clarity. In such classes, various methodological, pedagogical and psychological goals can be achieved, which can be summarized as follows:

- the knowledge, skills and abilities of students on a certain topic are monitored;
- a business, working atmosphere of students is provided, a serious attitude of students to classes is provided;
- provides for minimal participation of the teacher in his lesson.

Discussion. The main components of the forms of the lesson are: motivation, novelty, variety of forms and methods, activity of creative thinking. It is important to create an atmosphere of foreign language communication in the lesson, since passive rather than active communication prevails in the lesson. The key to the success of any standard lesson is a variety of genres, clear structural thinking, an idea that inspires children, joint preparation. Positive features that are taught by the standard: favorable conditions, simple communication, psychological comfort, a state of success, equal conditions for the disclosure of personality and opportunities for students. In a mixed learning class, the role of students is as follows: the desire to measure strength; testing knowledge, skills, skills in competition with friends; responsibility for the team; the desire to earn the praise of peers; the ability to learn new things; useful time spending [4, p.127].

The new basic training plan provides for the compulsory study of a foreign language in grades 2-4 of primary school. Studying at an 11-year-old educational institution from primary school contributes to the realization that there is an objectivity of world interest in learning a foreign language and the importance of this subject in the implementation of promising tasks, such as the growth of the average level of knowledge in the development of a child, strengthening the requirements for a common culture, the formation of readiness for intercultural and interethnic partnership.

The following trainings are highly methodological effective, carrying out a mixed form of education, development and upbringing of students [5, p.145]:

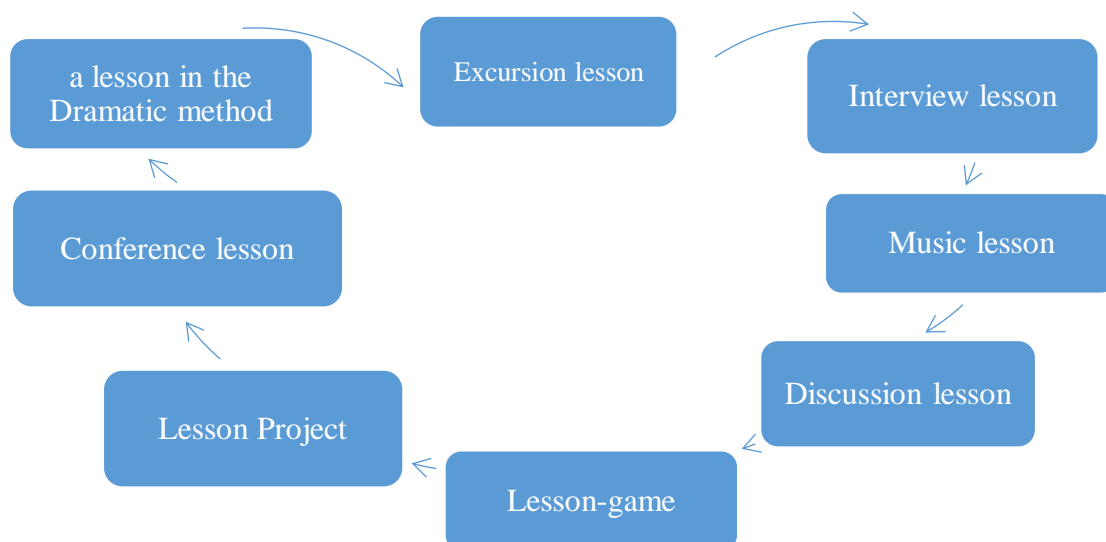

Figure-1. Important methods of blended learning in English language teaching.

Excursion lesson. Nowadays, when relations between different countries and peoples are developing day by day, familiarity with the culture of each nation becomes a necessary element of the process of learning a foreign language. The student should be able to conduct city excursions involving the use of cultural material about the peculiarities of the culture of his country for foreign guests. Teachers who are aware of the stimulating power of regional and cultural motivation strive to develop the cognitive needs of students through non-traditional classes. The purpose of the excursion lesson is to increase the interest of students in learning a foreign language, to demonstrate to children communication and the needs of subjects, deeper assimilation of knowledge, aesthetic education and tolerance education.

Interview lesson. It is difficult to say that the most convincing proof of proficiency in the translation language is the ability of students to conduct interviews on a specific topic. In this case, it is advisable to conduct an interview. The interview lesson is a form of dialogue for the exchange of information. In such a lesson, as a rule, students learn certain frequency cliches and use them automatically. The optimal combination of structured repetition provides forceful and meaningful learning. Depending on the tasks assigned, the topic of the lesson may include separate subheadings. For example: "leisure", "plans for the future", "biography" [6, p.108].

In all these cases, we are dealing with a meaningful exchange of information. However, when working with topics such as "my school" or "my city", equal dialogue loses its meaning, because partners do not need to exchange information. The relationship becomes only formal. This form of training requires careful preparation. Students independently work on a task based on the literature proposed by the teacher, prepare questions that they want to get answers to. Preparing and conducting classes of this type encourages students to further study a foreign language, contributes to the deepening of knowledge as a result of working with various sources of information, and also expands their horizons.

Music lesson. The methodological advantages of songwriting in teaching a foreign language are obvious. It is known that in ancient Greece many texts were studied by singing, and in many schools in France this is still practiced today. The same can be said about India, where alphabet and arithmetic are currently taught in elementary schools.

The musical lesson contributes to the aesthetic and moral education of schoolchildren, reveals in more detail the creative abilities of each student. Thanks to the sound of the musical, a favorable psychological climate is formed in the classroom, fatigue is reduced, language activity is activated. In many cases, it acts as a discharge, reducing stress and restoring students' performance [7, p.72].

Discussion lesson. Such a lesson is characterized by an active discussion of certain issues. Discussion in a foreign language helps in oral practice and conscious use of a foreign language for practical purposes. The debate lesson is based on the following skills:

1. Logical and critical thinking.
2. The ability to systematize your thoughts.
3. Speech skills.
4. Rhetorical skill.
5. Ability to work in a team.
6. The opportunity to go on stage publicly.

Lesson-game. Play is one of the most important teaching methods. The factors accompanying the game (a sense of interest, satisfaction, joy) facilitate learning. Games can be used for various purposes: when memorizing and fixing new words; for the formation of oral speech skills; as a form of independent communication of students in a foreign language. In higher educational institutions, it is desirable to use mainly role-playing games.

Lesson project. The project methodology is characterized by high sociability, allows you to create an atmosphere of creative research. When working on a project, the following conditions must be met: project topics can be related to both the country of the language being studied and the country of residence of students. Students should be guided by a comparison of events, facts from the history and life of different nationalities. It is necessary to direct students to use the most realistic texts. The topic should be close and interesting for students, and students should use facts from interrelated fields of knowledge [8, p.101].

Conference lesson. This lesson should be done as a final lesson on the topic covered. As a rule, it is implemented in the form of a role-playing game, since specific roles should be applied: these are conversations between members of the delegation or other members of the

group, representatives of the press, journalists of newspapers and magazines, photo correspondents. The participants of the conference are given a specific topic. During classes, students practice monologue speech, learn to ask problematic questions of a reasoned nature and clearly answer questions. Children really like these classes because they are trying to develop independent work skills, striving for creative search. At the end of classes, as a rule, students share their impressions and determine that they have won.

A lesson in the dramatic method. The dramatic method was invented by Manfred Shewe as a result of a long British tradition of teaching drama. His goal was to find a more effective way of teaching and learning languages than regular courses or classes at school. It was assumed that this goal would be achieved by forcing students to act when reading in fictional situations [9, p.48].

The method consists of small steps described below: Before the lesson begins, a short prose text serves as the basis for the lesson topic. The view from this text is built with a professional frame for the lesson. Students should think about this picture and create fantasies in it.

The teacher, as a first step in the middle of the lesson, gives him a paper with the inscription "read places. Soon a kind of brainstorming session takes place, and students have to find their own associations for the word "room" and write them down on paper. Secondly, the teacher projects the drawing of the room on the wall and invites students to memorize as many details as possible. Then, at the third stage, the search for previously detected associations in the image takes place. The fourth step asks students to come up with a place where they want to be at this special moment, and the class is designed accordingly – the fifth step. The requirements need to be systematized, more pictures should be drawn, and furniture can work as a decoration of a place that one or even several students want to occupy. At the end of the decorating process, the classroom should look like this place.

The sixth step is to the student who guessed the decorated place. He has to wander around this fictional room or place and tell other students some details that are not visible. After the teacher asks what happens here, when and where, small groups of students must "create" a fictional person who lives there. The members of these subgroups must find the character and body language for this person, as if they themselves "were" this person.

When using these methods, the task of the teacher is, first of all, the organization of cognitive activity that develops the abilities of students. The following functions of non-traditional English lessons should be noted:

- learning function-non-traditional classes can develop children's attention, memory, the ability to perceive information and work with it, as well as other general educational skills, as well as the ability to make decisions;
- the educational function is manifested in the acquisition by children of the ability to communicate, work in a team, be friendly and willing to treat the people with whom they have to work;
- an entertainment function is a function that does not prevent a child from learning in class, an atmosphere that evokes positive emotions and can turn a lesson into an unusual event.;
- communicative function-teaching children communication skills in foreign languages, as well as the ability to express their thoughts correctly;
- relaxation function-relaxation, elimination of emotional stress caused by prolonged daily school stress;
- the developing function is the identification and improvement of such personal qualities necessary to activate the hidden personal qualities of the student. Based on the above, non-traditional methods can be used in English lessons can be used in various situations and institutions. Such classes can be used both systematically and periodically, both in large and small groups. It all depends on the technique used during classes [10, p.123]. The technologization of learning is primarily the creation of a mutually beneficial pedagogical environment at each lesson, the introduction of a high level of humanism and individuality among teachers and students. The main content of the new communication is that during the learning process, communication becomes more comfortable and increases students' knowledge. One of the effective learning technologies in the modern educational process is learning based on effective lessons. Only the volume of educational material is growing every year, and there is not enough time for training. According to the new technology, it is required that each teacher carefully uses the time allotted for classes. Involves the use of various effective methods in technology lessons

Conclusion. Education plays an important role in accelerating the socio-political and economic growth of any state, therefore effective education is crucial. Effective teaching means not only providing students with extensive education, but also deeper immersion in technical aspects and ensuring that the student moves forward from one level to another, allowing the student to slowly develop and conceptualize the content. Thus, efficiency is not the same as a classroom or excellent academic performance, but rather a guarantee

that the content provided will bring students the best results. The choice of the teaching method is best formulated by answering these questions: "what are the goals of this training session?". and "what are the best ways to achieve these goals?". It is known that the main task of a teacher is to motivate a student to learn. Using non-traditional forms of teaching in the classroom is the best way to motivate a child. Motivation can be considered as the subjective world of the student. It is determined by his needs and increases the abilities that are important for the activation of all psychological processes. It follows from the above that the effectiveness of using non-traditional methods in the classroom largely depends on the teacher's ability to correctly build a lesson and correctly choose one or another teaching method. The choice of non-traditional specific teaching technologies is determined by the target orientation, content specifics, individualization of training, technical equipment of the department. The use of non-traditional methods allows you to increase interest in the subject being studied, as well as to unleash creativity and increase self-awareness.

Blended learning lessons should always be used as final lessons. This is due to the fact that it is important to generalize and consolidate the knowledge, abilities and skills of students. Well, classes of the old form of education can lead to the loss of constant interest in the subject and the educational process. Before applying the methods of blended learning, it is necessary to prepare carefully and, above all, clearly formulate systems of specific learning and education goals. When choosing the types of blended learning, the teacher must take into account the specifics, temperament, level of preparedness of the class as a whole and the characteristics of individual students. If we consider the most popular methods for conducting mixed learning classes, we can conclude that non-traditional classes are usually a non-systemic event. The system method can only be associated with the use of modern technologies in the classroom, but this requires expensive equipment that not every educational institution can afford.

The most popular in modern practice is the use of blended learning lessons to learn English after studying a topic or several topics that perform learning management functions. Such classes are held in an unusual, unconventional environment. Such a change in the usual situation is appropriate, as it creates a festive atmosphere when summing up the work done, eliminates the psychological barrier that arises in a traditional situation due to the fear of making a mistake. In such classes, you can achieve a wide variety of methodological, pedagogical and psychological goals.

List of literature

1. Iskakova P. K. "Professional formation of management of innovative educational processes in higher educational institutions". Abstract. - Turkestan, 2019, p. 211.
2. Shchukin A. N. "Modern intensive methods and technologies of training foreign languages". - Moscow: Philomatis. – 2018, p. 330.
3. Freeman S.Y., Freeman E.D. «ESL/EFL Teaching: Principles for Success». – Portsmouth, NH: Heinemann. 2015, p. 166.
4. Arinova G. K. The place of pedagogical technologies in the system of new content Education // 12-year education, 2001, No. 4, p. 176.
5. Mukhina S. A. Netradionic pedagogical technologies in training / S. A. Mukhina, A. A. Solovyova, M.: Phoenix, 2016, p. 384.
6. «Assessing writing» by Sara Cushing Weigle, The Cambridge Language Assessment Series, 2002, p.124.
7. «Let's write» by John Foster, published in 2014, New York, p.94.
8. «Preparing to teach writing» research, theory, and practice by James D. Williams, 4th edition, 2014, published in New York, p.163.
9. «The student's guide to writing» spelling, punctuation and grammar, John Peck & Martin Coyle, 3rd edition, 2012, published by Palgrave Macmillan, p.271.
10. Baigazieva G. introduction of new pedagogical technologies. Primary school №106 2018. p. 276.

МРНТИ 14.35.09

A. Yesbolatova¹

¹2nd year Master's degree student

Institute of Philology

Kazakh National Pedagogical University named after Abai

ansagan.yesbolatova@mail.ru

USE OF SOCIAL MEDIA IN TEACHING ENGLISH TO SECONDARY SCHOOL STUDENTS: ADVANTAGES AND POSITIVE ASPECTS

Abstract

The quick advancement of information and communication technology, namely social networks, makes this piece relevant today. The article explains how social networks may be used to help students learn in a classroom setting. Additionally, how social networks may be used for educational and extracurricular purposes, as well as their advantages. Social media is promoted as an essential tool for education and student life.

Keywords: social network, education, educational process, communication technologies, learning process.

А. Есболатова¹

¹магистрант 2 курса

Институт филологии

Қазақхский национальный педагогический университет имени Абая

ansagan.yesbolatova@mail.ru

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ В ПРЕПОДАВАНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДНИХ ШКОЛЬНИКОВ: ПРЕИМУЩЕСТВА И ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ

Аннотация

Стремительное развитие информационных и коммуникационных технологий, а именно социальных сетей, делает эту статью актуальной. В статье объясняется, как можно использовать социальные сети, чтобы помочь учащимся учиться в классе. Кроме того, как социальные сети можно использовать в образовательных и внеучебных целях, а также их преимущества. Социальные сети продвигаются как важный инструмент для образования и студенческой жизни.

Ключевые слова: социальная сеть, образование, образовательный процесс, коммуникативные технологии, учебный процесс.

А. Есболатова¹

¹2 курс магистранты

Филология институты

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

ansagan.yesbolatova@mail.ru

ОРТА МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҚ ҚОЛДАНЫЛУЫ: АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ МЕН ОҢ АСПЕКТІЛЕРІ

Аңдатпа

Ақпараттық-коммуникациялық технологияның, атап айтқанда, әлеуметтік желілердің жылдам дамуы бұл мақаланы өзекті етеді. Мақалада оқушыларға білім беру барысында әлеуметтік желілерді қалай пайдалануға болатыны түсіндіріледі. Сонымен қатар, әлеуметтік желілерді білім беру және мектептен тыс мақсаттарда пайдалану түрлері, сондай-ақ олардың артықшылықтары көрсетілген. Әлеуметтік желі білім беру үдерісі мен оқушы ортасында маңызды құрал ретінде алға тартылады.

Кілт сөздер: элеуметтік желі, білім беру, оқыту үдерісі, коммуникациялық технологиялар, оқу процесі.

Introduction. Information technology is currently being thoroughly and widely introduced in all facets of education. The translation of contemporary information resources and information and communication technologies into a resource of the educational process, which guarantees the production of qualitatively new educational outcomes, is the primary objective of the informatization of the educational system. The development of information and communication technology could not help but influence changes in an educational institution's management plan. In order to ensure the integration of contemporary technologies into the system of education, educational, methodological, and managerial activities, as well as the creation of an educational information environment within the institution, organizational changes are required in all areas of an educational institution's activity. The development of ICT abilities among all teaching personnel is actually required in the context of the active introduction of contemporary information technologies [1]. By taking into consideration the interests and demands of contemporary children and adolescents, as well as the trends in the development of the information society, this will successfully solve the concerns of updating the forms and methods of education and educational activities.

You may plan club events by bringing together students from various locations with the use of social networking platforms. The use of social networks in the educational process encourages knowledge sharing, boosts student engagement in classroom activities, and encourages the growth of creative skills and intellectual curiosity. These all contribute to the development of knowledge and skills in a favorable way. Do not overlook the interaction between the instructor and parents, which is a crucial part of the educational process. The present pace of life makes it difficult for parents to keep up with every development in their child's academic life. Utilizing the network space will enable the instructor and parents' relationship to remain intact. Social networks offer a chance for active involvement in the educational process, in administration, in evaluating the quality of education, in discussing and developing initiatives, and in ideas that form the basis of the country's education development plan [2].

Currently, the following categories of social media usage in a learning environment may be distinguished:

Student group and individual projects are organized. Utilizing social networks has the benefit of enabling group evaluation of outcomes and work processes. Additionally, you may create a personalized educational path for the student using social networks, and you can use it as a hub for managing remote learning.

Controlling recreational and educational activities. Social media has made it possible to host multiple competitions and olympiads, employ presentations and films in the teaching process, and publish breaking news quickly.

Setting up distant learning. Social media platforms may be utilized to learn about methodological advancements and to study lectures, presentations, video, and audio files, which is crucial for distance learning students.

Organization of project activities of students. Social networks can act as a platform for creating individual and network projects of students. By participating in a network project, a student acquires interdisciplinary competencies in various areas, and he develops such qualities as responsibility in decision-making, flexibility of thinking, teamwork, responsibility and diligence.

Exchange of resources and information. Social networks allow saving, publishing and exchanging information to all participants in the educational process, and independent search activity contributes to the activation of cognitive activity.

The opportunity for self- and ongoing education. The contact between participants throughout the educational process is viewed as continuing at any moment that is acceptable. Additionally, there is a chance to offer practical assignment advice or information help to those who missed class.

Interaction between participants is organized. Participants in the educational process, both within and outside of educational institutions, can communicate through social networks. They make it easy to communicate with both students' parents and other members of the student body. A public page or a topic group can be created on social media, for instance.

Possibility of creating a portfolio of student's personal achievements. An electronic portfolio allows you to present many of the results and achievements of the student in an interactive and accessible form.

The ability to announce events, such as olympiads, competitions, open days, conferences, etc. For example, you can use Twitter to keep up to date and stay in touch.

Search for invited lecturers or practitioners. On social networks, you can use new acquaintances with colleagues to invite them to speak in front of an audience. Such mutual assistance can become effective and useful.

As a way to aid learning, social media is increasingly being used in the education sector. This is true because social networks exhibit qualities that make them a good learning tool, such as accessibility and participation. The use of social media in education has both good and bad sides. Students benefit from using social media to learn new things. Students can search and learn many types of materials needed for the learning process through social networks [3]. Social media can also help children strengthen their ability to take in the variety of information available.

Students can better learn about and use technologies through social networks. The invention of social networks was a direct consequence of the development of communication and information technologies. Students should learn more and study technology due to its rapid growth.

This is due to the fact that students often use technology, which requires a deeper understanding of them, which is with a diverse student body. No one left behind is a concept introduced through technology-based learning. All students are considered to benefit from education.

Students have total control over their academic goals while using social networks to study, and this practice is associated with cutting-edge learning techniques. It is the outcome of a social media-based learning process that pupils undertake and is closely related to autonomous learning, also referred to as self-regulated learning. Since they are in charge of the learning activities, students may decide how they want to be covered in the media and how they want to express their thoughts on social media.

Students can interact on social media with one another, instructors, and other experts to discuss topics or pick up new information. This is possible anytime, anyplace because many social media platforms may be utilized on PCs or mobile devices. Social networking in the classroom can assist students in building new communities. In general, students utilize social media to interact with individuals who share their interests, pastimes, and worldview. It can establish new online groups and take part in a variety of positive and fruitful pursuits. There is no doubt that students may gain a lot from the online community. One benefit of the Internet and online groups is the information exchange and development of new networks.

Social networks are crucial for the development of talent. We are all aware of how simple it is to locate the top talent thanks to social media. For instance, a young man with a fantastic voice who films it on video, uploads it to social media, and shares it with his friends and the public might help producers find him and ask him to make an album.

Social networks come in many forms. This allows children to practice their ingenuity. Students who can write, for example, will develop their writing skills by starting a personal blog [4]. Blogs, which are social networks, provide anyone with the opportunity to express their ideas, views or opinions on many issues.

As social beings, humans need to interact and form social bonds with other humans in order to exist. Social networks are a kind of modern communication that allows anyone to connect with other people around the world, including students. But the more time is spent chatting and chatting online, the less time is spent chatting and interacting with other people in the real world.

Face-to-face communication involves constant body language, which he won't be able to interpret easily. He thus becomes unable to effectively interact in person. Through social networks, students may connect with anyone and form friends. Although having many friends is wonderful, establishing friends online isn't that much fun. There are several bogus accounts dispersed around the Internet, and students should be aware of this. Online dating frequently results in fatalities or other crimes. The excitement of making new friends and chit-chatting causes students to become less alert of potential dangers and less watchful.

Students can now very easily share content with their friends, classmates, and other contacts, including links to other websites. They often use their smartphones, laptops, PCs, tablets, and other Internet-connected devices to share ideas, tips, learning materials, and school assignments [5]. Through this, they provide useful information about their tests and lectures.

Social media is a common tool used by teachers today while instructing kids in the classroom. There are several advantages for teachers who use social media, including:

- the ability to interact with teaching staff who are more effective in the education and learning process;
- streamlining the teaching and learning process as it is no longer limited by space and time;

- learning becomes more interesting because teachers can use multimedia (images, photos, animations, audio, and video) to improve learning materials;
- a means of engaging pupils in more meaningful relationships. Teachers' experience learning in the classroom will be enhanced by the efficient usage of social media.

The use of social networks in education is demonstrated by the examples below:

- Self-learning. Websites designed with education in mind are referred to as educational websites. Self-paced learning, which enables the student to study course content whenever and wherever suits him or her best, is a distinguishing feature of these websites.
- Students engage in countless discussions on a range of subjects in discussion forums as part of their self-discovery. This improves the students' self-awareness by allowing them to interact and share information with one another across geography.
- Development of Skills: Through blogging, students may engage in practical exercises that will help them hone their skills. In current technological era, using social networks may help someone communicate and solve problems more effectively.
- Thanks to social media, information may be shared about a trial, a particular topic, a workshop, or a conference more rapidly and with greater involvement [6]. People may learn at the correct moment and get more active because of networking.
- Quicker Content Delivery: By integrating social media into the educational system, we can offer curriculum more quickly, broaden the scope of the learning environment to encompass the actual world, and improve students' learning experiences by exposing them to the real world.
- Social media allows users to attend conferences and seminars from their workplace at a time that is convenient for them, anywhere in the world. Education is no longer hampered by geographic distance.

Conclusion. Social networks are now being incorporated into the educational process, allowing for the expansion of a single information space, the creation of free and open educational resources for students, and the development of a new informational way of thinking for everyone involved in the educational process.

Students benefit from using social media to learn about and use technology. The invention of social media was a direct result of the growth of communication and information technology. The advancement of technology necessitates that students learn more about and study it in-depth. This is due to the fact that students frequently use technology, which forces them to become more familiar with and proficient with it in order to support future learning processes. Students can communicate on social media with one another, teachers, or other specialists to discuss or learn new things. Because different social media platforms may be used on computers or cellphones, this can be done whenever and anywhere. In the field of education, social media can aid students in establishing new communities. Students utilize social media in general to connect with people who share their interests, hobbies, and worldviews. This can create new online communities and engage in a number of constructive and advantageous activities. Students can definitely benefit greatly from the online community. Exchanging information and establishing new networks is one of the advantages of the internet and online groups.

Social media has significantly improved its reputation as a reliable information source and a channel for companies to interact with customers globally in recent years. Using social media, teachers may raise their pupils' academic engagement and technological proficiency. It fosters a strong sense of collaboration in the classroom along with bettering communication with the students.

References

1. https://www.sgu.ru/sites/default/files/conf/files/2021-03/milinchuk_e_s_osm_2021.pdf
2. Kalia, G. (2013). *A Research Paper on Social media: An Innovative Educational Tool. Issues and Ideas in Education, Vol. 1, pp. 43–50.*
3. https://www.researchgate.net/publication/353958127_Role_of_Social_Media_in_Education
4. Kienata, M. (2016, August 15). *Spending Time on Internet and Social Media. (H. Mardiana, Interviewer)*
5. Liu, Y. (2010). *Social Media Tools as a Learning Resource. Journal of Educational Technology Development and Exchange.*
6. Selwyn, N. (2011). *Social Media in Higher Education. Sample Essay – Selwyn.*

МРНТИ 14.35.09

Nadirova E., ¹Z.A. Kemelbekova²

¹Master degree student

²Candidate of philological sciences

Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan

EFFECTIVENESS OF THE COGNITIVE APPROACH IN TEACHING ENGLISH GRAMMAR

Abstract

The article discusses the main purpose and effectiveness of cognitive learning, as well as their examples. The cognitive approach uses not only intellectual cognitive mechanisms implemented in traditional verbal teaching methods, but also sensory-perceptual channels of various modalities, as well as sensory-intuitive ways of obtaining new knowledge.

Among the main factors of the development of a cognitive approach in teaching grammar to students at the university in English lessons during communicative-oriented reading, we have identified: 1) selected text material with language information about the role of the English language in modern society; 2) increasing the cognitive and cognitive activity of students in performing special tasks in the context of text material adapted by English textbooks for 1st year students from various sources: fiction, newspapers and magazines; 3) active reading activity of students in the direction of cognitive, educational and research activities; 4) discussion of various translation materials followed by a collective discussion, during which the abilities of students in the cognitive and cognitive aspect were revealed. 5) active contact with the university library, participation of students in informational events; 6) organization of role-playing games.

Thus, the developed technology based on the content materials on the presented types of activities contributed to the improvement of the skills and abilities of students in the organization of cognitive cognitive activity in all forms of speech foreign language activity, contributed to the activation of educational and cognitive independence in line with personally significant parameters for them.

Keywords: cognitive learning, cognitive sphere of personality, cognitive development, foreign language, effectiveness of the method.

Надилова Э.В.,¹ Кемелбекова З.А.²

¹Магистрант, доцент

²Филология ғылымдарының кандидаты

Абай атындағы Қазақұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан Республикасы

АҒЫЛШЫН ГРАММАТИКАСЫН ОҚЫТУДАҒЫ КОГНИТИВТІ ТӘСІЛДІҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Мақалада когнитивті оқытудың негізгі мақсаты мен тиімділігі, сондай-ақ олардың мысалдары талқыланады. Когнитивті тәсіл дәстүрлі ауызша оқыту әдістерінде жүзеге асырылатын интеллектуалды когнитивті механизмдерді ғана емес, сонымен қатар әртүрлі әдістердің сенсорлық-перцептивті арналарын, сондай-ақ жаңа білім алудың сенсорлық-интуитивті жолдарын пайдаланады.

Жоғары оқу орнында ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың грамматикасын оқытудағы когнитивтік тәсілді дамытудың негізгі факторларының ішінде біз мыналарды атап өттік: 1) қазіргі қоғамдағы ағылшын тілінің рөлі туралы тілдік ақпараты бар таңдалған мәтіндік материал; 2) мәтіндік материал контекстінде арнайы тапсырмаларды орындауда оқушылардың танымдық-танымдық белсенділігін арттыру, 1 курс студенттеріне арналған ағылшын тілінің оқулықтарымен бейімделген: көркем әдебиет, газет-журналдар; 3) оқушылардың танымдық, оқу және зерттеу қызметі бағытындағы белсенді оқырмандық қызметі; 4) оқушылардың танымдық-танымдық аспектідегі қабілеттері анықталған кейіннен ұжымдық талқылаумен түрлі аударма материалдарын талқылау. 5) ЖОО-А кітапханасымен белсенді байланыс, оқушылардың ақпараттық сипаттағы іс-шараларға қатысуы; 6) рөлдік ойындарды ұйымдастыру.

Осылайша, ұсынылған қызмет түрлері бойынша мазмұн материалдары негізінде әзірленген технология шет тіліндегі сөйлеу әрекетінің барлық түрлерінде оқыту когнитивті-танымдық іс-әрекетті ұйымдастыруда оқушылардың дағдылары мен дағдыларын жетілдіруге ықпал етті, олар үшін жеке маңызды параметрлерге сәйкес оқу-танымдық тәуелсіздікті жандандыруға ықпал етті.

Кілт сөздер: когнитивті оқыту, тұлғаның когнитивті саласы, когнитивті даму, шет тілі, әдістің тиімділігі.

Надинова Э.В.¹ Кемелбекова З.А.²

¹Магистрант, доцент,

²Кандидат филологических наук

Казахский национальный педагогический университет имени Абая г. Алматы, Казахстан

ЭФФЕКТИВНОСТЬ КОГНИТИВНОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ ГРАММАТИКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье обсуждается основная цель и эффективность когнитивного обучения, а также их примеры. Когнитивный подход использует не только интеллектуальные когнитивные механизмы, реализованные в традиционных вербальных методах обучения, но и сенсорно-перцептивные каналы различных модальностей, а также сенсорно-интуитивные способы получения новых знаний.

Среди главных факторов развития когнитивного подхода в обучении грамматике учащихся в ВУЗ-е на уроках английского языка в ходе коммуникативно-ориентированного чтения мы выделили: 1) отобранный текстовый материал с языковой информацией о роли английского языка в современном обществе; 2) повышение когнитивно-познавательной активности учащихся в выполнении специальных заданий в контексте текстового материала, адаптированного учебниками английского языка для студентов 1 курса из различных источников: художественной литературы, газет и журналов; 3) активная читательская деятельность учащихся в направлении познавательной, учебной и исследовательской деятельности; 4) обсуждение разнообразных переводческих материалов с последующим коллективным обсуждением, в ходе которого были выявлены способности учащихся в когнитивно-познавательном аспекте. 5) активный контакт с библиотекой ВУЗ-а, участие учащихся в мероприятиях информационного характера; 6) организация ролевых игр.

Таким образом, разработанная технология на основе материалов содержания по представленным видам деятельности способствовала совершенствованию умений и навыков учащихся при организации обучающей когнитивнопознавательной деятельности во всех формах речевой иноязычной деятельности, способствовала активизации учебно-познавательной самостоятельности в русле лично значимых для них параметров.

Ключевые слова: когнитивное обучение, когнитивная сфера личности, когнитивное развитие, иностранный язык, эффективность метода.

Introduction. Cognitivism is a branch of psychology and an approach to learning that focuses on thought processes. Cognitive scientists believe that learning is determined by how our mind perceives, processes, stores, and then reproduces and uses information. Therefore, they consider learning as an internal process, including memory, thinking, reflection, abstraction, motivation and metacognition.

According to the cognitive approach, the mind is like a computer. It functions on algorithms that it develops for information processing and decision-making. The brain stores knowledge in long-term memory in the form of schemas - mental structures, combining related concepts and concepts in them.

The main tasks of the cognitive approach are to understand and explain how all these thought processes are arranged and function. In the context of education, this means creating strategies that will allow the student to apply new information in different settings. The teacher submits new information in such a way as to link it with the knowledge already available to the student — that is, to create or change, expand existing mental schemes [1].

The work of the British psychologist Frederick Charles Bartlett also played an important role in the development of the cognitive approach. In 1932, he formulated the theory of circuits.

The scientist called schemas mental constructions into which, according to his assumption, the brain organizes its knowledge about the world so that new information is easier to process and remember. When a person comes across information that corresponds to an already existing schema, his brain interprets it based on this cognitive structure. However, if the information does not fit into the existing scheme, it is likely to be forgotten [2].

The cognitive aspect in teaching a foreign language has its own specifics. Unlike cognitive science, which is primarily interested in the process of cognition and processing of information by a person in general and regardless of a particular language, a researcher and a teacher of a foreign language proceeds from the recognition of the dual nature of the cognitive nature of a person. On the one hand, the cognitive abilities of a person as such are comparable in different languages. On the other hand, in the cognitive aspect, all linguistic phenomena are considered as peculiar layers of human experience, transmitting various types of knowledge about reality. It follows from this that the cognitive experience of speakers of different languages (i.e., the experience of mastering the real world, fixed in this linguistic and national community) is different, does not coincide.

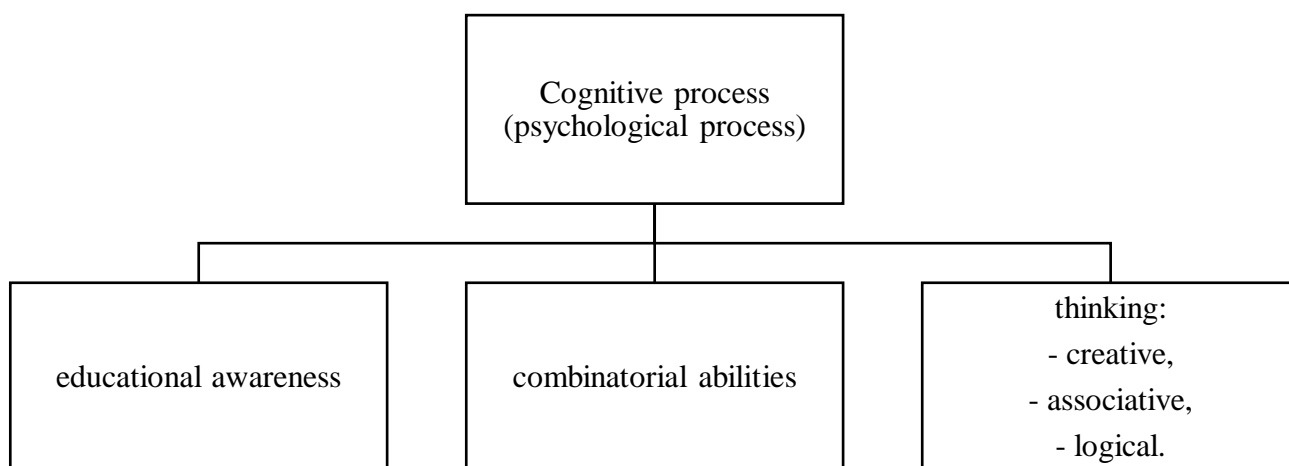
A native speaker of a given language who has assimilated and mastered the cognitive experience that has been developed in his national community, starting to learn a foreign language, meets with the need to understand and assimilate a different conceptualization of the world, another cognitive experience anchored in another, foreign language for him [3].

Natural language is a mechanism that connects thoughts, i.e. mental representations, with forms of expression, therefore, the transition in the process of speech activity from one language to another is not only a transition from one language system of thought transmission to another (in the sense of external differences of languages), but also a transition from one system of thinking to another.

The cognitive approach to a foreign language aims at the need to take into account the differences in the nature of thinking of representatives of different languages, to consider the cognitive aspects of linguistic phenomena, i.e. to explain them by their connection and conjugation with the processes of cognition of the world. This approach allows you to consciously approach the description of the language from the point of view of national peculiarities not only of linguistic expression, but also of understanding the real world, allows you to better understand and explain the specific difficulties of a foreign language and organize the learning process more effectively [4].

The cognitive aspect consists in knowing and taking into account the patterns of language acquisition. The task of "cognitive" learning is to help the student build this system. To do this, it is necessary to provide him with not ready-made knowledge, but adequate strategies for mastering the language, the use of which affects the development of the intellectual abilities of students, the activation of their cognitive activity, as well as procedures for acquiring and using knowledge. The discussed aspect, therefore, is one of the most important means of forming a worldview. Techniques implemented in line with the cognitive orientation of learning have a huge educational potential. They develop independence of thinking and action, the desire to manage their own learning and evaluate it, in addition to mental development, contribute to the spiritual and social development of the individual [5]. Consider its effectiveness in the table below.

Table 1. Cognitive process of learning English grammar

This is an important psychological and didactic aspect of cognitive learning - in a minimally short period of time, a huge amount of nonverbal and verbal information is accumulated and synthesized in the

consciousness of each student, which is practically impossible to implement with the support of only the teacher's classroom visual demonstration material.

Materials and methods. The theoretical method of analysis was used in the work, namely:

- classification;
- generalization;
- study and analysis of literature.

The training material included a selection of text materials in line with the learned lexico-grammatical topic. Special attention was paid to reading fiction in English. A huge role in this was played by the reading technique, considered as a sum of techniques that contributes to the processing of both linguistic (lexical) and grammatical information. In this regard, considerable attention was paid to improving the speed of reading, because a high pace was an indicator of the formed technical side of students' training.

The following exercises were used to develop skills to increase the speed of reading:

1) removing difficulties in understanding the text and contributing to the solution of tasks to ensure the psychological mood of high school students in preparation for reading the text, independently building a hypothesis about its content as a cognitive-cognitive quality;

2) concentrating students' attention on solving "technical" problems, contributing to the awareness of the content component of reading;

3) orienting students to cognitive-analytical comprehension and solving semantic tasks aimed at improving their speech, developing technical skills and skills that positively affect the perception of the content of the text through reading.

The content of the educational activity for the development of the cognitive potential of students in English included independent extracurricular work, which involved reading and translating articles from various journals in order to develop skills for meaningful reading of fiction and special literature. In order to realize the goals and objectives set, the idea of organizing high-quality independent work of 1st-year students of Abai Kazakh National Pedagogical University.

The work consisted of several stages:

1) preparing students for independent work in the form of fixing techniques in deciphering the content of a foreign text;

2) educational, methodological and pedagogical support in the form of the availability of fiction in the university library, teacher consultations for reading;

3) organization of systematic work on self-organization of students in the context of intensification of forms of independent work of students;

4) implementation of constant monitoring and monitoring of the quality of independent work by students.

When organizing the reading work, texts from the works of fiction by English and American writers (E. Hemingway, S. Bronte, A.J.) were used. Priestley, A. Haley, S. Maugham, A.J. Cronin). This form of work assisted in enriching the lexical and terminological stock of students, as fragments of artistic materials contained useful information concerning the principles of education through the coverage of modern achievements in the field of philology, linguistics, etc.

Results. Students working with the text and, at the same time, acquiring the skills of correct reading, will learn to make an appropriate analysis of its content, highlighting words with special semantic characteristics (real words, non-equivalent vocabulary, words with a national-cultural component, precedent names and expressions).

In this context, we analyzed the difficulties encountered in the perception and reproduction of language material, mastering the basics of speech activity, identifying the reasons for the lack of students' necessary language skills and skills required to ensure cognitive and cognitive activity in the course of learning English. On the basis of the questionnaire, the students' opinion was revealed about the role and importance of English in the personal development of high school students, in choosing a future profession, taking into account the priority and communicative value of this foreign language.

The results of the data obtained made it possible to identify factors that positively affect the overall process of activating the language activity of high school students when learning English, the intentions of students in the line of professional orientation after graduation from a general education institution.

Table 2. Characteristics of the reasons that make it difficult to learn English the language of the 1st year students of Abai Kazakh National Pedagogical University

Reasons	Answers (%)
1. Lack of interest in the subject of English	20%
2. Personal disorganization	60%
3. Insufficient number of study hours in English	10%
4. Dissatisfaction with the schedule	10%

The absence of any reasons that make it difficult to learn English in general education institutions was indicated by 10% of students. In our opinion, this was the result of a painless entry into the educational process of students of the experimental group, carried out within the framework of our proposed model for the development of the cognitive potential of university students.

The analysis and comprehension of such words, of course, contributed to the understanding of the content of the text, the development of speech-making skills, intuition, mastering the techniques of retelling the content of the text, drawing up a plan for retelling, preparing for intercultural communication.

An essential stage of such work is the achievement of a conscious approach to perceive the meaning of each unknown word at the context level, memorization and repetition of new lexical and grammatical units in the system of language and speech exercises/tasks.

Work on the text and its skillful combination with reading contributes to the creation of pedagogical conditions for discussions, conversations, in the context of expressing their judgments within the framework of the topic under discussion on excerpts of text material. This way of work can be organized both orally and in writing with the allocation of the main characters of the work, precedent names and expressions reflecting cultural and historical information necessary for the general development of the horizons and cognitive-thinking potential of 1st-year university students in English lessons. It should be noted that through the organization of extracurricular reading, students were effectively included in the process of forming the skills and abilities of conscious reading.

During the learning experiment, it turned out that students showed initial skills of independent aspiration for writing an article, began to treat tasks related to translation from the studied English into Russian with great interest and responsibility, realizing that the quality of activation of cognitive and cognitive activity of students accelerates the process of mastering English in the conditions of general education institutions of the country.

The ability of students to perceive the content of the read text, the semantics of lexical units in the contextual word environment, the comprehension of grammatical constructions based on tasks and exercises showed the degree of foreign language training and motivation of students to learn English. It is noteworthy that reading texts had a positive impact on the stubble of students' acquaintance with the culture of English-speaking peoples, thereby generating the process of acculturation.

Students learned the practice of writing small annotations and abstracts, depending on the nature of the source. Thus, the most linguistically prepared 1st-year students prepared their small annotations for educational translations, for information on the topic "Literature of the West", "English is the language of the Planet", etc. High-quality work on the text, repeated reference to its content removed difficulties in understanding the text, and the teacher's guiding activity through recommendations contributed to success in mastering the skills and abilities of comprehending the text, honing the technique of making an abstract or abstract in the language being studied. A large place was given to role-playing games, because they, as a group form of education, focused on creating full-fledged conditions for direct foreign language communication and provided opportunities for students to try themselves in one form or another of speech foreign language communication. Moreover, during the period of teaching cognitive-cognitive activity, students already had some preparation for this type of activity. In general, the process of teaching cognitive-cognitive activity was designed to expand and deepen the horizons of students, which contributed to their

further orientation in educational materials in English, analysis and synthesis/generalization of the knowledge gained, the promotion of their own assessments of perceived information.

The role-playing game was organized after careful work on the topic, absorbing a system of texts in the context of the topic and composing monologue and dialogical statements based on them in question-and-answer form. A kind of foundation for organizing a role-playing game was created on the basis of reading, translation, question-and-answer work on the topic, practicing technical pronunciation skills in a new vocabulary and repeating the most commonly used one.

The conscious use of the species-time forms of verbs was carried out by the students on the basis of the analysis of grammatical turns, according to the text. The expansion of the framework of foreign language communication initiated during the period of cognitive activity in the 1st year continued in the process of extracurricular work. The achievement of the skills of automatism in pronunciation and the removal of difficulties was achieved through frontal, choral and individual work in the form of exercises: phonetic, where the pronunciation of the basic vocabulary of the topic was practiced; grammatical – the system of knowledge and skills present in the correct use of modern forms of verbs in oral speech was concretized.

The joint work of students under the direct supervision of the teacher involved the analysis, comparison and synthesis of lexicographic material, in which the process of understanding the content components was formed by increasing the internal motivation of students. They gradually realized the position that the English language, first of all, requires language acquisition, and not simple memorization, processing it and using it in communication with others. Mastery of grammatical material was manifested in the ability of students to build their own statements, activating conversational skills and abilities. The foreign language communication of students proceeded through the use of situational topics, conducting conversations on special topics based on learned lexical and grammatical material and adapted texts. It should be noted that the observance of speech etiquette in the process of foreign language communication was also included in the system of formation of cognitive and cognitive abilities of students.

Discussion. In the context of modern requirements, we considered the possibility of integrating the learning process to the content of the graduate's future information activities. On this basis, in the technology of teaching a foreign language, we paid great attention to the skills of writing and oral presentation of the content of independent creative work performed by students based on the results of participation of high school students in circles.

The tasks of the students included drawing up a plan and presenting the topic of the assignment in Russian. The material was prepared on the basis of skills in a concise, competent and scientific presentation of their thoughts, the ability to analyze the text, highlight the main thing, the ability to generalize, etc. The organization of translation served as a control, where the skills and skills of writing their thoughts, correct sentence construction, implementation of grammatical and lexical comprehension of sentences in English were corrected and generalized.

Table 3 shows the forms of work on the technology of teaching English to 1st-year students, which made it possible to promote the development of cognitive and cognitive activity of students, to improve the quality of academic performance in this foreign language.

Table 3. Forms of work and its results during the cognitive method of teaching English grammar

Forms of work	Results
1. Organization of practical lessons	1. Increasing the activity of students in the process of independent work on all types of speech activity on the subject English
2. Organization of independent work during classroom and extracurricular activities	2. Improvement of skills and abilities in the process of translation from English into Russian and vice versa; in the act of communication in English; the ability to analyze and summarize the acquired educational material; independent solution of cognitive and cognitive tasks; the desire to perform tasks for the translation of special articles

3. Organization of role-playing games, thematic conferences	3. Increased activity in the cognitive activity of high school students; the desire to strengthen independent work in English to overcome the language barrier and difficulties.
4. Preparation of small annotations	4. Decoding of a foreign language text; striving to write annotations, clarifying all the details in the rules for preparing and writing an annotation; experienced preparation of an annotation for a small article in English, followed by its discussion in the classroom under the guidance of a teacher
5. Referencing	5. Participation of students in the discussion of the prepared abstract; the ability to evaluate and express thoughts competently
6. Written translations	6. The desire to learn translation, taking into account the transition from units of one language to units of another language, I observe the principle of adequate and accurate translation. One should strive to translate not words but thoughts; observe the rules of translation of non-equivalent vocabulary, dictionaries, words with a national cultural component in semantics, etc.
7. Preparation of business papers and business documentation	7. The desire to find out the specifics of the design of a business letter, the management of business documentation; the development of skills for the correct conduct of correspondence in English.
8 Monologue statement “My independent creative work”	8. The desire to cope with the difficulties of a written presentation of the topic; the desire to accurately and competently present their scientific research, to present it in the form of a monologue/speech

Based on the forms of work and its results according to Table 2, we can state the expediency of implementing such content of work in order to develop the cognitive and cognitive ability of high school students of general education institutions of the country in English.

The developed technology for the presented types of linguo-communicative activity of high school students in English contributed to the improvement of their skills and abilities, and, in general, the development of cognitive and cognitive activity in all forms of speech activity, strengthening independent work in line with a personality-oriented and competency-based approach.

Conclusion. The development of the cognitive direction of learning has led to the formation of a new branch - cognitive pedagogy, in which the student becomes the main cognitive subject. The question is, how can a student learn the linguistic picture of the world, how should he behave in intercultural communication, how to organize himself and realize his cognitive potential? In the context of cognitive pedagogy, it is important to evaluate not only the content side of learning and its informational basis, but also the use of cognitive tools by the student in achieving educational goals. In this regard, on the agenda is the question of a common task related to the assessment of the tools of cognition: by what means the student learns and

transforms the world around him. It is known that students differ in different properties of individual cognitive ability (mind, intelligence, the ability to perceive and reproduce, analysis, synthesis).

Thus, during the training experiment, the forms and methods of cognitive activity of students were used, aimed at developing their cognitive motivation, taking into account the peculiarities of communicative learning, the use of foreign language cognitive-oriented text material, starting from the first steps of practical mastering of English.

References:

1. Карпова, И. В. *Коммуникативно-когнитивный подход к обучению реферированию студентов на продвинутом уровне в неязыковом вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / И. В. Карпова. – М., 2005. – 150 л.*
2. Шапов, А. Н. *Когнитивный подход к обучению лексике: моделирование и реализация : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / А. Н. Шапов. – Н. Новгород, 2019. – 537 л.*
3. Карпова, Л. И. *Формирование коммуникативной грамматической компетенции в неязыковом вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Л. И. Карпова. – Волгоград, 2018. – 260 л.*
4. Бабинская, П. К. *Коммуникативность и когнитивность – основные категории современной методики обучения иностранным языкам / П. К. Бабинская // Непрерывное обучение иностранным языкам: методология, теория, практика : материалы докл. Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 23–24 дек. 2003 г. : в 3 ч. / МГЛУ ; редкол.: Н. П. Баранова [и др.]. – Минск, 2018. – Ч. 1. – С. 3–5.*
5. Ситнов, Ю. А. *Коммуникативно-когнитивный подход к развитию грамматической компетенции студентов-лингвистов : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Ю. А. Ситнов ; ПГЛУ. – Пятигорск, 2019. – 36 с.*
6. Morrow, K. *Principles of Communicative Methodology / K. Morrow, K. Johnson. – New York and London, 2020. – 124 p.*
7. Alonso, P.L., and Blanco, F.J. (October 25, 2019). *Boutele. Received from SinoEle: http://www.sinoele.org/images/Revista/10/Monograficos/EPES1011/EPES_II_23_5-240.pdf*
8. Asher, J. J. (1969). *The Total Physical Response approach to learning a second language. Journal of Modern Language. p. 3-17.*
9. Cabrera, M.M. (June 2014). *Review of various approaches and methods that have existed throughout the history of teaching foreign languages. The University of Haen.*
10. Otero Brabo, MD (1998). *Approaches and methods in language teaching on the way to public competence: where does grammar appear? Dialnet, p. 8.*

МРНТИ 14.35.09

*Akimbekova. Sh. A. ¹ Temirgalikyzy. A ²
^{1,2} Abai Kazakh National Pedagogical University
^{1,2} Doctor of Philosophy, 2nd year Master's degree student
Almaty, Kazakhstan*

THE INFLUENCE OF A PERSON'S NATIVE LANGUAGE ON THE ADOPTION OF A SECOND LANGUAGE

Abstract

Language acquisition is the process of teaching a person a language studied by linguists. Usually this phrase refers to the child's mastering of the native language, in contrast to the term "mastering a second

language", which refers to the process of acquiring communication skills in a new foreign language, regardless of the number of previously learned. A heated debate is underway around the role of innate biological abilities in the development of the first language as well as in the study of the second language of a person. The theory of universal grammar presupposes the existence of general principles inherent in any language. Linguist Noam Chomsky and Eric Lenneberg believe that all children have innate abilities that determine the process of learning a language. The influence of the first language on the second also needs to be investigated even more specifically, since the topic at the moment cannot answer exactly any questions. The influence of the first language on the second language in the process of learning, in many cases directly depends on the age of the person and on the difference between the first and second languages of the student. This article presents a study aimed at analyzing the influence of the native language on learning a second language. This influence can be both positive and negative. The reader will find out exactly which points are affected by a person's native language when learning a second language.

Keywords: native language, facilitating, second language, acquisition, influence

*Акимбекова. Ш. А.¹ Темірғалиқызы. А.²
¹КазНПУ им. Абая
^{1,2} Доктор философии, магистрант 2 курса
Алматы, Казахстан*

ВЛИЯНИЕ РОДНОГО ЯЗЫКА ЧЕЛОВЕКА НА УСВОЕНИЕ ВТОРОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Овладение языком - это процесс обучения человека языку, изучаемому лингвистами. Обычно эта фраза относится к овладению ребенком родным языком, в отличие от термина "овладение вторым языком", который относится к процессу приобретения навыков общения на новом иностранном языке, независимо от количества ранее выученных. Ведутся жаркие дебаты вокруг роли врожденных биологических способностей в развитии первого языка, а также в изучении второго языка человека. Теория универсальной грамматики предполагает существование общих принципов, присущих любому языку. Лингвисты Ноам Хомски и Эрик Леннеберг считают, что все дети обладают врожденными способностями, которые определяют процесс изучения языка. Влияние первого языка на второй также нуждается в более детальном исследовании, поскольку тема на данный момент не может точно ответить ни на какие вопросы. Влияние первого языка на второй язык в процессе обучения во многих случаях напрямую зависит от возраста человека и от разницы между первым и вторым языками учащегося. В данной статье представлено исследование, направленное на анализ влияния родного языка на изучение второго языка. Это влияние может быть как положительным, так и отрицательным. Читатель точно узнает, на какие моменты влияет родной язык человека при изучении второго языка.

Ключевые слова: родной язык, содействие, второй язык, овладение, влияние

*Акимбекова. Ш. А.¹ Темірғалиқызы. А.²
^{1,2} Абай атындағы ҚазҰПУ
^{1,2} Философия докторы, 2 курс магистранты
Алматы, Қазақстан*

АДАМНЫҢ АНА ТІЛІНІҢ ЕКІНШІ ТІЛДІ МЕНГЕРУГЕ ӘСЕРІ

Аңдатпа

Тілді меңгеру-бұл лингвисттер тарапынан зерттелетін адамға тілді үйрету процесі. Әдетте бұл фраза баланың ана тілін меңгеруін білдіреді, "екінші тілді меңгеру" терминінен айырмашылығы, ол бұрын үйренгендердің санына қарамастан жаңа шет тілінде қарым-қатынас дағдыларын меңгеру процесін білдіреді. Бірінші тілдің дамуындағы, сондай-ақ адамның екінші тілін үйренудегі туа біткен биологиялық қабілеттердің рөлі туралы қызу пікірталастар бар. Әмбебап грамматика теориясы кез-келген тілге тән жалпы принциптердің болуын болжайды. Тіл мамандары Ноам Хомский мен Эрик Леннеберг барлық балалардың тіл үйрену процесін анықтайтын туа біткен қабілеттері бар деп санайды. Бірінші тілдің екіншісіне әсері де егжей-тегжейлі зерттеуді қажет етеді, өйткені тақырып қазіргі уақытта ешқандай сұрақтарға нақты жауап бере алмайды. Оқу процесінде бірінші тілдің екінші тілге әсері көптеген жағдайларда адамның жасына және оқушының бірінші және екінші тілдерінің айырмашылығына тікелей байланысты. Бұл мақалада ана тілінің екінші тілді үйренуге әсерін талдауға бағытталған зерттеу ұсынылған. Бұл әсер оң немесе теріс болуы мүмкін. Осы мақалада оқырман екінші тілді үйрену кезінде адамның ана тілі қандай жағдаяттарға әсер ететінін нақты білетін болады.

Кілт сөздер: Ана тілі, жәрдемдесу, екінші тіл, меңгеру, ықпал ету

Introduction. Each nation has its own culture and mentality. Throughout history, the people who have not lost their identity have been able to preserve their culture, deep national, ethnic roots and religion. Language is one of the branches of a powerful tree of culture, thanks to which the written culture of each nation is compiled, passed down from generation to generation. The expression of feelings, desires and emotions in each language is carried out in a kind of colorful and funny way, but once they are transferred to another language, or expressed in writing, they immediately lose their former attractiveness. Every language is a storehouse of ideas, literature, music, institutions, etc., which make up a valuable part of the cultural heritage and civilization of all mankind.

Before the Second World War, a foreign language was spoken mainly only by the ruling classes: nobles and aristocracy, but during the Second World War, for intelligence and political reasons, governments began to pay special attention to the study of foreign languages. Thus, large projects on teaching foreign languages began to be developed in barracks and military camps. Since then, and also in view of the rapid progress of the twentieth century, the people of different countries began to learn one or more languages. The study of languages has become such an urgent issue in the life of every nation that Goethe in this regard said "who does not know a single foreign language, he does not know his own"

With the birth of a child, a number of parents prioritize the study of a foreign language in their child's educational programs. Having no relevant knowledge about the age at which a child should learn a second language, and whether there are contraindications to learning a foreign language from an early age, they prepare an educational program for their child in advance. As a result, a child who has not learned to speak well in his native language, gets acquainted with another. There are also parents, each of whom communicates with the child in a separate language. However, there are questions that have not lost their relevance to this day: At what age should a child learn a foreign language? How can learning a second language affect a child's abilities? How much does the native language affect the learning of a second language? And finally, what are the advantages and disadvantages of learning a second language? Sometimes ignorance of the language spoken in kindergarten or school causes the child to be unable to express his thoughts and arguments in a language unfamiliar to him. This leads to a number of contradictions in the child, as a result of which, in order to express his thoughts and opinions, he loses self-confidence. According to Snow, when learning a language, the main problem is never the inability of a person to master a particular language, the problem lies in the views of others, and these changes in views and beliefs can change a lot. The results of scientific research have shown that a good command of the native language can simplify and facilitate the acquisition of a second language.

The earlier a child starts learning a second language, the more opportunities and chances he will have to achieve skills in learning foreign languages. Studies have shown that if a child starts learning a second language at the age of 7 or 8, his speech skills and accent improve. The older child gets, i.e. from about the age of 10, the less his ability to speak a second language at the level of his native speaker's decreases. Children with delayed speech development, getting acquainted with another language besides their native language, face great difficulties in the field of language and conversational skills, which in turn exacerbates the problem of their delayed speech development. If there are conditions for learning a second language,

a child can simultaneously learn a foreign language along with his native one, in other words, the ideal age for learning a second language for a child comes from an early age and ends by the age of seven or eight.

As for the assimilation of a foreign language, here we can safely say that there are a number of factors that affect the effectiveness of assimilation, however, from the point of view of comparative analysis, it is important to understand the relationship between the fundamental concepts of "first language" and "second language"; "native language" and "foreign language".

At first glance, these are two pairs of correlated concepts, the components of which are clearly opposed either by the time (or order) of language acquisition, i.e. "first language" - "second language", or by belonging to a particular society: "native language" - "foreign language". However, there is no direct correspondence between these two pairs of concepts, in which the equality "first language" = "native language"; "second language" = "foreign language" would be mandatory: in fact, both the first language and the second language can be native to an individual (this is the case, for example, in the situation of everyday bilingualism); chronologically, the "second" language can further displace the first one by the time of its assimilation and become "native" (in this regard, it is often said that one of the languages of a bilingual individual is dominant, i.e. the main one).

In addition, the second language may not be a foreign language, but it can be studied in educational conditions (this happens, for example, if there is some language of interethnic communication in combination with the native language), and a foreign language is sometimes a third, fourth, etc. language for an individual. Thus, the relationship of these concepts is more complex than it seems.

Methodology. During the research, a special questionnaire was developed for a more detailed analysis. The questionnaire consists of several questions. Students of higher educational institutions took part in the survey and, through their own opinions, helped to form a certain view of this article. The main purpose of this technique is to find the closest answer to the question of this article. In the prepared questionnaire, there were a total of 5 questions and 13 people were interviewed. The questions were posed as follows:

What is your native language?

What is your second language?

In what age you had speak in your second language?

What was your main problems in your second language?

Results. According to the results of the questionnaire, all information about the participants can be seen on this line:

Participants - 13

Native language – Kazakh

Second language: 12 – Russian; 1 – Turkish

Can speak fluently (second language) at ages: 8-9

The difficulties faced the most: pronunciation, accent, vocabulary

The results showed that the native language of many students influenced their pronunciation, accent and vocabulary in the second language. All participants have Kazakh as their first language. The second language of twelve participants is Russian and one is Turkish. All participants indicated an increase in the full learning of a second language and, accordingly, the problems they faced in the process of mastering a second language.

Discussion. A person's native language has some priorities in the process of learning a second language. We cannot ignore them without seeing them. In particular, this is the inability to pronounce some sounds of the language correctly in the process of learning a second language. Only children who start a second language at a very early age do not face this problem. In particular, for adults older than CPH, the struggle with the accent will be painful. Another problem is the perfection of sentence construction in the second language. For example, the word-formation structure of the Kazakh language and the Turkish language are similar: noun - other members of the sentence - verb. And if one Kazakh student is studying German, he may encounter difficulties in the sentence structure: noun - verb - the other members of the sentence.

Another important thing in learning a second language: the native language is the main source in learning new words in a second language. That is, anyone learns a language with the help of translated words. But at this point M. Berlitz, who is the author of a practical system of mastering a foreign language, believed that translation often distorts the meaning of foreign words, native words are an obstacle to achieving the ability

to think in a foreign language. According to M. Berlitz native the language should be erased from the student's consciousness, which in turn will allow his thinking to switch to a foreign language.

Mastering the vocabulary of a foreign language should be the same as mastering native words. The works of L. V. Shcherba had a great influence on the views of theorists and specialists in the field of teaching foreign languages. He believed that when mastering a foreign language, a student is dealing with a system of concepts that is significantly different from the one that is fixed in the words of his native language. Accordingly, the assimilation of foreign language speech also involves mastering the specific features of thinking on this language. Thus, when teaching foreign languages, students first use their native language ("translation"), which for some time plays the role of an intermediary language. When a student begins to directly understand both written and oral foreign language speech, the need for mediation disappears. It is important to note that the involvement of the native language in teaching foreign language speech is considered necessary by many authors, and most – inevitable. The stage of indirect use of foreign language material cannot be avoided, but, nevertheless, it is necessary to overcome the habit of students to "translate" everything. Such a translation process is an extraneous factor and its effect must be "paralyzed" from the very beginning of training. To substantiate the process of assimilation of foreign language speech, the provisions of I. P. Pavlov on the first and second signaling systems are of interest. In this regard, it is also argued that the foreign language complex is not at first directly related to the designated image of the subject, but connected with him through a native word. Attempts to express thoughts directly in a foreign language fail, since when the first signal system is excited, the connection with the word of the native language is closed and the excitement passes from it to the complex of a foreign language.

Conclusion. This study has shown that, despite the existing research, the question of learning living languages remains to this day an urgent issue of most studies. Being a linguistic phenomenon, it requires special attention of scientists and linguists regarding the influence of native language skills on foreign language acquisition. It is impossible to prevent the influence of the native language on a foreign language, because the native language in teaching and learning a foreign language openly or covertly serves as the first source and the original.

Therefore, it would be better to use this phenomenon in linguistics, i.e. to apply and direct involuntary learning of the native language in a useful way to the teaching of foreign languages, as well as to the preparation and application of new teaching methods. Experts in the field of linguistics, taking into account language interference, as well as its role in the development and application of teaching methods, taking into account the fact that the native language is able to influence the learning of a second language, recommend developing teaching methods in accordance with the study of the native language, so that a student studying a foreign language can master it with similar language tools, while with the help of which he learned his native language. In the new methods of teaching foreign languages, attempts are being made to increase the use of the native language as an intermediary language in order to help students to better understand the grammatical structures and meanings of the new language through the rivalry of the two languages.

References

- 1) Ya.M. Kolker, Ye.S. Ustinova (2004), *The role of the native language in teaching a foreign language*
- 2) L.I. Kazayeva (2007), *Native language in the process of learning a foreign language*
- 3) Shilova. S. P (2020), *The influence of the native language on the study of a foreign language*
- 4) I. E. Yarmakeyev, T.S. Pimenova, A.R. Abdrafikova (2021), *The role of the native language in learning foreign languages: a new perspective*
- 5) L.V. Shcherba (1974), *Teaching foreign languages in secondary schools: General questions of methodology*
- 6) E. Rudabe. *The influence of the native language on the assimilation of a foreign language // Молодой ученый. — 2017. — № 7 (141). — С. 511-517*
- 7) Nasyrova, A. F. L.L.Salehova. *The influence of student`s native language on a foreign language acquisition // Молодой ученый. — 2021. — № 53 (395). — С. 236-238.*

МРҲТИ 14.35.09

R.K.Adilbayeva¹

¹*Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University,
Republic of Kazakhstan, Turkestan
e-mail: rsaldy.adilbayeva@ayu.edu.kz*

INVESTIGATING ATTITUDES TOWARDS USE OF WEB-BLOGS ON DEVELOPING WRITING COMPREHENSION

Abstract

Writing has a unique process in teaching foreign language. While gaining writing comprehension in English lessons, learners also create a critical and creative perspective and to help them learn new and different. It is also aimed to generate ideas.

The objective of the recent research study was to investigate attitudes towards use of Web-blogging on developing writing comprehension of learners. In the present study, overall 40 learners participated from I.Altynsarin Arkalik Pedagogical Institute, Pedagogy and Philology faculty. Descriptive research design was used in the current research study in order to achieve purpose of research. The questionnaire was surveyed between 1st and 2nd course learners. After collecting whole data the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) version 23 was utilized to calculate the results. In accordance the results descriptive statistics showed learners' positive attitudes towards use of Web-blogging on developing their writing capabilities. Moreover, there was no significant difference between courses and gender.

Key words: Web-blogging, writing comprehension, EFL learners, blogs.

Р.К.Адилбаева¹

¹*Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті,
Қазақстан Республикасы, Түркістан қ.
e-mail: rsaldy.adilbayeva@ayu.edu.kz*

ЖАЗБАША ТІЛДІ ТҮСІНУДІ ДАМУҒА ҮШІН ВЕБ-БЛОГТАРДЫ ҚОЛДАНУҒА ДЕГЕН КӨЗҚАРАСТЫ ЗЕРТТЕУ

Аңдатпа

Жазу- шет тілін оқытудағы бірегей процесс. Ағылшын тілі сабақтарында жазу дағдыларын игере отырып, оқушылар сыни және шығармашылық перспективаны дамытады, бұл оларға жаңа және басқалараға ұқсамайтын нәрселерді үйренуге көмектеседі. Ол сонымен қатар идеяларды қалыптастыруға бағытталаған.

Жүргізілген зерттеудің мақсаты студенттердің жазуды дамыту үшін веб-блогтарды пайдалануға деген көзқарасты зерттеу болды. Зерттеуде И. Алтынсарин атындағы Арқалық педагогикалық институтының, Педагогика және филология факультетінен 40 студент қатысты. Зерттеу мақсатына жету үшін зерттеудің сипаттамалық түрі қолданылды. Сауалнама 1-ші және 2-ші курс студенттері арасында жүргізілді. Барлық деректерді жинағаннан кейін нәтижелерді шығару үшін Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 23 нұсқасы қолданылды. Нәтижелерге сәйкес сипаттамалық статистика студенттердің жазу дағдыларын дамыту үшін веб-блогтарды пайдалануға деген оң көзқарасын көрсетті. Сонфыммен қатар, курстар мен жыныс арасында айтарлықтай айырмашылық болған жоқ.

Кілт сөздер: веб-блог жүргізу, жазу дағдысы, EFL студенттері, блогтар

Р.К.Адилбаева¹

¹*Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави,*

Казахстан, г.Туркестан

e-mail: rsaldy.adilbayeva@ayu.edu.kz

ИЗУЧЕНИЕ ОТНОШЕНИЯ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ВЕБ-БЛОГОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ПОНИМАНИЯ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ

Аннотация

Навыки письма - это уникальный процесс в обучении иностранному языку. Приобретая навыки письма на уроках английского языка, учащиеся также развивают критическую и творческую перспективу, что помогает им изучать новое и непохожее на другие. Она также направлена на генерирование идей.

Целью исследования было изучить отношение к использованию веб-блогов для развития понимания письма учащимися. В настоящем исследовании приняли участие 40 учащихся из Аркаликского педагогического института им. И.Алтынсарина, факультета Педагогики и Филологии. Описательный дизайн исследования был использован в текущем исследовательском исследовании для достижения цели. Анкета была составлена между учащимися 1-го и 2-го курсов. После сбора всех данных для расчета результатов был использован Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) версии 23. В соответствии с результатами описательная статистика показала положительное отношение учащихся к использованию веб-блогов для развития их навыков письма. Более того, не было никакой существенной разницы между курсами и полом.

Ключевые слова: ведение веб-блогов, понимание письменной речи, учащиеся EFL, блоги

Introduction

English is the commonly used language, it is being tried to be learned by millions of people. It is clear to all of us that learning a foreign language, mastering it well, play a special role, first of all, in international relations. Language develops by living with the people. Teaching English is a challenging process and captivating job. It is very far-fetching to teach the language correctly in the teaching process, orally, competently write, and teach expressively. If the educational goal of teaching English is to learn to speak a foreign language, to be able to communicate, to reach a common understanding, and to strive to strengthen relations, the educational goal is to be to express and defend one's opinion based on the formation of a culture of listening to other people. In contemporary modern decades learning foreign language has become mandatory in order to find a job and keep up with the world. It is changing and along with cultural, economic and political developments, foreign language education.

Communicating in the language is based on listening, speaking, writing and reading. By nature, a person has a desire to tell. In the elimination of the desire to tell one of the methods to be used is writing. Writing; feelings, thoughts, wishes and events it is explained with symbols in accordance with the rules [1].

Writing or written expression is the discovery that started the history of humanity. The ability to write, as with other language skills, is in the historical process over time, it has turned from a primitive means of communication into a complex skill. Writing is one of the vital communicative skills that learner should master. Writing is challenging process not only for learners but also for tutors. It is certainly adamant work for teachers in order to enhance EFL learners writing skills [2]. Enhancing writing comprehension of non-native learners is a complex and creative process. The wealth of the language depends on one hand on the learners' increase in new phenomena, expressions, concepts and understandings, and on the other hand it is the comprehensive mastery of the language. Learning to write is an integral part of the language lesson program. It should not be considered individually. It is closely related to learning, the development of written and oral speech, fine arts, preparation for work and physical education. Systematic speech, speech style and work on speaking can teach through writing [3].

Teaching EFL learner's to write begins with a preparatory period. It is necessary to improve the flexibility of the learners' hand and the ability to visually measure, form graphic skills. Written expression is a skill can be developed in practice. During the primary school period, learners should be taught in a certain order the writing skill. Writing the most important thing is that the skill is acquired last among the four basic language skills [4]. For these reasons, the ability to write is also quite difficult and in a long process. The learner who can use this skill effectively more successful in academic fields, in society and the future job, it is very important in its development inside. Writing comprehension is considered one of the productive skills, that make challenge, moreover it is the most complicated. Teaching effective writing steps, learners can be well-qualified English writers [5]. The importance of writing skills in English has long been in the spotlight, and the process of teaching and learning in the writing lesson requires special attention. Especially, in the context of ESL/EFL writing, it is seen it prevents learners from becoming more effective writers. In addition, tutors' the main attentions paid to enhancing learners 'quality of writing comprehension [6].

Writing is significant in personal, professional and social aspects and has a specific goal what happens is the way of expression. The ability to write is in almost every phase of our daily life he/she can appear in front of us. The writing system, the system called the language used for communication; it is another system that determines with certain signs. There can be presented plenty of approaches, methods and techniques on developing writing comprehension of EFL learners.

Web-blogging

The word blog appeared on December 17, 1997 Jorn Berger as an alternative to " Internet diary" used a short word: weblog (from logging the web- "recording the events of the Web"). Then, blog became a verb and the main definition of an Internet. However, the first blog appeared long before the invention of the term "blog" itself [7].

Blogging is perhaps the most controversial concept today. A blog is a personal diary on the Internet. A blog is needed in order to write every day or once a week about your personal life, work or hobby; to post thoughts, notes, photos and videos. Although the Internet used is the same, with the developng technologies, readers have become publishres and it has become easier to upload content. In blogging readers have also been given the chance to comment, discuss, and express their reactions about the blog. Instead of the technical knowledge, time and cost required to design a personal website, users can easily create own blogs through various sites on the Internet. To be able to share their own experiences, blogs with other users helps them to become an effective writer. Because, in modern decades everyone participates in the production of information in a democratic way. Blogging is the popular form of social medias.

Blogging uses in order to create person's own page and share with posts, videos, images and files. You can face with personal blogs, collaborative blogs, organizational blogs and other types og blogs. Blogging is also popular in the process of getting knowledge, especially learning any other foreign languages. In addition, blogging engaging EFL learner writing skills. It motivates learners to work on their writing comprehension, to become more careful with writing tasks and before publishing blog they paid attention to mistakes, correcting their errors. XXI century learners' value interactive ways of leraning, like a

blogging. With the help of feedback on their their posts, blogs they can learn how to write correctly and they will change writing styles [8]. Blogging especially directed to enhance reading and writing skills. Moreover, it is aimed to improve learners' critical thinking and these kinds of e-learning tools help to develop EFL learners language skills [9]. Web-blog technologies can be successfully and organically integrated into the process of teaching foreign language. The use of blogging enhances learners' writing skills, developing learners' horizons and creating positive motivation for learning.

In recent years, a whole series of works has appeared in which the authors consider the potential of social services and Internet services in teaching a foreign language. Modern information and communication Internet technologies create conditions for the development of all types of speech activity among learners of the same class or group and the formation of foreign language components. The blog is one of the crucial service that creates conditions for the development of writing skills of EFL learners. The Online learning blog includes the features of a website, personal diary, and writing space that offer a unique, stylized form of self-expression.

Problem statements

Writing comprehension is considered as a ambitious to acquire both in mother tongue and in foreign language teaching. The ability to write, like other basic language skills, has a crucial place in L2 teaching. As, writing comprehension's function in second language acquisition, such as teaching and reinforcing the grammar structures of the second language, using words and idioms in accordance with the context, in addition to the communication function. Writing allows a person to communicate with others without space and time limits. Written communication is the key to success for academic self-expression at school, at work and at society. Writing is the most burdensome skill that can be developed by giving the most effort. In the curriculum of the primary English lesson, while writing studies are being carried out it has been stated that learners can act with themselves from their close environment.

Nevertheless, nowadays learners suffer from lack of motivation to write. By cause of, misunderstanding grammar structure, insufficient vocabulary stock and confusing writing styles learners can face with challenges. In general, writing education is not just about learning grammar rules and writing words correctly. The purpose of creating a text helps the writer to be able to create meaningful sentences related to the subject. These kinds of troubles can be found while teaching a foreign language. Accordance some challenges on developing writing comprehension of English language learners the following research purpose can be presented.

Purpose of the study

The recent study focuses on inspecting the usage of Web-blogging in English lessons. Using blogging helps to enhance writing skills of learners. It is aimed to investigate EFL learners' attitudes towards use of Web-blogs on developing writing comprehension. The current article seeks out to answer to the following research questions.

Research questions

1. What is the effectiveness of using Web-blogging on developing writing comprehension?
2. How does Web-blogging used by participants differ according to their gender?
3. How does Web-blogging used by participants differ according to their years of study at the university?

Materials and methods

Research design

Descriptive research design was utilized in the current research study in order to achieve purpose of research. Descriptive research design reports current situation as it exist. It answers the questions what, where, how, which [10]. It is aimed to identify attitudes towards use of Web-blogging on developing writing skills of learners. The quantitative analysis was used to answer the research questions. The quantitative is description of specific studies with the help of numbers [11].

Settings and participants

Overall 40 learners participated in the recent study. 24 female and 16 male learners were selected from I.Altynsarin Arkalik Pedagogical Institute, Pedagogy and Philology faculty in order to achieve research

objectives. The participants were the first and second year students. Freshmen learners at their 17-18 ages, 2nd course learners are about 18-19 ages. Levels of English knowledge are Elementary and Pre-Intermediate. The current study was conducted in the fall semester of 2022-2023 academic years.

In selecting participants for the study the convenience sampling method was used. Convenient sampling is a type of non-random sampling in which for the purposes of the study, representatives of the target population are included who meet certain practical criteria, such as accessibility, availability at a given time or willingness to participate [12].

Data collection instrument

The questionnaire about blogging developed by Fageeh was used in the recent study. The questionnaire includes overall 14 items. And it is separated into two sections like: Section A: Blogs and the way I changed my writing and Section B: Blogs and my attitudes towards learning writing. Section A includes items from 1-8, Section B includes items from 8-14. 5 point Likert scale instrument was utilized. The respondents were required to choose the answers among: 1- “strongly disagree”, 2- “agree”, 3- “uncertain”, 4- “agree” and 5- “strongly agree”. Based on the sections A – “Blogs and my attitudes towards learning writing” related to the using blogs help to change way of developing writing skills. To illustrate “Writing on the blogs made me use academic writing style, register and vocabulary” and “Writing on the blogs made me carefully revise the way I present my arguments or put forward my descriptions in essay writing”. Section B - Blogs and my attitudes towards learning writing includes such items like “I enjoy writing on blogs for developing my writing skills” and “Blogs can motivate me into more active, interactive writing” means positive attitudes towards using blogs on developing writing skills.

According to the number of items from questionnaire, the internal reliability of the scale was presented as $\alpha = .922$, which demonstrated that the scale used in this recent study is reliable to be used. The results are presented in Table 1.

Cronbach's Alpha	N of Items
,922	18

Table 1- reliability of scale

Data collection analysis and procedure

The questionnaire was elected according to the grade and level of knowledge of participants. Each items aimed to identify in order to describe learners attitudes towards use of blogging on developing writing comprehension. Items were clear, did not make any difficulties for learners, options were explained in advance. All items were understandable for participants. It was explained that the results of findings would be used for the academic purposes. First participants were asked fill opinions to the questionnaire on the Google form, additionally they were asked to express their options honestly. After collecting whole results the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) version 23 was used to calculate the results. The test of normality was calculated in order to identify whether parametric or non- parametric would be appropriate. Accordance the results of Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk tests, Kolmogorov-Smirnov test showed normal distribution of variables, it was decided to use non-parametric tests to the data.

Results and discussions

In order to answer the first research question “What is the effectiveness of using Web-blogging on developing writing comprehension?” the descriptive statistics was utilized. The results demonstrated in Table 2.

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Blogs and the way I changed my writing	40	2,25	5,00	3,7031	,73961

Blogs and my attitudes towards learning writing	40	1,33	5,00	3,5542	,84512
Total	40	1,93	5,00	3,6393	,74669

Table 2-descriptive analysis

The results from descriptive statistics indicated that participants' attitudes towards use of blogging on developing writing comprehension showed positive results. Section A- Blogs and the way I changed my writing (M=3,70) demonstrated the highest score, Section B- Blogs and my attitudes towards learning writing (M=3,55) showed average score.

The current study aimed to investigate EFL learners' attitudes towards use of Web-blogs on developing writing comprehension. Some clear results were found in accordance data analysis. The first research question directed to calculate learners' attitudes towards Web-blogging on developing writing comprehension. And, the descriptive analysis presented that learners' attitudes was positive about using blogging. Moreover, the same positive results found in some researcher's studies, using blogging has conclusive effect on developing learner's language skills [8]. Using blogging in language classroom has considerable effect on developing writing comprehension. There also claimed that blogging may change EFL learners' attitudes to writing performance. For instance, blogging affects learners' attitudes and performance of EFL learning. It helps to enhance EFL/ESL learner's abilities to manage their writing process. Moreover, the learners found out usefulness of using Web-blogging on developing writing skills [14]. The equivalent results showed in plenty of research studies. The learners believes towards using blogging at the lessons was decisive, and enhanced their writing performances, rather than learners writings who were taught without blogging [15].

In additionally, the descriptive analysis carried out in order to calculate results of each items from two sections. The clear results presented in Table 3 and Table 4.

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1. Writing on the course blogs made me think about and interact with the reader(s) of my texts	40	1,00	5,00	3,3500	1,02657
2. Writing on the course blogs made me adapt my texts to the potential reader.	40	1,00	5,00	3,7500	,95407
3. Writing on the blog made me use more formal register.	40	1,00	5,00	3,8000	1,22370
4. Writing on the blogs made me use academic writing style, register and vocabulary.	40	1,00	5,00	3,7250	1,17642
5. Writing on the blogs made me more careful about sentence and paragraph structure.	40	1,00	5,00	3,7000	1,13680
6. Writing on the blogs made me check word choice and word spelling more carefully.	40	1,00	5,00	3,8000	1,06699
7. Writing on the blogs made me check my grammar more carefully.	40	1,00	5,00	3,5250	1,19802
8. Writing on the blogs made me carefully revise the way I present my arguments or put forward my descriptions in essay writing.	40	2,00	5,00	3,9750	,80024

Table 3- descriptive analysis of Section A

14 items were analyzed according to the descriptive statistics. The highest results showed from section-A: “Writing on the blogs made me carefully revise the way I present my arguments or put forward my descriptions in essay writing” (M=3,97), “Writing on the blogs made me check word choice and word spelling more carefully” (M=3,80) and “Writing on the blog made me use more formal register”. It means that blogging is effective tool on developing writing performance of learners’, moreover, it makes confidence using vocabularies while blogging.

The lowest scores obtained these following items from section A- “Writing on the course blogs made me think about and interact with the reader(s) of my texts” (M=3,35), “Writing on the blogs made me check my grammar more carefully” (M=3,52) and “Writing on the blogs made me more careful about sentence and paragraph structure) (M=3,70). And other items obtained average scores. According to results, the learners face with troubles while making sentences, they confuse tenses and grammar structures.

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
9. I enjoy writing on blogs for developing my writing skills.	40	1,00	5,00	3,6500	1,18862
10. I feel comfortable writing on the course blogs via Blackboard.	40	1,00	5,00	3,5500	1,15359
11. I think that my writing for argumentation and description can be improved by blogging on the Internet.	40	1,00	5,00	3,4500	1,06096
12. Blogging is an effective way of teaching writing in English.	40	1,00	5,00	3,5500	1,15359
13. Blogging can improve the quality of academic writing.	40	1,00	5,00	3,6250	1,05460
14. Blogs can motivate me into more active, interactive writing.	40	1,00	5,00	3,5000	1,13228

Table 4-descriptive analysis of Section B

The descriptive analysis carried out in order to analyze results of each items. According to the results the highest score obtained from section B- “I enjoy writing on blogs for developing my writing skills” (M=3,65), “Blogging can improve the quality of academic writing” (M=3,62) and “I feel comfortable writing on the course blogs via Blackboard”. The results identified that, learners feel confidence while using blogging, moreover, they interested in blogging in lessons. It helps them to improve their academic writing abilities.

The lowest scores showed items “I think that my writing for argumentation and description can be improved by blogging on the Internet” (M=3,45) and “Blogs can motivate me into more active, interactive writing”. The results of Section- B approved that blogging on the Internet make problems with argumentation. Some of learners are not attentive in blogging.

In order answer the second research question “How does Web-blogging used by participants differ according to their gender?” Mann-Whitney *U*-test was used. We use Mann-Whitney *U*-test when we compare two independent variables. The crystal clear results presented in Table 5.

	gender	N	Mean Rank	U	p
Blogs and the way I changed my writing	male	16	21,31	479,000	,719
	Female	24	19,96		
Blogs and my attitudes towards learning writing	Male	16	20,50	492,000	,655
	Female	24	20,50		

Total	Male	16	21,84	470,500	,552
	Female	24	19,60		

Table 5- results of Mann-Whitney U-test

The obtained data above presented that there was no statistically difference between male and female participants. According to the Section A- Blogs and the way I changed my writing mean rank showed (male=21,31, female=19,96) no statistical difference. Male and female participants had a conclusive assumptions towards section –A. It means that both of them suppose that blogging helps them to advance their academic writing abilities. There is slightly difference between male female members according to the numbers. It is related to the number of participants, as in the research study only 16 male learners participated, females more than males.

Section B- Blogs and my attitudes towards learning writing (male=20,50, female=20,50) there was also no contrast between male and female participants. The crystal clear results showed in total (male=21,84, female=19,60). According to the results of Section –B there was no compelling disparity between male and female participants. Results presented above spectacles that male and female learners feel tenacity while using blogging. And their judgments were conclusive.

The initial research question “How does Web-blogging used by participants differ according to their years of study at the university?” identified difference between 1st and 2nd course learner’s attitudes towards use of blogging on developing writing comprehension. The results demonstrated in Table 6.

	Grade	N	Mean Rank	U	p
Blogs and the way I changed my writing	1	10	19,20	137,000	,684
	2	30	20,93		
Blogs and my attitudes towards learning writing	1	10	18,90	134,000	,615
	2	30	21,03		
Total	1	10	19,95	144,500	,863
	2	30	20,68		

Table 6-results of Mann-Whitney U-test

According to the results of Mann-Whitney U-test, the calculated data showed that there was no significant difference between learner’s years of study at the university. Section A- Blogs and the way I changed my writing (1st course=19,20, 2nd course =20,93). The consequences displayed that both 1st and 2nd undergraduate learners’ assumptions were decisive towards blogging. There was no found slightly difference between grades. In the act of 1st course learners number was lower than 2nd course, nevertheless their results were positive enough than 2nd courses. It means that freshmen learners prefer blogging more than 2nd courses. Both grades opinions were blogs and the way of using blogging at the lessons changed their writing comprehensions were affirmative. Section B-Blogs and my attitudes towards learning writing (1st course=18,90, 2nd course=21,03). There was no significant distinction between 1st and 2nd courses. There was slightly discrepancy according to the number of participants in the research study. The 2nd courses mindsets about

blogs and their attitudes towards learning writing were conclusive. The total results (1st course=19,95, 2nd course=20,68) showed that there was no significant difference.

Conclusion

The clear-cut results of the current research study spectacted that blogging aid to augment their writing abilities. The global Internet occupies an increasingly significant place in our lives, so we cannot ignore using innovative technologies in our lessons. In the recent modern decades everyone spend more and more time in front of a computer screen and use mobile phones. Blog technologies are inherently a unique means of creating a language communication environment. The blog can serve as a class notebook in which the activities carried out in the classroom can be presented, if necessary accompanied by commented photos, class history, calendar, topics of current tasks, etc. The recent study demonstrated that a web-blogging an effective tool on developing writing comprehension. The blog has a user-friendly interface for reading and perceiving information, configurable by the user in accordance with their needs; it allows the use of special client programs, it is possible to publish information both using a personal computer and via mobile means of communication. The blog can act as a support for learners, which will contribute to the development of writing.

References

1. Atikah A. S. *Application of The Role Playing Method in Learning Drama Texts to Improve Writing Skills for Class VIII Junior High School Students //JLER (Journal of Language Education Research)*. – 2023. – T. 6. – №. 1. – C. 1-10.
2. Kuyyogsuy S. *Promoting Peer Feedback in Developing Students' English Writing Ability in L2 Writing Class //International Education Studies*. – 2019. – T. 12. – №. 9. – C. 76-90.
3. Salaxiddinovna M. G. *Solutions to the problems of teaching writing skills in English in higher education institutions based on foreign manuals //Web of Scientist: International Scientific Research Journal*. – 2022. – T. 3. – №. 6. – C. 1782-1785.
4. Aminatun D., Ngadiso N., Marmanto S. *Applying PLEASE strategy to teach writing skill on students with different linguistic intelligence //Teknosastik*. – 2019. – T. 16. – №. 1. – C. 34-40.
5. Haerazi H., Irawan L. A. *Practicing genre-based language teaching model to improve students' achievement of writing skills //IJELTAL (Indonesian Journal of English Language Teaching and Applied Linguistics)*. – 2019. – T. 4. – №. 1. – C. 9-18.
6. Kuyyogsuy S. *Promoting Peer Feedback in Developing Students' English Writing Ability in L2 Writing Class //International Education Studies*. – 2019. – T. 12. – №. 9. – C. 76-90.
7. Briciu V. A., Briciu A., Csiki A. E. *Comparative Analysis of coronavirus influence on the content generated by Romanian travel blogs //Strategic Innovative Marketing and Tourism in the COVID-19 Era*. – Springer, Cham, 2021. – C. 49-57.
8. Al-Jarf R. et al. *Blogging about the Covid-19 Pandemic in EFL writing courses //Journal of Learning and Development Studies*. – 2022. – T. 2. – №. 1. – C. 01-08.
9. Aydin S. *The use of blogs in learning English as a foreign language //Online Submission*. – 2014. – T. 4. – №. 1. – C. 244-259.
10. Grimes D. A., Schulz K. F. *Descriptive studies: what they can and cannot do //The Lancet*. – 2002. – T. 359. – №. 9301. – C. 145-149.
11. Djankov S., Murrell P. *Enterprise restructuring in transition: A quantitative survey //Journal of economic literature*. – 2002. – T. 40. – №. 3. – C. 739-792.
12. Etikan I. et al. *Comparison of convenience sampling and purposive sampling //American journal of theoretical and applied statistics*. – 2016. – T. 5. – №. 1. – C. 1-4.

13. Fageeh A. I. *EFL learners' use of blogging for developing writing skills and enhancing attitudes towards English learning: An exploratory study* // *Journal of Language and Literature*. – 2011. – Т. 2. – №. 1. – С. 31-48.
14. Garcia E. et al. *Student learning in higher education through blogging in the classroom* // *Computers & Education*. – 2019. – Т. 136. – С. 61-74.
15. Muslem A. et al. *The effects of using blog-assisted language learning (BALL) in improving non-native students' English writing skill in higher education; does it work?* // *JOTSE*. – 2022. – Т. 12. – №. 1. – С. 21-32.

МРНТИ 14.35.09

А. М. Алиева¹ Г. О. Сейдалиева²
Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан

ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ ЖӘНЕ ЖИЫНТЫҚ БАҒАЛАУ ФОРМАЛАРЫН ЖОСПАРЛАУ ЖӘНЕ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Аңдатпа

Жаңартылған білім беру жүйесінің өзгеруіне сәйкес алдын-ала анықталған стандарттарға (критерийлерге) негізделген объективті, әділ бағалау тәсілі дамып келе жатыр. Осы перспективада критерийлерге негізделген бағалау, білім алушылардың жұмысында не бағаланатынын, сонымен қатар, оның қалай бағаланатынын түсінуге мүмкіндік береді. Критерийлерге негізделген бағалау білім алушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін дамытуға және білім алушыларды бір-бірімен салыстырмай, белгілі бір критерийлермен белгіленген бағалауға бағытталған, жаңартылған оқу процесінің құрамдас бөлігі болып табылады. Критерийлерге негізделген бағалауды оқу процесінде қолдану біршама дайындықты және уақыт пен еңбекқорлықты қажет етеді. Келтірілген мақалада критерийлерге негізделген бағалауды оқу процессіндегі қолданысы, ұйымдастыру барысы, критерийлерге негізделген бағалау жүйесінің негізгі бағалау түрлері, олардың негізгі мақсаттары, сонымен қатар, мазмұны қарастырылған.

Кілт сөздер: бағалау процесі, критериалды бағалау, критерий, қалыптастырушы бағалау, жиынтық бағалау, құзыреттілік

А. М. Алиева¹ Г. О. Сейдалиева²
КазНПУ им. Абая, г. Алматы, Казахстан

ПЛАНИРОВАНИЕ И ОРГАНИЗАЦИЯ ФОРМ ФОРМАТИВНОГО И СУММАТИВНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация

Развивается объективный, справедливый подход к оценке, основанный на заранее определенных стандартах (критериях) в соответствии с изменениями обновленной системы образования. В этой перспективе оценка, основанная на критериях, позволяет понять, что оценивается в работе обучающихся, а также как она оценивается. Критериальное оценивание, является составной частью обновленного учебного процесса, направленного на развитие учебно-познавательной компетентности обучающихся и оценку обучающихся, установленных определенными критериями, без сравнения их друг с другом. Использование системы критериального оценивания, в учебном процессе требует некоторой подготовки и времени и тяжелой

работы. В приведенной статье рассмотрены применение технологии критериального оценивания в процессе обучения, ход организации, основные виды оценки системы, их основные цели, а также его содержание.

Ключевые слова: процесс оценки, критериальное оценивание, формативное оценивание, суммативное оценивание, компетентность

*A. M. Aliyeva¹ G. O. Seydaliyeva²
Abai Kaznpu, Almaty, Kazakhstan*

PLANNING AND ORGANIZATION OF FORMATIVE AND SUMMATIVE FORMS OF ASSESSMENT IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Abstract

In accordance with the changes in the updated education system, an objective, fair assessment approach based on predetermined standards (criteria) is developing. In this perspective, assessment based on criteria will allow students to understand what is evaluated in their work, as well as how it is evaluated. Criteria-based assessment is an integral part of the updated educational process, aimed at developing the educational and cognitive competence of students and evaluating students established by certain criteria, without comparing them with each other. The use of criteria-based assessment in a training profile requires some preparation, time and hard work. The article discusses the use of criteria-based assessment in the educational process, organization of it, the main types of assessment of criteria-based assessment systems, their main goals, as well as their content.

Keywords: evaluation process, criterion-based assessment, criterion-based test, formative assessment, summative assessment, competence

Кіріспе. Қазіргі таңда білім беру жүйесінде құзыреттілік тәсілге негізделген жаңа білім беру стандарттарының пайда болуы білім алушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыруға әсер ететін жүйелі, пәнаралық сипатқа ие білім алушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалаудың бірыңғай технологиясын іздеуге ықпал етеді. Осының барлығы бағалау жүйесінің дамуындағы заманауи үрдістерді айқындап, білім алушылардың жеке жетістіктерін қажетті құзыреттердің қалыптасу деңгейін бағалаудың белгілі бір критерийлерімен салыстырудан тұратын критериалды бағалау технологиясының пайда болуын қажет етті [1, 4 б.]. Критерийлерге негізделген бағалау ұзақ уақыт бойы қызу талқыланған мәселе болды. Және бүгінгі таңда критериалды бағалау білім беру саласында ерекше қызығушылық тудырады.

Жалпы, критериалды бағалау дегеніміз – білім алушылардың оқу жетістіктерін нақты анықталған, ұжымдық дамыған, білім беру процесінің барлық қатысушыларына алдын - ала белгілі, білім беру мақсаттары мен мазмұнына сәйкес келетін, білім алушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал ететін критерийлермен салыстыруға негізделген бағалау процесі [2, 81 б.], [3,31 б.]. Урмашевтің пікірінше, критериалды бағалау – бұл бағалаудың және өзіндік бағалаудың әр түрлі формалары және әдістері пайдаланылатын тәсіл [4; 28 б.].

Критерийлерге негізделген бағалаудың оқу үдерісіндегі қолданысы. Критерийлерге негізделген бағалаудың оқу барысындағы негізгі мақсаты – оқуды ынталандыру және өлшеу. Курстың басында білім алушыларға нақты белгіленген мақсаттар мен стандарттар ұсынылады, сонымен қатар білім алушылардың қанша материалды меңгергенін анықтау үшін тест сынақтары өткізіледі және белгіленген стандарттарға сәйкес орындалғанын білу үшін тапсырмалар тағайындалады және бағаланады. Білім алушылар олардың қорытынды бағасы субъективті пікірге

негізделмейтінін, олар курстың басында белгіленген стандарттарға сәйкес келетін, мүмкін болатын ең жоғары бағаны ала ала алатындығын білсе, олар әр адамның сыныптағы үлгерімін өзі басқаратынын түсінеді. Хьюз жазғандай, «осылайша, критерийлерге негізделген бағалаудың екі оң мәні бар: олар әр түрлі кандидаттар тобына байланысты өзгермейтін адамдар не істей алатындығы тұрғысынан маңызды стандарттар орнатады және білім алушыларды осы стандарттарға жетуге итермелейді» [5; 21 б.].

Критерийлерге негізделген бағалау технологиясының негізгі сәті толық меңгеру эталонын (критерийін) дәл анықтау және тұжырымдау болып табылады (бағдарлама және жалпыға бірдей стандарт талаптарына сәйкес). Оның негізі – ғылыми негізделген оқу мақсаттары. Критерийлерге негізделген бағалауда мақсат қою технологиясы оқушылардың іс-әрекетінде көрсетілген, сенімді түрде танылған және анықталған оқу нәтижелері арқылы мақсаттарды тұжырымдауды қамтиды. Бұл әдіс инструменталдылықтың жоғарылауымен сипатталады. Іс-әрекеттегі оқу мақсатын нақтылау студенттерден күтілетін белгілі бір әрекеттерді тізімдеуді қамтиды. Мақсатты мұндай нақтылау оқытудың нәтижесі туралы жалпы түсініктен нақты стандартқа, оқушының оған қол жеткізу критерийіне ауысуға ықпал етеді, үлкен жеделдік пен конструктивтілікке ие. Сабақтың мақсаттарын қою технологиясының сипаттамасы оқушылардың білім, білік, дағдыларды игеруінің, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесін дамытудың мүмкін деңгейлерімен байланысынсыз толық емес болып табылады. Түрлі білім білік дағдыларды игерудің үш деңгейі бар.

1-деңгей – танысу, ажырату. Бұл тану және танысу әрекеті. Оқушылар оны объектілер, процестер немесе олармен жасалатын әрекеттер туралы бұрын алынған ақпаратты қайта қабылдаған кезде ғана орындай алады.

2-ші деңгей – алгоритмдік. Бұрын үйренген, репродуктивті, алгоритмдік әрекеттерді қолдану. Студенттер оны осы әрекетті орындаудың бұрын алынған индикативті негізі туралы ақпаратты өз бетінше көбейту және қолдану арқылы жүзеге асырады.

3-ші деңгей – шығармашылық. Типтік емес мәселелерді шешу үшін бұрын алған білімдері мен дағдыларын қолдану. Бұл нәтижелі әрекет, оның барысында студенттер субъективті түрде жаңа ақпаратты алады (тек өздері үшін жаңа), яғни эвристикалық қызметті жүзеге асырады немесе объективті түрде жаңа, олар «ережесіз» әрекет етеді, бірақ белгілі бір салада басқа іс – қимыл ережелерін жасайды, яғни, зерттеу қызметі.

Мақсат қою іс-әрекеті процесінде мұғалім осы сабақтың мәні болып табылатын мазмұн элементтерін анықтайды; әр элемент үшін оны игеру деңгейін және жалпыланған мақсатын анықтайды, стандарт талаптарын, уақыт мөлшерін, оқушылардың ерекшеліктерін басшылыққа алады; мақсаттарды тұжырымдайды және соған сәйкес мақсатқа жету үшін қажетті әдістер мен іс-әрекеттерді таңдайды. Оқыту нәтижелерін тексеру және бағалау оқыту мақсаттарына бағдарлануы тиіс.

Педагогикалық практикада тексеру мен бағалауда мақсаттарға барабарлық болмаған кезде жиі кездеседі. Мысалы, стандартқа сәйкес мазмұнның кез-келген элементі білім мен типтік дағдылар деңгейінде (алгоритмдік деңгей) игерілуі керек, ал тексеру және бағалау мәліметтерден дұрыс жауапты таңдау бойынша тесттер көмегімен жүзеге асырылады, яғни тану деңгейінде.

Қорытынды сипаттағы критерийлер негізінде бағалау қызметін ресімдеу үшін келесі қадамдар ұсынылады:

1. Бағдарламаның нақты мақсаты таңдалады, мазмұны мен тиісті оқу қызметі таңдалады және талданады.

2. Оқыту параметрлері анықталады. Мұнда жауап беру керек сұрақ: оқушы немесе студент бағалауды қажет ететін мақсатқа жету үшін қандай оқыту түрі керек? Бұл сұрақтың жауабы оқу сипаттамаларының жиынтығы түрінде нәтижені болжайды (оларды шет тіліндегі коммуникативті құзыреттілік деп те атауға болады).

3. Бағалау қызметін ресімдеу. Мұндағы жауап беру керек сұрақ: оқушыға оқыту сипаттамаларына сәйкес өзін көрсету үшін қандай тапсырма ұсыну керек?

4. Білім беру процесі субъектілерінің құзыреттілігін сәйкестендіруге мүмкіндік беретін білім арудың әрбір көлемі үшін бағалау критерийлері қалыптастырылып, белгі алу үшін балл санын бөліп көрсетіледі [6, 358 б.].

Критериалды бағалауды қолдану барысында ол бірқатар нұсқауларды қамтуға мүмкіндік береді:

1. Белгі арқылы оқушының жеке басын емес, оның жұмысын ғана бағалауға болады.

2. Оқушының жұмысы басқа студенттердің жұмыстарымен салыстырылмайды, бірақ тікелей эталонмен салыстырылады, ал стандарт критерийлердің көмегімен сипатталады және студенттерге алдын-ала белгілі.

3. Оқушының қол жеткізу деңгейін өзі анықтай алатын және оның белгісін анықтай алатын белгіні жоюдың нақты алгоритмі бар.

Ал білім беру әсері келесілерді қамтиды:

4. Студент осы пән бойынша оқу іс-әрекетінің мақсаттары мен болжамды нәтижелері туралы түсінік алады.

5. Оқушы өзінің күшті және әлсіз жақтарын бағалай алады, өз ресурстарын дұрыс бөледі.

6. Мұғалім мүдделі көмекші мен кеңесшіге айналады.

7. Бағалау процесі ашық, анық болады.

8. Оқушының критерийлерді (қоғамдық келісім) талқылау барысында өз көзқарасын білдіруге мүмкіндігі бар, бұл мектептегі алаңдаушылықтың төмендеуіне әкеледі.

Бағалау критерийлерін әзірлейтін мұғалімнің алдына қойған басты мақсаты — оқушыларға жұмыстың әр кезеңінде жоспарланған нәтижелерге қалай жақындағанын көрсету. Ол үшін бағалау процедурасы толықтай оқушы үшін ұйымдастырылуы керек. Және келесілерді қамтуы керек:

– өз бетінше оқып, дами алу, айналасындағы әлемді және осы дүниедегі өзін-өзі зерттей алу, және мұны қандай мақсатта жасайтыны туралы нақты түсінікке ие болу;

– оған жұмыстың мақсатын көрсететін және оған біртіндеп алға қойылған мақсатқа жетуге көмектесетін маркерлердің болуы;

– мақсатқа жетуге бағытталған іс-әрекеттерін түзетуге көмектесетін кері байланыс алу.

Критериалды бағалауды енгізу мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар үшін белгілі бір қиындықтармен байланысты. Олар, ең алдымен, оқу процесінің барлық қатысушылары критерийлердің тұжырымдамасын бірдей түсіну қажеттілігімен байланысты. Сондықтан барлық мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар олардың мағынасын жалпы түсіну үшін критерийлерді талқылау қажет. Талқылау үдерісі келесі жағдайларда орын алуы мүмкін:

– критерийлер әзірленіп, мектептің жұмыс тәжірибесіне енгізілуде;

– жаңа критерийлерді енгізу немесе бар критерийлерді жетілдіру қажеттілігі туындауда;

– критериалды бағалау технологиясында тәжірибесіз мұғалімдер жұмыс істеуде;

– балалар (ата-аналар) критерий тұжырымдамасындағы кейбір терминдердің мағынасын түсінбейтіні белгілі болғанда.

Мектеп критериалды бағалау жүйесінде неғұрлым ұзақ жұмыс істесе, жұмыс үшін қойылған баға туралы келіспеушіліктер соғұрлым аз болады. Дегенмен, мұндай жағдайлар әлі де бар, әсіресе бағалауды енгізудің бастапқы кезеңдерінде жиі байқалады. Келіспеушіліктерді шешу үшін арнайы рәсім қарастырылған — критерий бойынша қойылған белгіні сараптамалық талқылау процесі. Ол білім беру процесі субъектілерінің бірі (оқушы, ата-ана немесе педагог) қойылған белгімен келіспеген жағдайларда жүзеге асырылады. Бұл талқылауға жұмысы талқыланатын оқушы (оқушының ата-анасы), даулы баға берген мұғалім, әдіскер, оқу меңгерушісі (немесе осы критерийлерді стандарттауға қатысқан мектеп әкімшілігінің басқа өкілі) қатысады. Талқылауға қатысушылар осы жұмысты бағалаудың қолданыстағы критерийлеріне сүйенуі керек, олардың барлығы мектепте қабылданған түсіндіруге сәйкес олардың мағынасын бірдей түсінетініне көз жеткізуі керек [7, 133 б.].

Оқу жылы ішінде оқу үлгерімі туралы деректерді жинау үшін критериалды бағалаудың екі түрі жүзеге асырылады. Критериалды бағалау жүйесі қалыптастырушы бағалауды (ағымдағы белгілерді)

және жиынтық бағалауды (оқу бағдарламасы бөлімдерінің аяқталуы бойынша, тоқсан мен жыл ішіндегі қорытынды бағалауды) қамтиды [8, 16 б.].

Қалыптастырушы бағалау. Қалыптастырушы бағалау – оқу барысындағы. ағымдағы белгілерді, ал жиынтық бағалау, өз кезегінде, орта білім деңгейі, тоқсан және бөлім, тақырып үшін жиынтық бағалау рәсімдерін қамтиды. Бағалау тәсілдері пәннің мазмұнына және критериалды бағалау түріне байланысты ерекшеленуі мүмкін. Қалыптастырушы бағалау оқу процесінің ажырамас бөлігі болып табылады және оны мұғалім тоқсан бойы үнемі жүргізіп отырады [9, 13 б.].

Қалыптастырушы бағалау - білім беру және оқыту процесінің белгілі бір сәтіне міндетті оқу тапсырмасының орындалуы бағаланатын сыныптағы күнделікті жұмыс барысындағы бағалау [10, 25 б.]. Ол оқу барысында (кішігірім өзіндік жұмыстар, тесттер және т.б.); зерттелген тақырыптың немесе бөлімнің соңында (бақылау немесе сынақ жұмысының көмегімен) жүзеге асырылады [11, 88 б.]. Қалыптастырушы бағалау білім алушы мен мұғалім арасында үздіксіз кері байланысты қамтамасыз етеді. Қалыптастырушы бағалау кезінде білім алушы қателікке және оны түзетуге құқылы. Бұл білім алушының мүмкіндіктерін, қиындықтарды анықтауға, үздік нәтижелерге қол жеткізуге көмектесуге, оқу процесін уақтылы түзетуге мүмкіндік береді [9,13 б.]. Сонымен қатар, қалыптастырушы бағалау мұғалімге әр білім алушының материалды игеруі туралы ақпарат жинауға, оны талдауға және одан әрі жұмысты жоспарлауға, яғни оқу процесін неғұрлым сапалы жүргізуге және мұғалімге оқушылардың жетістіктері туралы қорытынды пікір білдіруге, қорытынды бағалар қоюға мүмкіндік береді [11, 88 б.].

Қалыптастырушы бағалау сыныпта немесе үйде күнделікті жұмыс барысында білімнің, дағдылардың даму деңгейін анықтауға арналған. Ол әр түрлі формада жүзеге асырылады және мұғалім мен оқушыға жұмысын түзетуге және анықтаушы жұмыс алдында мүмкін болатын олқылықтар мен кемшіліктерді жоюға мүмкіндік береді. Қалыптастырушы бағалау кезіндегі бағалар жиынтық жұмыстар үшін белгі қою және тоқсанға қорытынды белгі қою кезінде ескерілмейді. Қалыптастырушы бағалау оқу тақырыбы блогын оқуды аяқтаған кезде білім мен оқу дағдыларының қалыптасу деңгейін анықтауға арналған. Қалыптастырушы бағалау әртүрлі жұмыстарды (тесттер, бақылау жұмыстары) орындау нәтижелері бойынша жүргізіледі.

Бағалау критерийлері қалыптастырушы бағалаудың ажырамас бөлігі болып табылады. Қалыптастырушы бағалау кезінде бағалау критерийлері оқу материалының нақты фрагментіне (тақырыпқа немесе бөлімге) бағытталған, ал жиынтық бағалау кезінде олар ауқымды болып табылады. Білім алушының бағалау критерийлерін түсінуі қалыптастырушы бағалау компонентінің қолданысқа енуін, яғни оның өз оқу процесіне белсенді қатысуын білдіреді. Білім алушылардың жұмысын бағалау тек айтылған бағалау критерийлері бойынша жүргізіледі. Кейбір жағдайларда, егер оқытушы критерийлерде көрсетілмеген басқа қателерді немесе кемшіліктерді тапса, ол білім алушыға осы қателерге назар аударуды ұсынуы мүмкін (бұл қателер белгіге әсер етпеуі немесе қалыптастырушы бағалау кезінде ескерілмеуі керек). Тексеруден кейін оқытушы бағалау критерийлеріне қатысты қол жеткізілген нәтижелерге назар аударады. Бағалау критерийлерін мұғалім алдын ала дайындауы тиіс, ал функционалдық сауаттылықты қалыптастыру мақсатында оларды оқушылармен бірлесіп әзірлеген жөн. Мысалы, мұғалім тексеру жұмысын бастамас бұрын студенттерден жұмыс бағаланатын критерийлерді (топтарда немесе жұпта) талқылауды сұрайды. Айтылған критерийлер қорытындысы бойынша педагог оқушылармен бірге басым критерийлерді таңдайды. Критерийлердің мазмұны түсінікті және қол жетімді тілде көрсетілуі керек. Олар оқушыларға көрнекі түрде ұсынылуы керек (тақтаға, плакатқа және т.б. жазылған) [1, 17 б.].

Қалыптастырушы бағалау процесі. Қалыптастырушы бағалау оқу жетістіктерінің өсуі мен дамуына тікелей әсер ететін және мұғалім мен білім алушы арасындағы кері байланысты қамтамасыз ететін процесс болып табылады. Тиімді оқыту мақсатында прогресті және ағымдағы түсіну деңгейін анықтау үшін білім алушыларды оқу процесінде бақылау қажет.

Қалыптастырушы бағалаудың міндеттері:

- білім алушылардың оқу мақсаттары мен бағалау критерийлерін анықтау және ұсыну;

– нәтижелі, коллаборативті оқыту үшін орта құру, нәтижесінде ол білім алушының қандай деңгейге қол жеткізгенін дәлелдеуге көмектеседі;

- білім алушылардың дамуына ықпал ететін сындарлы кері байланысты қамтамасыз ету;
- білім алушыларды бір-бірін өзара оқыту көзі ретінде тарту;
- білім алушыларды өз оқуының «құрушысы» ретінде қарастыруға мүмкіндік жасау.

Қалыптастырушы бағалау қосымша жаттығулар немесе тесттер ретінде қарастырылмайды, ол оқытудың ажырамас бөлігі болуы керек. Оқыту мақсаттары мен оқу бағдарламасының әрбір бөлімі бойынша күтілетін нәтижелер қалыптастырушы бағалау практикасының мазмұнын айқындайды. Бұл ретте қалыптастырушы бағалау процесі стандартталмайды, яғни әрбір мұғалім қалыптастырушы бағалаудың өзіндік практикасын өз бетінше анықтай алады және оның нәтижелері үшін жауапты болады. Мұғалімнің қызметіндегі қалыптастырушы бағалау процесі келесі кезеңдерді жүзеге асыруды талап етеді:

1. Қалыптастырушы бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру;
2. Қалыптастырушы бағалау әдістерін таңдау;
3. Қалыптастырушы бағалау нәтижелерін талдау;
4. Кері байланыс беру.

1. Қалыптастырушы бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру. Мұғалім қалыптастырушы бағалау барысында оқу бағдарламасының барлық мақсаттарын қамтуы керек. Мұғалімге көмек ретінде қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар жинағы, оның ішінде оқу мақсаттары бойынша бағалау критерийлері, дескрипторлары бар тапсырмалар үлгілері дайындалады. Қалыптастырушы бағалау процесін тиімді ету үшін мұғалім жинақтарда ұсынылған тапсырмаларды қолдана алады. Мұғалім өз білім алушыларының жеке ерекшеліктерін және оқыту мән-мәтінін ескере отырып, тапсырмаларды әзірлейді немесе таңдайды.

2. Қалыптастырушы бағалаудың күнделікті практикасында білім алушылардың игерілу деңгейін, прогресін өлшеу үшін әртүрлі әдістерді қолдануға болады: «Екі жұлдыз және бір тілек», «қол сигналдары», «бағдаршам», «жалпылауға арналған карточка», «бір минуттық эссе», «сөйлеу үлгілері», «үш минуттық үзіліс», «ауызша бағалау», викториналар, сауалнамалар және т.б. қалыптастырушы бағалау әдістерін оқу қызметін ұйымдастырудың әртүрлі кезеңдерінде тақырыпты түсіндіру, тапсырмаларды орындау процесінде де, білім алушыларға кері байланыс беру кезінде де қолдануға болады. Қалыптастырушы бағалау әдістерін жеке, жұптық және топтық жұмысты ұйымдастыруда қолдануға болады.

3. Қалыптастырушы бағалау нәтижелерін талдау. Қалыптастырушы бағалауды ұйымдастырудағы маңызды кезеңдердің бірі-білім алушылардың жұмыс нәтижелеріне талдау жүргізу. Мұғалім бүкіл оқу процесінде бақылау/бағалау нәтижелеріне жүйелі түрде талдау жүргізуі тиіс. Мұғалім формативті бағалау нәтижелеріне егжей-тегжейлі талдау жүргізу үшін арнайы жасалған бақылау парақтарын қолдана алады.

Қалыптастырушы бағалау нәтижелерін талдау білім алушылардың тап болған қиындықтары туралы ақпарат алуға және оларды еңсеру бойынша қажетті шаралар туралы шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Мысалы, тексеру жұмыстарының нәтижелерін талдау келесілерді анықтайды:

- белгілі бір тапсырмалар қиын болатын балалар топтары;
- тақырып, бөлім бойынша қиындық көретін жеке білім алушылар;
- білім алушылар үшін ең қиын, проблемалық сұрақтар, тапсырмалар, тақырыптар.

4. Кері байланыс беру. Кері байланыс сабақтың әртүрлі кезеңдерінде қолданылады және мұғалімге оқушылармен үздіксіз өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді, нәтижесінде оқу процесін түзету және одан әрі жоспарлау жүзеге асырылады. Кері байланыс беру кезінде мұғалімге келесілерді атап өткен жөн:

- білім алушы жұмысының мықты жақтарын атап өту;
- «дұрыс емес», «дұрыс» деген сөздерден дұрыс емес нәрсені түсіндірместен аулақ болу;
- кемшіліктерді қалай түзетуге немесе білім алушының жұмысын жақсартуға болатыны туралы ұсыныстар беру;

- білім алушының жауабын мысқылдату, иронияны қамтитын теріс пікірлерді пайдалануды болдырмау [9, 15 б.].

Нәтижесінде қалыптастырушы бағалау:

- оқу барысында жүзеге асырылады;
- кері байланыс береді;
- оқушыларға өз жұмысын реттеуге, нәтижелерін көруге көмектеседі;
- мұғалімдерге оқу процессін және одан әрі жұмыстарды жоспарлауды қамтамасыз етеді [12, 183 б.].

Жиынтық бағалау. Келесі критериалды бағалаудың бір бөлігі – жиынтық бағалау. Жиынтық бағалау – мұғалімдерге, білім алушыларға және ата-аналарға оқу бағдарламаларының бөлімдерін, тақырыптарын және белгілі бір оқу кезеңін (тоқсан/триместр, оқу жылы, орта білім деңгейі) аяқтағаннан кейін, сондай-ақ оқу бағдарламасына сәйкес бөлімдерді зерделегеннен кейін жүргізілетін білім алушылардың үлгерімі туралы балл және баға қоя отырып, ақпарат беру үшін жүргізілетін бағалаудың жинақтаушы түрі. Бұл белгілі бір кезеңдегі оқу бағдарламасының мазмұнын меңгеру деңгейін анықтауға және белгілеуге мүмкіндік береді [9, 21 б.].

Жиынтық бағалау оқушылардың жетістіктерін ғана тіркейді, сондықтан оқушылардың дербес оқу-танымдық қызметін және оқу бағдарламасын неғұрлым толық меңгеруін белсенді түрде ынталандырады. Бағалау стандарттары, әдістері мен құралдары бағалау түріне және пән ерекшелігіне байланысты ерекшеленеді. Критериалды бағалау жүйесіндегі жиынтық бағалау мұғалімдерге, оқушыларға және ата-аналарға оқушының оқудағы үлгерімі туралы ақпарат беру үшін балл және баға қою арқылы жүргізіледі. Бұл белгілі бір кезеңдегі оқу бағдарламасының мазмұнын меңгеру деңгейін анықтауға және белгілеуге мүмкіндік береді. Тіркеу процесінде оқу бағдарламасының мазмұнына сәйкес оқушылардың білімі мен дағдыларын көрсететін дәлелдер жиналады. Жиынтық бағалау тоқсан ішінде (бөлім/ортақ тақырып үшін жиынтық бағалау), тоқсанның соңында (тоқсан үшін жиынтық бағалау) және білім деңгейі аяқталғаннан кейін (негізгі, жоғары мектеп) жүргізіледі [10, 27 б.].

Жиынтық бағалау процесі. Жиынтық бағалау белгілі бір оқу кезеңінде оқу бағдарламасының мазмұнын меңгеру деңгейін анықтау және белгілеу үшін жүргізіледі. Тіркеу процесінде оқу бағдарламасының мазмұнына сәйкес білім алушылардың білімі мен дағдыларын көрсететін дәлелдемелерді жинау жүзеге асырылады. Жиынтық бағалау нәтижелері бойынша балдар/бағалар туралы шешімді мұғалім бағалау критерийлеріне сәйкес қабылдайды. Мұғалімге әр оқушыға қатысты объективті шешім қабылдауға көмектесу үшін бөлім/жалпы тақырыптар бойынша жиынтық бағалау тапсырмаларына дескрипторлар жасалады, тоқсандық жиынтық бағалау үшін балл қою схемалары қолданылады. Жиынтық бағалау нәтижелері бойынша ақпарат, сондай-ақ қалыптастырушы бағалау оқу процесін жоспарлау, түзету және талдау үшін пайдаланылуы мүмкін. Пән бойынша әдістемелік бірлестікке кезеңдерді, әдістерді, жиынтық бағалаудың барлық түрлері бойынша бақылау тапсырмаларын көрсете отырып, оқу жылына арналған жиынтық бағалау жоспарын жасау ұсынылады.

1. Бөлім / тақырып үшін жиынтық бағалау. Бөлім/тақырып үшін жиынтық бағалау оқу бағдарламалары мен жоспарларына сәйкес бөлім немесе толассыз тақырып аяқталғаннан кейін жүргізіледі. Жиынтық бағалаудың осы түрінің нәтижесінде білім алушыларға тоқсан үшін баға қою кезінде ескерілетін балдар қойылады. Бөлім/тақырып үшін Жиынтық бағалауға арналған тапсырмалар оқыту мақсаттары мен бағалау өлшемдеріне сәйкес әзірленеді. Жиынтық бағалау бойынша әдістемелік ұсынымдарда бөлім/тақырып бойынша жиынтық бағалау жүргізу үшін тапсырмалар үлгілері ұсынылған. Бөлім/тақырып бойынша жиынтық бағалаудың әдістері мен тапсырмаларын мектептер өз бетінше анықтайды және әзірлейді.

2. Бөлім/тақырып үшін жиынтық бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру. Бөлім/тақырып үшін жиынтық бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру критериалды бағалауды жүргізудің бекітілген тәртібіне сәйкес жүргізіледі. Бөлім/тақырып үшін жиынтық бағалау рәсімдерінің саны жиынтық бағалау бойынша әдістемелік ұсынымдарда және:

- жаратылыстану-ғылыми пәндер бойынша - бөлімдер бойынша;
- әлеуметтік – гуманитарлық пәндер бойынша - тақырыптар бойынша;
- тілдік пәндер-сөйлеу әрекетінің түрлері бойынша: тыңдалым және айтылым, оқылым және жазылым сияқты қосымша әдістемелек құралдарда ұсынылған.

Оқу бағдарламасында көрсетілген оқу мақсаттары өткен бөлім немесе тақырып үшін жиынтық бағалау рәсімінің мазмұнын анықтауға мүмкіндік береді. Бөлімде немесе тақырыпта бағалауға жататын оқу мақсаттарының саны пәнге байланысты әр түрлі болуы мүмкін. Бөлім/тақырып бойынша жиынтық бағалауға арналған тапсырмаларды құрастыру кезінде мұғалім жиынтық бағалау бойынша әдістемелік құралдарда ұсынылған үлгілерді қолдана алады.

Осылайша, бөлім немесе тақырып бойынша жиынтық бағалауды жоспарлау кезінде мұғалім оқытудың негізгі мақсаттарын көрсететін бағалау критерийлерін анықтайды және оларды ойлау дағдыларының тиісті деңгейімен байланыстырады. Бөлім / тақырып бойынша жиынтық бағалау-бұл белгілі бір материалды оқуды аяқтағаннан кейін оқу жетістіктерін бағалау. Бұл бағалауды сабақта 15-20 минуттан аспайтын етіп ұйымдастыру ұсынылады.

3. Бөлім/тақырып бойынша жиынтық бағалау нәтижелерін талдау. Мұғалімге бөлім/тақырып бойынша жиынтық бағалау нәтижелерін талдау ұсынылады. Мұндай талдау сыныптың оқу жетістіктерінің деңгейін анықтауға және білім алушыларға кері байланыс беруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мұғалім қажет болған жағдайда сабақ жоспарларын, тапсырмаларды және одан әрі формативті және жиынтық бағалау әдістерін қайта қарастыра алады. Бөлім/тақырып үшін жиынтық бағалау бойынша орындалған жұмыстың нәтижелері білім алушыға түсінікті болуы және оны одан әрі оқуға ынталандыруы тиіс.

4. Кері байланыс білім алушылардың оқу жетістіктерінің қол жеткізілген деңгейі туралы ақпаратты қамтуы тиіс. Бұл ақпарат білім алушылар мен ата-аналарға критерийлер ұсынылады. Білім алушылар мен ата-аналарды бөлім/ тақырып үшін жиынтық бағалау нәтижелерімен таныстыру кезінде білім алушының жұмысын және оның оқу жетістіктерінің деңгейі туралы белгісі бар критерий ұсыну қажет. Критерийлер бөлім/тақырып үшін жиынтық бағалаудың әрбір рәсімі үшін жасалады және әрбір критерийлер бөлінісінде оқу жетістіктерінің деңгейін көрсетеді [9, 21 б.].

Жиынтық бағалау келелсілерді қамтиды:

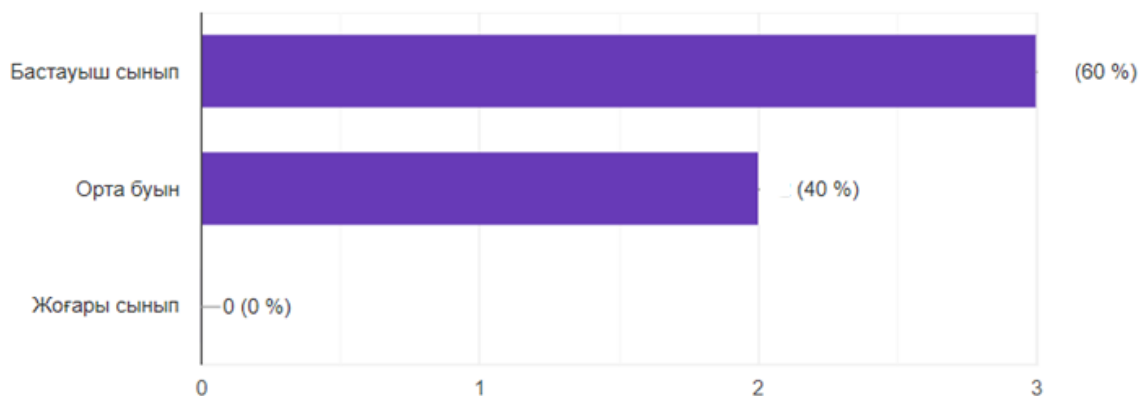
- әдетте тақырыптың, бөлімнің соңында жүргізіледі;
- қорытынды шешім береді;
- оқушыларға нені үйренгенін көрсетуге мүмкіндік береді [12, 183 б.].

Зерттеу әдістері. Оқу процесінде критериалды бағалау технологиясын қолдануды анықтау үшін зерттеу жүргізілді. Зерттеуде деректерді жинаудың сапалы әдістері арқылы алынды. Бұл зерттеуге мемлекеттік және жеке мекемелерде шетел тілін оқытатын 10 оқытушы қатысты.

Нәтижелер. Зерттеудегі құрал ретінде сауалнама қолданылды. Сауалнамаға критериалды бағалаудың тиімділігі және оны сабақ барысында қолдану туралы сұрақтар кірді. Сауалнама деректері төменде берілген:

Сұрақ: Қай сыныптарға сабақ бересіз?

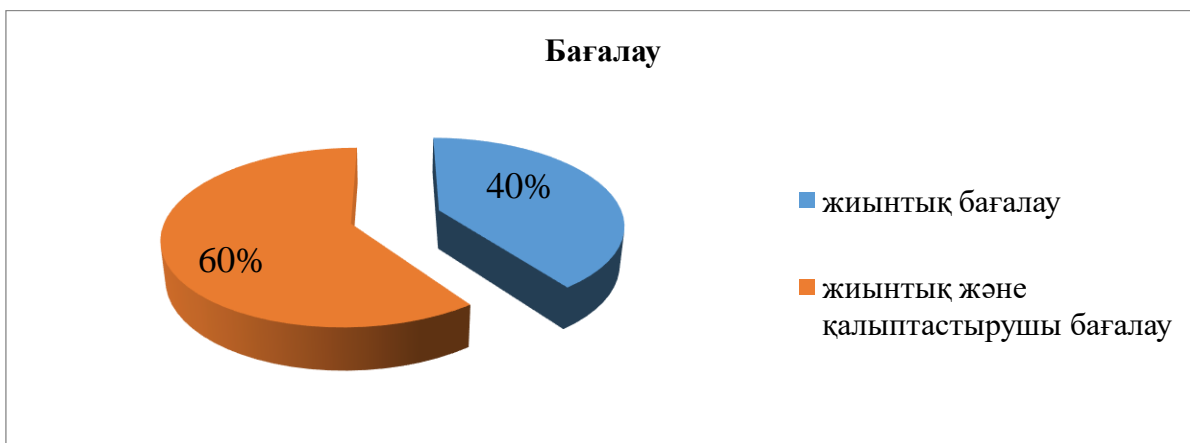
Сауалнамаға қатысқандардың 40 % орта мектепте және 60 % бастауыш сыныптарда сабақ береді (сурет.1).

Сурет 1. 1-сұрақ бойынша деректер

Сұрақ: Критериалды бағалау технологиясын қолданасыз ба? Қай түрін?

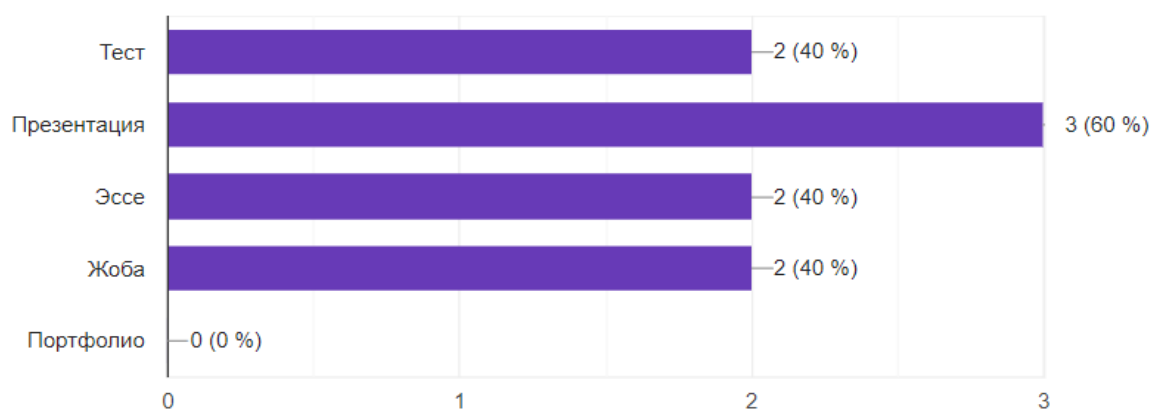
Сауалнамаға қатысқандардың 40 % критериалды бағалау технологиясының тек қана жиынтық бағалау формасын қолданса, 60 % екі бағалау формасын қолданады деп жауап берді (сурет.2).

Сурет 2. 2-сұрақ бойынша деректер

Сұрақ: Критериалды бағалау формасын қандай тапсырмаларды бағалауда қолданасыз?

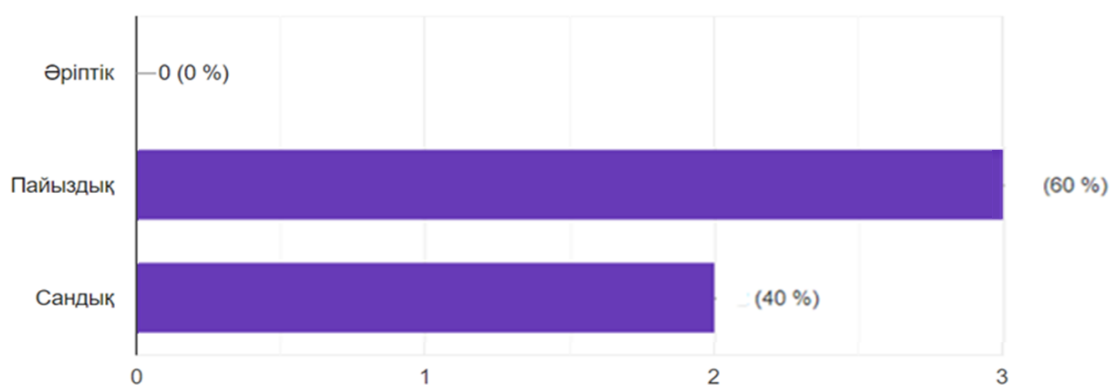
Оқытушылардың 60 % презентация тапсырмасында және 40 % тест, эссе және жоба сияқты тапсырмаларда критериалды бағалау технологиясын қолданатынын жауап берді (сурет.3).

Сурет 3. 3-сұрақ бойынша деректер

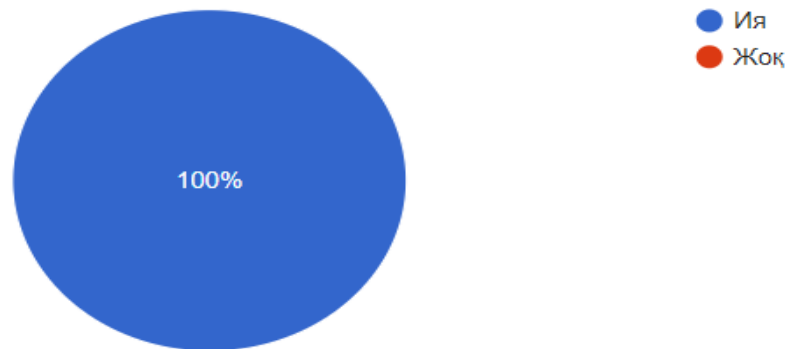
Сұрақ: Бағалау үдерісінде қандай бағалау шәкілін қолданасыз?

Келесі сұрақта сауалнамаға қатысушылар көбінесе сандық және пайыздық шәкілді қолданатын көрсетіп кетті.

Сұрақ: Бағалау барысында оқушылардың білім деңгейлері құзіреттілікке негізделген тәсілдемеге сәйкес келеді ме?

Келтірілген сұрақта оқытушылар оқушылардың білім деңгейлері толықтай 100 % құзіреттілікке негізделген тәсілдемеге сәйкес келетінін растады.

Нәтижесінде, сауалнамаға қатысқан оқытушылардың үлкен бөлігі критериалды бағалау технологиясын белсенді қолданады. Сондай-ақ, зерттеу нәтижесінде сауалнамаға қатысушылардың барлығы критериалды бағалаудың пайыздық және сандық шкаласын қолданатыны, ал ең көп қолданатын бағалау тапсырмасы болып презентация болып табылатыны және де бағалау үшін дайын пәндік дескрипторларымен қолданатыны анықталды. Қатысушылардың критериалды бағалау оқушылардың күтілетін нәтижелерге қол жеткізуін дербестендіре, автоматтандыра түстетін растады және критериалды бағалау оқушылардың білім деңгейін, қай тақырыпты жақсы біледі, қайсысынан ақсап тұр екендігін көрсететін айтып кетті. Қатысушылардың ойынша, критериалды бағалау технологиясын қолдану тиімді болып табылады, оның себептері келесідей екенін көрсетіп кетті:

- оқушылардың тақырыпты қаншалықты меңгергенін көріп аламыз;
- оқушылардың жұмысы нақты қандай критерийлер бойынша бағаланатынын білу үшін;
- оқушыларға қай жерден қате кеткенін, не себепті осындай баға алғанын түсіндіруге көметеседі.

Және де критериалды бағалау технологиясын қолдану барысында аса қиындық туғызатын зат ретінде қатысушылар келелілерді атап кетті:

- критерийлерді құрастыру аса көп уақыт алады;
- критерийлерді жалпы құрастыру;
- аса көп қолданыста еместігі, әдіснаманың болмауы.

Қорытынды. Осылайша, критериалды бағалау дегеніміз – оқушылардың оқу жетістіктерін нақты анықталған, ұжымдық дамыған, білім беру процесінің барлық қатысушыларына алдын - ала белгілі, білім беру мақсаттары мен мазмұнына сәйкес келетін, оқушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал ететін критерийлермен салыстыруға негізделген бағалау процесі. Критериалды бағалау технологиясының педагогикалық мәні оқушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыру, өз мүмкіндіктері мен оқу жетістіктерін бағалау және өзара бағалауды жүзеге асыру болып табылады. Білім алушылардың өзін-өзі бағалауы өзін-өзі ұйымдастыру және өзін-өзі дамыту үшін өз жетістіктерін бағалау арқылы жүзеге асырылады [2; 81 б.], [3]. Бағалау жүйесі белгілі бір оқу материалының қаншалықты сәтті игерілгенін, белгілі бір практикалық дағдының қалыптасқанын анықтауға мүмкіндік береді [1, 19 б.]. Жоғарыда айтылған тұжырымдамаға сәйкес сауалнама барысында, алынған нәтижелерге байланысты критериалды бағалау қазірі мемлекеттік мекемелерде аса жоғары қолданыста екендігі көрсетілді. Сауалнамаға қатысушылар өз пікірлерін және қиындық туғызатын мәселелерін атап кетті. Солайша, критериалды бағалау технологиясы оқу барысында қолдануға тиімді екендігі туралы пікір жасай аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1) Система критериального оценивания учебных достижений учащихся – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. – 80 с. – әдістемелік құрал.
- 2) И. А. Краева и др. Современные образовательные технологии в области обучения иностранным языкам и культуре: Курс лекций – М.: ИПК МГЛУ «Рема», 2011. – 292 с. – оқулық.
- 3) Лобанова М.А Усольцев А.П. Критериальное оценивание на уроках английского языка с использованием ИКТ – Екатеринбург, 2016 г. – диссертация.
- 4) Урмашев Б.А. Критериалды бағалау технологиясы – Алматы: «ССК» баспасы, 2016, – 140 б. – оқулық.
- 5) Hughes A., *Testing for Language teachers*, Cambridge, 2003. – 250 p. – оқулық.
- 6) Zhigalev B.A., Vikulina V.A., Bezukladnikov K.E. *Pedagogical Measuring Of Education Quality. Life Science Journal. Vol. 11. 7. – 2014, 356–359 p. – мақала.*
- 7) Ступницкая М. А. Критериальное оценивание: что это такое и как оно работает, *Школьные Технологии*, № 6 – 2014. – 129-151 с. – мақала.
- 8) Красноборова А. А. Критериальное оценивание как технология формирования учебно-познавательной компетентности учащихся, *Нижний Новгород – 2010. – 140 с. – Автореф.*
- 9) Можжаева О. И., Шилибекова А.С., Зиеденова Д.Б. *Руководство по критериальному оцениванию для учителей начальной школы, АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Астана, 2016. – 48 с. – оқу-әдістемелік құрал.*
- 10) Можжаева О. И., Шилибекова А.С., Зиеденова Д.Б. *Методология системы критериального оценивания учебных достижений учащихся, – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2017. - 38 с. – оқу-әдістемелік құрал.*
- 11) Гальченко И.В., *Критериальное оценивание: проблемы и пути их решения педагогическая наука и практика* 1 (27), – 2020 – 86-90 б. – мақала.
- 12) Қажыгереева Б. Б. *Критериальное Оценивание На Уроке Английского Языка, Scientific Collection «Interconf», № 59. – 183-185 б. – мақала.*

МРНТИ 14.35.09

Байдабек У.Б.¹ Сейдалиева Г. О²

¹Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университетінің магистранты

²PHD, аға оқытушы

Алматы, Қазақстан

e-mail:baidabekuldana@gmail.com

**ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН
АРТТЫРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ**

Аңдатпа

Заман талабына сай қазіргі таңда шет тілін оқыту түрлері, әдістері сан алуан. Басты мақсат-берілген білім сапасы мен қажет нәтижелерге қол жеткізу. Мақалада шет тілінде академиялық жазу дағдыларының әртүрлі аспектілері талданады. Осы саладағы белгілі бір әдістемелік бағыттарды әзірлеу; әдістері шет тілін оқыту және оның мазмұнының практикалық бағытын арттыру кәсіби дайындық; сөйлеу әрекетінің барлық түрлерінің интеграциясын қолдану. Бұл мақалада студенттердің ағылшын тілінде академиялық жазуға үйретудегі дидактикалық принциптердің маңызын ашады. Зерттелетін мәселені өзектендіру студенттерді оқыту мәселесімен байланысты жаңа сапа талаптарын анықтай отырып, шет тіліндегі хат жас мамандарды кәсіби даярлау.

Кілт сөздер: академиялық жазу, дағдылар, шет тілі, оқушыларды жазуға үйрету, мақсаттар, жазуға үйрету әдістері.

Байдәбек У.Б.¹ Сейдалиева Г.О.²

¹Студентка Казахского Национального Педагогического Университета

²PHD, кандидат наук

Алматы, Казахстан

электронная почта: baidabekuldana@gmail.com

ТЕХНОЛОГИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПИСЬМЕННЫХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В статье анализируются различные аспекты развития навыков академического письма на иностранном языке; разработка отдельных методологических направлений в этой области; Методика обучения иностранному языку и совершенствование практической направленности его содержания на профессиональную подготовку; Используя интеграцию всех голосовых действий. В данной статье будет раскрыто значение дидактических принципов в обучении студентов академическому письму на английском языке. Актуализация исследуемой проблемы связана с проблемой обучения студентов письму на иностранном языке, с определением новых требований к качеству профессиональной подготовки молодых специалистов.

Ключевые слова: академическое письмо, навыки, иностранный язык, обучение студентов письму, учебные цели, методы обучения.

Baidabek U.B.¹ Seidalieva G.O.²

¹Student of the Kazakh National Pedagogical University

²PHD,

Almaty, Kazakhstan

e-mail: baidabekuldana@gmail.com

TECHNOLOGY FOR IMPROVING STUDENTS' ACADEMIC WRITING SKILLS IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Abstract

The article analyzes various aspects of developing foreign language academic writing skills; the development of certain methodological directions in this area; Methods of teaching a foreign language and improving the practical orientation of its content towards vocational training; Using the integration of all voice activities. In this article, the significance of didactic principles will be revealed in teaching students academic writing in English. The updating of the problem under study is connected with the problem of teaching students a letter in a foreign language, with the definition of new requirements to the quality of professional training of young specialists.

Keywords: academic writing, skills, foreign language, teaching students to write, academic purposes, teaching methods.

Кіріспе

Қазақстан Республикасының тәуелсіз елге айналып, әлемдік өркениеттің даму жолына түсуі, ағылшын тілін меңгеруді алға қою мақсатында ерте жастан оқыту қолға алынып отыр. Оқушылардың оқу дағдысын қалыптастыруды жалпы жазба тілімен ауыз екі сөйлеу тілі тікелей байланысты. Оқушыларды шығармашылықпен ойлауға тәрбиелеу оқытушының міндеті. Сондықтан бұл жұмыс түріне ерекше талап қою керек. Мәтінді мазмұндауға үйрету жазбаша сұрақтарға жауап беруге үйрету, жоспар құруға, белгілі бір суретке тақырып қоя білуге, сол суретке қарап сөйлем құрауға мұғалімнің көмегімен өздерінің ойларын, қызықты іс әрекеттерін әңгімелеуге үйрету. Жазу графикалық таңбалардың мағыналық жүйесі мен тізбегі арқылы адамдардың бір-бірімен қарым-қатынасын қамтамасыз етеді. Жазу арқылы адам айтатын деген ойын қағазға түсіріп, екінші бір адамға, жалпы адамзатқа жеткізуді мақсат тұтады. Яғни адам баласы ойын басқаға жеткізу үшін жазуды үйренеді. Әлемдік өркениетке қадам басқан тәуелсіз Қазақстанның қоғамдық – саяси, экономикалық, мәдени дамуындағы жаңа бастамалар мен түбегейлі өзгерістер білім беру жүйесіне өз әсерін тигізіп, білім мазмұнын, оқыту әдістемесін жетілдіруде тың ізденістер жасауға мүмкіншілік туғызды. [1]

Академиялық жазу іскерлігіне анықтама берер болсақ, ол бірнеше себептер бойынша атқарылатын жазуға жатады, себебі академиялық жазу қарапайым анықтама арқылы келуі қиын. Сондай-ақ, академиялық жазу көптеген әр түрлі нысандарда қолданылады. Сипаттамаларда, түсініктемелерде, мысалдарда, мәтін жазуда, хаттарда, ғылыми іс-қағаздарда және т.б. академиялық жазудың іскерлігін пайдаланылады.

Жалпы ағылшын тілінде Academic English деген термин қалыптасқан. Бір қырынан қарағанда біздің қазақ тіліндегі публицистикалық стилге келетін секілді. Академиялық ағылшын — кәдімгі күнделікті ағылшыннан бөлек, ғылыми тіл. Академиялық жазу академиялық ағылшынның жазу тілі ретінде қалыптасқан. Академиялық жазу шеберлігі, сондай-ақ оқытушылар мен зерттеушілерге оқуға немесе конференцияларда көбінде ұсынылған жарияланымдар үшін пайдаланылады. Академиялық жазу тіпті академиялық жазу параметрінде берілген кез келген жазу тапсырмасын қамтуы мүмкін. Еуропалық білім беру ісінде академиялық жазылым тұжырымдамасы дәлелді және негізделген өзіндік пікір құрай білу; логикалық құрылымды жазбаша түрде бере білу; тұтас жұмысты ресімдеудің халықаралық академиялық стандарттарын сақтай отырып, материалды жүйелеп бере білу сияқты үш тұғырдан құралады.

Жазу – таңбалардың белгілі бір фонемалық, мағыналық қасиетке ие болуы арқылы адамдардың бір-бірімен жазбаша қарым-қатынасын қамтамасыз етеді. Жазу ол біріншіден, әріптің, сөздің графикалық таңбасы арқылы іске асады; екіншіден, бұл графикалық таңбалар белгілі бір фонемалық, мағыналық қасиетке ие болады; үшіншіден, жазу құбылысында сөз әрекетінің барлық түрі қатысады; төртіншіден, жазу үстінде тіл үйренуші адам сөйлемнің мазмұн-мағынасына ғана емес, формасына да көңіл аударуға мәжбүр болады; бесіншіден, жазу қағаз бетіне түскен материалдың түсінікті, жүйелі болуына тікелей байланысты жүзеге асады [2,101]. Сонымен, сөз әрекетінің бір түрі ретінде жазу тіл үйренушіден өз ой пікірін екінші адамға жүйелі түрде қағаз бетіне түсіре алуды, кәсіптеріне қатысты түрлі шығармашылық жұмыстарды (реферат, аннотация, мақала, тезис, конспект, келісім шарт, хат, пікір жазу т.б.) орындауды, ресми іс- қағаздарды сауатты жаза білуді талап етеді. [2]

Материалдар мен әдістер. Ағылшын тілінде академиялық жазу қатаң құрылымды және ресми мазмұнды. Кез келген академиялық жазбада түсінікті болады кіріспе, негізгі бөлім және қорытынды. Сонымен қатар, автордың ойы нақты тұжырымдалған және растайтын дәлелдер мен фактілермен расталған болуы керек. Ағылшын тілінде академиялық жазу да сәйкестікті талап етеді, барлық грамматикалық ережелер (қысқартылған формаларды пайдалануға тыйым салынады (ауызекі сөз тіркестері, эмоционалды боялған лексика). Жазу автордың тұлғасыздығымен және автор фигурасының жоқтығымен сипатталады бүкіл мәтін бойынша. кез келген ресми сынақ сияқты, ағылшын тілінде академиялық жазу белгілі бір қаріпті сақтауды талап етеді. [3]

Ағылшын тілді академиялық жазуды оқытудың заманауи тәсілдері көрсетілген. Бұл әдістеде жазуды оқытудың ең көп қолданылатын тәсілдері көрсетілген. Жоғарыда келтірілген тәсілдердің әрқайсысында белгілі бір дағдылар қалыптасады. Академиялық жазу дағдыларын табысты қалыптастыру үшін әртүрлі тәсілдерді біріктіру қажет. Өнімге бағытталған тәсілдер жазбаша мәлімдеме жазуға дайындықтың әртүрлі кезеңдерінде қолданылуы мүмкін. Бақыланатын жазудан еркін жазуға ауысатын тәсіл мотивациялық компонентті әзірлеу үшін пайдалы. «Еркін жазу» тәсілі – пән бойынша жазбаша мәлімдеменің семантикалық компоненті. Біріктірілген үлгіні жазуға бағытталған тәсіл ұйымдастырушылық үшін, ал грамматикалық, синтаксистік және ұйымдастырушылық дұрыстыққа баса назар аударылатын тәсіл жазудың тілдік компоненті үшін. [4]

Біз мәтіннің өзін жазу процесіне бағытталған соңғы тәсілге тоқталамыз. Бұл тәсілдің кезеңдері 1-кестеде біз ұсынған хаттың барлық құрамдас бөліктерімен тығыз байланысты.

Алдын ала кезең жазбаша құрудың мотивациялық және пәндік-семантикалық сатысында мәлімдемелер орын алады. Мәтінді жоспарлау кезеңі ұйымдастыру кезеңінде жүзеге асырылады. Мәтіннің дамуы, оның тілдік-грамматикалық ресімделуі лингвистикалық кезеңде жүзеге асады.

Әдістемені оқытудың бір бөлігі ретінде академиялық үшін оқу бірлігін анықтауға көп көңіл бөлінеді. Әр уақытта келесі бірліктер ерекшеленді: фонема, буын, сөз тіркесі, сөйлем, суперфраза. Қазіргі уақытта оқу бірлігі үлгілі шет тіліндегі мәтін ретінде түсініледі және осы бірлікке қойылатын келесі талаптар ажыратылады: тұтастық, үлгілі сапа көрсеткіші ретінде қайталану, сонымен қатар жанрлық және стильдік әртүрліліктің болуы. Мәтін қабаттастырылған.

1. Мотивациялық деңгей, яғни мәтіннің мақсаты автордың оқырманға әсері;
2. Пәндік-денотативті деңгей, яғни. жазбаша мәлімдемеде көрсетілетін құбылыстар мен заттардың ауқымы;
3. Семантикалық мазмұнның 3 деңгейі, яғни. жазбаша мәлімдеме бөліктерін логикалық ұйымдастыру. [5]

Амал – тәсілдің аты	Маңыздылығы	Жұмыстың бөлімдері
Өнімге бағытталған амал- тәсілдер		
<p>Бақыланатын жазудан еркін жазуға дейін</p> <p>(Бақыланатын-тегін көзқарас)</p>	<p>Жазу – көмекші дағды, оның мақсаттары: грамматикалық және синтаксистік құрылымдарды бекіту; ол мұқият құрылымдалған және оны жазудың әрбір қадамы белгілі бір дағдыны дамытуға бағытталған.</p>	<p>Ұсыныс деңгейінде жай сөйлемдерді күрделі сөйлемдерге біріктіріп, берілген үлгі бойынша сөйлемдер, сондай-ақ сөйлем мүшелерін тиісті орынға қою.</p> <p>Берілген үлгі бойынша жай сөйлемдерді күрделі сөйлемдерге біріктіру, сондай-ақ сөйлем мүшелерін тиісті ретке келтіру; тармақ ішіндегі сөйлемдерді келісу; бақыланатын жазбаша мәлімдеммен жұмыс, оны өңдеу және түзету, ойларын еркін жазбаша түрде жеткізу;</p>
<p>Еркін академиялық жазу</p> <p>(Free-Writing Approach)</p>	<p>Бақыланатын тәсілге қарама-қарсы жазу түрі.</p>	<p>Белгілі бір уақыт ішінде еркін мәтін жазу</p>
<p>(Paragraph-Pattern Approach)</p> <p>Абзацқа сәйкестендіріліп жасалынған жазу түрі</p>	<p>Сөйлемде грамматикаға және логикалық байланысқа аса қатты көңіл бөлінеді</p>	<p>Абзац бөліктерін логикалық ретпен орналастыру;</p> <p>негізгіні білдіретін сөйлемді таңдау немесе құру</p> <p>абзацтық ой (тақырыптық сөйлем) немесе қорытынды</p>

Process Approach	Жазбаша мәлімдеме жасауға үлкен мән беріледі; мәлімдеменің мазмұнына баса назар аударылады және жазбаша мәлімдеме жасауға үлкен мән беріледі; айтылым мазмұнына мән беріліп, дағдының мақсатты түрде қалыптасуы да байқалады.	алдын ала ойлау кезеңдері идеялар, қажетті ақпаратты жинау және оны жаңарту;
-------------------------	---	--

Талқылау. Академиялық жазу - бұл барлық нәрсе ғылыми коммуникация мақсатына жетуге бағынатын тұтас, жақсы құрылымдалған жүйе ретінде мәтінді құру туралы ғылым. Кез келген ғылым сияқты оның да өзіндік теориясы, әдіснамасы және пәндік шекарасы. Академиялық сауаттылық тұрғысынан академиялық жазу принциптері негізінен барлық ғылыми салалар үшін бірдей болғандықтан, дидактикалық тұрғыдан ол көбінесе және ең алдымен пәнаралық жазу (Writing Across the Curriculum, WAC) деп түсініледі. Бұл академиялық мақсатта ағылшын тілінде (English for Academic Purposes, EAP) мамандар жоғары ғана емес, сонымен қатар орта білімнің әртүрлі деңгейлерінде оқытылатын курстар мен бағдарламалардың мазмұнын құрайтын трансдисциплинарлық академиялық жазу. Соңғы термин дәстүрлі түрде ағылшын тілін екінші немесе шет тілі ретінде атайды, алайда пәнаралық жазу және академиялық сауаттылық тұрғысынан академиялық ағылшын тілі студенттің ана тілінде сөйлейтініне қарамастан талқыланады. [6]

Академиялық жазудың тағы бір түрі бар – пәнішілік жазу (Writing in Discipline, WID), оның міндеті белгілі бір ғылыми бағыттың жанрлық ерекшеліктерін түсінуді дамыту болып табылады. Бұл дағдылар тиісті пәндердің курстарында қалыптасады және пәнаралық жазу принциптерін жоққа шығармайды, бірақ толықтырады және нақтылайды, сондықтан факультет оқытушыларының студенттердің жазбаша тапсырмаларымен жұмысы (барлық жерден алыс болса да) әдістемелік өзара әрекеттесуде жүзеге асырылады. пәнаралық жазу мұғалімдерімен . Мұндай өзара әрекеттестік қазіргі ақпараттық қоғамда жазу дағдыларын дамытудың біртұтас жүйесіне және ғылыми басылымдардың ашықтығына ұмтылумен байланысты. [7] Академиялық жазудың барлық тәсілдерін біріктіретін және айқындайтын нәрсе - жазу тек тәжірибе арқылы дамитын дағдылардың өнімді жиынтығы екенін түсіну. Оқу арқылы жазуды үйрену (кеңес дәуіріндегі кең тараған ұғым) тәжірибелі жүргізушілерді бақылап немесе жол ережесін үйрену арқылы көлік жүргізуді үйрену сияқты мүмкін емес. Жазуды тек қажырлы өзіндік жұмыс, сынақ және қателер арқылы үйренуге болады, оны талқылау түзетуге көмектеседі және мұндай жұмыс жүргізу нұсқаушысының жұмысына ұқсас академиялық жазу мұғалімінің әдістемелік тәжірибесін басшылыққа алу керек. Осыған байланысты жазу пәнінің мұғалімі ешқашан лектор емес, нұсқаушы, дәлірек айтсақ репетитор болып табылады.[8]

Нәтижелері. Қазіргі уақытта университетте академиялық жазу дағдыларын қалыптастыру жүріп жатыр. Зерттеу қызметінің маңызды құрамдастарының бірі студенттер, жаңадан келген зерттеушілер, мәдениетаралық ғылыми жұмыстармен байланыс жасайды. Жоғарғы оқу орнында академиялық жазуды оқыту ең алдымен соған бағытталған жазбаша ғылыми бағыттағы тілдік құзыреттілікті дамыту және жетілдіру бойынша қарым-қатынас жасау, сонымен қатар студенттердің әртүрлі жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру жазбаша ғылыми мәтін жанрлары аннотацияларға ерекше назар аударылады. Лексикалық академиялық негізіндегі типтік синтаксистік конструкциялардың мазмұны мен мысалдары шетелдік мәтіндер өз мәтінін құруға негіз болады. Жазу барысында қалыптастыруға бағытталған өзіндік оқу жұмыстары, жаттығулары ұсынылады мәтінді құрылымдай білу, сонымен қатар жетілдіруге бағытталған жаттығулар лексикалық және грамматикалық дағдылар болып табылады.[9]

Қорытынды кезең жазбаша мәтінмен жұмыс істеуге арналған, оның ішінде тексеру, алдыңғы кезеңдерге қайта оралу мүмкіндігімен мәтінді түзету. Маңызды қасиет алынған нәтиженің түпнұсқаға сәйкестігін бақылау, ниет пен жоспар мүмкіндігі болып табылады. Мәтінді қайталап оқу және өңдеу негізгі мән, өйткені ол мәтіннің толықтығын, дәлдігін, жүйелілік, объективтілік және тілдік дұрыстық. Айта кету керек, әр кезеңде белгілі бір дағдылар мен дағдылардың өзектілігі бар. Жазбаша құру процесі бұл жағдайда мәтін сызықтық емес, қайталанатын болады, онда өзгертулер мен өңдеулермен мәтінге қайта-қайта оралу.[10]

Академиялық мәтінді талдау кезінде келесі лексико-грамматикалық академиялық жазбаша қарым-қатынасқа тән шет тілінің ерекшеліктері:

- дерексіз жалпылау (рефераттың тілдік бірліктерін қолдану және

жалпылама мағына, абстрактілі лексика, соның ішінде терминология);

- тұлғасыздық (пассивті, тұлғасыз және белгісіз тұлғаны қолдану конструкциялар, сондай-ақ күрделі және күрделі сөйлемдер, in оларда зат есім, сын есім және тұлғасыз формалар басым болады етістік);

- баса назар аударылған жүйелілік (салалас сөйлемдерді, себептік байланыстарды, кіріспе сөздер мен сөз тіркестерін пайдалану, мәлімдемелерді бөлу логикалық бөліктер, абзацтар);

- терминология (ерекшелердің көп санын таңдау және пайдалану ғылыми немесе техникалық мағынаны білдіретін терминдер мен сөздер/сөз тіркестері ұғымдар);

- дәлдік (терминдерді қолдану, синонимдік алмастыруларды шектеу, пысықтау қызметінде кіріспе конструкцияларды қолдану, жылы қолдану библиографиялық анықтамалар мәтіні, сілтемелер);

- объективтілік (белгілерді, формулаларды және бейнелеу құралдарын пайдалану

көрнекілік (диаграммалар, графиктер, диаграммалар, суреттер, кестелер және т.б. [11]

Қорытынды

Қазіргі таңда шет тілін оқытуда түрлі әдістер мен түрлі әдістемелер қолдану заманауи трендке айналуға бастады. Бұл дегеніміз білім беру саласында жаңашылдық орын алуда деген сөз. Барша білім беру мамандарының мақсаты білім алушылардың озық нәтижеге қол жеткізуге ынталандыру және осы жолда нағыз өз ісінің маманы болып, өз ісінде жеңіл түрде білім алушыға бере алса, өз ісінің маманы деп сол адамды атар едік. Яғни, білім алушылардың алған білімдерін өз өмірлерінде пайдалана алса, шынайы өмірде қолданса, осы біздің жетістігіміз болар еді. Қорытындылай келе, Біздің жұмысымызда, біз ағылшын тілінде жазбаша мәлімдеме жасау процесін мұқият зерттедік, қарастырдық оның заңдылықтары, сипаттамалары, сонымен қатар негізгі кезеңдері. Біз академиялық жазудың ерекшеліктерін де қарастырдық, оның тіл университеттерінде оқытуда қолданылатын негізгі жанрларына талдау жасалды. Ағылшын тіліндегі академиялық жазуды оқытудың ең оңтайлы тәсілін анықтадық, сонымен қатар қарастырылған жанрлар аясында өз жазбаша мәлімдеме жасау дағдыларын дамыту үшін әдістемелік нұсқаулар әзірлеп, жаттығулар топтамасын жасадық. Ұсынылған әдістемелік нұсқауларда біз мәтіндердің әртүрлі түрлерін жазуға қойылатын талаптарды қорытындыладық. Әдістемелік әзірлемелер әрбір жанрдың негізгі сипаттамалық ерекшеліктерін ескере отырып құрастырылған. Жаттығу жүйелері пікір эссе, мақала, шолу, ресми академиялық жазу, бейресми жазу түрі жанрлары қамтиды. Әрбір ұсынылған жаттығулар кешенінде сауаттылықты ескере отырып, мақсатты, жазбаша мәлімдеменің тақырыбын анықтау, сәйкес мазмұнды таңдау

дағдылары. студенттердің өздерінің жазбаша мәлімдемелерін барынша сәтті жасауға ықпал ететін тілдік дизайнды пайдалану болады.[12]

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Жоғары білім беру мемлекеттік стандартының тұжырымдамасы. Алматы, 1998. –96 б.
2. Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі. Алматы, 2012. – 208 б.
3. Илюхина В.А. Особенности формирования графических навыков и анализ ошибок при письме / В.А.Илюхина // Начальная школа. - №8. -2016. 22.Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю.
4. Педагогический словарь: Для студ. высш. и ср. пед. учеб.заведений. М.: Издательский центр «Академия». - 2017. 176с.
5. Assaly, I. R., & Smadi, O. M. (2015). Using Bloom’s Taxonomy to Evaluate the Cognitive Levels of Master Class Textbook’s Questions. *English Language Teaching*. 8(5), 100-110.
6. Лурия А.Р. Очерки психофизиологии письма / А.Р.Лурия. - М.: Академия, 2016, переиздано с 1950.
7. Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка в начальных классах: Учеб.пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / М.Р.Львов, В.Г. Горецкий, О.В. Сосновская - М.: Издательский центр «Академия», 2014.
8. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. М.: Просвещение, 2000. – 287 б
9. Антонова, Л.Г. Письменные жанры речи учителя: Учеб. пособие / Л.Г. Антонова. - Ярославль, ЯГПУ, 1996 – 114 с.
10. Ахманова, О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова — М., Советская Энциклопедия, 1968
11. Бахтин, М.М. Проблема речевых жанров. / М.М. Бахтин. - Москва: Искусство. - 1972.- 241с.
12. Hartley J., *Academic Writing and Publishing: A Practical Handbook*. Routledge, 2008

FTAMP 14.01.77

Зәкір Қ.,¹ Нурекешова Г. Р.²
Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫ ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Бұл мақалада ағылшын тілі сабақтарында критериалды бағалауды қолдану процесі сипатталған. Бұл әдіс білім беру процесіне кеңінен енгізіле бастады. Бұл әдістеме критериалды бағалау әдісіне негізделген. Критерийлерді қолдану білім алушының оқу жетістіктерін бағалаудың маңызды аспектісі болып табылады. Университет оқытушысының алдында білім беру процесіне критериалды бағалауды енгізу бойынша маңызды міндет тұр. Күрделі және маңызды міндеттердің бірі – нақты

және түсінікті бағалау критерийлерін құру. Критериалды бағалауды қолдану мұғалімге білім алушының жетістіктерін сауатты және әділ бағалауға көмектеседі.

Кілт сөздер: критериалды бағалау, критериалды тәсіл, оқу жетістіктері, жиынтық бағалау, Формативті бағалау.

Зәкір К.М.,¹ Нурекешова Г. Р.²

*Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Республика Казахстан, г. Алматы*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В данной статье описан процесс применения критериального оценивания на уроках английского языка. Этот метод стал широко внедряться в образовательный процесс. Данная методика основана на методе критериального оценивания. Использование критериев является важным аспектом оценки учебных достижений обучающегося. Перед преподавателем университета стоит важная задача по внедрению критериального оценивания в образовательный процесс. Одной из сложных и важных задач является создание четких и понятных критериев оценки. Использование критериального оценивания помогает учителю грамотно и справедливо оценивать достижения обучающегося.

Ключевые слова: критериальное оценивание, критериальный подход, учебные достижения, совокупное оценивание, формативное оценивание.

Zakir K.M.,¹ Nurekeshova G. R.²

*Abai Kazakh National Pedagogical University
Republic of Kazakhstan, Almaty*

THE USE OF CRITERION-BASED ASSESSMENT IN TEACHING ENGLISH

Abstract

This article describes the process of using criterion-based assessment in English lessons. This method began to be widely introduced into the educational process. This methodology is based on the criterion-based assessment method. The use of criteria is an important aspect of assessing the student's educational achievements. The university teacher is faced with the important task of introducing criterion-based assessment into the educational process. One of the most difficult and important tasks is the creation of clear and understandable evaluation criteria. The use of criterion-based assessment helps the teacher to competently and fairly assess the student's achievements.

Key words: criterion-based assessment, criterion-based approach, educational achievements, summary assessment, formative assessment.

Кіріспе

Қазақстанда орта мектепте білім беру үдерісін жаңғыртуға байланысты болашақ педагог кадрларды даярлау мәселесіне көп көңіл бөлінді. Қазіргі уақытта орта білім беру мазмұнын жаңарту процесі жүріп жатқандықтан және ол даму мен жаңғыртудың жаңа сатысына көшіп жатқандықтан, бұл процестер жоғары білім беруді дамытудың көптеген аспектілеріне де әсер еткені сөзсіз. Бұл әсіресе болашақ мамандарды даярлаудың педагогикалық бейініне сәйкес келетін білім беру бағдарламалары бойынша мамандарды даярлаудың білім беру процесіне қатысты болды [1].

Қазір білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалауға бағалауға ерекше назар аударылуда. Қазіргі білім беру процесінің басты айырмашылығы-критериалды бағалау әдістерін енгізу және білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың дәстүрлі жүйесінен бас тарту. Бұл әдістеменің негізгі аспектілері Қазақстаннан келген педагогтардың біліктілігін арттыру үшін деңгейлік бағдарламаларды

әзірлеу кезінде Кембридж университетінің педагогтерінен алынды. Деңгейлік бағдарламалардың мазмұны өзінің педагогикалық қызметін жетілдіру мақсатында зерттеуге қабілетті, сондай-ақ оқыту мен оқытудың инновациялық әдістемелерін әзірлеуге қабілетті креативті ойлайтын педагог құруға бағытталған. Осы шаралардың барлығы бағалау жүйесіндегі өзгерістерге алып келді.

Бағалау жүйесінің маңыздылығын мойындай отырып, 2012 жылдан бастап оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесін енгізу тұжырымдамасы іске асырылуда

"Назарбаев Зияткерлік мектептері" дербес білім беру ұйымы. 2016 жылдан бастап бұл тұжырымдама Қазақстанның барлық орта мектептерінде енгізіле бастады. Тұжырымдамаға сәйкес, критериалды бағалау-бұл оқушылардың оқу жетістіктерін нақты анықталған, ұжымдық түрде дамыған, білім беру процесінің барлық қатысушыларына алдын-ала белгілі, оқушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал ететін білім беру мақсаттары мен мазмұнына сәйкес критерийлермен салыстыруға негізделген процесс [2]

Зерттеу әдістемесі

Бұл кезеңде болашақ педагогтарды орта білім беруді жаңғыртудың барлық аспектілерімен таныстыру қажет, өйткені бұл білім оларға педагогикалық практикадан өту кезеңінде, сондай-ақ одан әрі жұмыста қажет болады. Университетте критериалды бағалау жүйесін енгізу әсіресе қажет, өйткені бұл студенттерге білім беру процесінде еркін жүруге көмектеседі және оларға бағалаудың осы түрінің барлық аспектілерін түсінуді жеңілдетеді. Критериалды бағалау жүйесімен танысу әдістемелік циклдің оқу пәндерінде жүзеге асырылуы мүмкін. Мұнда сіз студенттерді критериалды бағалаудың негізгі аспектілерімен таныстыра аласыз, әртүрлі оқу әрекеттеріне критерийлер мен дескрипторларды қалай дұрыс құруды үйрете аласыз. Бұл жұмыс өте маңызды, өйткені ол студенттерді болашақ педагогикалық қызметке дайындайды.

Сондай-ақ, ЖОО-дағы барлық практикалық және дәрістік сабақтарда критериалды бағалау жүйесін енгізу қажет. Бұл студенттердің бағалаудың осы түрін жақсы түсінуіне және қолдануына ықпал етеді. Әрбір оқытушы өз пәндері шеңберінде әрбір қызмет түрі бойынша критерийлер мен дескрипторларды әзірлеуі тиіс. Яғни, студенттер бұл жүйемен теориялық тұрғыдан ғана емес, іс жүзінде де танысады. Критерийлерді әзірлеуге студенттерді әдістемелік цикл пәндеріне дайындық аясында ғана емес, практикалық сабақтарда да тартуға болады. Қызметтің бұл түрі студенттердің мектепте жұмыс істеуге жақсы практикалық дайындығын қамтамасыз етеді. Олар өздерінің практикалық сабақтарында критерийлерді түсінуді және түсінуді үйренеді, ал болашақта олар алған білімдерін практика шеңберінде оқу сабақтарын өткізу критерийлерін әзірлеу үшін қолдана алады.

Критериалды бағалау жүйесіне мыналар кіреді: формативті бағалау, жиынтық бағалау және диагностикалық бағалау. Формативті бағалау "Оқыту үшін бағалау" деп те аталады. "Оқытуды бағалау" тұжырымдамасы 1999 жылы 1989 жылдан бері бірлесіп жұмыс істеп келе жатқан Ұлыбритания академиктері жазған аттас брошюра жарияланғаннан кейін танымал болды. Олар мұғалімдер мен әдістеме жасаушыларды ақпараттандыру үшін материалдар дайындауды мақсат етті.

Бұл ғалымдардың жұмысы п. Блэк пен Д. Уильямның еңбектеріне сүйенді, олар оқу нәтижелерін жақсарту бес негізгі параметрге байланысты болатынын атап өтті:

- 1) мұғалімнен оқушыларға тиімді кері байланыс; оқушыларды өз оқу процесіне белсенді қосу;
- 2) бағалау кезінде алынған нәтижелерді оқытуда есепке алу;
- 3) оқушылардың мотивациясы мен өзін-өзі бағалауы бағалауға қалай байланысты екенін түсіну;
- 4) оқушылардың өзін-өзі бағалау қабілеті [3, 35].

Формативті бағалаудың мақсаты-оқыту процесінде мұғалім мен оқушылардың қызметін түзету. Қызметті түзету мұғалімнің немесе білім алушылармен бірге оқу нәтижелерін жақсарту үшін міндеттер қоюын қамтиды. Формативті бағалау мұғалімге оқушылардың оқу мақсаттарына жету процесін бақылауға мүмкіндік береді және оған оқу процесін ерте кезеңдерде түзетуге көмектеседі, ал студент өзінің білімі үшін үлкен жауапкершілік дәрежесін түсінеді. Бағалаудың бұл түрі университетте ұзақ уақыт бойы ағымдағы бағалау түрінде болған, бірақ бұл бағалау студенттің белгілі бір білім көлемін білетінін немесе білмейтінін ғана тіркеді. Бұл тәсіл формативті бағалау принциптеріне сәйкес келмейді.

Бағалаудың бұл түрінде оқытудағы прогресті қамтамасыз ететін кері байланыс болуы керек. Формативті бағалау құрылымына мыналар кіреді: оқу мақсаттары мен сәттілік критерийлерін анықтау, Оқу дәлелдерін анықтау, дәлелдемелерді түсіндіру, оқудағы олқылықтарды анықтау, кері байланыс. Тәрбиешілер формативті бағалаудың келесі принциптерін басшылыққа алуы керек: маңыздылығы, барабарлығы мен әділдігі, интеграциялануы, ашықтығы, қол жетімділігі және ізгі ниеті [4, 45-46].

Нәтижелер мен талқылау

Университеттегі сабақтарда формативті бағалаудың барлық принциптерін қолдануға болады. Оқытушы бағалаудың осы түрі аясында өз қызметін түзетуі керек. Критерийлер мен дескрипторларды бірлесіп әзірлеу сабақтарда жағымды атмосфера орнатуға мүмкіндік береді. Ағылшын тілі сабақтарында әр түрлі іс-шаралар қолданылады: сөйлеу, жазу, тыңдау, оқу. Осы түрлердің әрқайсысы үшін критерийлер мен дескрипторларды әзірлеу қажет. Мұғалім келесі жоспарды ұстануы керек: сабақтың мақсатын жариялау керек, әр студенттен өзінің бағалау критерийлерін ұсынуын, олардың маңыздылық дәрежесінің барлық ұсынылған критерийлерін орналастыруын, ең басымдыларын таңдауын сұрау керек. Критерийлермен танысу әр тапсырманы орындамас бұрын жүзеге асырылуы керек. Барлық іс-шаралар үшін нақты және түсінікті критерийлер жасау керек, өйткені студенттердің тапсырманы орындаудағы жетістігі осыған байланысты.

Бағалау туралы ақпарат тек құзыреттілік деңгейін бағалау үшін пайдаланылса, бұл жиынтық бағалау болып табылады. Жиынтық бағалаудың мақсаты-белгілі бір уақыт кезеңіне студенттердің білім деңгейі мен құзыреттіліктерін қалыптастыру және алынған нәтижелердің стандарт талаптарына сәйкестігін анықтау. Жиынтық бағалаудың қолданыстағы тәжірибесі бақылау-тексеру жұмыстарының әртүрлі түрлерін жүргізуді көздейді. Бағалаудың бұл түрі университеттің білім беру процесінде әрдайым орын алды. Әр семестрдің қорытындысы бойынша барлық оқу пәндері бойынша қорытынды бақылау жүргізілді, сондай-ақ әрбір оқу модулінен кейін алынған білімді игеру тұрғысынан әртүрлі қорытынды бақылау жұмыстары жүргізілді. ЖОО-да ағылшын тілі сабақтарында жиынтық бағалауды енгізу үшін қорытынды бағалау үшін әр пән бойынша нақты критерийлер әзірлеу қажет. Жиынтық бағалау ішкі және сыртқы болуы мүмкін. Ішкі жиынтық бағалау - Оқу ақпараты блогын зерделеуді аяқтау кезінде білім мен оқу дағдыларының қалыптасу деңгейін анықтау. Сыртқы жиынтық бағалау-оқу деңгейін аяқтаған кезде білім мен оқу дағдыларының қалыптасу деңгейін анықтау. Әрбір жиынтық бағалау алдында студент өзінің деңгейін өзі бағалай алатындай критерийлерді білуі керек және осы жұмысты орындағаннан кейін ол өзін бағалап, қорытынды жасай алады. Ағылшын тілі сабақтарында жиынтық бағалау әр түрлі әрекеттерді қамтиды. Әдетте, қорытынды бақылау біріктірілген емтихан түрінде ұсынылады. Мұғалім барлық іс-шаралар бойынша түсінікті критерийлер жасауы керек, осылайша қорытынды бақылауда студент өзінің оқу жетістіктерінің деңгейін түсінеді [5].

Ағылшын тілі сияқты пән үшін жиынтық бағалау ретінде келесі қызмет түрлерін қолдануға болады: жоба жазу, эссе, портфолио, тестілеу және т.б. әдетте, сөйлеу әрекетінің барлық түрлері бойынша білімді бағалау қажет: сөйлеу, оқу, тыңдау және жазу. Барлық осы түрлер үшін бағалау критерийлері қажет. Жобаны жазу студенттерден көп күш жұмсауды талап етеді. Мұғалім тақырыптарды таратып, студенттерге жобаның мақсатын анықтауға, жұмыс топтарын құруға көмектесуі керек. Оқытушының өзі немесе студенттермен бірлесіп жобаны бағалау критерийлерін жасайды. Осы критерийлерді білу студенттерге осы жұмысты мақсатты және уақытында орындауға көмектеседі. Портфолио сонымен қатар шығармашылық жұмыс түрлеріне жатады. Мұғалім үшін ең үлкен қиындық – бұл жұмыс түрін дұрыс бағалау. Критерийлер қаншалықты сауатты және анық орындалса, студенттер бұл тапсырманы соншалықты жақсы орындайды [6, 24].

Тестілеу сияқты жұмыс түріне бағалау критерийлерін жасау ең оңай екені сөзсіз. Ағылшын тілі сабақтарында ол негізінен грамматикалық дағдылардың қалыптасу деңгейін тексеру үшін қолданылады. Әдетте, әрбір дұрыс жауап үшін бір балл беріледі, содан кейін 100 балдық шкала бойынша қорытынды баға қосылады. Тыңдау деңгейін анықтау үшін жасалады шет тіліндегі сөйлеуді есту арқылы түсіну. Әрбір тыңдау үшін тапсырмалар жасалады және әрбір дұрыс жауап үшін бір

ұпай беріледі. Қорытынды баға келесі формула бойынша шығарылады: дұрыс жауаптар саны жауаптардың жалпы санына бөлінеді және 100% - ға көбейтіледі.

Ағылшын тілі сабақтарындағы ең қиын нәрсе-студенттердің ауызша жауап беру критерийлерін жасау. Мұнда мұғалім көптеген аспектілерді ескеруі керек, өйткені ауызша сөйлеуді бағалау көптеген параметрлерден тұрады. Мұғалім сөйлеудің лексикалық және грамматикалық толықтығын, сондай-ақ студенттердің фонетикалық дағдыларын бағалауы керек. Осы қызмет түріне критерийлер осы аспектілердің барлығын ескере отырып жасалуы керек. Университетте 100 балдық бағалау жүйесі жұмыс істейтіндіктен, оқытушы әр балл санаты үшін критерийлер жасауы керек, яғни студент сол немесе басқа балл алады. Бұл жұмыс оқытушыдан көп көңіл бөлуді және назар аударуды талап етеді.

Бағалау жүйесі - бұл оқыту мәселелерін болжаудың және жетістіктерін өлшеудің негізгі құралы. Бұл құрал білім берудің сапасын, оның элементтік стандарттарға сәйкестігін анықтауға, білім беру саласындағы заманауи міндетгерге сәйкес болмаған жағдайда оны білім беру стратегиясы мен тактикасы бойынша түбегейлі шешімдерді қабылдауға, білім берудің мазмұнын, білім берудің күтілетін нәтижелерін бағалаудың түрлерін де жетілдіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар бағалау - алынған нәтижелерді және жоспарланған мақсаттарды салыстыру үрдісі.

Бағалау - білім беру үрдісіндегі қажет басты құрама бөліктердің бірі. Бұл үрдісте оқытушы оқушының ағымдағы және қорытынды үлгерімі туралы ақпаратты жинақтайды және талдайды. Бағалаудың мақсаты, міндеттері, пәні, нысаны, принциптері, әдістері, түрлері және құралдары білім беру үрдісінің барлық қатысушыларына (мектептің әкімшілігі, мұғалімдер, ата-аналар және оқушылар) түсінікті болуы керек.

Оқушының жұмысындағы кемшіліктерді анықтау, олардың себебін және сипаттарын айқындау бақылаудың педагогикалық психологиялық негіздері болып табылады. Мұндағы мақсат - осы кемшіліктердің алдын-алу. Мұғалімге осы білімдер оқушыда қалай (немесе қандай жолмен) және қаншалықты игерілгендігі туралы білу қажет. Тексеру - бұл оқушының білімін бекіту, нақтылау, ойлану және жүйелеудің түрі. Мұғалімнің тарапынан тақырып бойынша қойылған сұраққа жауап беріп жатқан жолдастарын тыңдап, оқушылар оның алдында ғана өздері берген жауаптарын қайталайды. Тексеру неғұрлым жақсы ұйымдастырылса, білімнің бекітілуі де соғұрлым жақсы болады. Мұғалімнің осы орайда мақсаты — материалдың толық игерілуі. Ал ол үшін білімді арнайы әдіс бойынша тексеру керек. Тек сонда ғана білім толық және терең игерілгеніне көзіміз анық жетеді. Ал сыныптың барлық оқушыларының тақырып бойынша деңгейін анықтау өз алдына талдауды қажет ететін жеке сұрақ. Бұл мәселенің шешімі тест сұрақтарын бірнеше нұсқада жасаумен байланысты.

Дейл Шунк оқыту нәтижесін бағалау жолдарына: тікелей бақылау, жазбаша жауап беру, ауызша жауап беру, өзгенің бағалауы және өзіндік есеп секілді жұмыстарды жатқызады. Тікелей бақылау дегеніміз – оқыту нәтижелі болды ма, жоқ па дегенді бағалау мақсатымен оқушылардың мінез-құлқын бақылау. Тікелей бақылаудың есептік бақылаудан айырмашылығы – есептік бақылау кезінде мұғалімдер оқушылардың мінез-құлқын бақылау нәтижесі жайлы есеп береді. Мұғалімдер тікелей бақылауды ұдайы жүргізіп отырады. Химия пәнінің мұғалімі балалардың зертханалық әдістерді білгенін қалайды. Сондықтан зертханада жұмыс істеп жүрген оқушылардың дұрыс тәсілді таңдауын үнемі қадағалап отырады. Дене шынықтыру пәнінің мұғалімі балалардың баскетбол добын лақтыруын бақылай отырып, олардың бұл дағдыны қаншалықты жақсы меңгергенін бағалай алады. Бастауыш сынып мұғалімі балалардың мінез құлқына қарап, олардың сыныптың ішкі тәртібін қаншалықты дұрыс игергеніне баға береді.

Зерттеушілер өзіндік қорытынды жасамай, зерттеу әділ жүргізілген жағдайда аталған әдістің пайдасы көп. Мінез-құлқтың қандай болатынын алдын ала белгілеп, кейін оқушылардың мінез-құлқы стандартқа қаншалықты сай келетінін бақылау осы зерттеу әдісінің маңызын арттыра түспек. Бұл әдістің кемшілігі – олар өздері байқай алатын жағдайға ғана көңіл аударады да, іс-әрекеттің негізгі себептері – танымдық және аффективті процестерді назардан тыс қалдырады. Тағы бір кемшілік – іс-әрекетті бақылау оқытудың іске асқанын білдіргенімен, қандай да бір істің орындалмай, назардан тыс қалуы оқыту процесі іске аспады дегенді білдірмейді. Оқыту нәтижемен бірдей емес. Нәтижеге оқытудан басқа да факторлар әсер етеді. Оқушылардың ынтасы төмен болғандықтан немесе өздерін жайсыз сезінгендіктен, сондай-ақ оқу процесіне қатыссыз іс-әрекетпен

айналысқандықтан, бар білгенін көрсете алмауы мүмкін. Нәтиже көрсете алмады деген қорытынды жасамас бұрын, біз оған әсер ететін осы сияқты басқа факторларды анықтап алуымыз керек. Бұл кей жағдайда негізсіз көрінуі мүмкін және «оқушылар әдетте барынша оқиды, ал олардың жақсы нәтиже көрсете алмауы оқыту процесі дұрыс ұйымдастырылмады дегенді білдіреді» деген шешім шығаруға итермелейді.

Бұл тәсілдерді қолданудың салыстырмалы түрде жеңіл болуы мен әртүрлі материалды қамту мүмкіндігі аталған әдістің басқалардан артықшылығын көрсетеді. Қазіргі кезде технологиялық жетістіктерді (мысалы, компьютерлер, кликерлер) қолдана отырып, көптеген жазбаша жауаптардың электрондық нұсқасын жасауға болады. Жазбаша жауаптар оқыту нәтижесін білдіргенімен, оқушылар қандай да бір жетістікке қол жеткізген жағдайда, олардың мінез-құлқына әсер етуі мүмкін сыртқы факторлар болады. Жазбаша жауаптар оқушылардың жетістіктеріне, яғни олардың жазбаша жұмыстарына әсер ететін ешқандай сыртқы фактордың (мысалы, шаршау, ауыру, көшіру) болмағанына біздің көзсіз сенуімізді талап етеді. Сондықтан біз балалардың нәтижесі мен соған сәйкес алатын бағаларына әсер етуі мүмкін сыртқы факторларды да анықтай білуіміз керек. Бағалау – оқытудың нәтижелерін жүйелі түрде анықтауға арналған термин. Бағалаудың маңызды бөлігі – қадағалау. Ал қадағалау тексерулерден тұрады. Бағалаудан білім алушының тәртібі мен білім алуы, жұмыс тәртібі жақсарады. Алайда білім беру жүйесінде көбінесе бағалауда мынадай қателіктерге жол беріліп жатты: бағаға деген орынсыз жомарттық. Кей ұстаздар өзінің жеке симпатиясына орай бағаны өте көтеріп қоюы байқалатын немесе керісінше оқушының жеке басына деген көзқарасын оның білімін бағалаумен алмастыру; Оқытушының жеке көңіл күйіне қарай баға қоя салуы: қатты көңілденіп тұрса бестік немесе ашу-ызаға толы күні екілік қою сынды; үнемі тұрақты төмен баға қою; тек қана орташа ғана бағалар қою: екілік не бестік баға қоймау, т.б.

Қорытынды

Қазақстанда білім беруді модернизациялаудың қазіргі жағдайында ЖОО-да критериалды бағалау жүйесін енгізу білім беру процесінің одан әрі сапалы ілгерілеуінің қажетті шарты болып табылады. Орта білім берудің білім беру үдерісіндегі барлық өзгерістер ЖОО-ның білім беру үдерісіндегі өзгерістермен үндесуі өте қажет. Білім берудің үздіксіздігі принципі сапаның кепілі болып табылады. Жоғары оқу орнында критериалды бағалау жүйесін енгізу үшін келесі шарттарды сақтау қажет:

- 1) бағалаудың формативті және жиынтық түрлерін нақты ажырату қажет;
- 2) оқытушылар бағалаудың сауатты өлшемдерін жасауды үйренуі тиіс;
- 3) критерийлерді жасау процесіне студенттерді тарту қажет;
- 4) Өз жұмысында оқытушы критериалды бағалауды тиімді енгізуге ықпал ететін түрлі әдістемелер мен әдістерді қолдана білуі тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 ҚР білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Президентінің № 1118 Жарлығы. - Астана: Ақорда, 7 желтоқсан 2010 // [Электрондық ресурс] қол жеткізу режимі: www.nkaoko.kz/documents/law_of_education.
- 2 Блэк П., Уильям Д. Оценивание и обучение в классе, оценивание в образовании: принципы, политика и практика / Assessment and Classroom Learning, Assessment in Education: Principles, Policy and Practice. – Oxford University Press.: 1998. – 75 с.
- 3 "Назарбаев Зияткерлік мектептері" дербес білім беру ұйымы оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесін енгізу тұжырымдамасы. - Астана: "Назарбаев Зияткерлік мектептері" дербес білім беру ұйымы, 2012.– 507 с.
- 4 Айтпукешев А.Т., Құсайынов г. м., Сағынов к. М. оқу нәтижелерін формативті және жиынтық бағалау: әдістемелік құрал – Астана: Педагогикалық шеберлік орталығы, 2014. – 108 б.
- 5 Журбенко З.М., Колесникова Ю.Б. Система оценивания: «Тенденции и пути совершенствования» // [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://festival.1september.ru/authors/101-776-383>.
- 6 Костылев Ф.Ф. Учить по – новому: нужны ли оценки баллы. – М.: Владос, 2015 – 200 с.

7 Құнанбаева С.С. Қазіргі шет тілдік білім беру теориясы мен практикасы. //Қаз ХҚ және ӘТУ. - Алматы, 2011-148-149 бб, 239-240 бб.

8 Wiliam D. Assessment for learning: Why, what, and how? //Institute of Education, University of London, 2009. P-20

9 Bloom B., Hastings J.T., Madaus G.F. Handbook on formative and summative evaluation of student learning. //New York: McGraw-Hill. -1971. P-37

10 Вл. Пыслару, И. Акирь «Концепция оценивания школьных результатов» Методическое руководство «Оценивание учебных достижений учащихся», Бишкек, 2010. С-50

МРНТИ 14.35.09

Иманберді Б. Қ.,¹Нурекешова Г.Р.²

¹Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 2 курс магистранты

²Ф.ғ.к., аға оқытушы

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация

Мақалада шетел тілін оқытудағы танымдық белсенділікті ояту әдістері қарастырылған. Бұл мәселенің өзектілігі қазіргі білім беру міндеттеріне байланысты. Бүгінгі таңда қоғамның әрбір мүшесі ашық ақпарат кеңістігіне ену, қарым-қатынасты қамтамасыз ету, әлеуметтенуді жеңілдету үшін шетел тілін білуі қажет.

Кілт сөздер: шетел тілін оқыту, танымдық қызығушылық, мотивация, оқыту технологиясы, әдістемесі, шетел тілі.

Иманберди Б. К.,¹ Нурекешова Г. Р.²

¹Магистрант 2 курса специальности Иностранный язык: два иностранных языка

²К.Ф.Н., ст. преподаватель

Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан

СПОСОБЫ РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Аннотация

В статье рассмотрены методы пробуждения познавательной активности в обучении иностранному языку. Актуальность данной проблемы обусловлена современными образовательными задачами. Сегодня каждый член общества должен знать иностранный язык, чтобы войти в открытое информационное пространство, обеспечить общение, облегчить социализацию.

Ключевые слова: обучение иностранному языку, познавательный интерес, мотивация, технология, методика обучения, иностранный язык.

Imanberdi B. K.,¹ Nurekeshova G. R.²

¹2nd year MA student of Foreign language: two foreign languages specialties

²Ph.D., senior lecturer

Abay Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan

THE WAYS OF DEVELOPING COGNITIVE ACTIVITY OF STUDENTS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract

The article discusses methods of awakening cognitive activity in teaching a foreign language. The relevance of this issue depends on the current educational tasks. Today, every member of society needs to know a foreign language in order to enter the open information space, ensure communication, and facilitate socialization.

Keywords: teaching a foreign language, cognitive interest, motivation, technology, teaching methods, foreign language.

Қазіргі кезеңде білім беру және тәрбиелеу теориясында баланың жеке басына, оның белсенділігінен, қарым-қатынасынан және мұғалімнің ерекше ықпалынан туындаған ішкі процестерге көбірек көңіл бөлінуде. Танымдық белсенділік қызығушылықпен және үнемі білімге құштарлықпен сипатталатын тұлғаны қалыптастыруда басты рөл атқарады.

Танымдық белсенділік ең алдымен оқу процесін жүзеге асыру барысында қалыптасады. Мектептегі оқу құрылымының өзінде оқушылардың танымдық белсенділікті қалыптастырудың көптеген объективті негіздері бар. Мысалы, бір білім деңгейінен екінші деңгейге, танымдық және практикалық дағдыларды меңгерудің төмен деңгейінен жоғары деңгейге біртіндеп міндетті көшу.

Шетел тіліне деген танымдық белсенділікті қалыптастырудың өзектілігі жас ұрпақты белсенді өмірге дайындауға бағытталған заманауи білім беру міндеттеріне байланысты. Соңғы онжылдықтарда ашық ақпарат кеңістігіне ену, коммуникацияны қамтамасыз ету, нарық жағдайында әлеуметтенуді жеңілдету үшін қоғамның әрбір мүшесіне шет тілін білу қажеттігі туындады. Мектеп оқушыларының оқуға деген қызығушылығы білімді меңгеру барысында анықтаушы фактор болып табылады.

Шетел тілін оқыту әдістемесі теория мен практиканы ұштастыруға, сабақта сөйлеуді кеңінен қолдануға, тілдік материалды мұқият іріктеуге және ауызша және жазбаша сөйлеуді жаттықтыруға арналған тапсырмалар жүйесін құруға негізделген. Оқушылар сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін – сөйлеу, тыңдау, оқу, жазуды – шетел тілінің тілдік және стилистикалық нормаларын сақтай отырып, табиғи қатынас құралы ретінде еркін меңгеруі керек.

Мақсатқа жету оқушының қабілеті мен қажеттілігіне ғана емес, оның ынтасы мен танымдық белсенділік деңгейіне де тікелей байланысты. Бұл мақсатқа жету үшін қызметтің бағытын, құралдары мен әдістерін алдын ала анықтайды. Өкінішке орай, сыныптан сыныпқа шетел тілін үйренуге деген танымдық белсенділіктің төмендеуін байқауға болады, әсіресе орта деңгейде. Психологтар бұл құбылысты жасөспірімдік шақта әртүрлі формада: тәуелсіздікке ұмтылу, көмектен бас тарту, жұмысты орындауды бақылауға қанағаттанбау сияқты көріністерге бейім «ересектік» элементтері сипатталатынымен түсіндіреді. Сондай-ақ білім берудің бастапқы кезеңінде жіберілген олқылықтар танымдық белсенділіктің төмендеуіне әсер етеді [1, 54]. Көбінесе бастауыш мектеп түлектерінде шетел тілінің коммуникативтік құзыреттілігі жеткілікті қалыптаспаған: олар грамматика негіздерін нашар меңгерген, шет тілінде оқи және жаза алмайды және т.б. шетел тілін үйренуге деген мотивацияны сақтау мен дамытудың жақсы әзірленген әдістемесі, оқытудың жеке кезеңдерінде оқушылардың мотивациясының және жас ерекшеліктерінің дамуының психологиялық заңдылықтарын мұғалім тарапынан жеткіліксіз есепке алу.

Отандық ғылымда танымдық қызығушылық тәрбие мен оқытудың маңызды құралы ретінде қарастырылды. Ресейдегі ғылыми педагогиканың негізін салушы К.Д.Ушинский оқытуды қызығушылықпен жеңілдетілуі тиіс күрделі жұмыс деп түсінді. Мұғалім ерік пен жігерді қажет ететін салмақты жұмыс сипатын сақтай отырып, оқытуды тартымды ету керек. Белсенділік, К.Д.Ушинскийдің айтуы бойынша, тиімді оқыту құралы ғана емес, сонымен бірге адамгершілік тәрбиесінің ең маңызды ынталандыруы болып табылады[2, 93].

Пәнге деген белсенділікті қалыптастыру процесінде мектеп оқушыларының алған білімдерінің маңыздылығын субъективті қабылдауы үлкен мәнге ие. Көбінесе қазіргі жасөспірімдер шетел тілін білудің практикалық мәнін түсінбейді. Оқушы пәнге қызықпаса, жетістікке жету қиынға соғады, тіпті мүмкін болмайды. Мектепте шетел тілін үйренуге деген белсенділікті қалыптастырудың негізгі факторларының бірі – мұғалімнің жеке тұлғасы және оның пәнді қызықты етіп оқытудағы шеберлік дәрежесі.

Шетел тілін үйренуге деген белсенділіктің төмендеуі, сондай-ақ алған білімдерін іс жүзінде пайдалану сияқты фактордың оқу процесінде қолданылмағанымен де түсіндіріледі. Мұғалімнің міндеті – қазіргі білімді адам үшін тіл білімі қандай маңызды рөл атқаратынын түсіндіру, сонымен қатар тілді үйренуге деген құштарлықты ояту. Оқушылар өздері оқып жатқан тілдің қарым-қатынас және ақпарат алу құралы екенін түсінуі керек [3, 117].

Бұл мәселені заманауи білім беру технологиялары мен дәстүрлі емес оқыту түрлерін енгізу арқылы шешуге болады.

Мектепте шетел тілдерін оқытуда танымдық үдерісті ынталандырудың негізгі әдістері:

- коммуникативті әдіс;
- жобалар әдісі;
- оқытудың интерактивті әдістері («миға шабуыл», іскерлік және рөлдік ойындар, дебаттар, кейс-технологияларды пайдалану, дөңгелек үстел, ойындар);
- ынтымақтастық технологиясы;
- цифрлық технологияларды қолдану.

Америкалық ғалым Дэвид Кристал «Тіл және интернет» атты еңбегінде шетел тілдерін оқытуда интернет-технологияларды қолданудың мақсатқа сай екендігін дәлелдейді. Ол тіл үйренуді жақсарту үшін онлайн қарым-қатынас маңызды екенін айтады. Бұл тірі тілді үйренуге деген мотивацияны айтарлықтай арттырады. Веб-ресурстар жазбаша тілді үйретуге де қолайлы жағдай туғызады, өйткені желілік ресурстар реципиенттерді жазбаша қарым-қатынас жасауды қамтамасыз етеді. Бұл жұмыстың теориялық маңыздылығы шетел тілі сабағында танымдық қызығушылықты арттыру әдістерінің мәнін ашуда, сонымен қатар қарастырылып отырған мәселенің өзектілігін анықтауда.

Көбінесе мұғалімдер дәстүрлі әсер ету әдістері жұмысын тоқтатып, қарсылық тудыратын оқушылардың мінез-құлқының болжауға келмейтін формаларына тап болады. Мұндай жағдайларда, ең алдымен, ынтымақтастық педагогикасы тиімді болып шығады – мұғалім мен оның оқушылары арасындағы қарым-қатынас, ол әртүрлі формалар мен жағдайларда жүзеге асырылатын өзара байланысты және өзара тәуелді байланыстар тізбегі болып табылады.

Кез келген сабақ жұмысты орындау бойынша бағдарлау, орындау және бақылау (өзін-өзі бақылау) кезеңдерін қамтиды. Қарым-қатынастың әрбір кезеңі мұғалім мен оқушылардың белгілі бір әрекеттеріне сәйкес келеді. Шетел тілін оқытудың нәтижесі олардың жүйелілік дәрежесіне байланысты.

Танымдық белсенділікті ояту үшін шетел тілі сабағын дайындау былай жүзеге асырылады: 1) сабақтың тақырыбын, мақсаты мен міндеттерін анықтау; 2) оқу материалын таңдау; 3) топтық жұмысқа тапсырмалар, үлестірмелі материалдар дайындау; 4) аудиторияда жиһазды орналастыру мәселесін ойластыру, топтарды жасақтау, топ ішілік рөлдерді анықтау; 5) топтық жұмыс үшін сабақтың кезеңдерін бөліп көрсету, оны сабақтың жалпы құрылымына кіріктіру жолдарын қарастыру, ұзақтығын анықтау; 6) бағалау критерийлерін әзірлеу.

Сыныпта топ мүшелері бір уақытта білім алады және бірлесіп жұмыс істеуге үйренеді. Мұғалім оларды сенімге, ашықтыққа, бір-бірін түсінуге және қолдауға баулиды. Топ мүшелері

біртұтас команда екенін түсінеді, олар бірге жеңеді немесе бірге сәтсіздікке ұшырайды. Өзара сыйластық оқушыларға ортақ табыстарға қуануға мүмкіндік береді. Мүмкін болатын қақтығыстар конструктивті түрде шешіледі. Егер бала жалпы еңбекке қатыспаса, өзара тәуелділіктің пайда болуына және күшеюіне жағдай жасау қажет. Балаларды өзара әрекеттестікке баулудың тағы бір жолы – тапсырманы орындау үшін объектілердің санын шектеу: топта бір қалам немесе жауаптар тізімінің көшірмесі болса, жалғыз жұмыс істеу мүмкін емес. Тапсырма бойынша жұмыстың соңғы кезеңі нәтижелерді талқылау болып табылады. Оқушылардың жетістігі көп жағдайда топтың тапсырманы орындау және ұйымдастыру процесін сыни тұрғыдан бағалай алатындығына байланысты. Сондай-ақ табысты ынтымақтастық қатаң тәртіпті, талаптар мен ережелерді сақтауды талап етеді.

Оқушылардың бойында жеке жауапкершілік сезімін ояту үшін мұғалім шағын топтар -3-5 адам ұйымдастыруы керек. Әр адамның білімі жеке тексеріледі. Ауызша сауалнамалар жүргізу де пайдалы, оның барысында оқушы сынып алдында өз тобының жұмысы туралы айтады. Мұғалім әрбір оқушының жалпы жұмысқа қатысу жағдайларын белгілей отырып, жұмысты бақылайды.

Сондай-ақ танымдық белсендікті қалыптастыру үшін Е.С.Полаттың құрастырған жобалар әдісін ұсынуға болады [4, 211]. Жағымды өзара тәуелділік арқылы оқушылар өз жұмысының нәтижесі ұжымдық тапсырманы қалай жеңетініне байланысты екенін түсінеді. Топ мүшелері өздерінің жеке адамдар ғана емес, сонымен бірге бір топтың, бір ұжымның мүшелері екенін және оның шетел тілін меңгеруде оның табысқа жетуіне не септігін тигізетінін және топтың басқа мүшелерінің де табысқа жетуіне ықпал ететінін түсінеді. Жанашырлық пен өзара сыйластық оқушыларға бір-бірінің ортақ табыстары мен жетістіктеріне өздерінен кем емес қуануға мүмкіндік береді. Жобалық әдіс оқушыларға жинақталған білімдерін қолдануға, ғылыми-зерттеу және ізденіс әрекеттеріне қатысуға, ақпаратты жинау мен өңдеудің заманауи технологияларын пайдалануға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар оқушылардың қызығушылығын, танымдық белсенділігін арттыру мақсатында ойын тәсілдері қолданылады. Ойындар танымдық белсенділікті қалыптастырудың бір жолы ғана емес, сонымен бірге белгісіздікпен күресуге, белсенділікті арттыруға және шетел тілінде қарым-қатынас жасауға ұмтылуға мүмкіндік береді. Сабақтарда әртүрлі ойын түрлерін қолдануға болады: грамматикалық, орфографиялық, лексикалық және фонетикалық. Мәтіндерді, диалогтарды оқу сабақтың жан-жақтылығын арттырады, ақыл-ой әрекетін белсендіруге көмектеседі, қоршаған әлем туралы түсініктерін және оқушылардың сөздік қорын кеңейтеді. Фонетикалық ойындар дыбыстарды еркін өңдейді, сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді (жұмбақтар, еліктеу ойындары, «Hear the difference», «Sound off» т.б.); лексикалық – сөздік қорды кеңейтуге, емле жазуды меңгеруге мүмкіндік береді («Фразаны аяқта», «Қарлы кесек», «Сенің ойының», «Ғажайыптар өрісі» т.б.); грамматикалық құрылымдарды бекітуге бағытталған «What's missing?», «Лото», «Questions», «There is...» және т.б.).

Сыныпта белсенді қарым-қатынасты ұйымдастырудың ең жақсы тәсілдерінің бірі іскерлік немесе ситуациялық рөлдік ойын болып табылады. Оны баспасөз конференциясы, симпозиум, консультация түрінде ұсынуға болады. Мұғалім белгілеп, ұйымдастырған ойында оқушылар ересектердің кейбір кәсіби қызметтеріне еліктейді. Ойын нақты өмірлік жағдайларда гипотетикалық түрде туындауы мүмкін әрекеттер мен қарым-қатынастарды жаңғыртады.

Тілдік емес ортада шетел тілі сабағында айтылым дағдыларын дамытуға көп көңіл бөлінуі керек. Қарапайым сөйлеу дағдыларын қалыптастыру фонетикалық зарядтау кезінде жүреді. Әдістемелік тапсырмаға байланысты оны сабақтың басында, сонымен қатар лексикалық және грамматикалық материалмен таныстыру, бекіту және жаттықтыру кезінде де беруге болады.

Мысалы, ән материалы сабақтың ортасында немесе соңында кернеуді жеңілдету және оқушылардың жұмыс қабілетін қалпына келтіру қажет болған кезде босаңсыту қызметін атқара алады. Әнді сабақта пайдалану тек дамытушылық мәнге ие болып қана қоймай, тілдік ахуалды, психологиялық жайлылықты қамтамасыз етуге, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Жоғарыда айтылғандардан басқа, оқушылардың танымдық белсенділігін ояту мен сақтауды басты мақсат еткен дәстүрлі емес сабақтар оқудың тиімділігін арттырудың тамаша тәсілі болып табылады. Олар білім берудің тәрбиелік, дамытушылық және тәрбиелік мақсаттарын неғұрлым толық жүзеге асыруға ықпал етеді. Бұл оқу процесін құрудың келесі формалары болуы мүмкін:

- ойын сабағы;
- саяхат сабағы;
- викторина сабағы;
- бейне сабақ;
- конференция - сабақ;
- сабақты қорытындылау; [5, 29]

Қорытындылай келе, танымдық белсенділікті ынталандыру мәселесінің дамуы жас ұрпақты белсенді өмірге дайындауға бағытталған заманауи білім беру міндеттеріне байланысты. Әдебиеттерді талдау танымдық белсенділікті оқудың негізгі ынталандыруларының бірі ретінде қарастыру керектігін көрсетеді. Танымдық белсенділікті пайдалану оқудың күрделі процесін байыту үшін қажет.

Өкінішке орай, көптеген мұғалімдер танымдық белсенділіктің маңыздылығын жете бағалап, танымдық белсенділікті дамытуды негізгі педагогикалық міндеттердің қатарына қоспай, оны ынталандыру мақсатында жүйелі, мақсатты жұмыс жүргізбейді. Белсенділік болмаған жағдайда білім сапасы айтарлықтай төмендейді, оқушы алған білімін, дағдысын тез ұмытады. Сондықтан оқушыларды табысты оқыту үшін ең алдымен олардың шетел тілін меңгеруге деген танымдық белсенділігін ояту қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. *Жалпы білім беретін мектепте шетел тілі мәдениетін коммуникативті оқыту тұжырымдамасы: мұғалімдерге арналған әдістемелік құрал | ред. Е.И. Пасова, В.Б. Царкова - М.: Агарту, 1993. - 127б.*
2. *Ушинский К. Д. Собрание сочинений: в 11 т. – М.; Л.: Акад. пед. наук РСФСР, 1948–1952. – Т. 6: Родное слово.*
3. *Книга для детей. Год первый и второй. Родное слово. Книга для учащихся. – 448 с3. Лернер И.Я. Оқыту әдістерінің дидактикалық негіздері / Лернер И.Я. – М.: Педагогика, 1981. – 186 б.*
4. *Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. – М., 2000. – № 2–*
5. – С. 3–9.5. *Пассов Е.И. Шетел тілін оқытудың коммуникативтік әдісі / Пассов Е.И. – М.: Агарту, 1991. – 223б.*

FTAMP 14.35.09

Кемелбекова З.А.¹ Гулзира Марфуға²

^{1,2} Абай атындағы ҚазҰПУ

^{1,2} филология ғылымдарының кандидаты, 2 курс магистранты

Алматы қ., Қазақстан

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ АЙТЫЛЫМ DAҒДЫЛАРЫН ДАМУДА «КОЛЛАБОРАТИВТІ ОҚЫТУДЫ» ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Ағылшын тілі сабақтарында коллаборативтік тәсіл танымал болғанымен, оның дәстүрлі оқыту әдістерін алмастыра алатыны белгісіз. Бұл мақалада коллаборативтік тәсілдің тиімділігін дәстүрлі

оқыту әдістерімен салыстыра отырып, оның ерекшеліктерін зерттедік. Біздің қорытындыларымыз коллаборативтік тәсілдің ағылшын тілін үйренуді, әсіресе айтылым дағдыларын жақсартудың бір жолы болуы мүмкін екенін көрсетеді. Әрі қарайғы зерттеулер студенттердің оқуы үшін ең тиімді коллаборативтік және дәстүрлі тәсілдер арасындағы тепе-теңдікті зерттеуі керек деп қорытындылаймыз.

Кілт сөздер: шет тілі, шет тілін оқыту әдістері, коллаборативтік тәсіл, дәстүрлі оқыту тәсілі

*Кемельбекова З. А. ¹ Гулзира Марфуга ²
^{1,2} КазНПУ имени Абая
^{1,2} кандидат филологических наук, магистрант 2 курса
Г. Алматы, Казахстан*

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ «КОЛЛАБОРАТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ» В РАЗВИТИИ РАЗГОВОРНЫХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ НА КЛАССЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Совместный подход популярен на уроках английского языка, неясно, сможет ли он заменить традиционные методы обучения. В данной статье мы изучили его особенности, сравнив эффективность коллаборативного подхода с традиционными методами обучения. Наши результаты показывают, что совместный подход может быть способом улучшить изучение английского языка, особенно навыков произношения. Мы пришли к выводу, что дальнейшие исследования должны изучить баланс между совместными и традиционными подходами, которые наиболее эффективны для обучения студентов.

Ключевые слова: иностранный язык, методы обучения иностранному языку, совместный подход, традиционный подход к обучению

*Kemelbekova Z. A. ¹ Gulzira Marfuga ²
^{1,2} Abay Kazakh National Pedagogical University
^{1,2} Candidate of Philological Sciences, 2st year Master's Degree student
Almaty, Kazakhstan*

FEATURES OF USING "COLLABORATIVE TEACHING" IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' SPEAKING SKILLS IN THE ENGLISH CLASS

Abstract

Although the collaborative approach is popular in English classes, it is not clear whether it can replace traditional teaching methods. In this article, we studied its features, comparing the effectiveness of the collaborative approach with traditional teaching methods. Our findings suggest that a collaborative approach can be a way to improve English language learning, especially pronunciation skills. We conclude that further research should explore the balance between collaborative and traditional approaches that are most effective for student learning.

Key words: foreign language, foreign language teaching methods, collaborative approach, traditional teaching approach

Кіріспе

Қазіргі білім беру орындарының басты міндеті – әрбір студенттің қабілетін ашу, жоғары технологиялы, бәсекеге қабілетті әлемде өмір сүруге дайын тұлға тәрбиелеу. Сондықтан шет тілін оқытудың басты мақсаты – шет тілінің коммуникативті құзыреттілігінің қажетті деңгейіне жетуге, оқытылатын тілде мәдениетаралық қарым-қатынасқа қатысуға, шет тілін меңгерудегі сөйлеу әрекетін өз бетінше жетілдіру, студенттің жеке тұлғасын қалыптастыру және дамыту деп бекер айтылмаған [1].

Осыған байланысты бүгінгі таңда оқыту мен оқудағы жаңа әдіс-тәсілдерді енгізудің арқасында әрбір оқушыны оқу-тәрбие үрдісіне қосу міндеті жүзеге асуда.

Осындай тәсілдердің бірі – **коллаборативтік тәсіл**. Бұл «оқыту мен оқудағы білім беру тәсілі, бұл мәселені шешу, тапсырманы орындау немесе өнімді жасау үшін бірлесіп жұмыс істейтін студенттер топтары. Коллаборативті оқытуды қатысушылар бір-бірімен қарым-қатынас жасайтын және нәтижесінде білім алатын табиғи әлеуметтік әрекеттесу ретінде түсінуге негізделген» [2].

Коллаборативті оқытудың негізгі идеясы – бір істі бірге істеу емес, бірге оқу [3]. Бұл жағдайда қолданылатын интерактивті оқыту әдістері сыни тұрғыдан ойлауды дамытуға бағытталған, сабақты жоспарлау кезінде студенттердің жеке және жас ерекшеліктері ескеріліп, дарынды студенттерге де көңіл бөлінеді. Осының барлығы сыныпта әрбір студент оқу үдерісіне қатысатын және жалпы нәтиже үшін жауапкершілікті сезінетін жағдай жасауға мүмкіндік береді.

Теориялық шолу

Ағылшын тілін үйрену төрт дағдыдан тұрады. Бұл тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу. Олардың барлығы бір-бірімен тығыз байланысты. Ағылшын тілінің төрт дағдысын меңгерген кез келген адам ауызша немесе жазбаша оңай сөйлесе алады. Шындығында, ағылшын тілінде сөйлеу оңай емес. Айтылым – ақпаратты өндіру, қабылдау және өңдеуді қамтитын мағынаны құрудың интерактивті процесі.

Ағылшын тілінде айтылым дағдысы кез келген тілде тиімді қарым-қатынас жасау үшін қажет төрт дағдының бірі болып табылады, әсіресе студенттер өз ана тілін пайдаланбаған кезде. Бұл дағды

тілдің нақты қолданылуын және адамдардың басқалармен қарым-қатынас жасау құралдарын білдіреді.

Хармер атап өткендей, айтылым тіл үйренушілерге өздерінің көзқарастары тұрғысынан ғана емес, сонымен қатар жауаптары тұрғысынан да өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретін тіл үйренудегі маңызды қабілет болып табылады [4]. Бұл дағды, Шабажанова С.К., Шитенова Ж. А. және Атабаев Б.Ш. бойынша, белгілі бір айтылым тапсырмасына қол жеткізу үшін студенттерді тілді қолдануға қатысты директивті әдіс ретінде сипатталады [5].

Ағылшын тілінің дағдылары тұрғысынан айтылым студенттердің дамытатын ең күрделі шет тілі дағдысы болып саналады. Өйткені айтылым грамматикалық ережелердің жиынтығын немесе сөздік қорын білуді ғана қажет етпейді. Керісінше, бұл дұрыс айтылымдарды жасау үшін табиғи түрде біріктірілуі керек күрделі тілдік элементтерді қажет ететін күрделі дағды.

Ауызекі сөйлеу тілін оқытуда коллаборативтік тәсілді пайдалану ауқымды зерттеулердің нысаны болды. Зерттеулердің кең ауқымы коллаборативтік тәсілді пайдалану бірлескен оқуға оң көзқарас пен сөйлеу дағдыларын жақсартуға әкелуі мүмкін екенін көрсетті [6]. Дәстүрлі оқыту әдістерінен ерекшеленетін коллаборативтік тәсілдің студенттер арасындағы әлеуметтік ынтымақтастықтан туындайтын бірнеше артықшылықтары бар. Шаймерденова бойынша сыныптағы әлеуметтік өзара әрекеттестік жалпы тілдің дамуы үшін тиімді. Қарым-қатынас жасайтын және көбірек сөйлейтін студенттер үнемі үндемейтіндерге қарағанда ауызша сөйлеу дағдыларында көбірек ілгерілеуге бейім екені байқалады [7].

Джонсонның айтуынша, коллаборативтік тәсіл XVIII ғасырда Англияда және XIX ғасырда АҚШ-тағы Ланкастер мектебінде зерттеле бастады. Мектептерде коллаборативтік тәсілді пайдалану осы кезеңдерге негізделгенімен, бұл ілімді XIX ғасырда сыныпта қолданған Паркер болды [8].

Коллаборативтік тәсіл келесі бес элементке негізделген, атап айтқанда:

- 1) оң өзара тәуелділік;
- 2) жеке есеп беру;
- 3) сапалы топтық өңдеу;
- 4) нақты шағын топ дағдыларын оқыту;
- 5) әлеуметтік дағдыларды үйрету [9].

Демирелдің пікірінше, коллаборативтік тәсіл – бұл студенттерге әртүрлі топтар құруға, пәнге назар аударуға және бір-бірінен үйренуге мүмкіндік беретін проблемаларды шешу және сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын дамытатын оқу процесі.

Сонымен қатар, зерттеушілердің пікірінше, «шағын топтарда жұмыс істейтін студенттер не оқытылатыны туралы көбірек біледі және алынған білімді басқа оқу форматтарында ұсынылған ақпаратқа қарағанда ұзағырақ сақтайды [10].

Соңғы жылдары мұғалімге бағытталған оқыту моделінен студентке бағытталған модельге көшу шетел тілі педагогикасындағы ең үлкен модификациялардың біріне айналды. Бұл өзгеріс ағылшын тілінде оқыту студенттерге тілде сөйлеу мүмкіндігін қамтамасыз ететін жаңа кезеңді білдіреді. Коллаборативті оқыту баламалы оқыту әдісі ретінде әрекет етеді, сөйлеу мен әлеуметтік өзара әрекеттестіктің дамуына ықпал етеді. Тиісті әдебиеттерді шолу өткен зерттеулердің көпшілігінің студенттің мағыналы мәтіндерді құру және түсіну қабілетіне нақты құрылымдардың

әсерін зерттеудің орнына, әсіресе коллаборативтік тәсілдің жүзеге асырылуын және оның студенттің қабілетіне жалпы әсерін зерттегенін көрсетті [11]. Дегенмен, Қазақстанда коллаборативтік тәсілдің ағылшын тілін оқытуға әсері зерттелмеген.

Әдістеме

Бұл зерттеудің мақсаты – коллаборативтік тәсілдің студенттердің ағылшын тілінде айтылым дағдысын дамыту үшін қолданудың ерекшеліктерін анықтап, оны дәстүрлі оқыту әдісімен салыстыру болып табылады. Осыған байланысты бұл мақалада сапалық салыстырмалы талдау әдісі қолданылады.

Нәтижелер

Бұл мақалада көрсетілген мақсатқа жету үшін біз тақырыпқа байланысты көптеген отандық және шетелдік еңбектерді талдадық. Төменде коллаборативтік тәсіл және дәстүрлі оқу тәсілдері арасындағы айырмашылықтардың тізімі берілген.

	Дәстүрлі сынып студенттері	Коллаборативтік тәсіл студенттері
Өзара тәуелділік	Дәстүрлі сыныптағы топтық жағдайда студенттер бір-біріне тәуелді емес. Студенттер сапалы жұмыс жасау үшін топ болып жұмыс істеуі қажет болатын жағымды өзара әрекеттесу сезімі жоқ.	Коллаборативтік тәсіл студенттерге бірге табысқа жету үшін топ болып жұмыс істеуге ынталандыруды қамтамасыз етеді.
Жауапкершілік	Дәстүрлі оқу тобы жеке есеп беру құрылымын қамтамасыз етпейді. Бұл көбінесе топтағы ең ауыр жұмыс істейтін студенттер үшін үлкен құлдырау және ренжіту болып табылады. Барлық студенттерге бірдей баға қойылғандықтан, ынтасы төмен студенттер ынталыларға жұмыстың көп бөлігін орындауға мүмкіндік береді.	Коллаборативтік тәсіл рубрикалар, мұғалімнің бақылауы және өзара бағалау арқылы жеке есеп беруді қамтамасыз етеді.
Көшбасшылық	Әдетте, бір студент дәстүрлі топ жағдайында топ жетекшісі болып тағайындалады.	Коллаборативтік тәсілде студенттер көшбасшылық рөлдерді бөліседі, осылайша барлығы жобаға иелік етеді.
Жауапкершілік	Дәстүрлі топтар біркелкі қарастырылатындықтан, студенттер әдетте өздеріне ғана назар аударады	Коллаборативтік тәсіл топтары студенттерден жасалған жалпы жоба үшін жауапкершілікті бөлісуді

	және олар үшін жауапты болады. Нақты ортақ жауапкершілік жоқ.	талап етеді.
Әлеуметтік дағдылар	Дәстүрлі топта әлеуметтік дағдылар әдетте қабылданады және еленбейді. Топтық динамика мен командалық жұмыс туралы тікелей нұсқаулар жоқ.	Коллаборативтік тәсіл – бұл командалық жұмыс және бұл көбінесе тікелей оқытылады, баса назар аударылады және соңында жоба айдары арқылы бағаланады.
Мұғалімнің қатысуы	Дәстүрлі топта мұғалім ортақ жұмыс парағы сияқты тапсырма береді, содан кейін студенттерге жұмысты аяқтауға уақыт береді. Мұғалім топтың динамикасын шынымен бақылап, араласпайды, өйткені бұл әрекеттің бұл түрінің мақсаты емес.	Коллаборативтік тәсіл – бұл топтық жұмыс пен топтық динамика. Осыған байланысты және студенттердің жұмысын бағалау үшін пайдаланылатын жобалық айдар, мұғалімдер бақылауға көбірек қатысады және қажет болған жағдайда әр топта тиімді топтық жұмысты қамтамасыз етуге көмектесу үшін араласады.
Топтық бағалау	Дәстүрлі сыныптағы топтық жағдайда студенттердің өздері топ ретінде қаншалықты жақсы жұмыс істегендерін бағалауға ешқандай себеп жоқ. Әдетте, мұғалім топтық динамика мен топтық жұмыс туралы тек бір оқушы «барлық жұмысты орындадым» деп сезінгенде ғана естиді.	Коллаборативтік тәсіл жағдайда студенттерден күтілетін және әдетте топтық ортадағы тиімділігін бағалау талап етіледі. Мұғалімдер студенттерге бағалауды тапсырады, онда олар сұрақтарға жауап береді және әрбір топ мүшесін, соның ішінде өздерін бағалайды және топтық жұмыста туындаған кез келген мәселелерді талқылайды.

Қорытынды

Зерттеу жоғары оқу орындарында дәстүрлі оқытумен қатар білім берудегі инновацияларды қолданудың эмпирикалық дәлелдерін берді. Сондай-ақ, зерттеу дәстүрлі оқыту әдіс-тәсілдерінен түбегейлі құтылудың қажеті жоқ, керісінше оларды ұтымды пайдаланып, уақытты бірте-бірте жаңашылдықпен алмастыруға көңіл бөлу керектігін көрсетеді.

Осылайша, коллаборативтік тәсіл студентке бағытталған тәсіл ретінде осы зерттеуде студенттердің айтылым дағдыларын жақсартатынын дәлелдейді. Сондықтан мұғалімдер, әсіресе ағылшын тілін меңгеру бойынша сабақ беретін мұғалімдер коллаборативтік тәсілдің артықшылықтары мен маңыздылығын білуі керек. Мұғалімдер оқыту әдістерін студентке бағытталған әдіске өзгерту арқылы оң өзгерістерге қол жеткізе алады. Мұғалімдер шет тілінде айтылым дағдылары дамытатын әдістердің түрлерін меңгеріп, коллаборативтік тәсіл арқылы оларды жүзеге асыру жолдарын жоспарлауы қажет. Сондықтан мұғалімдерге бұл әдісті жүйелі түрде және

тиімді қолдану ұсынылады. Қорытындылай келе, коллаборативтік тәсіл ағылшын тілінде айтылым дағдысын жақсартуда тиімді оқыту әдісі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Celce-Murcia M. *Language teaching approaches: An overview //Teaching English as a second or foreign language.* – 2001. – Т. 2. – №. 1. – С. 3-10.
2. Тау М., Сармурзин Е. Ж., Масырова Р. Р. КӘСІПКЕРЛІК БІЛІМ БЕРУДЕГІ КОЛЛАБОРАТИВТІ ОҚЫТУ ӘДІСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ //Известия. Серия: Педагогические науки. – 2022. – Т. 64. – №. 1.
3. Fennick E., Liddy D. *Responsibilities and preparation for collaborative teaching: Co-teachers' perspectives //Teacher Education and Special Education.* – 2001. – Т. 24. – №. 3. – С. 229-240.
4. Harmer J. *The practice of English language teaching //London/New York.* – 2001. – С. 401-405.
5. Шабжанова С. К., Шутенова Ж. А., Атабаев Б. Ш. Айтылым дағдыларын қалыптастыру және дамытудың әдіснамасы мен тәжірибесі //Integration of the Scientific Community to the Global Challenges of Our Time. – 2017. – С. 340-345.
6. Barragán Torres C. A. et al. *Enhancing fluency in speaking through the use of collaborative and self-directed speaking tasks : дис. – Universidad de La Sabana, 2013.*
7. Shaimerdenova S. N., Tuteyeva N. K. *Некоторые аспекты организации коллаборативного обучения на уроках английского языка. Ағылшын тілі сабағында коллаборативті оқытуды ұйымдастырудың кейбір аспектілері //Вестник КазНУ. Серия филологическая.* – 2015. – Т. 152. – №. 6.
8. Johnson B. *Teacher collaboration: Good for some, not so good for others //Educational studies.* – 2003. – Т. 29. – №. 4. – С. 337-350.
9. Синицына Г. П. *Стратегия обучения в партнёрстве: коллаборативное обучение //Наука о человеке: гуманитарные исследования.* – 2019. – №. 2 (36). – С. 78-82.
10. Tannock M. T. *Tangible and intangible elements of collaborative teaching //Intervention in school and clinic.* – 2009. – Т. 44. – №. 3. – С. 173-178.
11. Гуль Н. В. *КОЛЛАБОРАТИВНЫЙ МЕТОД В ИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ //Язык и культура в эпоху глобализации.* – 2020. – С. 242-247.

МРНТИ:16.21.25

Оспаналиева С.Е.¹ Нурекешова Г.Р.²

¹«7М01703» мамандығының 2-курс магистранты, Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан

²Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан

ОҚУ БАРЫСЫНДА СӨЗДІК ҚОРДЫ ДАМУҒА ҮШІН ҚОЛДАНЫЛАТЫН ВИЗУАЛДЫ ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Бұл мақалада сөздік қорын зерттеуге және оқуды түсінуге қатысты зерттеулердің нәтижелері талқыланады және көрнекі құралдарды қолдана отырып, сөздік қорын дамыту әдістері ұсынылады. Зерттеу нәтижесі көрсеткендей, сөздік қорын зерттеу қажет себебі ол оқуды түсінудің жақсаруына әкелетін негізгі бөлік; сонымен қатар, сөздердің белсенді, мағыналы және қайталана қолданылуын

қамтамасыз ете отырып, нақты визуалды тәжірибені сөздік қорының дамуымен байланыстырудың аса қажеттілігі анықталады. Оқушыларды оқу кезінде сөздік қорын дамытуға белсенді қатысуға тартатын сөздік қорын дамытудың көрнекі әдістеріне мыналар жатады: интерактивті бейне; оқушылардың сөздік қорын иллюстрациялау; оқу дағдыларын дамытуға арналған компьютерлік бағдарламалар пакеттері; көрнекі қабылдаумен байланысты іс-шаралар; және графикалық ұйымдастырушылар: соның ішінде оқиға карталары, жаңа лексиканың бірлескен қайталамасы және оқушылар жасаған флэш-карталар. Бірлескен оқу топтарымен бірге визуалды құралдарды пайдалану сөздік қорын дамыту және оқуды түсіну үшін тиімді ортаны қамтамасыз етеді.

Кілт сөздер: сөздік қор, оқуды түсіну, оқу стратегиялары, флэш-карталар, лексика, мета-талдау, бейнежазба, көрнекілік құралдары, практикалық визуалды құралдар, мотивация, сурет салу.

Оспаналиева С.Е.¹ Нурекешова Г.Р.²

¹Магистрант 2 курса специальности «7М01703», КазНПУ имени Абая, Алматы, Казахстан

²Казахский Национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИЗУАЛЬНЫХ ПРИЕМОВ, ИСПОЛЬЗУЕМЫХ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА ПРИ ЧТЕНИИ

Аннотация

В данной статье обсуждаются результаты исследований, связанных с изучением словарного запаса и пониманием чтения, а также предлагаются методы развития словарного запаса с использованием наглядных пособий. Исследование показывает, что изучение словарного запаса необходимо и может привести к улучшению понимания; кроме того, кажется, что существует острая необходимость связать реальный визуальный опыт с развитием словарного запаса, обеспечивая активное, значимое и повторяющееся использование слов. Визуальные методы развития словарного запаса, которые вовлекают учащихся в активное участие в развитии словарного запаса во время обучения, включают: интерактивное видео; иллюстрирование словарного запаса учащихся; пакеты компьютерных программ для развития навыков чтения; мероприятия, связанные с визуальным восприятием; и графические организаторы, включая карточки рассказов, совместные репетиции новой лексики и флэш-карты, созданные учащимися. Использование визуальных инструментов в сочетании с командами совместного обучения обеспечивает эффективную среду для развития словарного запаса и понимания прочитанного.

Ключевые слова: словарный запас, понимание прочитанного, стратегии чтения, флэш-карты, словарный запас, метаанализ, видеозапись, наглядные пособия, практические наглядные пособия, мотивация, рисование.

Ospanaliyeva S.E.¹ Nurekeshova G.R.²

¹Master student of «7M01703», Kazakh National Pedagogical University named after Abay, Almaty, Kazakhstan

² Kazakh National Pedagogical University named after Abay, Almaty, Kazakhstan

USING VISUAL TECHNIQUES TO DEVELOP VOCABULARY WHILE READING

Abstract

This article discusses the results of research related to the study of vocabulary and reading comprehension, and also suggests methods of vocabulary development using visual aids. Research shows that vocabulary learning is necessary and can lead to improved understanding; in addition, there seems to be an urgent need to link real visual experience with vocabulary development, ensuring active, meaningful and repetitive use of words. Visual vocabulary development methods that involve students in active participation in vocabulary development during training include: interactive videos; illustrating students' vocabulary; computer software packages for developing reading skills; activities related to visual perception; and graphic

organizers, including story cards, joint rehearsals of new vocabulary and flashmaps created by students. The use of visual tools in combination with collaborative learning teams provides an effective environment for vocabulary development and reading comprehension.

Keywords: vocabulary, reading comprehension, reading strategies, flash cards, vocabulary, meta-analysis, video recording, visual aids, practical visual aids, motivation, drawing.

Бірнеше жылдар бойы білім саласының мамандары оқудың негізгі процестері мен олардың негізгі компоненттері туралы мәселелермен айналысып келеді. Осылайша, сөздік қорын дамыту оқылатын мәтіндердің мағынасын түсінуді дамытудың ажырамас элементі екендігі анықталды. Соған карамастан, кейбір мұғалімдер кейде шәкірттерінің оқуға деген қызығушылықтарын арттыруға жеткілікті деңгейде көңіл бөлмейді. Теледидар, компьютерлер және басқа да құралдар оқушылардың қызығушылықтарының көп бөлігін алатындары белгілі, соның арқасында олардың тарапынан қажетсіз алаңдаушылықтар жиі кездеседі, алайда аталған құралдарды сабақ барысында оқушылардың қызығушылықтарын арттырау мақсатында зейіндерін белгілі бір пәнге аудару үшін пайдалану да ұтымды әдіс болып табылады. Бұл көрнекіліктер оқушыларға оқуды үйренуге көмектесетін құнды құрал бола алады, сонымен қатар олардың оқуға деген ынтасын арттырады. Қазіргі уақытқа дейін сөздік қорды зерттеу мен оқуға тиісті мәтіндерді түсінуге қатысты көптеген зерттеу нәтижелері ұсынылды. Осы тұжырымдарға сүйене отырып, қазіргі білім алушыларға аса қажетті визуалды эффектілерге бағытталған сөздік қорды дамытудың біраз әдістері ұсынылады. Көрнекіліктер арқылы сөздік қорын дамыту оқушылардың оқуға деген құштарлығын арттыру үшін қажетті мотивация бола алатындығы сөзсіз.

Сөздік қорын үйрену және оқуды түсіну: Барлық тіл мамандары үшін сөздік қорды дамыту әдістерін жаңғырту мен меңгеру және оны тәжірибе жүзінде тиімді жүзеге асыру маңызды мәселе екені белгілі. Сөздердің мағынасын білмейінше, сөздік қорды кеңейтпейінше қандай да бір оқылған мәтінді түсіну мүмкін емес. Осы анықтамадан оқылым мен сөздік қор ұғымдарының бір бірімен тығыз байланысты екенін және ажырамас бөліктер екені байқалады. Лексика мен оқуды түсіну арасындағы қарым-қатынасқа қатысты кейбір гипотезалар сөздік қорын үйрену түсінуді тікелей жақсартатынын және тәжірибе немесе тұжырымдаманы бірінші қолмен білу түсінумен тікелей байланысты екенін білдіреді [1: 80].

Мезинскийдің шолуы – түсінуді жақсарту үшін лексиканы оқытудың сәтті әдістеріне байланысты төмендегідей факторларды анықтады:

- а) жаңа сөздерді зерттеуге жұмсалған тәжірибе мөлшері
- б) сөздерді қолдану дайындығының кеңдігі
- с) белсенді ынталандыру дәрежесі

Стал мен Фэрбенкс тарапынан лексиканы оқытудың сөздердің мағынасын игеруге әсері туралы хабарлаған зерттеулерге мета-талдау жүргізілді. Олардың мета-анализ әдістерінің тиімділігі үш әдіске тән факторлардың сөздік қорды игеруге әсері сипатталу арқылы қарастырылды. Олар:

- а) оқушыға контекстегі әрбір зерттелетін сөздің мысалдарын беру әдісі;
- б) сөзді үйрену үшін қажетті қызмет түрлері;
- с) әр сөз туралы ақпараттың әсер ету саны мен түрі.

Стал мен Фэрбенкс моделіне негізделген лексиканы оқыту мета-талдауы –зерттелетін сөздерді қамтитын мәтін үзінділерін түсінуге айтарлықтай әсер етеді деген қорытындыға келді. Алайда, сөздік қорының оқуды түсінуге мұндай айтарлықтай әсері барлық оқыту әдістерінде байқалмайды. Әрбір зерттелетін сөз туралы тек анықтайтын ақпаратты беретін әдістер, сондай-ақ әрбір сөз туралы мағыналы ақпараттың бір немесе екі көрінісін беретін әдістер мәтінді түсінуге сенімді әсер етпейді. Дегенмен, олардың мета-анализі әрбір зерттелетін сөз туралы анықтаманың да, контекстік ақпараттың да аралас әдістерін түсінуге үлкен әсер ететінін көрсетті. Әрбір зерттелетін сөз туралы білімнің кеңдігі оқуды түсінуге айтарлықтай әсер ететіні анықталды. Стал мен Фэрбенкс болашақта лексиканы оқыту логикалық тұжырымдарды түсінуге тура түсінуден гөрі күшті әсер ететінін атап өтті.

Карр мен Виксон лексиканы оқытуды бағалау бойынша төрт талапты алға тартты және сөздік қорды дамытуда қолданылатын негізгі тәсілдерді қолданған. Олар:

- 1) оқушыларға жаңа лексиканы олардың негізгі білімімен байланыстыруға көмектесуі керек;
- 2) оқушылардың күрделі сөздік білімдерінің дамуына көмектесуі керек;
- 3) оқушыларды жаңа лексиканы оқуға белсенді тартуды көздеуге тиіс,
- 4) оқыту оқушылардың жаңа сөздік қорын өз бетінше үйрену стратегиясын әзірлеуге тиіс.

Зерттеудің қысқаша мазмұны: мұғалімдер жақсы дамыған лексика сабақтарын, соның ішінде мағыналы контексте сөздермен өзара әрекеттесудің көптеген мүмкіндіктерін жүргізуі керек деген тұжырым жасалынды [2]. Пән мұғалімдері лексиканы оқыту үшін қолда бар ресурстарды тиімді пайдалану үшін соңғы технологиялық көрнекіліктерге ерекше назар аударуы керек. Біздің әлем барған сайын көрнекілікпен дамып келеді және визуалды тәсілдер баспалық жұмыстарға қарағанда әлдеқайда басымдық танытуда. Мұғалімдер жазбаша материалдар және визуалды оқытуды тікелей байланыстырулары қажет. Когнитивті теориядағы соңғы зерттеулер адамдардың тәжірибе арқылы алған ақпаратын қабылдайтындығын көрсетті. Сезім мүшелері арқылы алынған бұл ақпарат "білімнің кейбір аспектілерін қамтитын тұжырымдамалардың ұйымдасқан желісі" болып табылатын схема түрінде сақталады [3:441]. Робоч қазіргі балалар алатын ақпарат пен бейнелердің көптігіне байланысты көптеген балалар "оқу және жазу дағдыларын дамыту үшін негізгі 3 оқу схемасында қиындықтарға тап болады" деп санайды [4:3].

Бейнелеу техникасы балаға тілді өзінің ойлау процестеріне бекітуге көмектеседі [4:3]. Робоч осы тұжырымдамадан баланың тіл мен сөздік қорын тиімді өңдей алмауына ықпал ететін екі фактор болуы мүмкін екенін мәлімдеген:

- 1) кейбір балаларда сөздік қорына мән беру үшін нақты тәжірибе жоқ
- 2) ал кейбір балаларда ауызекі тілдің тым көп болуынан туындаған ақпараттың шамадан тыс жүктелуі байқалады.

Осылайша, зерттеулер лексиканы оқыту қажет екенін көрсетеді және бұл мәтінді түсіну дағдысының жақсаруына әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, сөздердің белсенді, мағыналы және қайталанатын түрлерінің қолданылуын қамтамасыз ете отырып, нақты көрнекі әдістерді сөздік қорының дамуымен байланыстырудың да маңызы бар. Белсенді қатысу, нақты мысалдар және дерексіз ұғымдарға назар аудару қажетті болып табылады.

Оқу кезінде сөздік қорын дамытудың көрнекі әдістері: Төменде сөздік қорын дамытудың бірнеше практикалық визуалды әдістері көрсетілген. Осы әдістердің барлығы тіл үйренушілерді өздерінің оқуы мен сөздік қорын дамытуға белсенді және нақты түрде тартады.

Бейнежазбалар: Лексиканы оқытудың кейбір заманауи әдістеріне көгілдір экраны арқылы субтитрлі бейнелерді оқу кіреді [5]. Олар оқушылардың субтитрлері бар бейнелерді көргісі келетінін, таныс ортадағы ақпаратты өңдеуге сенімді екенін және семантикалық бай және көп сенсорлық контекстке назар аударатын сияқты екенін анықтады. Субтитрмен дайындалған бейнелерді пайдаланудың кеңеюі тіл үйренушілердің өз бейнелерін жаңа сөздермен және субтитрлері бар суреттермен немесе сөздік қорын иллюстрациялау үшін көрініс әрекеттерімен жасай алатындығында болуы мүмкін. Оқушылар рөлдерді ойнайтын суреттерді немесе тірі ойын форматын пайдаланып, қысқа әңгіме ұсынуға және оқиғаның тиісті сәттеріне енгізілген сөздік сөздерді басып шығара алады. Бірнеше сөздер тереңірек есте сақтау үшін қайталанып ұсынылады.

Белгілі бір сөздік қорын дамыту үшін бейнелерді пайдаланудың тағы бір түрі: оқушылар жасаған оқиғаларды бейнекамераның алдында оқу (немесе ойнатылады) арқылы пайдалану болып табылады. Қажетті сөздер ауызша айтылады, ал камераның алдында алдын ала дайындалып шығарылған сөздер картасы көрермендердің назарына айтылған сөздердің жазбаша нұсқада ұсынылады. Бұл жаттығу нақты және мағыналы жағдайда сөздік қорын пайдаланудың ауқымды тұсын қамтамасыз етеді.

Жоғарыда сипатталған бейнежазбалар жиынтығы алдағы уақытта қткен сөздерді немесе тақырыптарды еске түсіру, қайталау мақсатында кез келген сәтте қолдануға қол жетімді болады. Осылайша, білім алушылардың жұмыстарының арқасында үлкен мотивациялық әсер мен нәтиже беретін белгілі бір сөздік қорды қамтитын пайдалы бейнехана жасауға болады.

Сурет салу. Өнерді білім беруді жақсартудың құралы ретінде пайдалану жаңа идея емес. Алайда, Робоч "абстрактілі дыбысты/танбаны (жазбаша жұмыс түрінде) оқушының суретімен байланыстырған кезде сөз бен оның мағынасы арасында тиісті байланыс орнатылады" деп тұжырымдайды [4: 3]. Сөздік қорын дамыту мақсатында сурет салу өнерін қолдану - тіл үйренушілерге ақпараттың көп бөлігін айқын жеткізетін визуалды тілде ойлауға мүмкіндік береді. Бұл тұжырымдаманы әртүрлі тәсілдермен қолдануға болады. Оқушыларға берілген сөздерді суреттей отырып өздеріне қажеттілері таңдалады және белгілі бір оқиғаға тән бүкіл сөздік қорын жинақтайды. Тіл үйренушілерден өздері оқыған әңгімені толық немесе оқиғаның үзіндісін суреттеуді сұрауға болады. Бұл оқушылар үшін оқиғаны көзбен елестетудің және мұғалімдер үшін оқушылардың оқиғаны қабылдауы бойынша сөздік қорын толыққанды түсінуін бағалаудың тамаша тәсілі [6]. Оқиғаны көрнекі түрде қайталау-түсінудің бейресми бағасын әртараптандырудың тамаша тәсілі.

Сөздік қорын дамыту үшін кітаптың өзін ғана пайдалану мүмкіндігі – оқушыларға тиісті әріптен басталатын сөздерді суреттейтін сызбалар таңдау мен оны құруды ұсыну. Сөзді сипаттау арқылы отырып атауын жасыру, оны өзгелердің таба алу мүмкіндігін тексеруді қамтитын зерттеу тәсілдері қызықты және тиімді сөздік жаттығуы бола алады.

Голдстоун "оқырманға сурет салуға және оқырманға тарихқа енгізе көмектесу" үшін визуалды сауаттылық дағдыларының қажеттілігі туралы жазған [7:592]. Ол мұғалімдердің түсініктерін кеңейту мен сөздік қорын толықтыру үшін кітаптардағы суреттерді қолдануы керек деп санаған. Ол әрі қарай "көрнекі бейнелерді түсіндіру қабілеті балаларға баспа бетінің символдық формасын түсіндіруге дағдылар мен сенімділік береді" деп санайды [7:595]. Сонымен, сыныптағы сабақтарда визуалды қабылдау дағдыларын қолдану оқушыларға тиімді оқу дағдыларын дамытуға көмектеседі. Әр түрлі типтегі **графикалық бейнелер** сөздік қорын дамытудың пайдалы көрнекі құралдары бола алады. Белгілі бір тарихқа қатысты жад картасын жасау жұмысының құрылымдық негізі ретінде негізгі сөздік сөздерді пайдалану және тану, мағынаны жақсартумен ғана шектелмей, бүкіл оқиғаны түсінуді жақсартуға әсерін тигізе алады. Жақсы графикалық бейнелеу "бір қарағанда бүтіннің негізгі бөліктерін және олардың өзара байланысын көрсете алады, осылайша бір сөзбен жеткізу мүмкін емес тұтас түсінікті қамтамасыз етеді" [8:21].

Фицпатрик оқуды түсінуді дамыту үшін көптеген сыни ойлау стратегияларын насихаттайды. Ол ұсынатын стратегиялардың бірі – оқушыға әңгіменің қалай құралғанын түсінуге көмектесу үшін оқиға карталарын пайдалану. "Мұндай карталарды сөздер мен суреттер арқылы жасауға болады" [9:143]. Осылайша, мұндай карталарда белгілі бір сөздерді көзбен бөліп көрсетуге болады, бұл тек сөздік қорын дамытуға ғана емес, сонымен бірге оқиға тарихын түсінуге де септігін тигізеді.

Сөздерді сұрыптау топтық жағдайда дұрыс сөйлеуді дамытудың күшті стратегиясы болып табылады. "Процесс 1982 жылы Джиллет пен Темпл тарапынан тіл үйренушілерге салыстыру және жіктеу арқылы сөздердің әртүрлі ерекшеліктерін қарастыруға көмектесетін әдіс ретінде анықталды" [10:230]. Сөздерді сұрыптау тіл үйренушілерге жаңа лексиканы жаттықтыруға, сөздердің әртүрлі классификацияларын талқылауға және сөздердің анықтаушы сипаттамаларын шығару арқылы конвергентті және сараланған ойлауды дамытуға мүмкіндік береді. Оқушылар осы жаңа сөздерді категориялар бойынша бірлесіп сұрыптаған кезде, сөздердің айтылуын ғана емес, олардың мағынасын да түсінеді. Сонымен қатар, сөздерді сұрыптау көптеген басқа сөздік оқыту процедураларында жетіспейтін практикалық тәжірибені қамтиды. Тіл үйренушілер бұл жаттығуға белсене қатысады, себебі олар жай немесе көрнекі түрде сұрыптайды, кейде топ мүшелерімен аңа сөздерді қайта сұрыптай отырып талқылау жұмыстарын жасайды. Оқушылардың жаңа сөзі мен суреті бар флэш-карталары оқуды ынталандыруға және ұйымдастыруға көмектеседі. Типтік баспа сөзі мен анықтамасы бар флэш-карталар визуалды әлемде оқушыларға онша қызық емес болуы мүмкін; дегенмен, графикалық элементі бар флэш-карталар оқушыға басылған жаңа сөздің мағынасын көрсету немесе қайталау үшін әлдеқайда қызықты. Оқушылар кескінді таңдау үшін өздерінің визуалды шығармашылығын пайдалана алатын болса, мотивация айтарлықтай артады.

Қорытынды. Бұл мақаланың мақсаты әркімнің әлемінің бір бөлігі визуалды эффектілер мен сыныпта қолдануға арналған әдістерді ұсыну болды. Көрнекіліктер оқушылардың өміріне үлкен әсер етеді және сөздік қорын дамыту мен оқуды түсінуді дамытуда пайдалы құрал бола алады. Мұнда

ұсынылған идеялар сыныпта қолдануға болатын көптеген идеялардың бірнешеуі ғана. Ұсынылған идеялардың көпшілігі бірлескен оқу топтарын құруды көздейді. Бірлескен оқу топтары білім алушыларды ынталандыратындығы, оқу үлгерімдері мен белсенді оқуды арттыратындығы, әсіресе, осы мақала үшін маңызды: сөздік қорды қалыптастыру және дамыту сауаттылығы мен тілдік дағдыларды дамытуға ықпал ететіндігі анықталды. Осылайша, бірлескен оқу топтарымен бірге визуалды құралдарды пайдалану – сөздік қорын дамыту мен оқуды түсіну үшін әсіресе тиімді ортаны қамтамасыз етеді. Ең бастысы, тіл үйренушілердің жігері мен оқуға деген ынтасы олардың әлеміндегі визуалды элементтерді бірлескен топтармен бірге қолданған кезде артады. Сыныпта оқушыларды оқуды үйренуге байланысты көрнекі элементтерін жасауға және/немесе қабылдауға тарту стратегияларын қолдану ұсынылады. Оқуды үйренуді біз өмір сүріп жатқан көрнекі әлемге қосу оқушылардың да, мұғалімнің де сыныпта қызығушылығы мен ынтасын арттырады.

Әдебиеттер тізімі

1. Anderson, R. & Freebody, P. (1981). *Vocabulary knowledge*. In J.T. Guthrie (Ed.), *Comprehension and teaching: Research reviews* (pp. 80-82). Newark, DE: International Reading Association.
2. Koskinen, P., Wilson, R., Gambrell, L. & Neuman, S. (1993). *Captioned video and vocabulary learning: An innovative practice in literacy instruction*. National Reading Research Center (Instructional Resource No. 3). College Park, MD: University of Maryland
3. Durkin, D. (1989). *Teaching them to read*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon
4. Roboch, D. (1994). *Drawing as a tool for language development*. *The Visual Literacy Review*, 24 (3), 3-6
5. Koskinen, P., Wilson, R., Gambrell, L. & Neuman, S. (1993). *Captioned video and vocabulary learning: An innovative practice in literacy instruction*. National Reading Research Center (Instructional Resource No. 3). College Park, MD: University of Maryland
6. Neu, G. & Stewig, J. (1991). *Literally drawing attention to words*. (ERIC Document No. ED 334 540).
7. Goldstone, B. (1989). *Visual interpretation of children's books*. *The Reading Teacher*, 48(8), 592-595.
8. Jones, B., Pierce, J., & Hunter, B. (1988, Dec. / 1989, Jan). *Teaching students to construct graphic representations*. *Educational Leadership*, 20-25.
9. Fitzpatrick, K. (1994). *Improving reading comprehension using critical thinking strategies*. *Reading Improvement*, 32(3), 142-144.
10. Ile, R. (1994). *Word sorts: Vocabulary development with adult literacy learners*. *Journal of Reading*, 38(3), p. 230- 231.

МРНТИ 14.25.09

Шаяхметова Д.Б.¹; Ополонец Н.П.²;

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан

²Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан

Nadehda_2000@mail.ru

ПРИМЕНЕНИЕ ПЕСЕННОГО МАТЕРИАЛА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация

Изучение иностранного языка в настоящее время является неотъемлемой частью образования, которой уделяют особое внимание во всех странах мира. Большой потенциал для развития у обучающихся навыков владения языком имеют музыкальные произведения, которые на сегодняшний день, с развитием интернета и технологий, легкодоступны каждому. Использование песен во время обучения повышает качество образования и скорость усвоения материала за счет своего огромного

дидактического потенциала. В данной статье рассматривается метод обучения иностранному языку с использованием аутентичного песенного материала. Также в статье приведены основания для использования аутентичного материала на уроках английского языка, описаны плюсы применения музыкальных композиций. Описаны различия применения песенного материала в зависимости от стадии урока, описаны критерии, которые нужно учитывать при подборе песенного материала для занятий. Дана методическая значимость песни Watermelon Sugar”, исполненная британским артистом Harry Styles. Научная новизна исследования заключается в том, что на основании всего изложенного материала проведен тщательный анализ влияния музыкальных произведений на качество изучения иностранного языка и дано описание приблизительного порядка работы с аутентичным материалом.

Ключевые слова: иностранный язык, аутентичный материал, песни на иностранном языке, образование, воспитание, методика, культура речи, словарный запас.

Шаяхметова Д.Б.¹; Ополонец Н.П.²;

¹*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан*

²*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан*

Nadehda_2000@mail.ru

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕ ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕ ӘН МАТЕРИАЛЫН ПАЙДАЛАНУ

Аңдатпа

Шетел тілін үйрену қазіргі уақытта әлемнің барлық елдерінде ерекше көңіл бөлінетін білім берудің құрамдас бөлігі болып табылады. Студенттердің тіл байлығын дамытудың үлкен әлеуеті бар музыкалық шығармалар бүгінгі күні интернет пен технологияның дамуымен кез келген адамға оңай қол жетімді. Жаттығу кезінде әндерді пайдалану оның зор дидактикалық мүмкіндіктеріне байланысты білім сапасы мен оқу материалын меңгеру жылдамдығын арттырады. Бұл мақалада шынайы ән материалын пайдалана отырып, шет тілін оқыту әдісі қарастырылады. Мақалада сондай-ақ ағылшын тілі сабақтарында түпнұсқа материалды пайдаланудың себептері келтірілген, музыкалық шығармаларды пайдаланудың артықшылықтары сипатталған. Сабақтың кезеңіне байланысты ән материалын пайдаланудағы айырмашылықтар сипатталады, сабақтарға ән материалын таңдауда ескеру қажет критерийлер сипатталады. Британдық суретші Гарри Стайлс орындаған «Қарбыз қант» әнінің әдістемелік мәні берілген. Зерттеудің ғылыми жаңалығы – ұсынылған барлық материалдар негізінде музыкалық шығармалардың шет тілін меңгеру сапасына тигізетін әсері жан-жақты талдануында және түпнұсқамен жұмыс істеудің жуық тәртібінің сипаттамасында. материал берілді.

Кілт сөздер: шет тілі, шынайы материал, шет тіліндегі әндер, білім, тәрбие, әдістеме, сөйлеу мәдениеті, сөздік.

Shayakhmetova D. B.; Opolonets N. P.

¹*Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Almaty, Kazakhstan*

²*Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Almaty, Kazakhstan*

Nadehda_2000@mail.ru

THE USE OF SONG MATERIAL IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE IN A GENERAL SCHOOL

Abstract

The study of a foreign language is currently an integral part of education, which is given special attention

in all countries of the world. Great potential for the development of language skills in students has musical works, which today, with the development of the Internet and technology, are easily accessible to everyone. The use of songs during training improves the quality of education and the speed of learning material due to its huge didactic potential. This article discusses the method of teaching a foreign language using authentic song material. The article also provides reasons for using authentic material in English lessons, describes the advantages of using musical compositions. The differences in the use of song material depending on the stage of the lesson are described, the criteria that must be taken into account when selecting song material for classes are described. The methodical significance of the Watermelon Sugar song, performed by the British artist Harry Styles, is given. The scientific novelty of the study lies in the fact that, based on all the material presented, a thorough analysis of the influence of musical works on the quality of learning a foreign language was carried out and a description of the approximate procedure for working with authentic material was given.

Key words: foreign language, authentic material, songs in a foreign language, education, upbringing, methodology, culture of speech, vocabulary.

Введение

Изучение иностранного языка в настоящее время является неотъемлемой частью образования, которой уделяют особое внимание во всех странах мира.

В Казахстане, на сегодняшний день, социально-культурный контекст изучения английского языка сильно изменился.

В общеобразовательных школах и университетах существенно увеличились такие функции как: самообразовательная и образовательная. Также стоит упомянуть о высокопрофессиональной важности в сфере труда, в общем и целом, что стало причиной значительного роста мотивации в изучении иностранных языков (далее ИЯ).

Результативность освоения ИЯ, а также развитие коммуникативной компетенции полностью зависит от вовлеченности в урок учеников, с применением их во все формы речевого процесса. В связи с этим, мотивация учеников имеет огромную значимость в организации учебного процесса.

Обучение ИЯ является целью, которая способствует формированию межкультурного взаимодействия у обучаемого, а также применению ИЯ посредством данного взаимодействия. Благодаря этому, обучение ИЯ ориентированно на развитие коммуникативной компетенции, в которую входят такие составляющие как: языковая, речевая, межкультурная, социально-культурная и т.д. Применение данных составляющих и их связь реализуется, как правило, в таких типах речевой деятельности как: правописание, слушание, произношение и чтение.

Методика

Существует множество способов изучения иностранного языка и одним из самых эффективных и интересных является изучение при помощи песен. Всем давно известно, что самое качественное и одновременно быстрое изучение языка возможно только лишь с носителем языка, однако далеко не у всех есть такая возможность. При использовании песенного материала носителями языка являются знаменитые певцы и артисты.

Планирование обучения учащихся в старших классах общеобразовательной школы с применением песен, является одной из увлекательных, а также достаточно значимых задач современной методики преподавания ИЯ. Стоит отметить, что аутентичный материал, а именно песни, обладают огромным дидактическим потенциалом. Внедрение песен в практику на базе школьной программы становится все более популярной.

Аутентичным материалом называют материал, созданный носителем данного языка, для других носителей, т.е. как можно понять, он не предназначен для обучения, так как содержит большое количество сложных выражений и оборотов. Однако данный материал является полезным для

изучения ИЯ, так как он уже содержит готовые грамматические, фонетические и лексические конструкции, благодаря чему исключается необходимость в самостоятельном составлении подобных конструкций учащимися. При дословном переводе с родного языка на иностранный необходимых конструкций происходит масса грубейших ошибок ввиду различий систем этих двух языков. [1., 58]

Ни для кого не секрет, что песни, в особенности аутентичные, являются одним из важнейших и полезных частей любого иностранного языка, следовательно, на них стоит обратить внимание во время обучения. Стоит добавить, что песня является отличным способом для увеличения неподдельного интереса учащихся и, несомненно, действенным методом повторения языкового материала, в особенности для учеников старших классов.

Каждый профессиональный учитель задается вопросом: как же замотивировать и повысить интерес учеников к своему предмету? Подобного эффекта можно достигнуть, грамотно применяя песенный материал во время уроков. Как правило, когда учитель использует песни на своих уроках английского языка, то это приводит, в большинстве случаев, к повышению качества знаний учеников, а также к увеличению их словарного запаса. Песенный материал позволяет лучше освоить определённые грамматические конструкции, также благодаря песни, у обучающихся происходит развитие навыков правильного произношения. Кроме этого, во время урока происходит снижение психологической нагрузки и создается благоприятная атмосфера для получения новой информации. На стадии первоначального обучения и при работе с учениками старших классов, применение песенного материала на уроках ИЯ, происходит заметный результат.

Существуют определенные основания для применения аутентичного материала на уроках английского языка. Во-первых, сразу происходит приобщение к культуре страны изучаемого языка. Во-вторых, на протяжении всей работы с использованием данного материала формируется отличная предпосылка для всестороннего процесса развития личности ученика, т.к. определённый подбор песен способствуют стимуляции образного мышления, и развивает хороший вкус. [2., 362]

Во время прослушивания песни обучающийся привыкает к иностранной речи, что снижает напряженность и неуверенность, а также постепенно начинает понимать иностранную речь без предварительного перевода на родной язык в голове, что снимает языковой барьер и страх иностранной речи, благодаря чему появляется возможность свободно общаться на изучаемом языке. Кроме этого песня лучше всего поможет освоить определённые грамматические конструкции, также благодаря песни, у обучающихся происходит развитие навыков произношения, так как в песнях встречается огромное количество фразеологических оборотов и устоявшихся выражений, знание и использование которых намного повышает уровень владения языком.

Впоследствии существования вербального текста, песенный жанр, как один из важнейших жанров музыкального творчества, может образно и верно отобразить разные области социально-культурной жизни людей страны изучаемого языка. Музыкальному произведению, как и другому объекту искусства, соответствует коммуникативная особенность, то есть донесение до слушателя смысла песни самого автора. Наряду с этим, по сравнению с обычными учебными материалами на базе общестрановедения, которые, как правило, дают информацию читателю (или слушателю), то есть имеют прямое воздействие на его память и умственные способности. Песня же в свой черед на той же базе оказывает положительное влияние на эмоциональный фон ученика и непосредственно на его общехудожественную память.

Результаты

Применение аутентичных материалов на уроках ИЯ повышает интерес к изучаемой дисциплине, что приводит к повышению качества знаний учащихся.

В аутентичных материалах есть возможность встретить различные грамматические обороты, живой язык, и конечно же готовые фразеологические единицы. Все перечисленное дает возможность развивать умение понимать и запоминать живую речь на слух. Огромное влияние оказала коммуникативная лингвистика на саму методику преподавания ИЯ, направив внимание на трудности ситуативно обусловленного обучения вербальным типам речевой деятельности учеников, создание и формирование коммуникативно ориентированных упражнений, обширного применения аутентичных

материалов, в том числе песен. Применение песен на уроках ИЯ может оказать непосредственное влияние на:

- закрепление мотивов, которые в свою очередь положительно воздействуют на психологическое состояние обучающихся вовремя всего урока;
- расширение лингвокультурологического кругозора, при помощи приобретения знаний о культуре страны изучаемого языка;
- совершенствование таких умений как аудирование и говорение.

Можно заметить отличный результат при работе с учениками старших классов, когда учитель внедряет активное применение песенного материала на уроках, особенно на стадии начального обучения. Материал, который дает учитель ученикам в виде песен способствует быстрому запоминанию, также стоит отметить, что обучающиеся проявляют высокий интерес к изучению ИЯ. [3., 63] Помимо тех аутентичных материалов, которые даются в учебных комплексах, есть доступ к множеству различных песен и видеороликов на совершенно различные топики в сети Интернет.

К примеру, ученикам начальных классов значительно легче выучить цифры до 10 или запомнить буквы алфавита, если учитель будет использовать на своих уроках какие-то детские развивающие песни и красочные видеоролики. Применение данных материалов повысит интерес к изучаемой дисциплине и значительно повысит скорость и качество усвоения изучаемого материала. В случае если у учеников есть возможность просмотреть видеоматериалы или прослушать песни дома, то результат может быть намного значительнее. Как правило, учащиеся средних и старших классов проявляют огромную заинтересованность к музыке, в особенности иностранного характера. Не каждый ученик задумывается, о чем же именно поется в его любимой песне и о чем сам ученик поет. Вследствие чего появилась идея применения аутентичного материала на ИЯ в системе образования. [4., 645]

На момент подготовки к уроку, учитель тщательно подбирает песни, это могут оказаться любые произведения, которые стали современной классикой, или же те песни, которые постоянно слушают ученики. в большинстве случаев, у обучающихся появляется живой интерес, а также происходит бессознательное принятие и запоминание слов и целых фраз. При выборе песенного материала стоит соблюдать определённые требования: песня чаще всего должна отражать положительный настрой, и конечно положительно воздействовать на эмоциональный фон учащихся. В песне, в общем случае должны быть как уже знакомые лексические единицы, так и новые. Также чрезвычайно необходимо подбирать музыкальный материал исходя возрастных особенностей учеников и конкретной тематике урока.

Обсуждение

Плюсы применения музыкальных композиций в изучении ИЯ:

1. Песни - один из способов общения, посредством которого происходит усвоение изучаемого материала и увеличение словарного запаса. В музыке может слышаться ранее знакомые лексические единицы, что способствует лучшему запоминанию новых слов;

2. Прослушивание музыкальных композиций, также положительно влияет на усвоения в памяти грамматических конструкций. В различных странах мира намеренно издаются аутентичные материалы для употребления в обучении более распространённых конструкций;

3. Благодаря использованию песен, происходит выработка музыкального слуха, формируются и улучшаются навыки иноязычного произношения. В ходе исследований [5,6], было доказано что с развитием артикуляционного аппарата между слуховым вниманием, музыкальным слухом и контролем существует глубокая связь. Изучение коротких, несложных песен и исполнение их частыми повторами поможет укрепить правильное произношение звуков, ударений и др.;

4. При использовании песен в качестве обучающего материала, у обучающихся происходит ряд изменений, к примеру, дружность и общительность в коллективе, развитие эстетического воспитания, более глубокое раскрытие творческих талантов учеников. Музыка на уроках ИЯ способствует повышению интереса к изучению английского языка, значительно снижает психологическую

нагрузку у подростков, происходит активация языковой деятельности и конечно же повышается эмоциональный тонус.;

5. Аутентичные материалы, как правило, стимулируют монологические и диалогические высказывания, помогают развивать речемыслительную деятельность учеников, и, безусловно, содействуют развитию любой речи.

В ходе исследования ученые выяснили, что выбор современной иностранной музыки определяется его познавательной ценностью и соответствующим отражением специфики жизни людей в странах изучаемого языка. Отметим, что современные песни чаще всего используют наиболее употребительную и актуальную лексику, имена собственные (географические названия), реалии страны изучаемого языка. В основе песни лежит сценарий, где слова представлены не изолированно, а в контексте что позволяет понять не только один определенный смысл слова, но и целиком понятие.

В отношении стадий урока, на которых непосредственно может быть применен аутентичный материал, то в таком случае они имеют определенные различия. Аутентичный материал может быть применен в зависимости от методической цели:

1. На первоначальной стадии урока для фонетической зарядки;
2. На стадии вступления и обучения учеников с употреблением грамматического и грамматического материалов;
3. На различной стадии проведения урока в виде мотивации для развития речевых навыков;
4. Расслабление примерно в середине или в конце занятия, когда ученикам нужно разрядиться, снять стресс и восстановить трудоспособность.

Методика применения каждого аутентичного материала учитывает предварительное введение, внедрение и закрепление лексико-грамматического материала, который применяется в песнях. [7., 24]

Приблизительный порядок работы с аутентичным материалом:

1. Недолгая вступительная информация о музыкальном произведении (жанр выбранной песни, стиль, главное содержание, хроника написании и краткие особенности);
2. 1-е музыкальное представление песни, т.е. ознакомление с отличительными чертами мелодии и ритма;
3. Контроль, осуществляемый непосредственно учителем за дословный перевод материала совместными усилиями учеников;
4. Разбор текста песни на фонетические части. На первых этапах обучения ИЯ лучше всего использовать, как правило, способ имитации;
5. Прослушивание материала во второй раз: на данной стадии разумно вести свою работу при использовании опоры на текст;
6. Также целесообразно вести работу при помощи чтения текста аудио материала с последующей обработкой интонации и произношения с опорой на текст.

На следующих 2-х – 3-х занятиях будет вполне достаточно прибегнуть к повторению музыкальной композиции несколько раз, для того, чтобы лексические единицы закрепились в памяти крепко и как можно дольше. В памяти учеников фиксируются нужные и полезные словосочетания и грамматические конструкции для речи. Когда учитель внедряет новый грамматический материал, то обучающиеся могут без каких-либо затруднений узнать нововведенный материал. Это, несомненно, значительно упрощает укреплению нового материала в голове.

Побуждение учеников для дискуссий и различных разговоров может быть популярная и современная музыка. Учитель может предложить своим ученика самостоятельно подобрать и принести на урок свои любимые песни. Было бы отлично, если песни соответствовали интересам учеников и вдохновляли их к обсуждению. Лучше не выбирать музыкальные произведения, связанные с политикой или о мировых проблемах, которые связанные с обществом, так как данный материал может спровоцировать дискуссию о международной ситуации и при этом вызвать конфликт между коллективом. [8., 10]

На занятиях по изучению ИЯ вспомогательным средством для топиков, используемых при устной или письменной дискуссии могут быть использованы музыкальные произведения разных жанров. Хороший подбор материала способен гораздо эффективнее слов мотивировать учеников

воспринимать и воспроизводить тексты монологического или диалогового характера, находить неподготовленные выражения и жанры разыгрываемой сцены. [9., 45]

Приведем небольшой пример задания для активизации неподготовленного выражения: «Необходимо прослушать представленный отрывок из песни и постараться передать на ИЯ его основную тему, смысл, и чувства, которые возникают у вас при прослушивании».

Или: «Постарайтесь сформулировать рассказ, или попробуйте описать, какие именно ассоциации возникают у вас при прослушивании песни».

Более удачными в смысле формирования навыков устной речи являются именно те песни, которые созвучны изучаемым тема или текстам, которые в свою очередь помещены в учебном материале для чтения: «Музыка», «Спорт», «Внешность людей» и др.

Аутентичный материал на ИЯ является соединительным элементом между обучением, интеллектуальным развитием и воспитанием личности. Ученики могут оценивать свои способности и знания, и при помощи ИЯ происходит образование и развитие билингвистической компетенции, теоретического мышления и формируются определенные психологические условия.

Одной из главных проблем в изучении ИЯ, в большинстве случаев, считается отсутствие языковой среды, в особенности в сельской местности.

Музыкальное произведение на ИЯ имеет большой потенциал для развития обучающихся. Лексические единицы, встречаемые в тексте песен, могут служить полезными инструментами для пополнения словарного запаса, запоминания грамматики. При помощи музыки, происходят воспитательные процессы, которые в свою очередь повышают нравственные качества у учеников. Начинается расширение кругозора, а именно, знакомство с творчеством авторов песен. Абсолютно все виды работ с музыкальным произведением способствуют стимулированию и повышению интереса учеников к изучаемому предмету и поддержанию его все годы учебы в школе. Неоспоримо, что при использовании песенного материала создается положительный эмоциональный фон, при котором лучше усваивается лексическо-грамматический материал. [10., 132]

Самое главное, что изучать ИЯ при помощи песен – легко и интересно. Можно выбрать свой любимый жанр или любого музыкального исполнителя. Вопрос о проблеме учеников с концентрации в данной ситуации целиком и полностью решен. Изучение любого ИЯ должно приносить радость. Необходимо, конечно, соединить все виды развлечений – музыка, театр, кино. Все перечисленное способствует улучшению концентрации и значительно увеличивает усвоение иностранного языка.

Рядом исследований было определено, что мозг человека обладает различными частями для восприятия речи и музыки. При прослушивании песен происходит совместная работа обоих полушарий головного мозга. Левое полушарие, отвечающее за творчество, задействуется при восприятии музыкальной мелодии, а правое полушарие задействуется при прослушивании текста песни. Мозговой центр левого полушария работает намного быстрее, чем правого, и как правило лучше запоминает. [11., 363]

Процесс изучения иностранного языка с использованием песен происходит легко и интересно. Стоит добавить, что, применяя в обучении музыкальный материал, человек учится быстро распознавать иностранную речь, а это одна из самых важных этапов овладения языком. С музыкой можно использовать различные видеоклипы, так как они являются особым учебным материалом, и их выбор для обучения ИЯ старшеклассников заслуживает особого внимания. [12., 89] Выбирая видеоролики для будущего использования в процессе обучения, следует руководствоваться следующим:

1. В процессе просмотра видеоролика следует добавлять иллюстрации к тексту музыки.
2. Видеоклип должен иметь четкую структуру, понятную и доступную для восприятия.
3. Видео должно быть максимально приближено к интересам учеников, а также соответствовать их возрасту [13., 141].
4. Хорошо бы включить в видеоклип изображение поющего исполнителя, так как благодаря его голосу и артикуляции ученикам будет проще понять текст песни;

5. В видео запрещено использовать кадры, не соответствующие канонам нравственного воспитания учеников, кадры с антисоциальным характером и призывающими к противоправным действиям;

6. Видео должно показывать культуру страны изучаемого языка, которая делится традициями и обычаями отдельных социальных слоев населения и др.

Существует определенный порядок выполнения заданий и упражнений, которые используются в процессе обучения согласно следующим стадиям работы: дотекстовой, текстовой, послетекстовой.

Дотекстовая стадия - это обычно информация, которую учитель дает перед началом проигрывания песни. Здесь, при прослушивании материала можно сразу определить и устранить лексические и грамматические трудности.

После этого начинается первое знакомство учеников с песней, непосредственно осуществляется контроль понимания текста и используемого материала. Вторичное прослушивание, учитель дает задания на выполнение языковых и условно-речевых упражнений, основанных на музыкальной композиции.

На этой стадии выполняется ряд заданий на уровне содержания музыкального произведения и его значения путем работы над речевыми заданиями по развитию иноязычных умений. Здесь аутентичный материал часто играет роль содержательного или смыслового стимула высказывания. Для достижения целей и задач работы с аутентичным материалом учитель может отдельно запланировать проведение итоговой работы с самим музыкальным произведением (конечное прослушивание и исполнение песни учениками совместно с учителем).

Для показа видеоролика преподавателю необходимо произнести речь, в которой он кратко должен рассказать ученикам о песне и ее авторе. Данное обращение следует изложить на дотекстовой стадии, чтобы заинтересовать и настроить учащихся на прослушивание видеоматериала.

Далее осуществляется несколько упражнений для устранения лексических и грамматических проблем, затем происходит активизация ранее изученных песен и необходимых для понимания слов.

В этой стадии учитель дает до первого прослушивания музыкальной композиции установку на получение общего смысла из песни, проверяет степень ее понимания и дается непосредственно сам текст материала.

Из-за того, что песенная лирика описывает внутреннее состояние исполнителя песни, часто не может быть передан основной смысл и мысль произведения. Кроме того, иногда может содержать сложные метафоры и грамматические конструкции для перевода.

При выполнении новой иноязычной песни на послетекстовой стадии, необходимо использовать различные речевые упражнения, учитывающие содержание ранее прочитанного материала и стимулирующие школьников к самостоятельному высказыванию с использованием новых лексических единиц.

Для последнего задания, которое завершает работу с песнями и является последним, можно дать отработку ритмичного чтения текста песни.

Затем происходит сам просмотр песни, в ходе которого школьник проговаривает текст, а затем следует завершающее прослушивание, во время которого ученики поют песню полным голосом вместе с исполнителем.

Одна из подобранных нами аутентичных песен – “Watermelon Sugar”, исполненная британским артистом Harry Styles (Harry Edward Styles), сочиненная в 2020 году. Принцип влияния на эмоциональную сферу обучающихся реализуется, во-первых, заинтересованностью обучающихся к творчеству артиста, что было подтверждено в ходе опроса, а еще тем фактом, что музыкант выиграл награду Грэмми в номинации «песня года» с данной композицией в 2021 году, что сообщает об актуальности композиции во всем мире. Методическая значимость определена присутствием в тексте таковых грамматических конструкций, как Impersonal sentences, Indirect questions, Present Simple, а значит композиция содействует изучению предоставленных правил.

В песне реализуется принцип доступности, о чем заверяет немного причин: во-первых, лексическая наполненность подходит степени B1-B2, в песне отсутствуют трудоемкие слова, во-вторых, речь артиста ясная и четкая, что не утяжеляет постижение смысла, в-третьих, музыкант

разговаривает на британском варианте английского языка, а именно эта вариация преподается в Казахстанских общеобразовательных школах. Выбранная композиция передаёт свободную летнюю атмосферу и не несет в себе значительных культурных компонентов, впрочем, биография Harry Styles презентует особый энтузиазм и может быть использована для обучения культуре. Несмотря на то, что в тексте песни отсутствует информация, обрисовывающая культурные специфики Великобритании, жизнеописание творца песни может стать значительным материалом для знакомства с культурой.

На основе практики использования аутентичного материала в процессе обучения ИЯ можно сделать вывод, что коллективное исполнение песни улучшает психологическую атмосферу, повышает интерес к подобным урокам и делает процесс обучения ИЯ интересным и увлекательным.

Проведение занятия по аутентичным материалам требует значительного количества времени, так как необходимо тщательно отобрать материал в соответствии с уровнем знаний иностранного языка обучающимися, а также их возрастными особенностями. Однако использование песен во время обучения способствует формированию вторичной языковой личности.

Заключение

Проведя анализ некоторых ученых публикаций, мы сделали вывод о том, что правильное использование музыки в процессе изучения иностранного языка приводит к повышению мотивации и ускорению освоения учебного материала, снимает напряжение во время урока. Не стоит регулярно проводить подобные занятия, чтобы они не стали обычными рутинными уроками.

Пользоваться методом, описанным в этой статье помимо стандартных методов обучения и не использовать привычные методы на уроках, позволит ученикам увеличить интерес к изучению иностранного языка.

Мы можем сделать вывод, что использование песенных материалов на уроках английского языка помогает снять психологическую нагрузку при общении на иностранном языке, улучшить усвоение грамматики и лексического материала. Это способствует раскрытию личности (умение работать в команде), развитию языковой и социокультурной компетенции.

Исходя из этого, мы должны отметить следующее: при подготовке к работе с использованием песенного материала для улучшения навыков у школьников, также необходимо учитывать определенные задачи и специфику каждой стадии развития учащихся.

Список использованной литературы

1. Солонцова Л.П. *Современная методика обучения иностранным языкам* / Л.П. Солонцова – Алматы, 2015 – 352 с.;
2. Пашкеева И.Ю. *Использование песен в обучении иностранному языку* // *Вестник Казанского технологического университета* – 2014. – №5 – с. 361-365.;
3. Сакаева Л.Р. *Методика обучения иностранным языкам* / Л.Р. Сакаева, А.Р. Баранова – Казань, 2016 – 189 с.
4. Petra Besedova. *Music as an intercultural medium of foreign language teaching. 7th International Conference on Education and Educational Psychology, 2019* – pp. 646-662
5. Pauline Degraeve. *Music in the Foreign Language Classroom: How and Why? Journal of Language Teaching and Research, Vol. 10, No. 3, pp. 412-420, May 2019*
6. Вербицкий А. А., Ларионова О. Г. *Личностный и компетентност-ный подходы в образовании. Проблемы интеграции Москва : Логос, 2009.- 336 с.;*
7. Диденко Л. А. *Использование современных педагогических технологий в условиях реализации федеральных государственных образовательных стандартов / Учебное Пособие -Красноярск: Изд-во КГПУ им. В.П. Астафьева, 2015 – 172с.;*
8. Ермоленко Л. П. *Коммуникативный подход к обучению английскому языку в средней школе* // *Иностранные языки. 2002.- № 3. - 10-11 с.;*

9. Комарова Ю.А. Использование современного песенного материала в обучении иностранным языкам учащихся старших классов // Иностранные языки в школе. 2008. С. 41-47.
10. Кручинина Г.А., Королева Е.В. Использование песенного материала для формирования лексических навыков на уроках английского языка // Проблемы современного педагогического образования. 2017. № 55-10. С. 129-135.
11. Пашикева И. Ю. Использование музыкальных композиций на уроках иностранного языка // Вестник Казанского технологического университета. – 2014. – № 5. – С. 361- 364.
12. Агафонова Е.В. Роль музыки и песен в изучении английского языка / Е.В. Агафонова // Проблемы формирования профессиональной культуры будущего специалиста / Под ред. М.Ю. Ананченко, П.Е. Овсянкина – Архангельск: Изд-во «Кира», 2011 – 365с.;
13. Пак Т.В. Роль музыки и песен в изучении английского языка на разных этапах взрослости / Т.В. Пак, С.О Шакимова // Вестник инновационного Евразийского университета – 2015 – №5 – с. 140-143.

МРНТИ 14.35.09

Алпысова Жанна Еркиновна¹, Тулегенова Малика Балтабаевна²
Казахский Национальный Педагогический Университет имени Абая (КазНПУ им. Абая), Алматы,
Казахстан

¹Старший преподаватель кафедры практического английского языка института филологии
alpysova70@mail.ru

Казахский Национальный Педагогический Университет имени Абая (КазНПУ им. Абая), Алматы,
Казахстан

²Старший преподаватель кафедры практического английского языка института филологии

ПРОБЛЕМА СИТУАЦИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ

Аннотация

Данная статья посвящена проблеме ситуации в преподавании диалогической речи. В преподавании речи учитель должен работать с мотивированным выражением, как актом речи. Развитие комбинационных навыков даёт возможность расширить практику слушателей используя речевые ситуации.

Ключевые слова: диалогическая речь, методика иноязычного образования

Alpysova Zhanna Erkinovna¹, Tulegenova Malika Baltabaevna²
Kazakh National Pedagogical University named after Abay (KazNPU named after Abay), Almaty,
Kazakhstan

¹Senior Lecturer, Department of Practical English, Institute of Philology
alpysova70@mail.ru

Kazakh National Pedagogical University named after Abay (KazNPU named after Abay), Almaty,
Kazakhstan

²Senior Lecturer, Department of Practical English, Institute of Philology

THE PROBLEM OF THE SITUATION IN TEACHING DIALOGICAL SPEECH

Abstract

This article is devoted to the problem of the situation in the teaching of dialogical speech. In the teaching of speech, the teacher must work with a motivated expression, as an act of speech. The development of combinational skills makes it possible to expand the practice of students using speech situations.

Key words: dialogic speech, methods of foreign language education

*Алтысова Жанна Еркінқызы¹, Төлегенова Малика Балтабаевна²
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Абай атындағы ҚазҰПУ),
Алматы, Қазақстан*

*¹Филология институтының практикалық ағылшын тілі кафедрасының аға оқытушысы
alrsova70@mail.ru*

*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Абай атындағы ҚазҰПУ),
Алматы, Қазақстан*

²Филология институтының практикалық ағылшын тілі кафедрасының аға оқытушысы

ДИАЛОГИЯЛЫҚ СӨЙЛЕУГЕ ОҚЫТУДЫҢ МӘСЕЛЕСІ

Аңдатпа

Бұл мақала диалогтік сөйлеуді оқытудағы жағдай мәселесіне арналған. Сөйлеуге үйретуде мұғалім сөз әрекеті ретінде дәлелді өрнекпен жұмыс істеуі керек. Комбинациялық дағдыларды дамыту студенттердің сөйлеу жағдаяттарын қолдану тәжірибесін кеңейтуге мүмкіндік береді.

Кілт сөздер: диалогтік сөйлеу, шет тілін оқыту әдістемесі

Обучение устной речи на современном этапе характеризуется всё более глубоким проникновением в сущность речевой деятельности и отражением её основных закономерностей и функций в учебном процессе.

Наряду с постоянным учётом роли языка как средства выражения мысли, формирования мышления, накопления человеческого опыта, большое внимание при обучении устной речи необходимо уделять её коммуникативной природе. Это значит, что работа над всяким образцом речи должна разворачиваться на фоне условий общения.

Всякий образец речи вне ситуации тоже выражает определённую мысль. Однако выполнить коммуникативную роль он может только являясь элементом ситуации. Иными словами, встаёт вопрос о том, как говорящий приходит именно к такому способу выражения, вопрос о мотивировке. Таким образом, при обучении речи преподаватель должен работать с мотивированным высказыванием, а не с изолированными факторами речи.

Мотивировкой высказывания как акта речевого поведения является ситуация. Отсюда вытекает важность проблемы ситуации как важнейшего средства стимулирования речи.

К проблеме ситуации возможен двухсторонний подход:

- 1) с точки зрения стимула речевой деятельности;
- 2) с точки зрения способов речевой реакции на эти стимулы.

В связи с этим важно выяснить, какой должна быть ситуация, чтобы она служила стимулом к речи, с одной стороны, и каковы способы речевой реакции на неё – с другой. Чтобы решить первый вопрос, нужно дать определение ситуации, её существенных свойств и видов.

Способы речевой реакции можно выделить путём анализа фиксированной диалогической речи, рассматриваемой как речевая деятельность двух субъектов, которая является целенаправленным отражением определённой ситуации. Всякий анализ требует чёткого описания постулатов, лежащих в его основе. В данной статье исходными являются понятия ситуации, её свойств и видов, а также вопрос взаимодействия ситуации и речевого поведения /1/.

1. Понятие ситуации.

Ситуация есть фрагмент объективной действительности, отражаемый субъектом в процессе его деятельности. Такое определение включает в понятие ситуации не только совокупность предметов и их свойств, но и человека с его переживаниями мыслями. Окружающий человека мир характеризуется множественностью объектов и отношений. Однако для конкретного человека ситуацией становятся лишь те обстоятельства, на которые направлена личность. Направленность же в реальных условиях обуславливается потребностями, интересами, идеалами. В обучении направленность задаётся преподавателем, который предлагает определённые ситуации для их отражения в речи /2/.

2. Основные свойства ситуации.

Свойства ситуации должны быть даны в терминах отношений. Ситуация не может быть описана путём простого перечисления её свойств и качеств, потому, что это не вскрывает её сущности, не обнажает той пружины, которая даёт представление о причинах развития самой ситуации, и не объясняет речевого поведения субъекта.

"... Анализ в ситуации есть не столько анализ свойств, сколько отношений, его использование должно заключаться в характеристике ситуации, в терминах отношений, ибо и свойства здесь рассматриваются как моменты отношений" /3/. Этот факт представляется важным при воссоздании ситуаций как речевого стимула в учебных условиях. Такие ситуации должны быть описанием существенных отношений между: а) различными субъектами; б) различными людьми; в) объектами и людьми. Описание таких отношений есть описание ядра ситуации.

Основой всякой ситуации должны быть отношения участников диалога друг к другу и к окружающим их обстоятельствам. Необходимым признаком всякой ситуации является её временно-пространственная локализация. Это значит, что описательное представление учебной ситуации должно обязательно содержать указание на время и место действия.

С временно-пространственной определенностью событий связаны такие свойства ситуации, как статичность и динамичность. Статичность характеризует ситуацию, в которой нет развития действия. Динамика – способность ситуации к изменению. Тенденция к смене одних ситуаций другими характерна для всякого более или менее продолжительного разговора и требует включения в описание учебной ситуации порядка смены обстоятельств. Если вы хотите предложить студентам побеседовать на тему «Прогулка по городу», это значит, что наряду с вышесказанными признаками ситуации необходимо показать развитие в ситуации, которая может быть, например, отражена следующим образом: "Вы гуляете по городу, вы неизбежно заходите в магазины, переходите улицы, согласовываете с попутчиком свои планы, обсуждаете, каким транспортом и куда поехать и, если вас в пути застаёт голод, вы покупаете пирожки или идете в столовую и т.д."

Взаимодействие субъекта и ситуации находит своё отражение в речевом поведении, по отношению к которому ситуация носит принудительный характер. Задавая определённые ситуации, можно влиять на речевую деятельность. Каким образом такое влияние становится возможным? Ведь речевая деятельность не является результатом простого пассивного становления временных связей в ходе реагирования на отдельные внешние раздражители. В современной физиологии всё большее место занимает "подход к организму как к неделимому целому, не пассивно взаимодействующему, а активно и целенаправленно воздействующему на окружающий мир" /4/.

Исходя из определения речевой деятельности, принятого психологической школой Л.С. Выготского, она рассматривается как сложная "совокупность процессов, объединённых общей направленностью на достижение определенного результата, который является вместе с тем объективным побудителем данной деятельности, т.е. тем, в чём конкретизируется та или иная потребность".

В определении ясно говорится, что всякая деятельность предполагает объективный побудитель, определённый мотив. Таким мотивом является обобщённая цель коммуникации, отражающая направленность личности. Итак, воздействие ситуации на речевое поведение опосредовано целью коммуникации.

Утверждение о принудительном характере ситуации не должно носить категорической характер. Оно уместно лишь тогда, когда говорится об обучении на начальном этапе, где речь в основном подготовлена, т.е. задана как в плане формы, так и в плане содержания. На старших курсах, тем более в естественных условиях общения, одна и та же ситуация может вызвать у разных людей самые различные речевые высказывания. И чем своеобразнее высказывание, тем выше уровень развития речи. "По-видимому, приходится считать, что в процессе порождения речи кодируется несколько внеязыковых сообщений. Только одно из них имеет своим содержанием конкретную ситуацию; всегда есть и другое, потенциальное сообщение, содержанием которого служит тот или иной фрагмент социально-исторического опыта человечества" /6/.

Поэтому, когда мы говорим о принудительном характере ситуаций в естественном речевом общении, имеется в виду, что ситуация сообщает поведению его «качества связанности» и ни в коем случае не однозначность реакции на неё.

Виды ситуаций.

Важным с методической точки зрения представляется вопрос классификации ситуаций. В данной работе предлагается четыре различных вида классификаций, обозначенных по принципу парного противопоставления:

- 1) Микро- и макроситуации;
- 2) естественные и искусственно воссозданные ситуации;
- 3) ситуации, определяемые формой переживания и внешними обстоятельствами, которые в них отражаются;
- 4) экстралингвистические и лингвистические ситуации.

Такой подход к классификации ситуаций преследует чисто методические цели. Выделение первого вида классификации вызвано общедидактическим принципом, требующим прохождения материала в порядке нарастания трудностей. Это делается необходимым дроблением материала на минимальные единицы, что позволяет представить трудности в расчлененном виде. Поскольку задачей в области обучения диалогической речи является умение вести диалог на темы, предусмотренные программой, то диалог, включающий заданную тематику, будет отражением макроситуации. Путь к ней ведет через усвоение целого ряда микроситуаций.

Определение каждого вида ситуаций должно быть дано в двух планах, с точки зрения стимула и с точки зрения способа речевой реакции на него. В таком случае микроситуация – простой стимул (отражающий статичную ситуацию), речевой реакцией на который является сочетание двух-трех взаимосвязанных реплик. Иллюстрацией может служить следующий пример, реализующий одну простую цель коммуникации.

Цель: Договоренность о планах (когда встречаются в свободное время и решают побродить по городу).

Where will we go today?

- I suppose we`ll make a little trip.

Let`s go to a country.

We can drink coffee somewhere.

Речевая реакция представлена тремя взаимосвязанными репликами собеседников. Так как диалог прежде всего речь воздействующая, то цели, которыми руководствуются собеседники в разговоре, не всегда совпадают. В таком случае простой стимул включает две цели общения, каждая из которых является мотивацией высказывания какого-то одного участника диалога. Доказательством служит такая ситуация.

Цель:

1. Стремление показать, что собеседник неправ.
 2. Стремление отстоять своё мнение.
1. Take your words back
 2. You should apologize.

Микроситуация – сложный стимул, отражающий динамичную ситуацию и находящий выражение в целенаправленном речевом поведении, имеющем многостепенный характер в достижении цели. Примером является небольшой диалог между девушкой и юношей, который зашёл за ней, чтобы вместе идти на бал. Цель коммуникации сложная и индивидуальна для каждого участника диалога.

Цель: Обратить на себя внимание.

1. Просьба подождать.
2. Понравиться девушке, подарив цветы и тем самым доставить ей удовольствие.
3. Выражение восторга в знак благодарности за цветы.

4. Выражение радости в смущённо-сдержанной форме.

1. Are you ready Ann?
2. Yes, please. Look at my dress.
3. But here you made me pleasure.
4. Flowers, real flowers, for me?
In the middle of the winter.
5. Oh, no. It` s only flowers.

Таким образом, механизм, который приводит в движение пружину развития действия в диалоге, очень сложен. Макроситуация безгранична. Это самый большой объём микроситуаций, который только возможен. Однако в учебном процессе границы макроситуации определяются тематикой, знанием языкового материала, степенью обучения.

Уже традиционным является в методике деление на естественно и искусственно воссоздаваемые ситуации. Естественные ситуации представляют собой естественный стимул к речи в виде внутренних побуждений и обстоятельств лингвистического и экстралингвистического плана, реально существующих в жизни.

Искусственные ситуации – искусственно создаваемый стимул в виде воображаемых обстоятельств.

Деление ситуаций, исходя из форм переживания и отражаемых обстоятельств, связано с различием внешних и внутренних факторов, влияющих на речевое поведение, в силу обусловленности поведения человека как его личностью, так и внешней ситуацией. Познание внутренних факторов совершается путём выведения их из особенностей личности. Отсюда ситуации, определяемые формой переживания - внутренний стимул, побуждающий к речевому действию, а ситуация, определяемая внешними обстоятельствами, - стимул к речи в виде обстоятельств, независимых от личности.

Выделение экстралингвистических и лингвистических ситуаций обусловлено различием способов воссоздания ситуаций.

Экстралингвистическая ситуация – стимул, создаваемый с помощью экстралингвистических средств (реальной действительности). Речевая реакция характеризуется возрастанием эллиптических конструкций и эмоциональностью. Такие ситуации чаще встречаются в реальном общении. В обучении примером экстралингвистической ситуации является кадр немого фильма или картинка.

Лингвистическая ситуация – стимул, создаваемый с помощью лингвистических средств, с помощью контекста.

К такой ситуации очень часто прибегает преподаватель на уроке, воссоздавая с помощью контекста естественные ситуации, которые оказываются тем самым включенными в самое содержание речи /7/. Вот, например, описание ситуации разговора между двумя подростками – юношей и девушкой, - которым захотелось познакомиться друг с другом.

Описание ситуации.

Юноша обращается первым, стараясь, естественно, скрыть своё стремление шуткой. Девушка отвечает независимо, но и она хочет, чтобы начавшийся разговор, заинтересовавший её, не окончился быстро. В результате разговора собеседники узнают друг друга и оказывается, что они уже слышали друг о друге.

Стимулом может быть не только описание ситуаций, но и сама речевая реакция (предшествующая реплика). Описание ситуаций может быть предельно обобщённым или же, наоборот, очень развернутым с тем, чтобы студенты имели возможность использовать его языковой материал при ведении диалога.

Между этими двумя полярными видами существуют ситуации, использующие как лингвистические, так и экстралингвистические средства для стимулирования речи. Суммируя общие сведения о ситуации как стимуле, можно выделить следующие общие требования к ней.

1. Всякая ситуация служит для разрешения определенной цели коммуникации (простой или сложной).
2. Основными её признаками являются отношения участников диалога друг с другом и к объекту высказывания, а также временно-пространственная локализация и вытекающие отсюда динамичность либо статичность. Совокупность этих признаков даёт описание условий общения.
3. При стимулировании диалогической речи необходимо различать:
 - 1) микро- и макроситуации;
 - 2) искусственные и естественные ситуации;
 - 3) ситуации, служащие выражением форм переживаний и внешних обстоятельств.
 - 4) лингвистические и экстралингвистические ситуации.

Конечной задачей упражнений на комбинирование должно являться развитие всех относящихся сюда умений в их совокупности, постепенная ликвидация появления осознанно вербализированных элементов родного языка и превращение комбинационных действий в автоматизированные с тем, чтобы учащиеся могли относительно непринужденно сочетать пройденное при осуществлении самых разнообразных коммуникативных целей.

Развитые комбинированные умения позволяют расширить рамки устной практики учащихся: дают возможность актуализировать для определённой аудитории и для определённого обучающегося сообщения и беседы по темам учебной программы, говорить и на темы, не связанные с пройденными, широко обсуждать прочитанное и увиденное, беседовать о различных событиях жизни в нашей стране и за рубежом, и таким образом превращают иностранный язык в подлинное средство общения.

Список использованных источников:

1. Hallicyay M.A. *Categories of the Theory of Grammar//Word, 1961. Vol. 17. №3, pp. 13-17.*
2. Артёмов В.А. *Коммуникативная, синтаксическая, логическая и моральная функция в речевой интонации// Материалы коллоквиума по экспериментальной фонетике и психологии речи. – М., 1966. – С. 40-48.*
3. Ахманова О.С. *О принципах и методах лингвостилистического исследования. – М., 1996. – С. 25-31.*
4. Бим И.Л. *Методика обучения устной речи на основе речевых образцов по 2-м классам школ с преподаванием ряда предметов на немецком языке: Дис... к.п.н. – М., 1964 – С. 56*
5. Леонтьев А.А. *Слово в речевой деятельности. – М., 1965. – С.21-27.*
6. Скалкин В.Л., Рубинштейн Г.А. *Речевые ситуации как средство развития неподготовленной речи//Иностранные языки в школе. – 1966. -№4. – С. 35-36.*
7. Соловьева А.К. *О некоторых общих вопросах диалога//Вопросы языкознания. – 1965. -№6. –С. 21;41.*

МРНТИ 14.35.09

Күмісбек Мөлдір Мақсұтқызы¹

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

ШЕТЕЛ ТІЛІН ҮЙРЕНУ ҮРДСІНДЕГІ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ТӘСІЛДЕРІ.

Аңдатпа

Ағылшын тілін үйрену барысында ең бастысы оқушылардың қызығушылығын ояту, ал мұғалімдердің оқыту мен оқудың барлық процесінде оқушылардың қызығушылығына үлкен мән беруі өте маңызды. Бұл жұмыс ағылшын тілін үйренуге қызығушылықтың маңыздылығын талқылаудан басталады; содан кейін оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылықтарының деңгейі анықталады және олардың сабақта қызығушылықтарын оятуға негіз болатын пайдалы оқыту әдістері ұсынылады. Бұл зерттеу оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылығын анықтауға бағытталған. Бұл зерттеу екі дерек жинады, атап айтқанда: 1) оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылығы; 2) оқушылардың ағылшын тіліне деген қызығушылықтарын арттыруға бағытталған әдістері. Зерттеу деректер 10-сыныптарда сауалнама арқылы жинақталды. Сауалнаманы толтыру үшін 12 оқушы мақсатты түрде таңдалды.

Кілт сөздер: шет тілі, ағылшын тілі, шет тілінің оқытылуы, жоғары сынып оқушылары, оқушылардың қызығушылықтары, оқыту әдістері.

Kumisbek Moldir¹

Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan

METHODS OF INCREASING THE INTEREST OF STUDENTS IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE.

Abstract

In the process of learning English, the most important thing is to arouse the interest of students, and it is very important for teachers to attach great importance to the interest of students in the entire process of teaching and learning. This paper begins by discussing the importance of interest in learning English; then the level of students' interest in learning English will be determined and useful teaching methods will be suggested to stimulate their interest in class. This study aims to determine students' interest in learning English. This study collected two data, namely: 1) students' interest in learning English; 2) methods aimed at increasing students' interest in the English language. Research data was collected through a questionnaire in 10th grades. 12 students were purposively selected to complete the questionnaire.

Keywords: foreign language, English language, foreign language teaching, high school students, interests of students, teaching methods.

Күмісбек Мөлдір Мақсұтқызы¹

Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан

МЕТОДЫ ПОВЫШЕНИЯ ИНТЕРЕСА СТУДЕНТОВ К ПРОЦЕССУ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА.

Аннотация

В процессе изучения английского языка самое главное вызвать интерес у учащихся, и очень важно, чтобы преподаватели придавали большое значение заинтересованности учащихся во всем процессе преподавания и обучения. Эта статья начинается с обсуждения важности интереса к

изучению английского языка; затем будет определен уровень заинтересованности учащихся в изучении английского языка и предложены полезные методы обучения, чтобы стимулировать их интерес к занятиям. Это исследование направлено на определение интереса учащихся к изучению английского языка. В этом исследовании были собраны два данных, а именно: 1) интерес учащихся к изучению английского языка; 2) методы, направленные на повышение интереса учащихся к английскому языку. Данные исследования были собраны с помощью анкетирования в 10-х классах. Для заполнения анкеты были специально отобраны 12 студентов.

Ключевые слова: иностранный язык, английский язык, обучение иностранному языку, старшеклассники, интересы учащихся, методика обучения.

Кіріспе

Тіл үйрену – өткеннен бүгінге дейінгі білім беру саласында өзекті мәселелердің бірі [1]. Адамның пайда болуымен айналадағы адамдармен қарым-қатынас жасау үшін алдымен ана тілін үйрену керек болды, содан кейін әртүрлі ұлт өкілдерімен танысып, қарым-қатынас жасау үшін әртүрлі тілдерді үйрену керек болды.

Тіл – ойлауға, өткен мен болашақтың арасына көпір салуға, қоғамда тұлға болуға, ұлт болуға, әлемде ұлттан жоғары болуға, бар болмысыңды жан-жақты танытуға мүмкіндік беретін маңызды өлшемдердің бірі. Адам өзі өмір сүріп жатқан қоғамның ерекшеліктерін, мәдени мұрасын, өткеннен жинақталған білімін осы қоғамның тілі, яғни ана тілі арқылы меңгерсе, басқа қауымдармен, олардың тілін білетін адамдармен тіл табыса алады, мәдени жинақтарға және оларға тән білімдерге қол жеткізу. Өткеннен бүгінге дейінгі мәдениет пен білімнің негізгі тасымалдаушысы болып табылатын тіл арқылы мәдениетаралық қарым-қатынас, өзара әрекеттестік және ақпарат алмасу осылайша ғана жүзеге асады. Соңғы жылдары жаһандану мен технологияның дамуына байланысты адамдар мен қоғамдар арасындағы байланыс барған сайын маңызды бола бастады. Осыған байланысты адамдар өз тілдерін де, өзге тілдерді де біліп, тиімді қолдануы қажет.

Біз өмір сүріп жатқан дәуірде ағылшын тілінің дүние жүзінде сөйлейтін тілі және экономикалық, әлеуметтік, саяси, өнер және ғылыми салаларда халықаралық қатынас тілі болуы елімізде ағылшын тілін шет тілі ретінде оқытуға әкелді. Ағылшын тілін шет тілі ретінде оқытуда оның мақсаты ағылшын тілін үйренушілерді грамматика, сөйлеу, жазу, оқу және тыңдау дағдыларымен қаруландыру болып табылады. Адамдардың ана тілінен басқа тілдерді меңгеруіне бағытталған барлық іс-әрекеттер мен тәжірибелер шет тілін оқыту шеңберінде қарастырылады. Дегенмен, шет тілдерін үйрену күрделі және проблемалық сала екенін есте ұстаған жөн. Шет тілін үйренудің қиын және проблемалы болуының бір себебі – тіл үйрену процесіне оқушылардың жеке ерекшеліктерінің әсері. Басқаша айтқанда, шет тілін меңгерудің табысты болуы оқушылардың жеке ерекшеліктерімен тығыз және тікелей байланысты. Оқушылардың жеке ерекшеліктерімен қатар, отбасындағы, мектептегі және қоршаған ортадағы айырмашылықтар оқушылардың шет тілін меңгеруде олардың қызығушылықтарына әсер етеді деп айтуға болады.

Ағылшын тілін оқытуда табысқа жетудің бір жолы – оқушылардың ағылшын тілін үйренуге қаншалықты қызығушылық танытуына назар аудару [2]. Мұғалім оқытуда кәсіби болса да, қызығушылықтың болмауынан оқушылар әлі де шет тілін оқытуда қиындықтарға тап болады. Кейбір студенттер көптеген себептерге байланысты шет тілін үйрену кезінде қызығушылық танытпайды, өйткені мұғалімдердің көпшілігі бірдей оқыту әдіс-тәсілдерін пайдаланады. Оқушылардың психологиясына көп нәрсе әсер етеді. Сондықтан оқыту мақсатына жету үшін мұғалім сыныптағы жағдайды білуі керек. Оқушылардың психологиясына, мысалы, оқушылардың қызығушылығына әсер етуде сыныптағы жағдай шынымен де үлкен рөл атқарады. Оқушының қызығушылығы оқушының жетістігіне әсер етеді. Мұғалімнің материалды оқыту тәсілі, тіпті сынып үстелінің декоры немесе пішіні оқушылардың оқыту мен оқудағы жетістіктеріне әсер етуде маңызды рөл атқарады [3].

Қызығушылық – ағылшын тілін үйренудің ең күшті мотивтерінің бірі, ал мотивация ағылшын тілін үйренуге әсер ететін негізгі факторлардың бірі ретінде анықталған. Бір нәрсеге қол жеткізу үшін жаттығу мен мотивация бірдей маңызды. Оқыту бізге жаңа білім мен дағдыларды алуға көмектеседі, ал мотивация бізді оқу үдерісінен өтуге ынталандырады.

Бұл жұмыстың мақсаты – жоғары сынып оқушыларының ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылық деңгейлерін анықтап, оны арттыру әдістерін зерттеу. Сондай-ақ, бұл мақалада оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылықтары, олардың ағылшын тілін үйрену туралы пікірлері және олардың ағылшын тіліндегі жетістіктерін арттыруға бағытталған әрекеттері туралы айтылады.

Әдебиеттерге шолу

Оқушылардың шет тілін үйренуге деген құлшынысын арттыру қазіргі уақытта ағылшын тілі мұғалімдерінің басты мәселесі болып табылады. Заманауи технология – ХХІ ғасырдың өнімі. Соның арқасында бірқатар инновациялық технологияларды пайдалана отырып, қазір оқушыларды тез әрі тиімді қызықтырып, шет тілін меңгеруге көмектесуге болады. Нәтижесінде мұғалім оқушының материалға деген қызығушылығын ояту үшін сабақты келесі әдістермен жүргізе алады:

- Сабақтың тақырыбына байланысты диаграммалар, кестелер мен суреттерді кеңінен пайдалану;
- Интерактивті тақтаны пайдаланып, тақырып бойынша слайд-шоу және бейнероликтер көрсету;
- Сабақты ойын түрінде өткізу;
- Сабақта техникалық құралдарды тиімді пайдалану [4].

Сабақты ойын түрінде өткізу – тақырыпқа деген қызығушылықты арттырудың ең жақсы тәсілі. Сабақтар ойын түрінде өткізілсе, оқушылар грамматика, сөздік, сөйлеу және тыңдау дағдыларын тез меңгереді. Сонымен қатар, бұл ойынды мұғалімдер де, оқушылар да ұнатады. Өйткені, бұл ойынды ойнау балаларға қызықты. Ойын барысында жақсы оқушылар да, қорқынышты оқушылар да тең дәрежеде болады. Олай болса, ойын барысында теңдік сезімі, оқушының тапсырманы орындай алатынына сенімі мен ашық ортасы әр оқушының ұялшақтығын жеңіп, өз ойын еркін жеткізуге, топта ынтымақтастық орнатуға көмектеседі. Ойындарды ойнау маңызды әдістемелік тапсырмаларды орындауға мүмкіндік береді:

1. оқушыларды дауыстық қарым-қатынасқа психологиялық тұрғыдан дайындау;
2. тілдік мазмұнды жүйелі түрде қайталауға деген табиғи тілектерін қанағаттандыру;
3. оқушыларды жағдаяттарға дайындаудың кең әдісі болып табылатын сөйлеу үлгісін таңдауға үйрету.

“Ағылшын тілі сабақтарына арналған оқу ойындары” атты еңбегінде белгілі ғалым М.Ф. Стронгин ойындарды келесі топтарға топтады: сөздік ойындар, грамматикалық ойындар, фонетикалық ойындар, орфографиялық ойындар, елестету ойындары [5].

Сонымен қатар, сабақта электронды әдебиеттерді пайдалану өте маңызды. Себебі, оқушылардың танымдық ой-өрісін дамытып, ізденімпаздық процестерін белсендіреді, сондай ақ, оқушылар шет тілін үйрену барысында шығармашылықпен айналысады, өз бетінше жұмысты тез аяқтайды.

Ағылшын тілі сабағында бірінші кезекте оқушылардың оқу және танымдық көзқарастарын жақсарту үшін олардың ағылшын тіліне деген қызығушылығын арттыру әдістерін анықтау маңызды. Осының нәтижесінде тіл үйренушілердің тілге деген қызығушылығын арттыруда мұғалімдер басты рөл атқарады.

Оқушыларға ағылшын тілін оқытуда Пиаже, Выгосский және Брунер теорияларын ескеру қажет. Пиаженің пікірінше, оқушылар объектілермен немесе идеялармен жұмыс жасау негізінде өз білімдерін қалыптастырады [6]. Олар қоршаған әлеммен өзара әрекеттеседі және қоршаған ортада туындайтын мәселелерді шешеді. Оқушылар да сезімдерді қалыптастырады. Оқушылар өз білімдері мен тәжірибелерін басқа адамдардың іс-әрекеттері мен тілдерін түсінуге тырысу арқылы басқа адамдардың іс-әрекеттерін көргендей ниеттер мен мақсаттарды іздейді.

Выготский даму мен оқу әлеуметтік контексте жүреді дейді [7]. Әлем оқушылардың назарын заттар мен идеяларға аудару арқылы оқуға көмектесуде маңызды рөл атқаратын басқа адамдарға толы. Оқушылар үлкендермен әлеуметтік контексте қарым-қатынас жасау арқылы нәрселерді жасауға және ойлауға үйренеді.

Брунер тілдің когнитивті өсудің ең маңызды құралы екенін қосады және ол ересектердің тілді балалар үшін әлемді арашалау және оларға мәселелерді шешуге көмектесу үшін қалай қолданатынын зерттеді [8]. Әңгімелесу оқушыларға қандай да бір іс-әрекетті орындауға көмектеседі, мұндай әңгімелер “орындық әңгіме” деп аталады. Оқушылар көмектесетін әңгімелерді шет тілі сабағында күнделікті жұмыс ретінде пайдалануға болады. Бұл тілдің мағыналы дамуына мүмкіндік береді. Олар оқушыға таныс тәжірибе негізінде жаңа тілді белсенді түрде түсінуге мүмкіндік береді және тілдің өсуіне кеңістік береді, сонымен қатар тіл дағдыларын дамытуға көптеген мүмкіндіктер береді.

Оқытуды білім алу процесі ретінде қарастыруға болады. Оқушының қызығушылығы оқуда маңызды, сонымен қатар қызығушылықтар оқушының ойлау қабілетін дамытуда маңызды рөл атқарады. Қызығушылықтар оқушының академиялық және кәсіби таңдауына қатты әсер етеді. Оқушының қызығушылығы мен жаңа білім арасындағы байланысты орнату, әрине, мұғалімнің міндеті. Оқушылар не үйреніп жатқанына қызығушылық танытса, олар көбірек көңіл бөледі деп үміттенеміз, олар ақпаратты тиімдірек өңдейді және сыни тұрғыдан ойлауға тарту, ескі және жаңа білім арасында байланыс орнату, терең құрылымға бару сияқты тиімдірек оқыту стратегияларын пайдаланады. бетінің ерекшеліктерінен гөрі. Сондай-ақ, оқушылар тапсырмаға қызығушылық танытқанда, олар өздерінің өзін-өзі реттеу дағдыларын көбірек пайдалана отырып, көбірек және ұзақ жұмыс істейді.

Идит Катц қызығушылықты ішкі қызығушылық немесе ішкі құндылық ретінде атайды, ол “адамдардың тапсырманы орындаудан алатын ләззат алуы немесе олардың тапсырма мазмұнына субъективті қызығушылығы” ретінде анықталады [9, 38]. Ішкі қызығушылық оқушыларға дереу кері байланыс алмай-ақ тапсырмамен айналысуға мүмкіндік береді, өйткені бұл оларға тапсырманы ұнамды деп қабылдауға мүмкіндік береді және оларды қызықтыратын әртүрлі мәселелерге қатысты олар үшін мағыналы ақпаратты қамтиды. Сонымен қатар, белгілі бір тақырыпқа қызығушылық танытатын оқушылар ұқсас тапсырмаларды орындау тәжірибесіне байланысты олардың қаншалықты жақсы орындалатыны туралы ішкі белгілерге сүйенуі мүмкін.

Зерттеу материалдары

Бұл зерттеу оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылығын анықтауға бағытталған. Бұл зерттеу үш дерек жинады, атап айтқанда: 1) оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылығы; 2) оқушылардың ағылшын тіліне деген қызығушылықтарын арттыруға бағытталған әдістері. Зерттеу деректер 10-сыныптарда сауалнама арқылы жинақталды. Сауалнаманы толтыру үшін 12 оқушы мақсатты түрде таңдалды. Алынған мәліметтер талданып, кесте түрінде сипатталды.

Нәтижелер

Жоғарыда айтылғандай, бұл мақалада екі зерттеу сұрағына жауап беру ұсынылды, атап айтқанда: 1) оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылығы; 2) оқушылардың ағылшын тіліне деген қызығушылықтарын арттыруға бағытталған әдістері.

1. Оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылықтары

Оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылықтары туралы деректер сауалнама арқылы жинақталды. Оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылықтарын сипаттау үшін сегіз түрлі сипаттамаларға бөлінген 24 мәлімдеме құрастырылды: қызығушылық мотивациясы, тұлғалық, тілдік құндылық, топтық құндылық, құралдық мотивация, оқыту және оқу бағдарламасының құндылығы, мәдени әсер, жеке даму.

Әр оқушының жауаптарының орташа ұпайын талдай келе, оқушылардың қызығушылығының жоғары қызығушылық – 2 оқушы, екінші санат – орташа қызығушылық – 3 оқушы, ал соңғы – төмен – 7 оқушы екені анықталды, бұл келесі кестеде анық көрсетілген.

Кесте 1 – Оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылықтары

Дәрежесі	Оқушылардың ағылшын тілін	Оқушылардың	Пайыз (%)
----------	---------------------------	-------------	-----------

	үйренуге деген қызығушылығы	жалпы саны	
1	жоғары қызығушылық	2	17%
2	орташа қызығушылық	3	25%
3	төмен қызығушылық	7	58%

Оқушылардың жоғары, орташа немесе төмен қызығушылығының факторлары ретінде қызығушылықтың сегіз аспектілері бар. Деректерді талдай келе, тілдік құндылық 15% пайызбен оқушылардың қызығушылығының басым аспектісі, екінші басым аспект 14% пайызбен тұлғалық аспект, үшінші орында қызығушылық мотивациясы, мәдени ықпал және тұлғаның дамуы бірдей пайызбен 13%, төртінші орында 12% пайызбен оқыту мен оқу бағдарламасының мәні, бесінші орында 11% пайызбен топтың мәні, ал соңғы орында инструментальды мотивацияны пайызбен 9%. Төмендегі диаграммада анық көрсетілді.

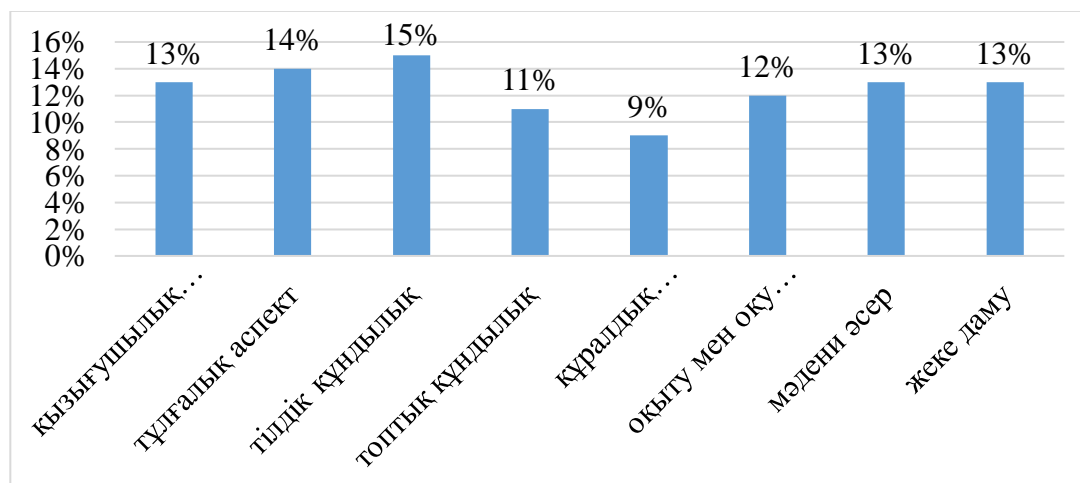

Диаграмма 1 – оқушылардың бірінші зерттеу сұрағына берген жауаптары

2. Оқушылардың ағылшын тіліне деген қызығушылықтарын арттыруға бағытталған әдістері

Басқа деректер студенттердің ағылшын тіліндегі дағдыларын жақсартуға арналған әдістері болып табылады. Осыған байланысты, оқушыларға сауалнаманың алдында ағылшын тілі сабағында қолданылатын 5 әдіс егжей-тегжейлі түсіндіріліп, оларға шет тілін үйренуге деген қызығушылықтарын осы әдістерді қолдана отырып арттыруға байланысты пікірлері сұралды.

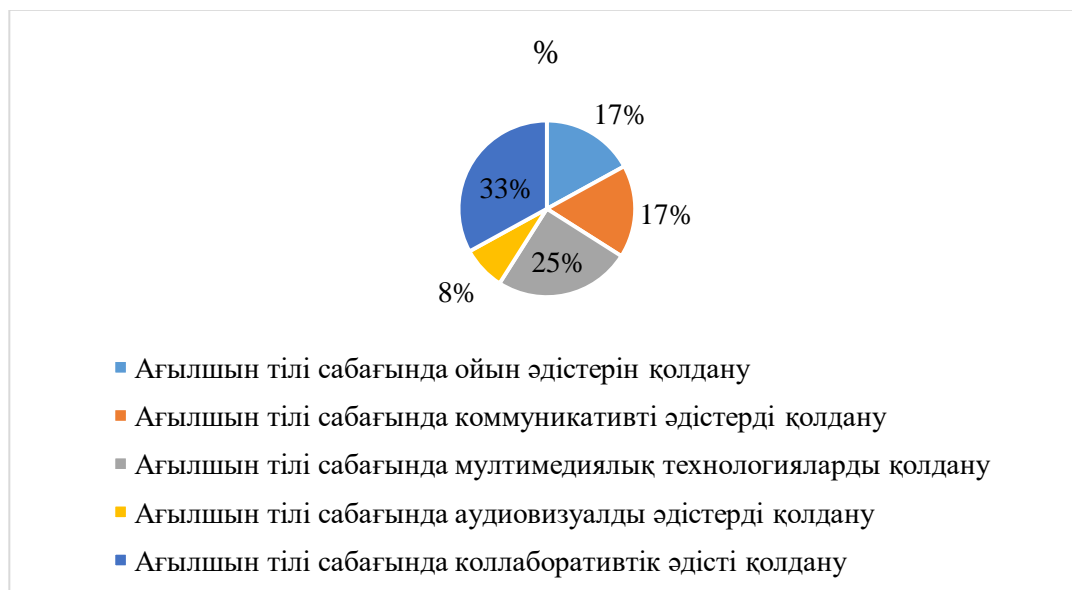

Диаграмма 2 – оқушылардың екінші зерттеу сұрағына берген жауаптары

Диаграммада көріп отырғанымыздай, оқушылардың басым көпшілігі олардың шет тіліне деген қызығушылықтарының артуына ағылшын тілі сабағында ойын әдістерін қолданудың тиімді екендігін ойлайды. Сонымен қатар, оқушылардың қызығушылықтарын арттыруға мультимедиялық технологияларды қолданудың тиімді екендігін түсінеді. Ағылшын тілі сабағында аудиовизуалды мен коллаборативтік әдістердің қолданылуы да оқушылардың шет тіліне деген қызығушылықтарын арттыруға көмектесетіні белгілі болды. Зерттеу нәтижесіне сәйкес, тиімділігі аз әдістердің арасында коммуникативті әдіс бар. Мұның себебі оқушылардың шет тілінде сөйлеу дағдыларының жеткілікті дамымағандығы деп айтуға болады.

Қорытынды

Ағылшын тілі сабағында оқушылардың қызығушылықты сезінбейтінін, ағылшын тілі сабағында зерігетінін айтқан зерттеуге қатысқан 10-сынып оқушылармен жүргізілген сұхбат нәтижесі дәлелдейді. Ағылшын тілін үйренуге қызығушылықтың сегіз аспектілері арасындағы пайыздық арақатынастың нәтижесі зерттеуге қатысушы 10 сынып оқушыларының қызығушылығының басым аспектісін білуге мүмкіндік береді. Көріп отырғанымыздай, тілдің құндылығы оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылығының басым аспектісі болып табылады. Бұл нәтиже оқушылардың өз оқуына және болашақ мансабына ағылшын тіліне деген оң көзқарасын көрсетеді.

Екінші зерттеу сұрағына берілген жауаптардың нәтижелері, оқушылардың басым көпшілігі олардың шет тіліне деген қызығушылықтарының артуына ағылшын тілі сабағында ойын әдістерін қолданудың тиімді екендігін көрсетеді. Сонымен қатар, оқушылардың қызығушылықтарын арттыруға мультимедиялық технологияларды қолданудың тиімді екендігін түсінеді. Ағылшын тілі сабағында аудиовизуалды мен коллаборативтік әдістердің қолданылуы да оқушылардың шет тіліне деген қызығушылықтарын арттыруға көмектесетіні белгілі болды. Зерттеу нәтижесіне сәйкес, тиімділігі аз әдістердің арасында коммуникативті әдіс бар. Мұның себебі оқушылардың шет тілінде сөйлеу дағдыларының жеткілікті дамымағандығы деп айтуға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Nassaji, H. (2015). *Qualitative and Descriptive Research. Language Teaching Research*, vol.19(2) 129- 132.
2. Мухтарханова, А. М. *Жоғары мектепте ағылшын тілін оқыту мәселелері.*

3. Жанаева А. С., Есказинова Ж. А., Оспанова В. А. АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ЗАМАНАУИ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ //НАУКА XXI ВЕКА: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ИННОВАЦИИ И ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ. – 2022. – С. 100-104.
4. Huang Yuefa. *English Teaching Methodology*. Shanghai: Foreign Language Teaching and Research Press. 2011.
5. Стронгин Р., Максимов Г. Опыт интеграции образования и науки //Высшее образование в России. – 2005. – №. 1. – С. 3-14.
6. Харькова Д. Ю., Сафаргалина Э. И. Основы теории когнитивного развития Пиаже //Colloquium-journal. – Голопристанський міськрайонний центр зайнятості, 2019. – №. 26 (50). – С. 32-34.
7. Выготского П. Я. и др. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛОЖИТЕЛЬНОЙ МОТИВАЦИИ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ НЕТРАДИЦИОННЫХ УРОКОВ РУССКОГО ЯЗЫКА В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ //Гуманистическое наследие в культуре и образовании: материалы. – 2018. – С. 303.
8. Брунер Д. *Культура, интеллект и образование*. – 2013.
9. Katz I., Kaplan A., Vuzukashvily T. The role of parents' motivation in students' autonomous motivation for doing homework //Learning and Individual differences. – 2011. – Т. 21. – №. 4. – С. 376-386.

ӘОЖ: 81'0;373.1.02

¹Alima Zh. Shoibekova, ²B.M. Shoibek, ³I.M. Mussina

¹Kazakh National Agrarian Research University, ²UIB International medical school, ³Asfendiyarov Kazakh National Medical University Almaty, Kazakhstan

¹Senior lecturer, Master of Pedagogical Sciences, ²Lecturer, Master of Humanities ³Lecturer, Master of Medical Sciences

EXPRESSIVENESS IN THE SPEECH OF AN ENGLISH TEACHER

Abstract

The article substantiates the importance of using lexical expressive means in the speech of an English teacher. The authors distinguish several groups of lexical means of expressiveness creation in the teacher-student interaction. A number of lexical means of expressiveness are of clichéd nature, which reduces their emotive potential. Metaphors, epithets and irony have a high degree of expressiveness in pedagogical discourse.

Key words: expressive speech behaviour of a teacher, lexical intensifiers, discourse markers, lexical repetition, actives.

¹А.Ж. Шойбекова, ²Б.М. Шойбек, ³И.М. Мусина

¹Казахский национальный аграрный исследовательский университет, ²Международная медицинская школа UIB, ³Казахский национальный медицинский университет имени Асфендиярова, Алматы, Казахстан

¹Старший преподаватель, магистр педагогических наук, ²Лектор, магистр гуманитарных наук, ³Лектор, магистр медицинских наук

ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТЬ В РЕЧИ УЧИТЕЛЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье обосновывается важность использования лексических выразительных средств в речи учителя английского языка. Авторы выделяют несколько групп лексических средств создания выразительности во взаимодействии учителя и ученика. Ряд лексических средств выразительности носят шаблонный характер, что снижает их эмоциональный потенциал. Метафоры, эпитеты и ирония обладают высокой степенью выразительности в педагогическом дискурсе.

Ключевые слова: экспрессивное речевое поведение учителя, лексические интенсификаторы, дискурсивные маркеры, лексический повтор, активные средства.

¹Алима ж. Шойбекова, ²Б. М. Шойбек, ³И. М. Мусина

¹Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті, ²UIB Халықаралық Медицина мектебі,

³Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті, Алматы, Қазақстан

¹аға оқытушы, педагогика ғылымдарының магистрі, ²дәріскер, гуманитарлық ғылымдар магистрі,

³дәріскер, медицина ғылымдарының магистрі

АҒЫЛШЫН ТІЛІ МҰҒАЛІМНІҢ СӨЙЛЕУ МӘНЕРЛІЛІГІ

Аңдатпа

Мақалада ағылшын тілі мұғалімінің сөйлеуінде лексикалық экспрессивті құралдарды қолданудың маңыздылығы негізделеді. Авторлар оқытушы мен білімгердің өзара әрекеттесуінде экспрессивтілікті құрудың лексикалық құралдарының бірнеше тобын ажыратады. Экспрессивтіліктің бірқатар лексикалық құралдары табиғатта шаблон болып табылады, бұл олардың эмоционалды әлеуетін төмендетеді. Метафоралар, эпитеттер және ирония педагогикалық дискурста жоғары экспрессивтілікке ие.

Кілт сөздер: мұғалімнің экспрессивті сөйлеу әрекеті, лексикалық күшейткіштер, дискурсивті маркерлер, лексикалық қайталау, белсенді құралдар.

Introduction. Expressive speech of a teacher is one of the integral conditions of successful speech interaction within the educational process. The identification of the linguistic means that create the emotional coloring of the statement and the definition of their functions makes it possible to establish the features of emotional speech. Unlike neutral speech, it can be argued that emotional speech is characterized by greater appellation at the pragmatic level, more categorical assessment at the content level, and a special structural organization at the form level [1, p. 2].

The expressive nature of an English teacher's speech has the additional burden of immersing students in the emotional world of another culture and giving authenticity to the communication.

As the researchers of expressiveness point out, it can be expressed by different means. At the syntactic level, expressive speech is associated with the use of exclamatory, imperative, subjunctive constructions, incomplete sentences, rhetorical questions, exclamations, anaphoras, epiphoras, inversions. At the phonetic level, expressiveness is conveyed through specific intonational structures and pronunciation modifications of sounds.

This article focuses on the lexical means of conveying expressiveness. The material of the research is dialogical lines obtained by the method of continuous sampling, borrowed from more than 60 English lessons, conducted by native speakers.

Research methodology. As a result of the analysis several groups of expressive means were identified: lexical intensifiers, reinforcing phrases, approximators, lexical repetitions, discourse markers, deictic words and interjections.

One of the recorded means of expressiveness expression in the speech of an English teacher are lexical intensifiers - strengthening adverbs, strengthening particles and strengthening pronouns, among which strengthening particles prevail - 66%, in the second place - strengthening adverbs - 44%.

In the course of the study such particles as just, still, only were noted among reinforcing particles. These particles number 77 units, which is 6.9% of the whole corpus. Let us turn to examples:

It's still a complete sentence.

I have one question just now.

The most popular adverbs are *quite, basically, pretty, really, totally, exactly, actually, so, particularly, specifically, completely, especially, maybe*:

You are to know basically...

Pretty expensive.

Let me be really clear

It's totally okay.

That's exactly right.

I'll probably actually finish.

The register of reinforcing pronouns is limited to the use of *such* and *what*:

Such an animal!

The phrase can be reinforced not only on the level of a word, but also on the level of a whole phrase. The handbook "Cambridge Grammar of English" includes in the list of such expressions or so, or something, or anything, and so on, or whatever, kind of, sort of [2, p. 202]. In the speech of an English teacher such phrases may be aimed at reducing the distance between the teacher and the student by giving a touch of colloquialism.

You can kind of record.

You sort of pull it apart.

Give you three minutes or so.

Expressions containing lexical intensifiers and intensifying phrases can perform both the function of hyperbolising the evaluative meaning of an utterance and the function of emphatic emphasis.

Similar functions are performed by approximators, which are approximate descriptions of objects and phenomena of the surrounding reality. Approximators give a high degree of authenticity to the teacher's speech:

Ask you to do this for a couple of minutes.

Skip a couple of lines.

Lexical repetition was also quite often used by the teachers in order to convey expressiveness. Repetition is redundant at the nominative level, it does not add anything in a logical sense, but it can convey a whole range of emotions: irritation, anger, annoyance, surprise, doubt, anxiety, concern, complacency, regret. In a teacher's speech, repetition can have a persuasive function. It creates a reinforcement of a statement by repeating a part or a whole sentence:

Unravel I think you can unravel.

It, s very difficult. Very difficult.

If we eat a lot a lot a lot a lot of chocolate.

Discursive markers play a huge role in creating expressiveness. Discursive markers in English refer to such units of speech that do not affect the overall essence of the utterance, but have an emotional and expressive function. They represent syntactically independent connectives that ensure the preservation of discourse. In the linguistic literature, these functional units are found under various names: discourse markers, discourse particles, discourse connectives, pragmatic particles, pragmatic markers and others [3, p. 53].

P. I. Babaeva notes the following functions of discursive markers:

- "structuring" the organization of discourse, which replaces grammatical rules not always observed in spontaneous speech;

- emotionality of speech. This function allows the formation of a kind of "tone of communication";

- expression of subjective attitude, which manifests itself in the assessments and comments accompanying the main content [4, p. 6].

The analysis of the linguistic material showed that discursive markers are a frequent phenomenon in pedagogical discourse. They accounted for 10.1 % of all the registered units.

Here we go.

Okay there you go.

Your questions are very similar, right?

The most typical of these is the discursive marker *you know*, which is usually at the beginning of a sentence, with the teacher using a short pause before continuing the statement.

Research results and their discussion. This technique helps to draw the attention of the students and to isolate the statement from the general context:

You know I am not fully aware of.

If you have a beautiful cupcake with the beautiful, you know decoration.

You know, partners, I keep changing them.

You know, in our previous class.

A special group of expressive lexical means are the so-called response tokens.

Response signs in an interaction are intended to address several communication goals:

- to maintain the flow of the conversation;
- to express agreement/disagreement;
- to express an evaluation.

Such lexical units indicate the activity of the position of the teacher as a listener. They can be represented by a single lexical unit: *fantastic, great, fine, amazing* или словосочетанием: *a great idea, great letters*.

Deictic words play an important role in the expressive design of pedagogical discourse. The words that are deictic are usually called words that do not relate to their signifieds directly, but in the process of communication, that is, not in the language, but in speech - through the speech act. The phenomenon of deixis consists in the fact that a word relates to its signified through the indication of the speech act [5, p. 30].

Let's look at some examples:

Keep that on your brain.

To get that clarified...

Right here.

The description of expressive lexical means in the teacher's speech would be incomplete without mentioning the role of interjections, which initially have a significant potential to convey an emotive attitude. The Anglo-American pedagogical discourse, due to the wide use of interjections by the teacher, gives an impression of being more expressive than the Russian one: *One, two, three, rip. Alright? So, ready? One, two, three (rip). Oh, alright, not bad for the first time.*

My goodness, almost! We are getting there.

My God, boys and girls. He is absolutely right.

That's a great word! Awesome! Oh, my God.

The above-mentioned means of lexical expressiveness are in most cases clichéd, due to which the emotionality of the teacher's speech behaviour can be reduced. The expressiveness at the lexical level is strengthened by lexical means which are used in a limited context and are individualised. These include, for example, epithets:

This funky thing.

It's an ugly S, isn't it?

Great letters.

The metaphorical nature of the teacher's speech also makes for expressive pedagogical communication:

You're a star.

You are on the right track.

Now you just grasping at straws

I need your eyes.

You got some fresh air, beautiful!

Just kind of refresh your mind.

A high degree of expressiveness is achieved when lexical means are used in an ironic sense:

It will be dark before you find the answer.

Conclusion. The lexical expressivity of a teacher's speech behaviour is only one component of the holistic concept of expressivity. It is obvious that in real situations of pedagogical communication lexical expressivity is supplemented by phonetic expressivity and may be accompanied by expressivity expressed through grammatical means.

Reference

1. Rozhdestvensky Yu. V. *Theory of rhetoric*. M., 2009. 237 p.
2. Carter, R., McCarthy, M. *Cambridge Grammar of English: a Comprehensive Guide*:
3. *Spoken and Written English Grammar and Usage*. Cambridge University Press, 2006. 937 p.
4. Sanzheeva L. T. *The pragmatic aspect of using English discursive markers in colloquial speech // Bulletin of the Buryat University. Ulan-Ude. 2017. Issue. 6. 53–60p*
5. Babaeva R. I. *Non-significant vocabulary in German everyday discourse (pragmatic aspect): Ph.D. dis. ... Dr. Philol. Sciences*. M., 2008. 42 p.
6. Uspensky B. A. *Deixis and secondary semiosis in the text // Problems of Linguistics. 2011. №. 2. 3–30 p.*

МРНТИ 14.35.09

Сүлейманқұлова А.Т.¹, Нурекешова Г.Р.²

¹2 курс магистранты, ²Ф.ғ.к., аға оқытушы

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚИТУ ҮДЕРІСІНДЕ КӨРНЕКІ ҚҰРАЛДАРДЫҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Шетел тілін оқытуда көрнекілік семантизацияның маңызды құралы ғана емес, сонымен қатар сөйлеудің жағдаяттық шарттылығын меңгеру құралы болып табылады. Мақалада шетел тілі сабақтарында көрнекі құралдардың рөлі қарастырылған. Ақпаратты түсіну мен есте сақтауды жақсартудағы суреттер, бейнелер, графика және иллюстрациялар сияқты көрнекі материалдардың рөлі талданады. Оқыту процесінде көрнекі материалдарды пайдаланудың жоғары тиімділігін дәлелдейтін зерттеулердің нәтижелері талқыланады. Көрнекі материалдар шет тілдерін оқытудың тиімділігін айтарлықтай арттыра алатындығы туралы қорытындылар жасалды.

Кілт сөздер: көрнекілік, көрнекі құралдар, танымдық процестер, көрнекіліктер мен көрнекі құралдар түрлері, шығармашылық іс-әрекет.

Сүлейманқұлова А.Т.¹, Нурекешова Г.Р.²

¹Магистрант 2 курса, ²К.Ф.Н., ст. преподаватель

Казахский национальный педагогический университет имени Абая

РОЛЬ НАГЛЯДНЫХ ПОСОБИЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

При обучении иностранному языку наглядность является не только важным средством семантизации, но и средством овладения ситуативной обусловленностью речи. В статье

рассматривается роль наглядных пособий на уроках иностранного языка. Анализируется роль визуальных материалов, таких как картинки, видео, графики и иллюстрации, в улучшении понимания и запоминания информации. Обсуждаются результаты исследований, доказывающие высокую эффективность использования визуальных материалов в процессе обучения. Выводы составлены о том, что визуальные материалы могут существенно повысить эффективность обучения иностранным языкам.

Ключевые слова: наглядность, наглядные пособия, познавательные процессы, виды наглядностей и наглядных средств, творческая деятельность.

*Suleimankulova A.T.², Nurekeshova G.R.²
¹2nd year MA student, ²Ph.D., senior lecturer
Kazakh National Pedagogical University named after Abai*

THE ROLE OF VISUAL AIDS IN THE PROCESS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Abstract

Visualization is not only an important means of semantization in teaching foreign languages, but also a means of mastering the situational conditioning of speech. This article discusses the role of visual aids in foreign language lessons. The role of visual materials, such as pictures, videos, graphics and illustrations, in improving the understanding and memorization of information is analyzed. The results of studies proving the high efficiency of the use of visual materials in the learning process are discussed. The conclusions are drawn that visual materials can significantly increase the effectiveness of teaching foreign languages.

Key words: visibility, visual aids, cognitive processes, types of visibility and visual aids, creative activity.

Кіріспе. Тіл үйренуде көрнекі құралдарды пайдалану соңғы жылдары кең етек алуда. Карточкалар, инфографика немесе бейнелер арқылы болсын, көрнекі құралдар студенттерге жаңа ақпаратты сақтауға және күрделі ұғымдарды жақсы түсінуге көмектеседі. Тіл үйрену процесінде көрнекі құралдарды пайдалану оқытудың тиімділігіне маңызды әсер етеді. Суреттер, бейнелер, графика және иллюстрациялар сияқты көрнекі материалдар мәтіндік материалдарды толықтыра отырып, ақпаратты түсіну мен сақтауды жақсартады.

Зерттеулер көрнекіліктер аудиторияға идеяны немесе тұжырымдаманы көрнекі түрде ұсынуға көмектесетіндіктен түсіну мен оқуды жақсартуға көмектесетінін көрсетеді. Сонымен қатар, көрнекі материалдардың болуы ақпаратты есте сақтауды жақсартады, өйткені ми тек мәтіндік форматқа қарағанда көрнекі және мәтіндік форматта берілген ақпаратты жақсы есте сақтайды.

Көрнекі құралдардың басты артықшылықтарының бірі - олар оқуды есте қалдырады. Ақпарат визуалды форматта берілгенде, студенттер оны кейінірек еске түсіреді. Себебі көрнекі құралдар тек мәтінге немесе дыбысқа қарағанда мидың әртүрлі бөліктерін тартады. Мысалы, оқушы лексикадағы сөздің суретін көргенде, оқулықтағы сөзді жай оқығаннан гөрі оның мағынасын есте сақтайды. Сондай-ақ көрнекі құралдар оқушыларға күрделі тілдік ұғымдарды неғұрлым қолжетімді түрде түсінуге көмектеседі. Мысалы, тілдегі әртүрлі шақтарды көрсететін сызба оқушыларға олардың арасындағы байланыстарды көруге көмектесіп, бұл ұғымдарды меңгеруді жеңілдетеді. Сол сияқты бейнелер мен анимациялар студенттерге тілді шынайы өмірде қолдануды көруге көмектесіп, тілді түсінуді және қолдануды жеңілдетеді.

Көрнекі құралдардың тағы бір артықшылығы – олар тіл үйренуге қызығушылық пен белсенділік деңгейін қоса алады. Бұл әсіресе тіл үйренудің дәстүрлі әдістерімен күресетін немесе тіл үйренуді жалықтыратын студенттерге қатысты. Көрнекі элементті қосу арқылы студенттер сабақ барысында зейіндерін шоғырландырып, белсенділік танытады. Осындай артықшылықтарға қарамастан, көрнекі құралдарды тіл үйренудің басқа әдістерінің орнына қолдануға болмайтынын атап өткен жөн. Оның орнына көрнекі құралдарды тіл үйренудің жан-жақты тәжірибесін қамтамасыз ету үшін сөйлеу және жазу тәжірибесі сияқты басқа әдістермен бірге пайдалану керек.

Негізгі бөлім. Өз пәнін жақсы жеткізе білу, мұғалімнің педагогикалық шеберлігі оқу процесін осы процестің заңдылықтарына сәйкес, негізгі дидактикалық принциптермен құра білуге негізделген. Оқыту принципі – пәнді оқыту жүйесі жұмыс істеуі және дамуы тиіс негізгі қағида, заңдылық. Чех педагогы Ян Амос Коменский (1592-1670) енгізген оқытудың маңызды принциптерінің бірі – көрнекілік принципі, өйткені адамның таным жолы нақты фактілер мен құбылыстарды сезімдік қабылдаудан басталады. Ол сезімдік деп есептеді. Баланың тәжірибесі оқудың негізі ретінде және оқуды «заттарды ауызша түсіндіруден емес, оларды нақты бақылаудан» бастау керек деп есептеді. Оқыту принципі ретінде көрнекілік одан әрі И.Т. Песталоцци, К.Д. Ушинский және басқа мұғалімдер. [1]

Шетел тілін оқытудағы көрнекілік мәселесі қай уақытта да өзекті болған, қазір де өзекті. Соңғы жылдары визуализация саласы айтарлықтай кеңейіп, оның инвентаризациясы күрделене түсті: заттар мен суреттерден, ым-ишара мен қозғалыстардан бейнефильмдер мен компьютерлік бағдарламаларға дейін, олардың көмегімен мұғалім объективті шындықтың фрагменттерін модельдейді. Оқытудың тиімділігі адамның барлық сезім мүшелерін қабылдауға қатысу дәрежесіне байланысты екені белгілі. Оқу материалын сенсорлық қабылдау неғұрлым әртүрлі болса, соғұрлым берік игеріледі. Бұл заңдылық көрнекіліктің дидактикалық принципінде өз көрінісін тапты.

Ең жақсы есте қалған теория көрнекі құралдар мен құралдардың көмегімен беріледі. Көрнекілік - оң мотивацияны қалыптастырудың тиімді құралдарының бірі. Бірақ визуализацияны белгілі бір пәнді жай демонстрация ретінде ғана қарастыруға болмайды. «Көріну» ұғымын «ойлау» ұғымынан бөліп қарауға болмайды, екеуі де өзара байланысты. Оқытудың көрнекілігі тілдерді оқыту процесінде көрнекі құралдар негізінде оқу үдерісін құрудың дидактикалық принципі ретінде жаңа материалды беруде де, оқу материалын меңгеруін тексеруде де, оқу құралдарын ресімдеуде де пайдаланылуы мүмкін. , кітаптар, карталар, диаграммалар, кестелер және т.б. [2]

Көрнекі материалды пайдалану, әрине, оқушының психикасының белсенділігін жұмылдырады, алынған ақпаратқа қызығушылықты оятады, қабылданатын ақпараттың ауқымын кеңейтеді, шаршауды азайтады, жалпы оқу процесін жеңілдетеді. Сонымен қатар, тәжірибе көрсеткендей, көптеген бақылаулар мен зерттеулер, барлық мұғалімдерде сабақта визуализацияны пайдалануды материалды меңгеру сапасын жақсарту үшін қалай ұйымдастыру керектігі туралы нақты түсінік жоқ. визуализацияны пайдалану орынды және пайдалы, ал бұл жағдайда ол орынсыз, кейде тіпті зиянды болады.

Шет тілін оқытуда көрнекілік принципі ерекше рөл атқарады. Шетел тілін меңгеру кезінде объективті дүниені екінші тіл формаларында бейнелеу жүйесін құру міндеті туындайды. Мектептегі оқыту жағдайында шет тілдік орта болмаған кезде объективті дүние көрнекіліктің көмегімен модельденеді. Әр түрлі көрнекілік құралдарын пайдалана отырып: объектілерді, макеттерді, суреттерді, қимылдарды, қимылдарды, диафильмдерді, фильмдерді және т.б., білім беру мақсатында мұғалім білім беру процесінде студенттер сәйкес шетел тілінің формаларымен байланыстырылатын объективті шындықтың фрагменттерін модельдейді. байланыс. Нәтижесінде шет тілінің формалары студенттер үшін объективті дүниенің сәйкес

фрагменттерінің және белгілі бір жағдайда қарым-қатынас жасау кезінде алмасу жүзеге асырылатын белгілі бір ақпарат тасымалдаушылардың көрінісіне айналады.

Шетел тілін оқытуда көрнекілік семантизацияның маңызды құралы ғана емес, сонымен қатар сөйлеудің жағдаяттық шарттылығын меңгеру құралы болып табылады. Көрнекіліктің көмегімен ауызекі қарым-қатынас жаттығатын оқу жағдаяттары құрылады, осылайша объективті шындыққа және өмірлік жағдайларға сөйлеу реакциясы игеріледі.

Осылайша, практикалық мақсатта шет тілін оқытудағы визуализация мәлімдемелердің мазмұнын ашуға және қарым-қатынас орын алатын өмірлік жағдайларды модельдеуге көмектеседі. Шет тілін оқытуда қолданылатын көрнекілік принципі ситуациялық көрнекілік түрінде әрекет етеді. Тілдерді оқыту әдістемесіндегі көрнекілік сенсорлық қабылдауға жағдай жасайды, оқу процесіне екінші шындықты енгізеді. Сонымен қатар, көрнекі құралдар тілдік құбылыстарды жалпылауда бағдарлаушы тірек ретінде пайдаланылуы мүмкін, мұнда олар басқа оқу пәндерін оқытудағы сияқты көрінеді. [3]

Сөз бен көрнекілік тіркесі қазіргі оқыту тәжірибесінде жиі кездесетін құбылыстардың бірі болып табылады. Тілді қолдану объектілерді, процестерді және олардың бейнелерін оқушылардың тікелей қабылдауына негізделген жағдайда оқу тапсырмалары сәтті шешіледі. Сөзбен емдеу бейнелеу құралдарын қолданумен үйлескенде, психикалық әрекет тікелей қабылдау мен ойлаудың концептуалды аппаратының үйлесуі арқылы сипатталады.

Көрнекілік принципі оқушылардың ақыл-ой әрекетіне осы құралдарды қолдану негізінде жасалған қабылдау мен бейнелеуді қосуға ықпал ететін, оны ынталандыратын және жеңілдететін формаларда көрнекі оқыту құралдарын қолдануды білдіреді. Көрнекі материал, жас ерекшеліктеріне қарамастан, әлдеқайда жақсы есте қалады. [4]

Көрнекілік – жаңа тілдің өзіндік қалыпта игерілуіне, оқушылардың сөйлеу процестерінің қалыптасуына негіз болады. Көрнекі құралдарды пайдалану ұғымды білдіретін шет тіліндегі сөзден зат пен құбылыстың бейнесіне байланыстарды және бөтен сөзбен сөйлескен кезде қабылданатын зат бейнесінен байланыстарды есте сақтаудың жеңілдігі мен жылдамдығын қамтамасыз етеді. ұғымды білдіретін сөз. Көрнекіліктің қолданылу дәрежесі және оның табиғаты білім берудің әртүрлі деңгейінде әртүрлі. Ол білімді меңгерудің индуктивті жолы кеңінен қолданылатын бастапқы кезеңдерінде барынша толық қолданылады. Оқытудың аралық және жоғары сатыларында көрнекілік мұғалім белгілеген немесе оқулықта тұжырымдалған теориялық ережелермен біріктіріліп, оқытудың бастапқы нүктесі рөлін атқарады. [5]

Көрнекі оқыту әдістерін қолдану кезінде бірқатар шарттарды сақтау қажет:

- қолданылатын көрнекілік оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай болуы керек;
- көрнекілік модерацияда қолданылуы керек және бірте-бірте және сабақтың тиісті сәтінде ғана көрсетілуі керек;
- бақылауды барлық оқушылар көрсетіліп жатқан объектіні анық көре алатындай етіп ұйымдастыру керек;
- иллюстрацияларды көрсету кезінде негізгі, маңыздыны нақты бөліп көрсету қажет;
- құбылыстарды көрсету кезінде берілген түсініктемелерді жан-жақты ойластыру;
- көрсетілген визуализация материалдың мазмұнына дәл сәйкес келуі керек;
- көрнекі құралдан немесе демонстрациялық құрылғыдан қажетті ақпаратты табуға студенттерді өздері тарту.

Қорытынды. Көрнекіліктер шет тілін оқытуда өте маңызды рөл атқарады. Оның көмегімен лексикалық материалды семантизациялау, оқыту және қолдану жүзеге асырылады. Суреттер арқылы еркін сөйлеуде сөйлеу проблемалық тапсырмалары шешіледі. Бірақ ең бастысы, көрнекіліктерді пайдалана отырып жаттығуларды орындаған кезде оқушылар мұны істеуге міндетті болғандықтан емес, осындай сөйлеу мәселелерін шешуге қызығушылық танытқандықтан сөйлейді және тыңдайды.

Оқытудағы көрнекілік мектеп оқушыларының қоршаған дүниенің заттары мен процестерін қабылдаудың арқасында объективті шындықты дұрыс бейнелейтін идеялардың қалыптасуына, сонымен бірге қабылданатын құбылыстардың оқу міндеттерімен байланыстыра талданып, жалпылануына ықпал етеді. Көрнекі құралдарды қолдану мектеп оқушыларының арасында бейнелерді жасау үшін ғана емес, сонымен қатар ұғымдарды қалыптастыру, дерексіз байланыстар мен тәуелділіктерді түсіну үшін қажет.

Қорытындылай келе, келесі тұжырымдарды жасауға болады:

- көрнекіліктерді қолдану балалардың шет тілі-сөйлеу әрекетіне, шетел тілі пәніне тұрақты қызығушылығын қамтамасыз етеді;
- оқу процесін айтарлықтай жеңілдетеді, оны балаларға жақын және қолжетімді етеді;
- тілдік бағдарлама материалын тиімді игеруге ықпал етеді;
- ойынға барлық қатысушылардың психикалық белсенділігін дамытады;
- сөйлеу ынтасын және сабақтың жалпы «тонын» арттырады;
- шетел тілін оқыту мақсатының практикалық, тәрбиелік, тәрбиелік және дамытушылық құрамдас бөліктеріне неғұрлым толық қол жеткізуді қамтамасыз етеді.

Көрнекіліктің кез келген түрін қолдана отырып, жақсы нәтижелерге қол жеткізуге болады, бірақ оқу үрдісінің қай бөлігінде және көрнекіліктерді қолдану қаншалықты нәтижелі екенін ескеру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Чижикова С.Н., Колесникова А.Ю. Использование иллюстративной наглядности при обученииговорению на иностранном языке//Евразийский Союз Ученых №4(73), 2020, С.43-49
2. Карпенко А.В. Соотношение наглядности и моделирования в обучении: Ист. аспект. // Начальная школа плюс до и после. 2004, № 4. стр.1–5.
3. Балыкова Е.Ю. Наглядность как средство обучения на уроках иностранного языка //Системные технологии №17.-2015.- С.21-23
4. Артемов В.А. Психология наглядности при обучении. М., 2004. 345с
5. «2022-2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы». Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022. – 320 б

МРНТИ 14.35.09

Бибатчаева А.Н.¹ Шаяхметова Д.Б.²

^{1 2} КазНПУ им. Абая

Магистрант 2 курса¹ к.п.н., ассоциированный профессор²

Алматы, Казахстан

ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ ШКОЛЬНИКОВ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ К УРОКАМ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

Данная статья посвящена вопросу повышения мотивации студентов на занятиях по иностранному языку, а также факторам, влияющим на нее. На сегодняшний день многие исследователи подчеркивают важность повышения мотивации, поддержания и развития интереса учащихся к предмету «иностранный язык» и соответственно предлагают различные методы решения этой проблемы. В статье анализируются виды учебной мотивации, определяются факторы, которые на нее влияют, выявляются наиболее эффективные пути повышения успеваемости учащихся. увлеченность методом изучения иностранного языка.

Ключевые слова: обновленное содержание , методика иноязычного образования

Bibatchayeva A.N.¹ Shayakhmetova D.B.²

^{1 2} KazNPU named after Abai

2 year MA¹ к.п.н., c.p.s.associate professor²

Almaty, Kazakhstan

THE FACTOR OF INCREASING THE MOTIVATION OF SCHOOLCHILDREN IN THE CONDITIONS OF THE UPDATED CONTENT OF FOREIGN LANGUAGE LESSONS IN THE GENERAL EDUCATION SCHOOL

Abstract

This article is devoted to the issue of increasing the motivation of students in foreign language classes, as well as factors affecting it. Today, many researchers emphasize the importance of increasing motivation, maintaining and developing students' interest in the subject "foreign language" and, accordingly, offer various methods of solving this problem. In the article, the types of educational motivation are

analyzed, the factors influencing it are determined, and the most effective ways to improve student performance are identified. interest in the method of studying a foreign language.

Key words: updated content, methodology of foreign language education

Бибатчаева А.Н.¹ Шаяхметова Д.Б.²

^{1,2} КазНПУ им. Абая

2 курс магистранты¹ п.ғ.к., қауымдастырылған профессор²

Алматы қ., Қазақстан

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТІҢ ШЕТ ТІЛІ САБАҚТАРЫНА ЖАҢАРТЫЛҒАН МАЗМҰНДАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЫНТАСЫН АРТТЫРУ ФАКТОРЛАРЫ

Аннотация

Бұл мақала студенттердің шет тілі сабақтарына деген ынтасын арттыру мәселесіне, сондай-ақ оған әсер ететін факторларға арналған. Бүгінгі таңда көптеген зерттеушілер оқушылардың "шет тілі" пәніне деген қызығушылығын арттыру, Қолдау және дамытудың маңыздылығын атап өтеді және сәйкесінше бұл мәселені шешудің әртүрлі әдістерін ұсынады. Мақалада оқу мотивациясының түрлері талданады, оған әсер ететін факторлар анықталады, оқушылардың үлгерімін арттырудың ең тиімді жолдары анықталады. шет тілін үйрену әдісіне деген құштарлық.

Кілт сөздер: жаңартылған мазмұн, шет тілін оқыту әдістемесі

Введение

Благодаря глобализации, международным отношениям и межкультурным обменам цели и задачи модернизации образования в Республике Казахстан во многом совпадают с современными мировыми тенденциями. В современных условиях межкультурного обмена невозможно представить успешного человека без умения общаться на иностранном языке. Школа развивает базовые языковые и коммуникативные навыки, а также навыки межкультурного общения. Именно поэтому в рамках модернизации образования особое внимание уделяется обучению иностранным языкам в школах. Одной из основных целей образования является формирование многоязычной, поликультурной и функционально грамотной личности, способной легко интегрироваться в мировое культурное пространство.

Интерпретация знаний в компетентностной структуре, необходимой для реализации и применения усвоенных знаний в реальной жизни, становится современной задачей казахстанского образования.

Актуальность статьи заключается в важности самоорганизации, мотивации и слаженности взаимодействия всех участников образовательного процесса. В этих условиях языковая личность способна действовать эвристически, самостоятельно и ответственно, ощущая потребность в саморазвитии, творческой самореализации, самовоспитании. Однако это невозможно без мотивации, поэтому модернизация образования побуждает обращать внимание на более глубокие внутренние условия эффективности обучения – уровень мотивации учащихся. Модернизация определяет и

обогащает новые черты процесса обучения иностранному языку в школе и должна быть направлена на активное участие учащихся в иноязычной коммуникативной деятельности.

Методика обучения

Такие авторы, как Гусаева С. Б., Халимбекова М. К. рассмотрели ряд факторов, которые влияют на повышение мотивации к изучению иностранного языка.

К данным факторам можно отнести [1]:

- избавление от стандартных способов обучения в виде «зубрежки» материала;
- использование ролевых и игровых подходов к обучению;
- использование современных информационно-коммуникационных технологий;
- изменение раскладки учеников в классной комнате;
- активная работа в группах, взаимодействие между детьми.

Необходимо рассмотреть данные методики подробнее [2]:

1. Совместная работа учеников. Данная методика является одним из успешных факторов для поддержки мотивации учащихся. Иностранные языки, в отличие от многих других предметов лучше всего изучать через тесные и постоянные коммуникации между учениками. Учащиеся не только могут помогать друг другу с различными типами заданий, такими как написание диалогов, интервью и т.д., но и активно практикуются в использовании иностранных языков. Стоит также упомянуть исследования, которые языком показывают, что учащиеся по-разному овладевают навыками. Например, один ученик хорошо пишет на иностранном языке, другой лучше говорит, а третий лучше всех разбирается в грамматике, таким образом, происходит постоянный обмен опытом и навыками. Кроме того, большинство детей доверяют больше своим одноклассникам, нежели учителям, поэтому и гораздо проще взаимодействовать друг с другом правила от одноклассников. Изучение языка требует чувства общности и взаимного доверия, и «работа в парах» или «групповая работа» могут это обеспечить.

2. Изменение местоположения парт в классе. То, как учащиеся сидят в классе, часто определяет динамику обучения иностранному языку. Исследования показали, что простое изменение схемы раскладки может оказать невероятное влияние на сплоченность учеников, и во многих случаях раскладка является ключом к успеху или провалу. Один из лучших вариантов для больших классов – расставить парты в форме буквы «П», что позволит активно взаимодействовать друг с другом (учитель-ученик, ученик- группа учеников). Но независимо от того, какую раскладку выберет учитель, в классе будет наиболее комфортно, если будут соблюдены следующие принципы:

– максимальный зрительный контакт. Если отвечающий ученик не смотрит в глаза другим, внимание к его выступлению может снизиться.

– оптимальное расстояние между партами и учениками. Учитель должен следить за тем, чтобы ни один ученик не сидел один. Кроме того, расстояние между партами должны минимальным.

3. Исправление ошибок. Как правильно, почти каждый ученик боится совершаться ошибки, из-за чего ученики могут очень неохотно вступать в общение из-за чрезмерной фиксации на ошибках. Поэтому педагогам необходимо знать, когда и как исправлять ошибки, не задев чувства детей. Что касается метода исправления ошибок, учителям следует выбрать несколько приемов в зависимости от типа ошибок. Эти методы включают в себя: самооценивание, выставление оценок другими учащимися и выставление оценок учителем [3].

4. Ролевые игры. Это еще один из наиболее эффективных способов повышения мотивации. Учителям рекомендуется использовать ролевою игру, чтобы дети могли чувствовать себя более раскованно во время обучения, а также активно взаимодействовали между собой. Ролевые игры могут быть совершенно разными: постановочные интервью с покупателями и продавцами, беседы с врачами и пациентами, игры в жанре «Кто хочет стать миллионером» на иностранном языке и т. д.

5. Использование компьютерных, видео и аудиосредств. Использование этих средств значительно повышает интерес учащихся к курсу, а также способствует непосредственному поддержанию интереса к изучаемому предмету. Также стоит учитывать, что такие технологии должны выступать в качестве дополнительного средства, они не могут полностью заменить педагога. Такие материалы в современном мире информационных технологий позволяют ученикам быстро ориентироваться в изучении предмета, позволяют заниматься самостоятельно вне уроков.

Мотивация является одним из ключевых факторов, определяющих успех или неудачу в обучении иностранному языку, только начать изучение иностранного языка и решимостью выстоять и вытерпеть долгий и утомительный трудный процесс обучения впоследствии. Без адекватной мотивации даже лучшие ученики не могут последовательно достигать своих долгосрочных целей [4]. Мотивация школьников к изучению иностранного языка – сложная задача, требующая больших усилий, как от самих учащихся, так и от преподавателей. Именно поэтому основным фактором для повышения мотивации должен выступать преподаватель, который должен направлять ученика, объяснять, зачем ему это нужно, так если ученик не понимает, зачем ему это нужно – он не будет учиться эффективно. Такие ученики не стараются запоминать информацию, не участвуют в процессе изучения языка. Причин, из-за которых может наблюдаться низкая мотивация к обучению может быть несколько, но основной причиной является то, что ученик может считать, что иностранный язык ему неинтересен и не понадобится в будущем. Еще одной проблемой является выбор методики обучения: некоторым методы учителя могут показаться неинтересными или же учащиеся будут испытывать трудности в обучении по данной методике [5].

Описанные методики использовались в лингвистической школе-гимназии №15 г. Алматы.

Результаты исследования

В лингвистической школе-гимназии №15 г. Алматы были внедрены данные методы. После двух месяцев обучения учащиеся и учитель прошли опрос, направленный на выявление эффективности поставленных методов.

Результаты опросу по методу активного взаимодействия учеников отражены на рисунке 1. В опросе приняли участие 25 человек. Вопрос был следующим: считаете ли, что активное взаимодействие на уроке иностранного языка повышает мотивацию к обучению?

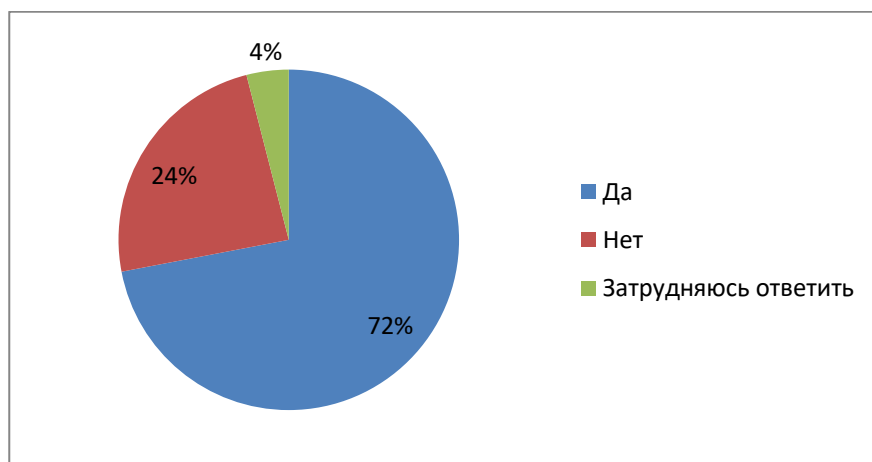

Рисунок 1 – Опрос «Активное взаимодействие учеников на уроке иностранного языка»

Таким образом, из диаграммы видно, что 72% учеников отметило, что активное взаимодействие друг с другом на уроке значительно повышает мотивацию к обучению.

Следующий вопрос был направлен на использование методики «Ролевые игры». Вопрос был следующим: считаете ли, что ролевые игры на уроке иностранного языка повышает мотивацию к обучению? Результаты отражены на рисунке.

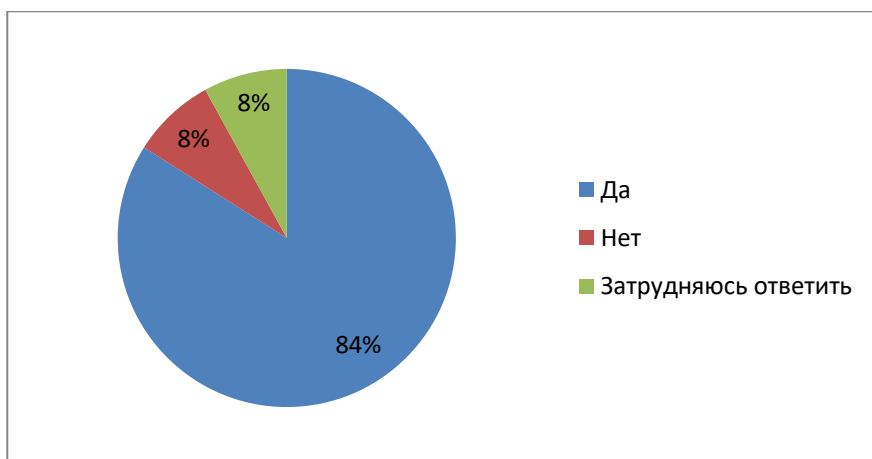

Рисунок 2 – Опрос «Использование ролевых игр на уроке иностранного языка»

Таким образом, подавляющее большинство учеников ответило на вопрос утвердительно.

Следующий вопрос: считаете ли, что перестановка парт в виде буквы «П» на уроке иностранного языка повышает мотивацию к обучению? Результаты отражены на рисунке 3.

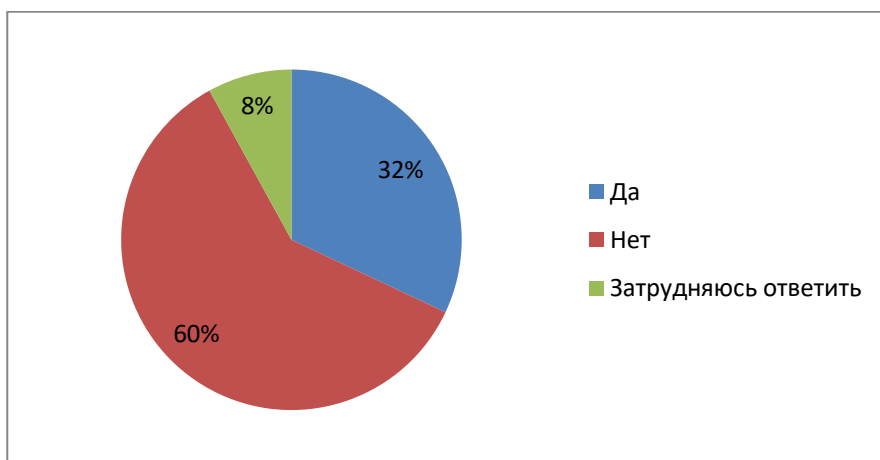

Рисунок 3 – Опрос «Перестановка парт»

Результаты ответов на данный вопрос значительно отличаются от предыдущих. Около 60% учеников ответили отрицательно, считая, что данная методика не повышает мотивации. 32% ответили утвердительно, 8% не заметили никакой разницы.

Четвертый вопрос: влияют ли аудиовизуальные, компьютерные средства на повышение мотивации к обучению. Результаты отражены на рисунке 4.

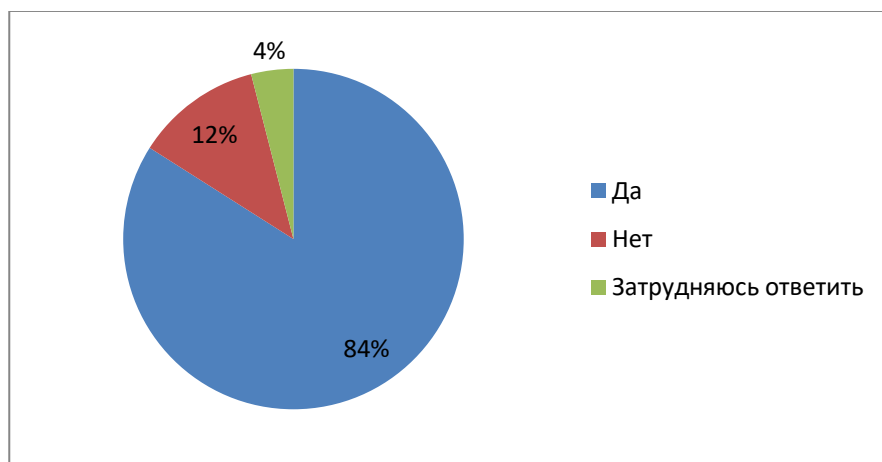

Рисунок 4 – Опрос «Использование ИКТ»

Большинство, а именно 81% учащихся утвердительно ответили на данный вопрос.

Что касается мнения учителя, то он отметил, что учащиеся стали значительно больше интересоваться предметом, при этом, значительно улучшилась успеваемость и уровень владения языком по сравнению с классическими методиками обучения.

Обсуждение

Таким образом, приведенный эксперимент показал, что учащимся нравятся использовать новые нестандартные подходы к обучению. Подавляющее большинство учеников признало такие методики как использование ИКТ, ролевые игры и совместная работа мотивирующими к изучению иностранного языка. Тем не менее, большинство учеников отметило, что перестановка парты в виде буквы «П» не оказывает никакого влияния на мотивацию.

Комментарии преподавателя, а также результаты обучения также указали на значительный прогресс в обучении иностранного языка.

Заключение

В условиях современного образования, внедрения информационных систем во все сферы жизни, статус иностранных языков претерпевает серьезные изменения. Под влиянием социальных, геополитических, технологических и других процессов иностранные языки приобретают все большее значение в мире. А благодаря таким явлениям, как информатизация и компьютеризация, значимость иностранных языков вышла на совершенно иной уровень в поликультурном мировом сообществе. Именно поэтому для обучения иностранных языков необходима мотивация учеников, которая основана на многих факторах и методиках. Главным образом, необходимо максимизировать взаимодействие между учениками в процессе обучения, сделать процесс живым и активным, а также нужно внедрять ИКТ на уроках иностранного языка.

Список литературы

1. Гусаева С. Б., Халимбекова М. К. Мотивация как запускной механизм, обеспечивающий эффективность учебной деятельности на уроке иностранного языка на среднем этапе обучения в школе // «Форум молодых ученых», вып. № 10. 2019. С.1–5.
2. Гусаева, С. Б. Способы повышения мотивации при обучении иностранному языку / С. Б. Гусаева, Р. И. Агаларова. // Молодой ученый. – 2020. – № 25 (315).
3. Дувалина О. Н., Асоян Г. О. Пути повышения мотивации школьников на уроках иностранного языка // *Colloquium-journal*. 2019. №10 (34). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/puti-povysheniya-motivatsii-shkolnikov-na-urokah-inostrannogo-yazyka> (дата обращения: 07.02.2023).
4. Ильясов Д.Ф, Селиванова Е.А. Педагогические факторы повышения учебной мотивации и продуктивности учебной деятельности обучающихся в школах с низкими результатами обучения // *МНКО*. 2020. №6 (85). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskie-factory-povysheniya-uchebnoy-motivatsii-i-produktivnosti-uchebnoy-deyatelnosti-obuchayuschih-sya-v-shkolah-s-nizkimi> (дата обращения: 05.02.2023).
5. L. Yusupov Мотивация и ее роль в процессе эффективного изучения иностранных языков // *SAI*. 2022. №В6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/motivatsiya-i-ee-rol-v-protssesse-effektivnogo-izucheniya-inostrannyh-yazykov> (дата обращения: 07.02.2023).

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION

МРНТИ 14.35.09

Бабахан Кымбат¹. Аяпова Т.Т²

¹Институт филологии, магистрант 2-го курса Кафедры иностранных языков,

² д.ф.н., профессор

¹² КазНПУ имени Абая,

г.Алматы, Казахстан

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ ЛИЧНОСТИ В ЗАРУБЕЖНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

В статье рассмотрены технологии обучения, направленные на развитие второй языковой личности учащихся в процессе изучения иностранного языка. Понятие "вторая языковая личность" является одной из основ современной лингводидактики. Вторая языковая личность тесно связана с первой языковой личностью. Потому что только тот, кто сформировал первую языковую личность, может сформировать вторую языковую личность. Одним из факторов развития второй языковой личности является углубление знаний учащихся по навыкам произношения, письма, чтения и аудирования. В статье предлагается технология ИКТ и методология проектирования.

Ключевые слова первичная языковая личность, вторичная языковая личность, технология ИКТ, платформа Google classroom, платформа BookWidgets, проектная деятельность.

Babakhan Kymbat¹ Ayapova T.T²

¹Institute of Philology, 2nd year postgraduate student of Department
of Foreign Languages,

²DphSc., Professor

¹²Abai KazNPU,

Almaty city, Kazakhstan

WAYS OF FORMING A SECOND LANGUAGE PERSONALITY IN FOREIGN EDUCATION

Abstract

The article deals with teaching technologies aimed at developing the second language personality of students in the process of learning a foreign language. The concept of "second language personality" is one of the foundations of modern linguodidactics. The second language personality is closely related to the first language personality. Because only the one who formed the first language personality can form the second language personality. One of the factors in the development of a second language personality is the deepening of students' knowledge of pronunciation, writing, reading and listening skills. The article proposes ICT technology and project methodology.

Keywords primary language personality, secondary language personality, ICT technology, Google classroom platform, BookWidgets platform, project methodology.

Бабахан Кымбат¹. Аяпова Т.Т²
Филология институты, Шетел тілдері кафедрасының 2 - ші курс магистранты,
²ф.ғ.д., профессор
¹²Абай атындағы ҚазҰПУ,
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТЕЛДІК БІЛІМ БЕРУДЕ ЕКІНШІ ТІЛДІК ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа

Мақалада шет тілін үйрену процесінде оқушылардың екінші тілдік тұлғасын дамытуға бағытталған оқыту технологиялары қарастырылған. Шет тілдік білім берудегі «екінші тілдік тұлға» ұғымы қазіргі лингводидактиканың негіздерінің бірі болып табылады. Шет тілдік білім берудегі екінші тілдік тұлға бірінші тілдік тұлғамен, яғни өз ана тілімен тығыз байланыста. Себебі бірінші тілдік тұлғаны бойына қалыптастырған адам ғана екінші тілдік тұлғаны бойына қалыптастыра алады. Екінші тілдік тұлғаның даму факторларының бірі оқушылардың айтылым, жазылым, оқылым және тыңдалым дағдылары бойынша білімін тереңдету болып табылады. Мақалада АКТ технологиясы мен жобалық әдістеме ұсынылады.

Кілт сөздер бірінші тілдік тұлға, екінші тілдік тұлға, АКТ технологиясы, Google classroom платформасы, BookWidgets платформасы, жобалау технологиясы, интерактивті технология.

Кіріспе

Ұлттық кодтың басты белгісі және негізі ол – тіл. Егер сіз өз ана тіліңізді білмесеңіз, ұлттық болмыс жоғалады. Тәуелсіз елдің елдігі ең бірінші кезекте өзінің ана тілінде көрінеді. Мемлекеттік тіл мәртебесін қорғау-бүгінгі таңда өзекті мәселелердің бірі. Біз үшін ана тіліміз ХХІ ғасыр құндылықтарының парадигмасында басты орын алуы тиіс.

Тілдік тұлға ұғымы – бұл адамның жеке санасы, сонымен қатар тілдің дүниетанымы мен қарым-қатынасы. Кез-келген адам өзін және субъективтілігін тек объективті іс-әрекет арқылы ғана емес, сонымен бірге тілсіз және сөйлеу бұрылыстарынсыз жүзеге асырыла алмайтын қарым-қатынас арқылы да көрсетеді. Адамның сөзі оның ішкі әлемін бейнелейді және оның жеке қасиеттерін көрсететін ақпарат көзі ретінде қызмет етеді [1,460 б].

Тілдік тұлға білімге ие болып қана қоймай, өз ойын дәл және анық білдіру үшін тілдік құралдарды ұтымды қолдана білуі керек. Тілдік тұлға – лингвомәдени, рухани және әлеуметтік фондық білімі бар, тілдің сөздік қоры мен грамматикасының жоғары деңгейіне ие, семантиканы түсінетін және интонацияның икемділігі мен әртүрлілігін дұрыс қолдана алатын тіл маманы.

Бірінші тілдік тұлға өз мәдениетінде әлеуметтену шеңберінде қалыптасады. Екінші тілдік тұлға шет тілін оқу процесінде қалыптасады, онда бөтен мәдениеттің тілі оқытылады. Осы орайда шетелдік білім беруде бірінші тілдік тұлға екінші тілдік тұлғаның қалыптасуына негіз болатынын атап өткен жөн. Себебі өз ана тілін білетін адам ғана өзге шет тілін де меңгеруге мүмкіндігі болады.

Шет тілдік білім беруде екінші тілдік тұлғаны қалыптастыруда бірінші тілдік тұлғаның рөлі зор. Себебі өзге тілді меңгеру барысында біз оның мазмұнын, сөздердің мағынасын, грамматикасын және т.б. өз ана тіліміз арқылы меңгереміз. Яғни, ағылшын тіліндегі «family» деген сөздің мағынасын білім алушыларға «отбасы» деп қана ана тілдегі аудармасын айту ғана жеткілікті. Себебі олар өз ана

тілінде «отбасы» ұғымын кішкентайынан меңгеріп алған. Осыған байланысты Л.С. Выготскийдің еңбектерінде бастапқы деңгейде шет тілін үйрену барысында ана тілдің рөлі зор екені берілген [11, 211 б].

Екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру дегеніміз – білім алушының тіл арқылы шет елдің мәдениетіне еніп, сол елдің болмысын, салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын және саяси жүйесін ұғынуы. Екінші тілдік тұлға бірінші тілдік тұлға негізінде пайда болатынын атап өткен жөн. Осы тақырып аясында «бала өмірге келген сәттен бастап, бірінші тілдік тұлға ретінде дамып, жаңа өмірге аяқ басады, өз ана тілінің дыбыстарын естіп, ана тілінде сөйлеп, өз төл мәдениетін, әдет-ғұрпын ұғынып, өз жас деңгейіне лайықты мәдениетті меңгерген тұлға болып қалыптасады. Мектепке аяқ басқан соң жоғары сыныпта шетел тілімен танысып, сол елдің мәдениеті туралы таным көкжиегін кеңейтеді. Яғни, шетел мәдениеті өзінің төл мәдениеті негізінде санасында қалыптасады», – дейді Т.Т. Аяпова [10, 147 б]

И. И. Халеева ұсынған екінші тілдік тұлға адамның мәдениетаралық деңгейде қарым-қатынас жасау қабілеті ретінде анықталады. Бұл қабілет зерттелетін тілдің вербалды-семантикалық кодын, сол әлемнің тілдік бейнесі ретінде «әлемнің жаһандық бейнесін» меңгеруден тұрады [2, 229 б].

Шет тілдік білім беруді жаңғырту идеясы мақсатында зерттеулері бар отандық ғалымдардың бірі болып ғалым-лингвист С.С. Құнанбаева болып табылады. «Қазіргі шеттілдік білім беру: әдіснамасы және теориясы» монографиясында жанартылған когнитивті лингвомәдениеттанулық әдіснама негізінде шет тілдік білім беруді жаңғырту идеясы алынған. Шеттілдік білім беруде негізгі компетенция ретінде «мәдениетаралық қатысым субъектісін» қалыптастыратын мәдениетаралық қатысымдық құзіреттілік танылады. С.С. Құнанбаеваның пайымдауынша шет тілдік білім беруде екінші тілдік тұлға мәдени қатысым субъектісіне айналады. Яғни, мәдениетаралық қатысым субъектісін мәдениетаралық компетенциялардың негізін қалайтын, «екінші когнитивтік сана» ретінде сипатталатын тұлға деп атайды [3, 201 б].

Қазіргі таңда өз ана тілімен қоса өзге тілдерді де меңгеру заман талабы болып табылады. Бірнеше тілді жетік меңгерген адамның өмірде алатын мүмкіндігі көп екенін айтпасақ та белгілі. Сондықтан бірінші әрі екінші тілдік тұлға болу әрбір саналы азаматтың өмірлік мақсаты болуы керек.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Кез - келген тілдік білім берудің нәтижесі қалыптасқан тілдік тұлға болуы керек, ал шет тілдер саласындағы білім берудің нәтижесі адамның мәдениетаралық коммуникацияға толыққанды қатысу мүмкіндігінің көрсеткіші ретінде екінші тілдік тұлға болуы керек.

Шет тілдерін үйрену кезінде адам өзінің мәдени-тарихи аспектідегі бірегейлігін және шет тілді мәдениет субъектілерінің бірегейлігін түсінуі керек. Сондықтан екінші тілдік тұлға ұғымын қарастырған кезде оның қалыптасуының көрсеткіштері болатын қасиеттерді бөліп көрсету қажет [2, 231 б].

- оқытылатын тілді меңгерген өкілдермен өзара іс-қимылдың тиімділігі екінші тілдік тұлғаны қалыптастырудың негізгі аспектілерінің бірі болып табылады. Адам бірте-бірте тіл нормаларын меңгереді, халықтың менталитетін біледі, этикетті үйренеді және белгілі бір мінез-құлық үлгілерін қабылдайды.
- қалыптасқан екінші тілдік тұлға тілдің вербалды-семантикалық кодын (грамматика, лексика, синтаксис және т.б.) меңгеруі тиіс. Зерттелетін сөзді ана тіліндегі ана тіліндегі салыстыру жеткіліксіз екенін ескеріңіз. Зерттелетін тілдің құрылымына еніп, сөздің нақты семантикалық және эмоционалды түсін дәл тани білу керек. Тілдің вербалды-семантикалық кодын білу сөздердің лексикалық мағыналарын және оларды сөйлеу кезінде қолдану

жағдайларын білуді ғана емес, сонымен қатар ана тілінің ерекшеліктеріне қатысты шет тілінің тілдік ерекшеліктерін білуді талап етеді.

- 3) тілдік тұлғаны қалыптастыру үшін сөйлеу мәнері үлкен маңызға ие. Шет тілін үйрену кезінде адам кейінірек қарым-қатынаста қолданылатын белгілі бір грамматикалық құрылымдарды игереді.
- тілдің фонетикалық нормаларын меңгеру оқушы тілін үйренетін елге немесе аймаққа негізделуі керек.
- шет тілін үйрену кезінде мінез-құлық үлгілерін білу өте маңызды. Ана тілінде сөйлейтін адаммен қарым – қатынас кезінде қолданылатын вербалды емес құралдарды, ым-ишараларды, мимиканы, позаны және адресатқа дейінгі қашықтықты ескеру қажет.
- айта кету керек соңғы аспект – бұл мотивациялық құрылымды, құндылықтарды және жеке тұлғаның жеке қасиеттерін қамтитын мотивациялық-тұлғалық сала.

Осылайша, біз екінші тілдік тұлғаны қалыптастыруға қатысатын негізгі ережелерді келтірдік.

Біздің ойымызша, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және жобалау технологиясы орта мектепте шет тілін оқыту сабақтарында екінші тілдік тұлғаны қалыптастыруға ықпал етеді.

Қазіргі таңда ағылшын тілін оқытуда әр түрлі ақпараттық технологиялар көзі бар. Алайда, солардың ішінде кең қолданысқа ие пайдалы құралдардың бірі – «Google Classroom» болып табылады [4, 150 б]. Бұл Google есептік жазбасы бар кез-келген пайдаланушыға өзінің оқу курсы немесе бірнеше курстарын құруға мүмкіндік беретін ақысыз қызмет түрі. Мұғалімге барлық оқу материалдарын: аудио, бейнематериалдарды, шынайы мәтіндерді орналастыру ыңғайлы. Білім алушылармен жұмыс істеу үшін хабарландырулар жазу, тексерілетін жұмыстарға түсініктеме беру, жұмыстың орындалу мерзімін белгілеу мүмкіндігі қарастырылған. Google Classroom платформасы танымал «Google Drive», «Google Forms», «Docs», «Calendar», «Gmail» қызметтерімен біріктірілген.

Сервис оқытушы жариялаған хабарландырулар мен білім алушылардың түсініктемелері арқылы оқытушы мен білім алушылар арасындағы екіжақты байланысты қамтамасыз етеді. Ақпарат алмасу үшін Google өнімдерінен YouTube бейнелері және Google Drive файлдары сияқты көптеген медиа түрлерін жарнамалар мен жарияланымдарға тіркеуге болады. Google Classroom интерфейсінде «Gmail» мұғалімдерге бір немесе бірнеше білім алушылармен хат алмасу үшін электрондық пошта опциясын ұсынады [5].

Егер Google Classroom платформасын толығырақ қарастыратын болсақ, мұғалім үшін бұл ресурстың артықшылықтары келесі элементтерден тұратынын атап өткен жөн:

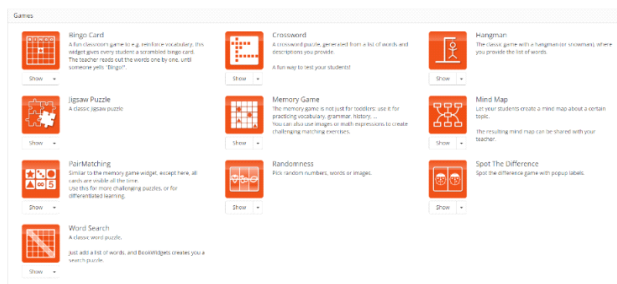
- оқытушылар арасында бірлескен пәнаралық жобаларды жүзеге асыру мүмкіндігі;
- білім алушылармен жедел кері байланысты жүзеге асыру
- тапсырмалардың әр түрін және оларды орындау функцияларын таңдау;
- бет дизайнын жасау;
- білім алушылармен олардың жұмыс нәтижелерін талқылау платформасы шеңберінде жүзеге асыру
- студенттердің тапсырмаларды орындау фактісі туралы ескерту;
- кесте түрінде оқушылардың оқу жетістіктерін қадағалау;
- Google қызметінің қосымша құралдарын пайдалану (аудармашы, маркер, сөздердің емлесін тексеру, түсініктемелер және т.б.).

Қазіргі уақытта әртүрлі веб-сайттар мен қосымшалар Google Classroom интеграциясын қолдайтынын атап өткен жөн. Мысал ретінде «BookWidgets» білім беру платформасын келтіруге болады. «BookWidgets» - бұл Google Classroom-ға тағайындауға болатын сабақ материалдары. BookWidgets интерактивті сабақтар жасауға мүмкіндік береді. BookWidgets интерактивті жаттығулардың барлық түрлеріне сенімді үлгілерді ұсынады. Білім алушыларды қызықтыру үшін 40-тан астам түрлі виджеттерден немесе қосымшалардан таңдау мүмкіндігі бар құрал. Мұнда өзіңіздің бейімделген кроссвордтарыңызды, басқатырғыштарыңызды, веб-квесттеріңізді,

викториналарыңызды, уақыт шеңберін және т.б. жасауға болады немесе дайын жаттығуларды қолдануға болады. Нәтижесінде автоматты түрде баға беріледі [6].

BookWidgets оқушыларды тарту үшін, сондай-ақ саралау, жекелендіру, бағалау, жеделдетілген оқыту және геймификация үшін пайдаланылуы мүмкін.

BookWidgets бірқатар функционалдылықты ұсынады. Ол үлкен интерактивті оқулықтар жасау үшін де, әр модульді жеке пайдалану үшін де жарамды. Тапсырмалар бөлімдер бойынша топтастырылған. Олардың бірін төмендегі 1-суреттен көруге болады. Әр тапсырманың астында оның қысқаша сипаттамасы бар.

1-сурет. Тапсырмалар жинағы

Bookwidgets интерактивті жаттығулардың 40-тан астам түрінің арқасында барлық пәндік салаларда пайдалы болуы мүмкін.

Сонымен қатар, Bookwidgets-те қашықтықтан немесе аралас оқыту үшін пайдалы тиімді интерактивті оқулықтар жасауға болатын көптеген пайдалы мүмкіндіктер бар.

Bookwidgets платформасының артықшылығы [7, 140 б]:

- Барлық пән немесе тақырыптар бойынша пайдалы виджеттер;
- Google Classroom-мен біріктірілген.
- Көшіру, жиынтықтарды біріктіру және жаңа карталар жиынтығын құру мүмкіндігі.
- Білім алушыларға арналған Bookwidgets-тің артықшылығы-оның мультимодальды сипаты және оны оқытудың, қабылдаудың және ойлаудың барлық стильдеріне бейімдеу мүмкіндігі.
- Қысқа уақыт ішінде қажетті тілдік материалды мықтап есте сақтауға және бекітуге болады.
- Білім алушылардың белсенділігінің барысын бақылау.
- Қол жетімділік.
- Автоматты түрде баға қою.
- Аралас және қашықтықтан оқыту мүмкіндігі.
- Сервисте білім алушылар тобын құру және үлгерімді қадағалау мүмкіндігі.

Екінші тілдік тұлғаны қалыптастыруда жоғарғы сыныптарда жобалау технологиясын қолданған тиімді болады. Бұл әдісті жаңа әлеуметтік-мәдени жағдайда түсіну және қолдану, әлеуметтік дамудың қазіргі кезеңіндегі білімге қойылатын талаптар тұрғысынан, мектеп жобасы туралы жаңа педагогикалық технология ретінде айтуға мүмкіндік береді, бұл өскелең ұрпақты оқытудағы тұлғаға бағытталған тәсілдің міндеттерін тиімді шешуге мүмкіндік береді. Сондықтан, шет тілі мұғалімінің алдында тұрған мақсаттар мен міндеттерге назар аудара отырып, қазіргі әлемдегі оқушылардың сұраныстарын біле отырып, шет тілі мұғалімдері өз жұмыстарында бұл әдісті ақпараттық – коммуникациялық технологиямен шебер үйлестіре отырып қолдана алады.

Шет тілі сабағына қатысты жоба – бұл мұғалім арнайы ұйымдастырған және оқушылар өз бетінше орындайтын, шығармашылық өнімді құрумен аяқталатын әрекеттер жиынтығы.

Жоба құнды, өйткені оны орындау барысында оқушылар өз бетінше білім алуға, танымдық және оқу іс-әрекетінде тәжірибе алуға үйренеді.

Жобалау технологиясы жоғары коммуникативтілікпен сипатталады және оқушылардың өз пікірлерін, сезімдерін білдіруді, нақты іс-әрекетке, белсенді қатысуды, оқуда алға жылжу үшін жеке жауапкершілікті қабылдауды қамтиды.

Мектеп практикасына жобалар әдісін енгізудің негізгі мақсаттары [8,352 б]:

- Жеке оқушының немесе оқушылар тобының мектепте алған зерттеу тәжірибесін пайдалану дағдыларын көрсету.
- Зерттеу тақырыбына деген қызығушылығыңызды жүзеге асырыңыз, ол туралы білімді арттырыңыз.
- Шет тілін оқыту деңгейін көрсету.
- Жоғары деңгейге көтерілу, білім, даму, әлеуметтік жетілу.

Жобалау технологиясының айрықша ерекшелігі – ұйымның ерекше формасы. Жоба бойынша жұмысты ұйымдастырған кезде бірнеше шарттарды сақтау маңызды:

Тақырып оқытылатын тіл елімен де, тұрғылықты елімен де байланысты болуы мүмкін, оқушылар әртүрлі елдердің тарихы мен өміріндегі оқиғаларды, құбылыстарды, фактілерді салыстыруға және салыстыруға бағытталған.

Оқушыларға ұсынылатын мәселе оқушыларды байланысты білім салаларынан және әртүрлі ақпарат көздерінен фактілерді тартуға бағыттау үшін тұжырымдалады. Тілдік даярлық деңгейін ескере отырып, әрбір тапсырманы ұсына отырып, сыныптың барлық оқушыларын жұмысқа тарту қажет [9, 453 б].

Жобалық әдістеменің көмегімен сабақта бірден бірнеше мақсатқа қол жеткізуге болады: балалардың сөздік қорын кеңейту, зерттелген лексика-грамматикалық материалды бекіту, сабақта мерекелік атмосфера құру және балалардың түрлі-түсті жұмыстарымен шет тілі кабинетін безендіру.

Нәтижелер және оларды талқылау.

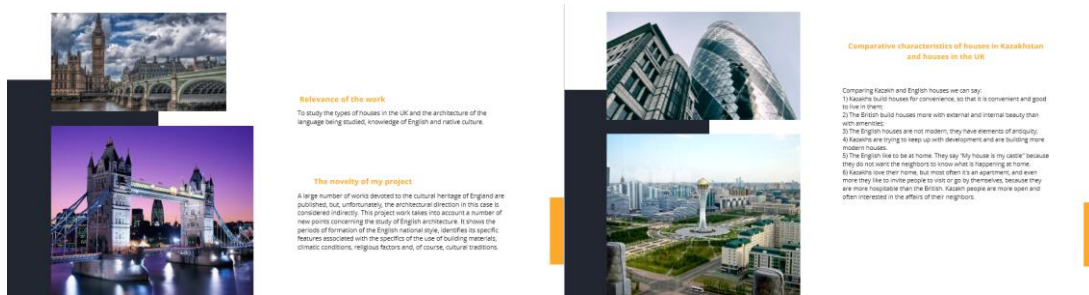
«Google Classroom» мен «Bookwidgets» онлайн платформасының білім алушылардың ағылшын тілін оқуда білім сапасына әсерін білу мақсатында зерттеу жұмысы жүргізілді. Зерттеуге барлығы 10 сынып оқушыларынан 24 адам қатысты. Қатысушылардың ағылшын тілінен білім деңгейлері А2 деңгейінде болды.

Зерттеу бастамас бұрын білім алушылардың ағылшын тілінен айтылым, жазылым, оқылым, тыңдалым дағдыларының деңгейін анықтау мақсатында білім оқушылардан тест жұмыстары алынды. Нәтижесі төмендегі диаграммада берілген.

1-диаграмма. Зерттеуге дейінгі білім сапасы

Зерттеу 3 апта көлемінде жүргізілді. Білім алушылар 3 апта бойы әрбір сабақта және үй жұмысында BookWidgets-тің көмегімен жасалған тапсырмаларды орындады. Сонымен қатар, оларға жоба жұмысы берілді. Оқушылар 3 адамнан топ құрап, 3 аптадан соң өз жұмыстарын сынып алдында қорғады. Солардың ішінде ең қызықты жоба жұмыстары келесі тақырыптарда болды:

- *History of Britain in architecture.* Мұнда оқушылар Ұлыбританияның архитектурасымен танысып, Қазақстандағы және Ұлыбританиядағы үйлердің салыстырмалы сипаттамасын жасады.

2-сурет. «History of Britain in architecture» жобасы

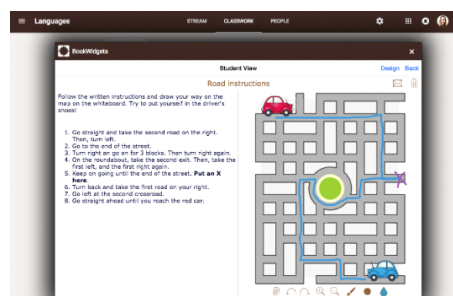
- *Linguistic features of the English palindrome.* Мұнда оқушылар палиндромның даму тарихын зерттеді, ағылшын палиндромының ерекшеліктерін сипаттап, оларды ағылшын тілін үйренуге қызығушылық тудыру жоба жұмысын жасады. Сонымен қатар, қазақ, орыс және ағылшын тіліндегі палиндромдардың ерекшеліктерін көрсетті.

Зерттеу барысында білім алушыларға келесі жұмыстар жүргізілді. Әрбір жаңа тақырыпты өткеннен кейін автоматты түрде бағаланатын визуалды тілдегі тесттер берілді. Бұл тапсырмалар Google Classroom-дағы BookWidgets арқылы жасалған. Мысал ретінде «The rooms of the house» тапсырмасы 3-суретте көрсетілген.

3-сурет. «The rooms of the house» тапсырмасы

Төменде келтірілген тапсырмадағы виджет тыңдау және оқу жаттығулары үшін өте қолайлы. Мұнда беттің бір жағына оқушылар оқуы керек мәтінді қосыңыз және екінші жағына бірдеңе салуға мүмкіндік беріңіз. Сіз тіпті аудио үзінділерді (тыңдау жаттығуы), бейнелер мен суреттерді мәтінге және тақтадағы фондық суретке қоса аласыз:

4-сурет. «Road instructions» тапсырмасы

Зерттеу аяқталғаннан кейін аталмыш әдістердің тиімділігін анықтау мақсатында қорытында тест жұмысы алынды. Зерттеу нәтижесі келесі диаграммада берілген

2-диаграмма. Зерттеуден кейінгі білім сапасы

Мәселе бойынша теориялық ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді мақсатты талдау барысында инновациялық технология бола отырып, жобалау технологиясы қазіргі мектептегі білім берудің негізгі міндеттерімен байланысты деген қорытындыға келді:

- оқытуды проблемалық бағдарлау;
- оқытуда рефлексивті тәсілді қолдану кеңірек (талдау, идеяларды синтездеу);
- оқушылардың өз пайымдауларын тұжырымдау қабілетін ынталандыру;
- оқушылардың автономия дәрежесін күшейту.

Бір жағынан, жобалық жұмыста теория мен практиканың өзара байланысы сақталады, яғни оқушылар белгілі бір өнімді (қабырға газеті, әзіл-оспақ фотоколлажы, сұхбат жазбасы, журнал, күнделік) құру процесінде белгілі бір ғылыми білімді, өз тәжірибесін қолданады және олардың әртүрлі мәселелерді шешуде жұмыс істеуін толық біледі, бұл жаңа ізденістерге әкеледі. жаңа білім, жаңа ақпарат көздерін ашу. Екінші жағынан, жобалық жұмыс процесінде оқушылар белсенді ойлау әрекеттеріне қатысады. Оқушының жеке тұлғаға бағытталған оқытудағы коммуникативті-танымдық қажеттілігі оның сөйлеу әрекетінің ішкі мотивіне айналады, ал тіл өзінің негізгі қызметінде — ойларды қалыптастыру мен тұжырымдауда әрекет етеді.

Жалпы зерттеу нәтижесінде білім алушылардан келесі өзгерістер байқалды

- Пәнге деген қызығушылығы мен ынтасы артты
- Сабаққа белсене қатыса бастады
- Айтылым, жазылым, оқылым, тыңдалып дағдылары біршама дамыды
- Сыни тұрғыдан және логикалық ойлауды белсендірді
- Шығармашылығы артты.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, бұл оқыту технологияларын ағылшын тілі пәнінде қолдану мұғалімге де, оқушыға да өте пайдалы. Себебі оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы мен ынтасы артады. Сонымен қатар, идеяларды қалыптастырып, ойлау мен қиялды жандандыруға үйретеді және сөйлеу құралдарын өз ойларын білдіру үшін қарым-қатынас міндетіне сәйкес саналы түрде пайдаланады.

Жобалау технологиясы және АКТ технологиясы оқытудың жаңа педагогикалық технологиясы болып табылады және мемлекеттік білім беру стандарттары бойынша оқу қызметін ұйымдастырудың ажырамас бөлігі болып табылады.

Жобалау технологиясы және АКТ технологиясы оқушылардың екінші тілдік тұлғасын қалыптастыру кезінде оның сипаттамалық ерекшеліктеріне байланысты кеңінен қолданылады.

Жобалау және АКТ технологиясы арқылы екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру мақсатында, оны жаңа әлемге кіргізуде, лингво-мәдени ресурстардың негізінде өте маңызды. Аталмыш технологиялардың көмегімен білім алушылардың шет тілдік білім беруде екінші тілдік тұлғасын қалыптастыруда аталмыш технологиялардың орны бөлек, себебі олардың көмегімен олар шетелдің менталитеті, мәдениеті, тарихы мен екінші тілдік санасы арқылы шет тілін үйренуге машықтанады.

Әдебиеттер тізімі

- Ерсұлтанова Г.Т. Тілдік сана және тілдік тұлға. *Materials of the III International Scientific-Practical Conference. In 2 volumes. Том II. 2017. 458-462.*
- Николина, Н. Н. (2019). Способы развития вторичной языковой личности студентов в процессе изучения иностранного языка: статья в сборнике статей. В В. А. Бычкова (Ред.), АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ И ЛИТЕРАТУР: сборник статей (Том Том. Часть 1, стр. 228-232). Пермский государственный национальный исследовательский университет.
- Қунабаева С.С. Современная теория и практика иноязычного образования (на казахском языке). — Алматы: ҚазХҚ және ӘТу Абылай хан атындағы, 2010. — 324 б.
- Мухтарханова А. Жогары оқу орындарында ағылшын тілін онлайн оқытуда қолданылатын бағдарламалардың ерекшеліктері. 2021. ҚазҰУ хабаршысы. Педагогикалық серия, [S.I.], v. 67, n. 2, p. 148-155. ISSN 2520-2650. [URL:https://bulletin-pedagogic-sc.kaznu.kz/index.php/1-ped/article/view/1057](https://bulletin-pedagogic-sc.kaznu.kz/index.php/1-ped/article/view/1057)
- Создавайте собственные интерактивные упражнения и задания с автоматической оценкой за считанные минуты! <https://www.bookwidgets.com/ru/>
- Zaitun Z, Hadi M. S., Lestari D. R. Using Bookwidgets to Attract Students' Interest in Learning English. Vol 9, No 4 (2021). <https://e-journal.undikma.ac.id/index.php/jollt/article/view/4007/2931>
- Cinganotto, L. (2019). Online interaction in teaching and learning a foreign language: An Italian pilot project on the companion volume to the CEFR. *Journal of E-Learning and Knowledge Society*, 15(1), 135–151. <https://doi.org/10.20368/1971-8829/1618>
- Nazarova G.Zh. Project methodology as a means of development of pupils' cognitive activity in modern school. ВЕСТНИК КазНПУ им. Абая, серия «Педагогические науки», № 2 (62), 2019. 351-356
- Бикенова Г.С. Жобалау әдістемесі шетел тілі сабағында жеке тұлғаға бағыттан оқытуды жүзеге асыру тәсілі ретінде. 2012. 472-474б. https://repo.kspi.kz/bitstream/handle/item/966/npk_27.01.12-472-474.pdf?sequence=1
[HYPERLINK "https://repo.kspi.kz/bitstream/handle/item/966/npk_27.01.12-472-474.pdf?sequence=1&isAllowed=y"](https://repo.kspi.kz/bitstream/handle/item/966/npk_27.01.12-472-474.pdf?sequence=1&isAllowed=y) & [HYPERLINK "https://repo.kspi.kz/bitstream/handle/item/966/npk_27.01.12-472-474.pdf?sequence=1&isAllowed=y"](https://repo.kspi.kz/bitstream/handle/item/966/npk_27.01.12-472-474.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Аяпова Т. Т. Сөйлеу онтегенезі: Бірінші тілдік тұлғаның қалыптасу негіздері. Монография. Ұлағат баспасы, 2022. -247б.
- Выготский Л.С. Мышление и речь. Изд. 5, испр. — М.: Лабиринт, 1999. — 352 с.

МРНТИ 14.35.09

Габиденова Н.Г.¹, Аяпова Т.Т.²
Филология институты, Шетел тілдері кафедрасының 2 - ші курс магистранты,
²ф.ғ.д., профессор
^{1,2}Абай атындағы ҚазҰПУ,
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТЕЛДІК БІЛІМ БЕРУДЕ ЕКІНШІ ТІЛДІК ТҰЛҒАНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ ҚҰЗІРЕТТЕРДІҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Бүгінгі жаһандық даму заманында мемлекетіміздің экономикалық, мәдени, саяси тұрғыда кез-келген мемлекетпен терезесі тең тұрғандықтан үштілділік мәселесіне аса назар аударылады. Заман талабына сәйкес тек қана бір шет ел тілді біліп, сөйлеп қана қоймай, сонымен қатар сол елдің мәдениетін, тарихын, салт-дәстүрін білетін білімді ұрпақ тәрбиелеу өте маңызды. Бұл тұрғыда шет ел тілін оқытуда екінші тілдік тұлғаны қалыптастырудың маңызы зор. Мақалада төл мәдениеті, шет ел мәдениеті, тілді тұлға, тілдік сана, бірінші тілдік тұлға, екінші тілдік тұлға, шет тілін оқытудағы екінші тілдік тұлғаны қалыптастырудағы құзыреттіліктердің рөлі туралы айтылған. Мақалада кейс-стади әдісін қолдану арқылы білім алушыларда екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру ұсынылады.

Кілт сөздер: құзыреттілік, тілдік сана, тілдік тұлға, екінші тілдік тұлға, қос мәдениеттің диалогі

Габиденова Н.Г.¹. Аяпова Т.Т.²

¹Институт филологии, магистрант 2-го курса Кафедры иностранных языков,

²д.ф.н., профессор

¹²КазНПУ имени Абая,

г.Алматы, Казахстан

РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ВТОРИЧНОЙ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ В ИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

Сегодня, в эпоху глобального развития, особое внимание уделяется вопросу трехязычия, поскольку наше государство находится на равных с любым государством в экономическом, культурном, политическом плане. В соответствии с требованиями времени очень важно воспитывать образованное поколение, которое не только знает и говорит на одном иностранном языке, но и знает культуру, историю и традиции этой страны. В этом контексте большое значение в обучении иностранному языку имеет формирование вторичной языковой личности. В статье рассказывается о роли компетенций в формировании вторичной языковой личности, языкового сознания, первой языковой личности, второй языковой личности в обучении иностранному языку. В статье предлагается формирование у обучающихся второй языковой личности с помощью метода кейс-стади

Ключевые слова: компетентность, языковое сознание, языковая личность, вторичная языковая личность, диалект двойной культуры

G.N.Gabidenova¹. T.T.Ayapova²

*¹Institute of Philology, 2nd year postgraduate student of Department
of Foreign Languages,*

²DphSc., Professor

¹²Abai KazNPU,

Almaty city, Kazakhstan

THE ROLE OF COMPETENCES IN CREATING THE SECOND LANGUAGE PERSONALITY IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

Today, in the era of global development, special attention is paid to the issue of trilingual education, since our state is on an equal terms with different states in economic, cultural, and political terms. In accordance

with the requirements of the time, it is very important to educate an educated generation that not only knows and speaks one foreign language, but also knows the culture, history and traditions of this country. In this context, the formation of a secondary linguistic personality is of great importance in teaching a foreign language. The article describes the role of competencies in the formation of a secondary language personality, language consciousness, the first language personality, the second language personality in teaching a foreign language. The article suggests the formation of a second language personality of students by using case study technology

Keywords: competence, linguistic consciousness, language personality, second language personality, dialect of dual culture

Кіріспе

Еліміздің әлемдік аренаға кіруімен қатар шет ел тілін оқытуға деген талаптар күшейді, яғни білім алушыларда коммуникативтік құзыреттілігі, мәдениаралық коммуникативтік құзыреттілігі дамыған болуы керек. Бұл мәселемен “тілдік тұлға, “екінші тілдік тұлға” терминдері тығыз байланысты. Шет ел тілін оқытуда екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру шет ел тілін оқытудың ең негізгі мақсаты да бола алады. Екінші тілдік тұлғаны қалыптастыруда құзыреттіліктердің маңызы зор, себебі оқытушы лингвомәдени ресурстарды, құзыреттіліктерді құрал ретінде қолданады: ұстаз студенттердің құзыреттіліктерін дамыту арқылы, екінші тілдік тұлғаны қалыптастырады. Бұл өз кезегінде тілді тез меңгеруге мүмкіндік береді және сөйлеу әрекетінің барлық түрінде меңгертуге қолайлы. Білім алушы оқу әрекетінің субъектісі және мәдениаралық қатысым субъектісі де болады. Алайда, “екінші тілдік тұлға” , “шетелдік білім беруде екінші тілдік тұлғаның қалыптасуындағы құзіреттердің рөлі” мәселелерін қарастырмас бұрын оның қайдан пайда болатынын және жалпы құзыреттіліктің түрлеріне тоқталған жөн.

Ғылыми деректерде “тілдік тұлға” ұғымы жиырмасыншы ғасырдың соңында пайда болып, ұғымның классикалық анықтамасы ретінде Ю.Н. Карауловтың анықтамасы алынады. Ғалымның анықтамасы бойынша, тілдік тұлға- мәтіндерді саналы түрде өз бетімен түсіне алатын және жасай алатын адам [1, 35 б].

Тілдік тұлға мәселесін Л.С. Выготский “Мышление и речь” еңбегінде психолингвистикалық түрде зерттеген. Ол санамыздығы ойлардың басқа ойлардың әсерінен емес, адамның қажеттіліктерінен, қорқыныштары мен эмоциясынан пайда болады деген. Жалпы тілдік тұлға мәселесімен Отандық ғалымдымыз да айналысқан. Ғалым Т. Т. Аяпованың ғылыми зерттеуі бойынша, екінші тілдік тұлғаның қалыптасуында ең негізгі негіз болып бірінші тілдік тұлға саналады. Бірінші тілдік тұлға сәби өмірге келген сәттен бастап қалыптасады. Бірінші тілді тұлғаны қалыптастыратын ана тілі, күнделікті еститін ана тіліндегі дыбыстар, өз ана тілінде сөйлеп өз мәдениетін, салт- дәстүрін меңгерген тұлға болып шығады. [2, 30 б].

“Тілдік тұлға” ұғымымен “тілді сана” ұғымы қатар жүреді, Ең алғаш “тілдік сана” ұғымы В. Фон Гумбольдт еңбектерінде кездескен. Ол сананың ойды сөзге айналдыра алатын мүмкіндігі туралы жазған. [3,41 б]. Е.Ф. Тарасов бойынша, тілдік сана дегеніміз-санада тілдік құралдардың (сөздер, еркін және тұрақты тіркестер, сөйлемдер, мәтіндер, ассоциативті өрістер, ассоциативтік тезаурустар) көмегімен жинақталған бейнелер [4, 24 б]. Яғни, тілдік сана- айналамыздығы қоршаған заттар мен болып жатқан құбылыстырдың, ақпараттардың санамызды тілдік белгілер арқылы бейнеленуі. Тілдік сана біздің ортамызға байланысты әр-түрлі жұмыс жасайды. Бірінші тілдік тұлға дамып, екінші тілдік тұлғаға айналған сайын, оның тілдік санасы да кеңейе түседі.

Ғалым Е.И. Пассов білім беруді тұлғаның элеуметтік институты және мәдениеттің субъектісі ретінде қарап, тілдік білімді оқып жатқан елдің мәдениетінің кілті ретінде қарастырады. Яғни, шет тілінде білім беру- шет ел мәдениетін беру деп түсінеді.[5, 26 б]

Екінші тілдік тұлғаның дамуы бірінші тілдік тұлғаның дамуынсыз жүзеге асырыла алмайды. Мысалы, шет тілінде бір сөздің анықтамасын біліп, түсініп, жаттау үшін, ең алдымен, сол тілдің ана тіліндегі мағынасын, бейнесін түсіну керек. Егер білім алушыға жаңа сөз ретінде “teacher” сөзін

берегін болсақ, ол алдымен “ұстаз” сөзінің мағынасын өз ана тілінде түсінген болуы керек. Екінші тілдік тұлғаның қалыптасуы сол елдің мәдениеті, салт- дәстүрі төл мәдениетке жақын болғанда жеңілірек, тезірек болады. И.И. Халеева еңбектерінде екінші тілдік тұлға ұғымы былай деп көрсетіледі: екінші тілдік тұлға- адамның шет тілде мәдениетаралық қарым- қатынас жасай алу қабілеттерінің жиынтығы [6, 22 б]

Екінші тілдік тұлға мәселесін Отандық ғалымдар ішінде екінші тілдік тұлғаның қалыптасуын Т.Т.Аяпова өте жақсы зерттеген. Ғалымның зерттеулері бойынша, екінші тілдік тұлғаның қалыптасуы негізінде бірінші тілдік тұлға жатыр, себебі тіл үйрену барысында жаңа мәдениетке кіре бастағанда тіл үйренуші шет ел мәдениетін төл мәдениетімен салыстырып, «бізде қалай еді?» деген сұрақ қоя бастайды. Бұндай іштен сөйлеуді Т.Т. Аяпова «екі мәдениеттің диалогі» негізінде қарастырады. Яғни, тіл үйренудің ең бастапқы кезеңдерінде осы сұрақ келіп, қайта- қайта төл мәдениеті мен шет ел мәдениеті арасында диалог болып тұрады, алайда тіл меңгеру деңгейі жоғарылаған сайын, екінші тілдік тұлға үстемдік жасай бастайды, Алайда, ғалымның зерттеуі бойынша тіл үйренуші толық шет ел мәдениетіне кіргенмен, санасында төл мәдениеті жаңғырып тұрады, бұл мәселелерді автор «Сөйлеу онтогенезі» монографиясында жазған [7, 21-25 б].

Екінші тілдік тұлғаның қалыптасу көрсеткіші ретінде Е.В. Малькова мәдениетаралық және коммуникативтік құзыреттіліктерді атайды [8, 76 б]. Жалпы, құзыреттілік дегеніміз- алынған білімдерді күнделікті өмірде, іс жүзінде қандай да бір мәселені шешу үшін қолдана алу қабілеті.

Ғалым С.С. Кунанбаева екінші тілдік тұлғаны қалыптастыруды шет тілін оқытудың мақсаты ретінде қарастыруды үлкен сыңға алады, Ғалымының айтуы бойынша екінші тілдік тұлғаны нағыз тілдік ортасыз қалыптастыру мүмкін емес, сондықтан шет тілін оқытудың соңғы негізгі мақсаты- мәдениетаралық қатынас субъектісін қалыптастыру болып табылады. Сондықтан мәдениетаралық коммуникативті құзыретті ғалым ең негізгі деп санайды, оның құрамына элеуметтік-мәдени және лингвомәдени құзыреттер кіреді. [9, 51 б] Заман талабына сәйкес білікті, кез- келген ортамен тілдесіп, кәсіби, мәдени тұрғыда қарым- қатынас құра алатын маман тәрбиелеу өте маңызды, сондықтан шет тілін оқытудағы екінші тілдік тұлғаны қалыптастыруда мәдениетаралық коммуникация субъектісін қалыптастыру мақсат ретінде алынады.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Шетелдік білім беруде екінші тілдік тұлғаны қалыптастырудың негізгі құралы ретінде- мәдениетаралық коммуникативтік құзыретті дамыту керектігін Отандық және шет елдік ғалымар жазып кеткен. Зерттеу жұмысымыздың негізгі әдістері ретінде теориялық анализ, әңгімелесу, бақылау, эксперимент әдістерін алдық.

Ғалымдардың еңбектеріне теориялық сараптама жасағаннан кейін, екінші тілдік тұлғаның қаншалықты қалыптасқанын көрсететін критерийлер құрастырдық:

- Төменгі: сөздік қоры шектеулі, шет ел мәдениетіне қызығушылығы төмен, не мүлдем жоқ, базалық тілдік білімі өте төмен
- Орта: сөздік қоры жеткілікті, шет ел мәдениетіне қызығушылығы бар, тілдік білімі жетілген, ситуацияға қарай қарым-қатынасты құра алады
- Жоғары: сөздік қоры өте кең, шет ел мәдениетіне қызығушылығы өте жоғары, кез- келген жанрда мәтін құрай алады, кез- келген диалогті бастап, аяқтай алады.

Өкінішке орай, білім алушылардың кітап оқуға деген ынталарының төмендігіне байланысты, біз оқушылардың мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттіліктерін дамыту үшін “Кейс- стади” әдісін қолдандық. Бұл әдістер оқушыларға сөйлеу, жазылым, оқылым, тыңдалымды да дамытуға, сонымен қатар шет ел атмосферасын қалыптастырып, шет ел мәдениетіне енуге мүмкіндік береді. Нәтижесінде, мәдениетаралық коммуникативтік құзыретті дамыта отырып, екінші тілдік тұлғаны қалыптастырамыз.

Шет тілін оқыту барысында кейс-стади әдісін қолдану оқушыларға өте қызықты болып келеді, себебі оқушылар тек қана жаңа сөздерді меңгеріп, мәтін оқып қана қоймай, сонымен қатар өз беттерімен ақпарат іздеп, ситуациядан шығу жолын қарастырып, тек коммуникативті түрде емес,

когнитивті түрде де дамиды. Яғни кейс-стади әдісі белгілі бір проблемалық ситуацияны оқушыларға беру арқылы жүзеге асады.

Біз эксперименттік сынып ретінде 10-шы сынып оқушыларын алдық, сынып шет тілі сабағында екіге бөлінеді, бір топта 12 оқушыдан бар. Ең алдымен, оқушылардың 1-кесте. мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттіліктерін тест және қысқаша әңгімелесу арқылы тексердік, Тестте лингвистикалық, грамматикалық, ел тану бойынша сұрақтар болды.: Кейс стади әдісі арқылы өткен сабақтан кейін алынған тест пен сұрақтар қайта қойылып, жаңа көрсеткіш шығарылды.

Нәтижелері мен талқылау

Оқушылардың мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттерін дамыту арқылы екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру үшін кейс- әдісін қолданып эксперименттік сабақ өткізілді. Сабаққа дейінге деңгейлері төмендегі кестеде көрсетілген.

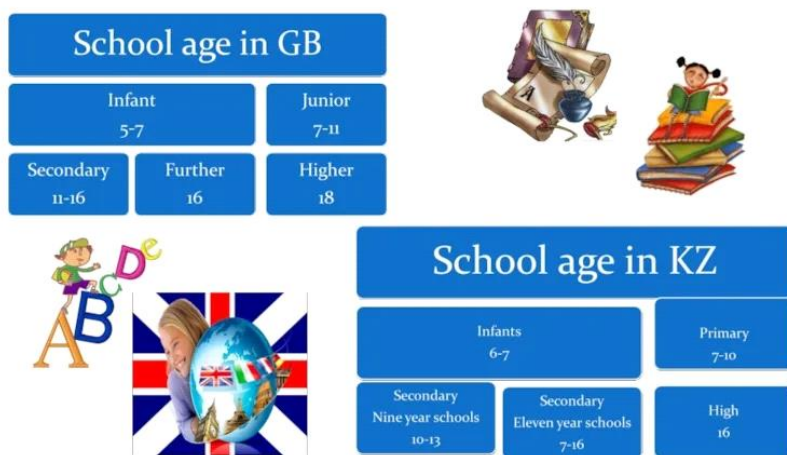
Оқушы саны	Деңгейі
3	Жоғары
5	Орта
4	Төмен
Орташа сапа	66%

1-кесте. Мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік көрсеткіші.

Оқушыларға кейс ретінде келесі жағдай берілді: Imagine that you won a group trip to England for a week-long training, but in England there is a tradition in which newcomers arrange a holiday, you are required to make a festive table menu, while remembering that guests also bring food with them, compare Kazakh cuisine and choose what you can surprise guests with. Also, you have to make the design of your house, think about whether they make the design of the house on the theme in our country. At the end, present your house and the festive table to other teams.

Бұндай ситуациялық тапсырманы орындау барысында оқушылардың лингвистикалық, коммуникативтік, мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттіліктері артады, себебі тақырыпты шет тілінде талқылау арқасында, сөйлеу дағдылары, жаңа сөздер іздеп, қолдану барысында сөздік қорлары, жаңа ақпарат іздеу барысында мәдениетаралық құзыреттіліктері дамиды. Тапсырманы орындау кезінде оқушылардың барлығында дерлік шет ел мәдениетін төл мәдениетпен салыстыру үрдісі жүзеге асты. Оқушылар Англия елінің кейбір дәстүрлерін өз бетімен іздестіріп, зерттеп көрді, Төмендегі суретте оқушылардың екі елдің мерекелік дастарханын салыстырғанын көре аласыз, Оқушылар суретпен көрсетіп, ауызша екі елдің ерекшеліктерін айтып берді. 2- суретте екі елдің білім жүйесіндегі жас ерекшелікке қатысты айырмашылықтар көрсетілген

1-сурет. Қазақстан және Англиядағы мерекелік дастархан.

2- сурет. Екі елдің білім жүйесіндегі жас ерекшеліктеріне салыстырмалы сипаттама.

Оқушы саны	Деңгейі
7	Жоғары
3	Орта
2	Төмен
Орташа сапа	83%

2- кесте. Сабақтан кейінгі мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік көрсеткіші.

Сабақ соңында сабақ барысында берілген ақпараттар негізінде қайта анкета алынып, әңгімелесу жүргізілді, (2-кесте). Нәтижесінде оқушылардың:

- сабаққа деген қызығушылықтары артты;
- екі елдің мәдениеті туралы көптеген ақпараттар білді;
- топпен жұмыс жасаудың арқасында коммуникативтік құзыреттіліктері дамыды;
- сөйлеу барысында жаңа сөздерді қолданып үйренді.

Қорытынды

Қорытылай келе, екінші тілдік сананы қалыптасыруды бірінші тілдік сананың жоғары деңгейде дамыған болуы керектігін айта аламыз. Яғни бірінші тілдік санасы бар бірінші тілдік тұлға екінші тілдік санасы бар екінші тілдік тұлғаға айналады.

Екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру құралы ретінде С.С. Кунанбаева бойынша ең негізгі құзыреттілік түрі- мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті дамыту керек екендігі практикалық түрде дәлелденді. Сонымен қатар, ғалым Т.Т. Аяпованың екінші тілдік тұлғаны дамытудағы ана тілінің маңыздылығы расталды. Өз тілін, мәдениетін жетік меңгермей, өзге тілді меңгеру мүмкін еместігі дәлелденді.

Зерттеуде келтірген кейс- стади әдісі шет тілінің ортасы болмаса да, сол ортаны жасап, шет тілінің мәдениетіне еруге мүмкіндік береді. Сабақта топтық жұмыс жасау арқылы, жаңа ақпаратты іздеп, оны басқа топтарға таныстыру арқылы оқушылар тек тіл біліп қана қоймай, когнитивті түрде де дамып, жан- жақты құзыреттерінде дамытып, екінші тілдік тұлғаны өз бойларында қалыптастыра алады.

Әдебиеттер тізімі:

- Ю.Н. Караулов. *Русский язык и языковая личность*. -М., 1987
- Т.Т. Аяпова. *Бірінші тілдік тұлғаның қалыптасу негіздері. Монография. Ұлағат баспасы, 2022.*-247 б.
- Гумбольдт В. фон, *Избранные труды по языкознанию*. - М.: Прогресс, 1984. – 397 б.
- Е.Ф. Тарасов. Уфимцева Н.В. *Языковое сознание: динамика и вариативность*. – М.: Институт языкознания РАН, 2011.
- Пассов Е. И. *Технология диалога культур в иноязычном образовании*. – Липецк, 2005.
- Кунанбаева, С.С. *Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования [Текст] / С.С. Кунанбаева. – Алматы, 2014.*
- Аяпова Т. *Сөйлеу онтогенезі: бірінші тілдік тұлғаның қалыптасу негіздері — Алматы: Раритет, 2003. — 280 б.*
- Л.С. Выготский. *Мышление и речь*. -М., 1999
- Касаткина Н.Н. *О формировании вторичной языковой личности // Вестник Ярославского государственного университета им П.Г. Демидова. 2013*
- Караулов Ю. Н. *Русский язык и языковая личность*. – М., 2010
- Мамонтова Н.А. *Онтогенез вторичной языковой личности // Пространства и метасферы языка: структура, дискурс, метатекст. Материалы III Межвузовской научной конференции по актуальным проблемам теории языка и коммуникации. 2009*
- Клобукова Л.П. *Феномен языковой личности в свете лингводидактики // Язык. Сознание. Коммуникация. 1997*

МРНТИ 14.35.09

Кошкарова А. Е.¹

¹Шет тілі: екі шет тілі мамандығының 2 курс магистранты
Акимбекова Ш. ²

²PhD, аға оқытушы

Абай атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан

ШЕТ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУДА МӘДЕНИЕТТІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аңдатпа

Студенттер шет тілін шетел мәдениетінің бір бөлігі ретінде үйренуі керек, ол арқылы олар өздерінің мәдени түсінбеушіліктерін, бейхабарлықтарын болдырмайды. Өзінің мәдени тәжірибесі мен күзіреттілігі арқасында студент шет тілі сабағында белгісіз адамдар мен ұлттардың тілін және мәдениетін үйренеді, айырмашылықтарын табады және салыстырады. Тіл үйренуші тілді үйреніп қана қоймай, тіл арқылы сол елдің мәдениетін түсіне бастайды. Бұл процесс студенттің тіларалық және мәдениетаралық кедергілерден өтуіне, тілдік тосқауылдарды жеңуіне көмектеседі. Мәдениет аралық қатынас және шет тілдерін оқыту екі тығыз байланысты пәндер болып табылады. Бұл мақала тіл мен мәдениеттің адамдар қарым-қатынасы барысындағы өзара байланысы, ықпалы және шет тілдерін оқытуда мәдениетті бірге алып жүру маңыздылығы, тілді мәдениеттен бөліп оқытуға болмайтыны қарастырылғын.

Кілт сөздер: мәдениетаралық қарым-қатынас, тіл мен мәдениеттің байланысы, тілдің мәдениеттегі орны, мәдениеттің тілге әсері.

Кошкарлова А.Е.¹

¹Магистрант 2 курса специальности иностранный язык: два иностранных языка

Акимбекова Ш.²

²Старший преподаватель, PhD доктор

Казахский Национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан

ЗНАЧЕНИЕ КУЛЬТУРЫ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Аннотация

Студенты должны изучать иностранный язык как часть чужой культуры, благодаря чему они избегают собственного культурного непонимания и невежества. Благодаря своему культурному опыту и компетентности учащийся изучает язык и культуру неизвестных ему людей и народов на занятиях по иностранному языку, находит различия и сравнивает их. Изучающий язык не только изучает язык, но и начинает понимать культуру этой страны через язык. Этот процесс помогает студенту преодолеть межъязыковые и межкультурные барьеры, преодолеть языковые барьеры. Межкультурная коммуникация и преподавание иностранных языков – две тесно связанные темы. В данной статье исследуется взаимосвязь языка и культуры в ходе человеческих отношений, ее влияние и важность объединения культуры при обучении иностранным языкам, а также тот факт, что язык нельзя преподавать отдельно от культуры.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, связь языка и культуры, место языка в культуре, влияние культуры на язык.

Koshkarova A. E.¹

²2nd year master student of speciality foreign language: two foreign languages

Akimbekova Sh.²

²Senior Lecturer, PhD doctor

Abai Kazakh national pedagogical university, Almaty, Kazakhstan

THE IMPORTANCE OF CULTURE IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Abstract

Students should learn a foreign language as part of a foreign culture, whereby they avoid their own cultural misunderstanding and ignorance. Due to his cultural experience and competence, the student learns the language and culture of people and peoples unknown to him in a foreign language class, finds differences and compares them. A language learner not only learns the language, but also begins to understand the culture of this country

through the language. This process helps the student to overcome interlingual and intercultural barriers, overcome language barriers. Intercultural communication and teaching foreign languages are two closely related topics. This article explores the relationship of language and culture in the course of human relations, its influence and the importance of combining culture in teaching foreign languages, as well as the fact that language cannot be taught separately from culture.

Key words: intercultural communication, connection between language and culture, place of language in culture, influence of culture on language.

Кіріспе. Қазіргі таңда шет ел тілін оқытудың мақсаты мәдениеттер диалогында тілді шынайы тілдесу құралы ретінде қолдана білу дағдысын қалыптасыту. Осы тұрғыда шет ел тілін оқытуда сол оқытылатын тілдің мәдениетінің маңызыды рөл атқаратынын көре аламыз. Мәдениеттің жеке адам өмірінде және қоғамда үлкен маңызға ие. Оның негізінде қарым-қатынас орнатылып, мәліметтер алынады, эмоция мен сезім қалыптасады, әлеуметтік қатынастар тізбегі орнатылады. Мәдениет оқиғаға, заттарға, айналадағы болып жатқан әртүрлі құбылыстарға көзқарас. Мәдениет – адамның ойлау аясының алуан түрлі мотивтеріне, тұлғаның проблеманы шешу жолындағы іс-әрекеттерге бағыт-бағдар беретін күрделі жолдармен топтастырылған принциптер жиынтығы. Тіл – мәдениетті жүзеге асырушы құрал, тіл белгілі бір тілде сөйлейтін халықтың мәдениетінің негізін қалайтын тарихи қалыптасқан белгілер жүйесі. Тілді басқа мәдениетті танудың негізгі құралы ретінде пайдалану, сол тілде сөйлейтін елдегі құбылыстардың мәнін түсінуді қажет етеді. Сондай-ақ, мәдениетаралық түсініктің дамуы – жаңа тілді меңгерумен қатар жүретін құбылыс. Ал шетел тілін сол елдің мәдениетінен бөліп алып үйрену мүмкін емес. Тілді қарым қатынас құралы ретінде пайдалана білу үшін сөздің мағынасын және грамматикалық ережелерін білудің өзі жеткіліксіз. Шетел тілін жетік меңгерген күннің өзінде тілдегі күнделікті тұрмыс ерекшеліктеріндегі (ауызекі сөйлеу, диалект, киіну үлгісі, ұлттық аспаздық т.б.), өзін-өзі ұстау мәнеріндегі ерекшеліктер көп жағдайда түсініспеушілікке алып келуі сөзсіз. Осы айтылған мәселе тіл мен мәдениеттің тығыз байланысын көрсетеді. Осыған байланысты тілді оқыту барысында тілді ғана үйретіп қана қоймай, сонымен бірге сол елдің мәдениетін, салт-дәстүрін де үйретуді қатар қолға алған жөн.

Өзінің жұмысында Г.М. Алимжанова тілдің мәдениеттегі орнын: “Тіл мәдениеттің қарым-қатынас құралы. Тіл – адамдардың белгілі бір әлеуметтік топқа жататындығының дәлелі” деп сипаттайды.

Атақты лингвист С.Г. Тер-Минасова мәдениет және тіл ұғымдарына жалпылама кең ауқымда анықтама береді:

Мәдениет – белгілі уақыттағы белгілі адамдардың әдет-ғұрыптары мен сенімдері, олардың өмірге көзқарастары.

Мәдениет – белгілі бір халықтың белгілі бір уақыт аралығында жеткен жетістіктері мен қалыптасқан салт-дәстүрі.

Мәдениет – белгілі бір ортада өз орындарын тапқан белгілі бір түсініктер, салт-дәстүрлерден құралады.

Тіл дегеніміз екі түрлі қоғамның бірін-бірін түсінуді қамтамасыз ететін, ойлау процессін ақиқаттайтын және қарым-қатынас құралы ретінде пайдаланылатын дыбыстардың және грамматикалық заңдардың тарихи пайда болған жүйесі.

Тіл – мәдениеттің айнасы, себебі тіл арқылы сол елдің менталитетті, ұлттық мінез-құлқы, салт-дәстүрлері, нормалары мен рұхани байлықтары көрініс табады.

Тіл – мәдениет ошағы, себебі белгілі бір халықтың ғасырлар бойы жинаған барлық материалдық және рұхани байлықтары, білім-біліктері тілдік жүйеде, яғни кітаптарда, ауыз және жазба әдебиеттерде жинақталады.

Тіл – ар адамның жеке басын қуәландыратын мәдениет құралы, себебі адам тіл арқылы өз елінің салт-дәстүрін, әден-ғұрпын бойына сіңіреді. [4,256б]

Тіл мен мәдениеттің тығыз байланысы көптеген ғалымдардың (С.Г. Тер-Минасова, П.В. Сыроев, Г.В. Елизарова, С.С. Кунанбаева, Е. М. Верещагин т.б.) еңбектерінде қарастырылған. Осы ғалымдардың еңбектеріне зерттеу жасай келе, мәдениеттің ең маңызды ұлттық ерекшелігі – тіл, тіл мәдениеттің негізгі қарым-қатынас құралы болып табылады деген нақты тұжырым шығаруға болады.

Мәдениетаралық қарым-қатынас ұғымына атақты лингвист И.И. Халеева мынандай анықтама береді: Мәдениетаралық қарым-қатынас – әртүрлі тілде сөйлейтін және әртүрлі мәдениетке жататын адамдар іс-әрекетінің жемісі [2,133-138б]. Ал осыдан “мәдениетаралық коммуникативті күзиреттілік” ұғымына анықтама беру қажеттілігі туындайды. Мәдениетаралық коммуникативті күзиреттілік дегеніміз толыққанды қалыптасқан: кәсіби, жағдаяттық, әлеуметтік тұрғыдан шет тілінде мәдениетаралық қатынасқа өзге мәдениет өкілімен түсе алу біліктілігі.

Қазіргі таңда Қазақстанда шетел тілін оқытудың міндеті – тілді шынайы және толыққанды қарым-қатынас құралы ретінде меңгерту және сол тілде еркін қарым-қатынас жасауға дағдыландыру болып табылады. Әрбір шетел тілі сабағы мәдениеттердің тоғысуы, мәдениетаралық қарым-қатынас тәжірибесі, себебі шетел тілінің әрбір сөзі сол ел жайлы және сол елдің мәдениеті туралы мол мағлұмат береді. Сондықтан мәдениетаралық қарым-қатынас ұлттар мен мәдениеттер арасындағы түсінісу құралы болып есептеледі. Өзге тілге үйрету студенттердің сол тілде оқып, жазу және мұғаліммен, оқулықтан алған білімдері өзге ел жайлы жарнама емес, керісінше студенттердің сол тілде сөйлейтін елдің көзімен қарау болып табылады [3,244б].

Шет тілін оқытудың түпкі мақсаты – мәдениетаралық күзиреттілікті қалыптастыру және мәдениетаралық коммуникация субъектісін дамыту [4,170б]. Осы орайда мәдениетаралық күзиреттілікке анықтама беріп тоқталып кеткен жөн болар. Мәдениетаралық күзиреттілік – белгілі бір әлеуметтің салт-дәсүрін, өмірлік дағдыларын, нормаларын қалыптастыратын жеке тұлғаға және топқа қатысты мінез-құлық формалары, вербальді емес компоненттер, құндылықтыр жүйесі жайлы білім. Мәдениетаралық күзиреттілік қалыптасқан жағдайда белгілі бір мәдениет иесімен қарым-қатынасқа түскенде не түп нұсқалы мәтіндер оқуда фрустрацияға, жағымсыз таңқалуға не мәдени шокқа ұшырау мүмкіншілігі төмендейді. Өзінің тар мағынасында мәдениетаралық компетенция түрлі ұлт өкілдерімен толыққанды, дау-дамайсыз қатынасқа түсу мағынасын береді. Ал ол өз кезегінде мәдениетаралық коммуникативті күзиреттілік қалыптасқан жағдайда іске асады. Мұндай арнайы анықтама беру көптеген ғалымдарға тән (С.С. Кунанбаева, М.Г. Корочкина, Н.Е. Яковлева, И.С. Соловьева, Н.М. Губина, Ю.Л. Вторушина, Д.В. Цыкалов).

Америкалық мәдениетаралық қарым-қатынас маманы Э. Холл “Мәдениет – қарым-қатынас, ал қарым-қатынас – мәдениет” деп дәлелдейді. Осы анықтамадан кейін көптеген басты ғалымдары мәдениетті белгілі бір қоғамның мәдени құндылықтар жатқан айсберг деп, ал қарым-қатынасты сол айсбергтің шыңы деп бейнелейді.[4, 345б]

Мәдениеттің ерекше құрамдарының арасында тіл бірінші орында. Сәйкесінше тіл қарым-қатынас мәдениеті ретінде адамдарды өзара байланыстыра да, алшақтата да алады. Тіл – ол тілде сөйлеуші адамдарды белгілі бір қоғамға тиесілі ететін белгі. Демек, тіл мен мәдениеттің өз-ара қатынасы – күрделі және көп аспектілі. Тіл мен мәдениет арасындағы байланысты зерттейтін ғылым «лингвомәдениеттану» деп аталады. Лингвомәдениеттану лингвистика мен мәдениеттану пәндерінің тоғысуында пайда болған тіл туралы ғылымның бір саласы, Ол белгілі бір деңгейде бөлініп қалған әлде ұйымдасқан түрде құрылған мәдени құндылықтарды, сөйлеудің туындауы мен оны қабылдаудығы табиға қарым-қатынастық процестерді, тілдік тұлғаның тәжірибесі мен ұлттық құндылықтарды зерттейді, «әлемнің тілдік бейнесін» жүйелі бейнелейді, сондай-ақ оқытудың білім беру, тәрбиелеу әрі интеллектуалдық міндеттерін қамтамасыз етеді.

Кәзірге мәдениетаралық қарым-қатынастың дамыған тұсында мәдениетаралық қақтығыстардың да оры алып тұратыны сөзсіз. Осыған байланысты ғылыми-техникалық даму және адамзаттың саналы, бейбітсүйгіш бөлігінің күш салуымен, қарым-қатынас бойынша мәдени әріптестерге құрмет, мәдени диалог, төзімділік, өзара түсіністік тиімділігінің басты шарты – коммуникацияның барлық жаңа мүмкіндіктері мен түрін, жолдарын ойлап табуда. Осы жағдайлар мәдениетаралық қарым-қатынас мәселелеріне ерекше назар аударуға түрткі болады. Қазақта «Әр үйдің салты басқа, иттері ала-қасқа деген мақал бар. Бұл мақал ежелден келе жатса да осы күнге дейін өз мағынасын сақтап келе жатыр. Бұл мақал

ағылшынның «When in Rome, do as Romans do» деген мақалымен сәйкес келеді. Бұдан түсінетініміз екі тілде де халық даналығы қазір мәдениет қақтығысы деген терминмен анықталатын шиеленістерге жол бермеуге тырысады. Мәдениеттер қақтығысы деген не? Неге бұл термин қозғалып жатыр? Мәдениеттер қақтығыс екі бір-біріне ұқсамайтын мәдениет өкілдерінің арасында түсініспеушіліктің кесірінен туындайтын үлкен немесе кіші дау-дамайлар мен қақтығыстар. Мәдени антропологияда мәдениетаралық қақтығыстардың бірнеше түрі бар:

- әртүрлі этникалық топтар мен олардың мәдениеттері арасындағы (мысалы, армяндар мен әзірбайжандар, грузиндер мен осетиндер және т.б.);
- діни топтар, әртүрлі дін өкілдері (мысалы, Солтүстік Ирландиядағы католиктер мен протестанттар, Батыс Украинадағы православтар мен униаттар, исламдағы сунниттер мен шииттер арасындағы);
- әртүрлі субмәдениеттердің ұрпақтары мен тасымалдаушылары арасында;
- мәдениеттегі дәстүрлер мен инновациялар арасындағы;
- әртүрлі лингвистикалық және мәдени қауымдастықтар мен олардың жеке өкілдері арасында (тілдік кедергілер мен түсіндіре алмау қателеріне байланысты).

Мәдениетаралық қақтығыстардың негізгі себебі қайшылықтарға немесе тіпті ашық қақтығыстарға алып келетін мәдени айырмашылықтар болып табылады. Қазіргі қоғам мәдени жағынан біршама алуан түрлі құбылыс болғандықтан, онда әртүрлі нормалар мен құндылықтар жүйесі арасындағы шиеленіс пен қақтығыстардың туындауы заңды. Белгілі бір мәдениеттің өкілдері мәдениетаралық қарым-қатынасқа барған кезде өздерінің мәдениетіне ұқсамайтын мәдениет өкілдерімен байланысқа түседі. Тілдердегі, ұлттық тағамдардағы, киім-кешектердегі, қоғамдық мінез-құлық нормаларындағы, орындалатын жұмысқа көзқарастағы айырмашылықтар бұл байланыстарды жиі қиындатады, тіпті мүмкін емес етеді.

Сөйтіп бүкіл әлем адамдарды тілі мен мәдениеті арқылы бірлестіріп тұратын «өзі» және тілі мен мәдениеті бөлек «өзгелер» деп бөледі. Әртүрлі мәдениет иелерінің арасындағы шиеленістер көптеген күлкілі оқиғалар мен анекдоттарға себеп болып жатса кейде келеңсіздіктерге тіпті қайғылы оқиғаларға себеп болып жатады. Мәдениеттерді өзара салыстыру арқылы мына тұжырымды көруге болады: белгілі бір тілде сөйлейтін белгілі бір мәдениеттің өкілі басқа тіл мен басқа мәдениет өкілдерінің ортасына түскен кезде белгілі қиындықтармен бетпе-бет келеді. Бұл қиындықтар тілдердің әртүрлілігімен қатар мәдениеттердің ерекшеліктеріне де байланысты. Оған бірнеше мысал келтірейік.

Италиялық отбасы чернобыльдік баланы асырып алады. Бастапқы күндері бала жылып, ұйықтамай қояды. Шарасыз қалған италиялық ата-ана кішкентай баланың тілін дұрыс түсіне алмағандықтан, түннің бір уақытында Римдегі Украина елшілігіне телефон соғады: «Тезірек келіңіздерші, біз оны ұйықтата алар емеспіз, айғайлап барлық көршілердің мазасын алып бітті» дейді, әбден абыржыған әйел. Көп ұзамай оқиға орнына елшіліктің машинасы аудармашымен келіп жетеді. Оған әбен жылап шаршаған баланың бар айтқаны: «Менің қатты ұйқым келіп тұр. Ал мыналар маған костюм кигізбекші!» болған екен. Ол бала үшін ұйықтар алдында «шешіну» қажет болған. Ол өмір сүрген мәдениет бойынша оларда ұйықтар алдында жаттығу костюміне ұқсас ұйықтау киімін кию әдеті болмаған.

Испаниялық фирма Мексика мемлекетімен шампан шарабының бөтелкесіне арналған тығындарды әкеп сату бойынша келісім шартқа келеді. Алайда бұл келісімшарт жүзеге аспай қалады. Оған себеп болған жайт, испаниялықтардың Мексика мәдениетінде қызылкүрең түстің қайғыны білдіретін түс екендігін білмей қалғандарында еді.

1996 жылдың күзінде Делиден Сауд Арабиясына ұшып келе жатқан және Шымкенттен Делиге ұшып бара жатқан екі ұшақ ауада қақтығысады. Бұл апатты да мәдениеттер арасындағы қақтығысқа жатқызады: үнділік әукдиспетчерлері биіктікті метрмен емес, футпен айтқан. Ағылшын мәдениетінде биіктікті футпен айту қабалданған.

Қазақ мәдениетінде сый-сыяпат, кәде сыйлықтарды беру және алу қалыпты жағдай. Осы мәселе де кейде іскерлік және жеке тұлғалардың арасындағы қатынастардың бұзылуына себеп болады. Батыс елдерінен келген қонақтар өздеріне сыйланған бағалы сыйлықтарды құрметтің, сыйластықтың белгісі екендігін немесе шын көңілден сыйланып жақандығын түсіне бермейді, себебі, олардың мәдениетінде ондай салт жоқ. Олар қымбат сыйлықтарды жасырын түрде әл-ауқатын көрсету немесе пара беру деп қабылдайды. Бұндай ойардың болуы екінші тараптың көңілін қалдыруы сөзсіз.

Белгілі антрополог, сахатшы Сол Шульман австралиялық иммигранттардың мәдениеттер қақтығысын мына мысал арқылы жеткізеді: «Италиялық немесе грек отбасысы, әкесі, анасы және он жасар баласы Австралияға келеді. Әкесі бай мемлекетке келіп жұмыс жасап, материалдық жағдайын жасап сосын, өз еліне қайтамын деген оймен келеді. Бір жұмыс істеп, бес-алты жыл өткен соң өз еліне қайтуға шешім қабылдайды. Отанына қайтулары туралы айтқанда баласы «Қай отанға? Мен австралиялықпын» деп, түсінбей қалады. Оның тілі, мәдениеті осында қалыптасып қалған еді.

1996 жылы Украинаның Умань қаласында хасидилердің дәстүрлі съезі кезінде діни мәдениеттердің қақтығысы болды. Жанжалдың басы көшедегі көрерменнің біріне хасиди өкілінің баллоннан көзден жас ағызатын газды шашуынан басталады. Хасидидің ондай әрекетіне себеп болған жағдай: украин әйелі еркекке діни салт рұқсат етілген қашықтықтан жақын келгендігі. Хасидилердің салтында әйелдердің еркекке өте жақын келуіне тиым салынған. Наразылық бірнеше күнге дейін созылады. Қаладағы кикілжіңді басуға көмектесуге келген тәртіп сақшыларына мәдени қақтығыстың себебі түсіндірілді. Сөйтіп олар да сақтықпен ара-қашықтықты сақтауға мәжбүр болады және сондағы әйелдерге діни жоралғылар өтіп жатқан жерлерге келмеуге тиым салады.

Осы сияқты мысалдар өте көп. Бұдан біз белгілі бір тілді үйреніп, сол тілдің өкілдерімен байланыс орнату үшін, сол тілдің мәдениетімен таныс болу манды орынға ие және міндетті шарт десек те болады.

Сонымен мәдениетаралық қарым-қатынас тұрғысынан шетел тілін оқыту кезеңінде мынандай қағидаларды ескерген жөн:

- Студенттерді тілін оқып жүрген елдегі құрдастарының өмір тәжірибесімен танысуға мүмкіндік беретін мағлұматтармен қамтамасыз ете оқыту.
- Шет тілін оқыту барысында өз мәдениетінің айырмашылықтары мен ұқастығын, тіл структурасын салыстыру тәсілін қолдана оқыту.

Сонымен мәдениетаралық қарым-қатынас концепциясы негізінде құрылған шетел тілдерін оқыту келесі талаптарға сай болуы тиіс:

- Мәдениетаралық қарым-қатынасты үйрету барысында оқытылатын тақырыптар студенттердің шнайы өмір тәжірибесімен байланысты болуы керек.
- Тілді оқып жүрген орта оқушыны қоршап тұрған жоқ. Ол шетел әлемімен оқу құралдары арқылы және мұғалімнің айтуы арқылы ғана айланыса алады. Сол үшін, сол елдің мәдениетін, тілін түсініп, қарым-қатынасқа түсуге басшылық жасайтын әдіс-тәсілдерді қолданған жөн.
- Тілді үйрену барысында мәдени құбылыстарға көңіл аудармау қателік болады және ол лексикалық, грамматикалық, фонетикалық құбылыстарға тәуелді. Сол себепті, тілдік механизмдерді үйрену мен тілдік модельдерге жаттығулар жасауға баса мән берген абзал.
- Мәдениетаралық қарым-қатынасқа үйретудің негізгі тиімді тәсілі өз мәдениетінің элементтерін, тілін үйреніп жатқан елдің мәдениетімен салыстыра үйрену болып табылады. Бұл тәсіл сонымен қатар, тілдерді де бір-бірімен салыстыруға көмектеседі [5,296].

Қорытынды. Шетел тілін мәдениетаралық құзыреттілікке негіздеп оқыту барысында, тіл үйренушілер өз әлемін, тілін, яғни мәдениетін оқып отырған елдің әлемімен салыстыруға, сондай-ақ өзгешеліктермен ондағы түсініксіз құбылыстар жайында ойлануға, солар туралы сөйлеуге бейімделуі тиіс. Яғни оқып үйреніп жүрген тілде, сол тілде сөйлейтін елдің мәдениетін білмей, оны түсінбей тұрып, коммуникативтік біліктілікке қол жеткізу мүмкін емес. Сондықтан, шет тілін оқыту мәдениетаралық байланыстарды ескере отырып жүзеге асырылады. Ол үшін өз мәдениеті мен бөтен мәдениетті салыстырып, олардың ерекшеліктері мен ұқсастығын айыра білу керек. Шетел тілі жүздеген жылдар бойы оқытылып келді және ары қарай да оқытыла береді, бірақ соңғы жылдары бұл әлеуметтік құбылыс нағыз шарықтау шегіне жетті. Тіл арқылы жат мәдениет оқытыла бастады. Тілді білу жеке тұлғаның қалыптасуына әсер ете алмайды: адам көп нәрсені біліп, жасай алуы мүмкін, бірақ қоғам сұранысы мен қажеттігіне сай келуі оңай емес және үлкен білімді қажет етеді. Сондықтан да оқып үйреніп жүрген тілдің, сол тілде сөйлейтін елдің мәдениетін білмей тұрып, сол тілде жүз пайыздық біліктілікке қол жеткізуі мүмкін емес. Басқа тілді қоғамда дұрыс жөн таба білу үшін сол елдің тілін білумен бірге сол тілде сөйлейтін халықтың мәдениетін де меңгеру керек.

Шет тілін оқытудағы жаңа көзқарас бойынша, түрлі ұлттар арасындағы қарым-қатынас деңгейін көтеру – тек әлеуметтік-мәдени түсініктерді анық түсінгенде жүзеге асатыны белгілі болды. Көп жылдар бойы шет

тілі әлеуметтік-мәдени факторлардың елеусіз қалуымен яғни, өлі тіл ретінде оқытылып келді. Осылайша, шет тілдерін оқыту барысында үлкен олқылықтарға жол беріліп келді. Бүгінгі таңда осы олқылықтарды жою және орнын толықтыру үшін үлкен жұмыстар атқарылуда. Ал бұл олқылықтарды жоюдың басты шарттарының бірі – коммуникативтік қабілеттерді жоғарылатуда әлеуметтік және мәдени құрамдардың рөлін жоғарылату және тереңдету.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва: 2004 стр.256*
- 2. Халеева И.И. Основы теории обусения пониманию иноязычной речи. М: 1898 стр.133-138.*
- 3. Сысоев П.В. Язык и культура . Иностранные языки в школе. №4, 2001 244стр.*
- 4. Құнанбаева С.С. Современное иноязычное образование; методология и теория, Алматы, 2005 стр.170*
- 5. Нұртаева А.Б. Мәдениетаралық коммуникация жалпы білім беретін оқуорындарындағы шетел тілін оқытуда оқу процесін дамыту құралы. Тіл әлемі. –том. 29б.*

ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS

MFTAP 16.21.49

A.Yermekbayeva¹, Yu.Sobirova²

¹PhD

Senior Lecturer of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University

(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: aisulu.ermekbayeva@ayu.edu.kz

<https://orcid.org/0000-0002-2677-6240>

²2nd course Master Student of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University

(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: yulduz.sobirova@ayu.edu.kz

GENDER COMPONENTS IN THE PHRASEOLOGY OF ENGLISH AND KAZAKH LANGUAGES

Abstract

The linguists of various branches of sciences have been showing great interest in gender, gender stereotypes for some decades. It is of great importance to pay attention to the category of "gender" in determining the linguistic and socio-cultural foundations of interpersonal affiliation depicted in the picture of the world. Due to the fact that the sexual characteristics of people are closely related to their roles in society, it adversely affects the results of socio-cultural activities. Therefore, the category "sex" is characterized in the language from the point of view of the linguistic and cultural basis of the semantic opposition "Woman-Man". Man and woman are identical in terms of nature but differ in certain features.

This article deals with the peculiarities of gender components in the phraseology of two different languages: English and Kazakh. Phraseology is the most important part of the vocabulary of any language. It is important to note that many researchers starting from Charles Ballie, a French researcher, have studied the scientific foundations of phraseology. There are a number of comparative studies in the field of phraseology in other languages, including English and Kazakh. Gender indicators of English and Kazakh phraseological units are cultural and social factors which indicate attitude of the society about men and women. Although these languages belong to different language classes they share some similarities as well as differences.

Keywords: gender component, stereotype, phraseological units, masculinity, femininity, paradigm, semantics

A.Ермекбаева¹, Ю.Собирова²

¹PhD

Қожа Ахмет Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің аға оқытушысы

(Қазақстан, Түркістан), e-mail: aisulu.ermekbayeva@ayu.edu.kz

<https://orcid.org/0000-0002-2677-6240>

²Қожа Ахмет Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің 2 курс магистранты

(Қазақстан, Түркістан), e-mail: yulduz.sobirova@ayu.edu.kz

АҒЫЛШЫН ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛДЕРІНІҢ ФРАЗЕОЛОГИЯСЫНДАҒЫ ГЕНДЕРЛІК КОМПОНЕНТТЕР

Аңдатпа

Әртүрлі ғылым салаларының лингвистері бірнеше ондаған жылдар бойы гендерлік, гендерлік стереотиптерге үлкен қызығушылық танытып келеді. Дүние суретінде бейнеленген тұлғааралық байланыстың тілдік және әлеуметтік-мәдени негіздерін анықтауда «гендер» категориясына назар аударудың үлкен маңызы бар. Адамдардың жыныстық ерекшеліктері олардың қоғамдағы рөлдерімен тығыз байланысты болғандықтан, әлеуметтік-мәдени қызмет нәтижелеріне кері әсерін тигізеді. Демек, «жыныс» категориясы тілде «Әйел-Ер» семантикалық оппозициясының тілдік-мәдени негізі тұрғысынан сипатталады. Ер мен әйел табиғаты жағынан бірдей, бірақ белгілі бір белгілері бойынша ерекшеленеді.

Бұл мақалада екі түрлі тілдің: ағылшын және қазақ тілдерінің фразеологизмдеріндегі гендерлік компоненттердің ерекшеліктері қарастырылады. Фразеологизмдер кез келген тілдің сөздік құрамының ең маңызды бөлігі болып табылады. Француз зерттеушісі Шарль Баллиден бастап көптеген зерттеушілер фразеологизмдердің ғылыми негіздерін зерттегенін айта кеткен жөн. Басқа тілдерде, соның ішінде ағылшын және қазақ тілдерінде фразеологизмдер саласында біршама салыстырмалы зерттеулер бар. Ағылшын және қазақ фразеологиялық бірліктерінің гендерлік көрсеткіштері қоғамның ерлер мен әйелдерге деген көзқарасын көрсететін мәдени-әлеуметтік факторлар болып табылады. Бұл тілдер әртүрлі тіл кластарына жататынына қарамастан, олардың кейбір ұқсастықтары мен айырмашылықтары бар.

Кілт сөздер: гендерлік компонент, стереотип, фразеологиялық бірліктер, еркектік, әйелдік, парадигма, семантика

А.Ермекбаева¹, Ю.Собирова²

¹ кандидат наук

Старший преподаватель Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмета Ясави

(Казахстан, Туркестан), e-mail: aisulu.ermekbayeva@ayu.edu.kz

<https://orcid.org/0000-0002-2677-6240>

² курс магистрант Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмета Ясави

(Казахстан, Туркестан), e-mail: yulduz.sobirova@ayu.edu.kz

ГЕНДЕРНЫЕ КОМПОНЕНТЫ ВО ФРАЗЕОЛОГИЯХ АНГЛИЙСКОГО И КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОВ

Аннотация

Языковеды различных отраслей науки уже несколько десятилетий проявляют большой интерес к гендеру, гендерным стереотипам. Большое значение имеет внимание к категории «гендер» при определении языковых и социокультурных оснований межличностной принадлежности изображаемой картины мира. В связи с тем, что половые признаки людей тесно связаны с их ролями в обществе, это отрицательно сказывается на результатах социально-культурной деятельности. Поэтому категория «пол» характеризуется в языке с точки зрения лингвокультурологической основы семантической оппозиции «женщина-мужчина». Мужчина и женщина идентичны по своей природе, но отличаются некоторыми чертами.

В данной статье рассматриваются особенности гендерных компонентов во фразеологии двух разных языков: английского и казахского. Фразеология является важнейшей частью лексики любого языка. Важно отметить, что научные основы фразеологии изучали многие исследователи, начиная с французского исследователя Шарля Балли. Имеется ряд сопоставительных исследований в области фразеологии других языков, в том числе английского и казахского. Гендерные индикаторы английских и казахских фразеологизмов являются культурными и социальными факторами, отражающими отношение общества к мужчинам и женщинам. Хотя эти языки принадлежат к разным языковым классам, у них есть как сходства, так и различия.

Ключевые слова: гендерный компонент, стереотип, фразеологизмы, маскулинность, женственность, парадигма, семантика.

Introduction

Language is like a mirror of people's life since it can reflect not just present but also past. The nation's customs and traditions, beliefs and experiences are illustrated in their language. Since 1910th of the XX century the study of cultural studies and gender studies in linguistic education, can be explained by the changes over the centuries, in particular, the transformation of the paradigm of the humanities. The linguistics of the new century requires putting the problems on the agenda and requiring revision of scientific research principles. It has become the main object of the scientific paradigm of research. It is language and personality, linguistic and social function of language, language of relations between a person and society, culture and language, linguistic identity in culture etc.

The first scientific research on gender was conducted in 2012. Development of the theory of socio-cultural constructivism in linguistic studies age, gender, social status and others demand the necessity for new consideration of scientific and methodological approaches to the study of the category relating to the subject, linguistic personality, private life, the creation of a new terminological apparatus of research, a principled approach to the terms used in other fields of science. This circumstance explains the reason for the introduction into linguistic scientific circulation of the term *genes*, which was previously used to demonstrate the general educational, conditional, institutional, traditional nature of sexual characteristics of people.

Gender (in English the word "gender" is translated as "sex", namely-breed, species) is one of the new linguistic terms that have become stable in connection with the study of the linguistic mechanism of manifestation of sexual characteristics in language and communication. The term 'Gender' entered linguistics as a scientific term in a new sense only after gender studies received the status of an interdisciplinary direction. The concept of gender before the emergence of a new term did not remain without attention in semasiological studies. Since sexual semantics belong to many lexical units (male, female, mother, father, etc.).

The term "Gender" was first originated in English as a word to denote gender category. But it is not properly used in linguistic literature. Most of the scientists who work on gender use the term "sexus", while in English both are used simultaneously.

The term "gender" is an English word used internationally. It has been neither translated nor explained in Kazakh dictionaries. However, it is admitted that its Kazakh counterpart is "zhynys" (жыныс-sexus)[1, p.284-288]. In the Kazakh language there is not gender category of nouns as in English (he, she). Most of the gender names in Kazakh are conjugated or used together with other words to show sex. For example, aiel zaty, zhukti aiel, zhesir dauy, nagashy aga, erkek kindik, akeli-balaly, apaly-sinlili, aga-ini etc.

If gender gives natural signs, biological meaning of the concepts "woman" and "man", gender characteristics determine cultural-social features, that change society and culture. Genderology is the science of the female and heroic structure of culture.

Literature review

The study of cultural status, gender roles and gender relations is on the agenda today. The United Nations has defined the expansion of men and women rights and opportunities as the main goals of human development. As an evidence for that we can mention about the establishment of the National Commission on Family Affairs and Gender Policy under the President of the Republic of Kazakhstan and the Strategy for Gender Equality of the Republic of Kazakhstan which worked fruitfully for ten years.

Gender characteristics of linguistics have been investigated by lots of scientists who focused on male and female language. For this study, the works by Ismailov who studied gender stereotypes in Kazakh and Uzbek phraseological units, Gulzhan Shoqym "Basis of Gender linguistics" are of great importance.

In English language representative of gender linguistics A.V.Kirilina seeks to distinguish between the terms "gender" and "sex", giving a broad idea of the use of the term gender in Russian linguistics. According to Kirilina if "gender" shows a broad outlook in the study of the relationship of the linguistic phenomenon with the person, culture, society, linguistic personality, the term "sex", is considered as only one of the language

phenomena. And says that the component “sex” which is part of the semantic structure of language units, can not be replaced by genes, especially from lexical meaning» [2, pp.38-45].

According to M.Hellinger and H.Motschenbacher, in the translation of certain texts from one language to another gender plays an important role. Moreover, it is significant in the correct usage of idioms, proverbs, and set expressions related in the language. This issue is still being investigated by scholars [3, p.405].

In the works of linguists such as V.Kirillin, A.P.Martyniuk, E.A.Zemskaya, M.P.Chinese, N.P.M.Rozanov, I.A.Guseinov, M.V.Tomskaya, P.E.Goroshko who were guided by Western linguists’ theories as J.Lakoff, D.Spencer, M.Blok, D.Cameron, O.Espersen “On the problem of gender linguistics in general linguistics, the theory of gender linguistics, the causes of the emergence of feminist theory” we find information about gender differences in the speech of children and adults in the writings of linguists, gender metaphor, socio-cultural conditionality of genes, gender stereotypes and asymmetries, language androcentrism, gender conceptual sphere, the linguistic representation of women and men, linguistic and cultural representation of sexual division, etc. [4, p.461]

According to V.N.Telia the phraseological fund illustrates national and cultural stereotypes of people. Thus, by analyzing gender stereotypes on the material of phraseological units belonging to different languages allow us to investigate cultures, mentality, traditions in comparison [5, p.3].

Research methods and materials.

In order to analyze gender forms methods of description, classification, linguistic interpretation and comparison have been used.

In studying the language from the gender perspective considering its axiological and ethno-cultural features, it is important to recognize the role of cultural dominants. The study of cultural dominants (even if it uses information from other fields of science) first requires mastering linguistic knowledge (collecting lexical and phraseological units, and texts from dictionaries, a collection of proverbs, fiction, etc.).

Once studying both language and culture, it is vital to remember that concepts such as "male" and "female" are extremely important. They don't just contain essential distinctions in those cultures, but also correlate and change according to the course of history or societal changes. It should be noted that gender distinctions are not given and are not established by nature.

As a result of culture, gender reflects the ideas of femininity and the male heart, enshrined in traditions, customs, folklore and the language. And gender stereotypes, that is, simplified, or expanded ideas about the properties characteristic of women, men and specific features, is surely exist in the consciousness of the ethnogenetic community.

The problem of gender is studied in linguistics on two problems:

1. Language and the reflection of the sexual division of human in the language. It provides an explanation and description of the linguistic manifestation of the distribution of people by sex, as well as the purpose of determining the properties inherent in men and women, and assess the actions of each of them and its semantic manifestations;
2. Language communication between men and women where gender significance play special role in choosing strategy and tactics specific to men and women, gender lexicon, ways to achieve a certain success in communication, vocabulary, syntactic constructions etc.

Gender linguistics was established in the second half of the twentieth century in Western countries, together with a new socio-philosophical theory that strengthened the idea of feminism, being aware of socio-cultural conditioning of the sexual division, the democratization of society. Gender linguistics, which originated from studies on grammatical categories of gender and person, understandable categories that characterize the living being in the world, is an independent discipline of interdisciplinary nature, developing in modern Russian linguistics in social and psycholinguistic, linguoculturological, communicative and discursive areas. Gender linguistics is a new scientific direction in the Kazakh linguistics, which arose in connection with the study of speech characteristics of men and women.

Each culture clearly reflects the sexual characteristics of a person in obliging a person to perform his functions in society, his position, place, norms and rules of conduct, i.e. mechanisms of social and cultural regulation. And in modern linguistic researches from the point of view of the phenomenon focused on the

person, it is characterized as the tool not only of language knowledge, but also accumulation, and transfer of cultural educational heritage to future generations. Thus, gender-based images of an individual in the language is linguistic-cultural object.

Gender stereotype determines and prescribes certain behavior, social roles and emotional expressions that appeal to “male and female” concepts. In the linguistic image of the world "female" and "male" signs of the binary pair "man-woman" are marked as qualitative indicators of the conceptual sphere of the macro system "man". For example, gender differentiation between anthropomorphic features of concepts relating to the inner world of a person is clearly indicated in the Kazakh language. The “Woman” and “Man” concepts in Kazakh language are reflected in social-domestic, social-traditional, social-psychological multi-level macro-frame content which indicates the inter relationship of social-status roles like “ake-sheshe”, “ata-ana” (father-mother), “kыз-zhigit” (lady-guy), “kalyndyk-kuyeu zhigit”, “kelin-kuyeu” (bride-broom), «er azamat” (gentleman), «katyn-bai” (wife-husband) etc.

In relation to the inner world soul, sympathy, heart, etc. in such concepts as the natural maternal function of a woman combined with her place in society (family peace and harmony), "the soul of a woman" is characterized by kindness, softness, beauty, tenderness, low, defense, etc. (karakat koz, kolan shash, juregi ezilu; “Altyn basty ayelden bakyr basty erkek artyk”, “Botasyz ingen bozdasa, balasy olgen ananyn kaigy sherin kozgaidy” etc [1, p.284-288].

If we say that the concept of gender groups ‘lifetime knowledge of the nation’ into universal, social, ethno-psychological, cognitive, and into other groups in the language picture of the world, it is possible to notice what social factors are axiologically valuable in Kazakhstan society through the conceptual system of education of the binary opposition "Woman" and "Man" and how the relationship between gender differentiation and national mentality can be reflected in linguistic images through a conceptual metaphor.

For example, in the explanatory dictionary of the Kazakh language the word “EP” (man) is defined in two ways: [6].

1. Male, man, citizen;
2. Hero, brave man, lionheart.

At the lexicological level derivative words as erdei, erle, erli, ersiz, erlik, ersinu, erkeksiz, erkeksinu, erkeksireu, erkektei, erkektik, erkekshe, and compound words like er-azamat, erli-baily, erli-zaiyp, erkekjip, erkektas, (a stone on the mill), erkektis (comb’s large needle), erkek bala, erkek kindik, erkek koi, erkek minez, erkek shora are made from male (er) and man (erkek) words.

Kazakh phraseological units that contain the word “ER”: Er karuyu bes karu, er basyna kun tudy, er kezegi ushke deyin, er azamat, er zhigit, er bala, er jurek, er kokirek, er konil, er kuny, erdin kuny – nardyn pyly, erdin kunyn eki auyz sozben bitiru, esil er, eniregen er, kossiz er, er kara boldy, er muryndy, er jetti, erge shykty etc.

The idea that “Spirit is peculiar to man, he is the father of all living things, and the material is mother. Their merger, their unite lead to the creation of the world” which is regarded as a key point of the universal “World” conception starts with the ancient myth-philosophical worldview, such as the concept of the ancient Chinese Yin and Yang, the myth of the Greeks about androgens, the notion of Slavic and Turkic people about the "Zher Ana" (mother Earth) and "Aspan Ata" (Heavenly Father) [7, p.56].

According to ancient culture, philosophical and mythological considerations, a man and a woman are placed against each other, which explains "woman — chaos, the man points her right direction". For example, according to the ancient Greek historian Xenophon: “.. the existence of these two sexes God created according to their flexibility from birth: a woman for the household, and a man for outdoor work. That’s why it is better for women stay at home and do housework while it is shame for men to sit at home and not interfere in outdoor work» [8, p.224].

The Bible explains about the existence of the world, life, existence of man and woman in this way: "first of all, God created the earth and heaven. At first, the earth was framed without a certain shape, dark color. It was flooded. God, who saw this black darkness, created light. The next day God divided the water into two parts and left the part on the ground, and gave the second part to the sky in the form of drops, rain. On the third day, God gathered all the waters of the earth in one place and called it the sea. Then it required the growth of many plant species on earth. On the fourth day he created two bodies of the sky: one large, the

other small. The elder-the sun, the younger-moon. One goes out during the day, the second-at night. On the fifth day he created a fish and a bird that lived both in the water and in the sky. On the sixth day he dipped the soul of animals. After all, he created the man who led it all. The man gave the name for animals, birds. But still he suffered from loneliness because he didn't have any friends. God, who knew this, plunges a man into a deep sleep and makes a woman out of his rib [7, p.60].

And Muslim scholars, based on the Koran and the experience gained from life, consider a woman to be the one, who was created much lower than a man, and so they advise men: "if you have problems or if you are in a difficult situation and don't know how to overcome it, then call friends, let them stay for dinner, and then do what they advise you. If you don't have friends, ask the first person you meet and do what they say. And if you have no friends, even a strange man who would advise you, then tell everything to your wife, listen to her with patience, and then do the opposite" [9, p.264].

The concepts that a woman is created from the rib of a man, or an idea that connects woman's social place in the community with her home life, and the concepts that man who is known as the owner of an outdoor life are also part of the Kazakh cultural property system.

In English language a woman is described by her beauty while a man is symbolized as faithful, decent, brave, highly intellectuals. For example: *as red as a cherry*, *a slick chick*, *have roses in one's cheeks*- are the phraseological units that shows beauty of women, while the following ones show that this quality is not important for men. Instead we have units as *square John* – honest man, *a gentleman of fortune* – lucky man, *clever dog* – a smart boy which show men's high position.

The Kazakh conception, which highly evaluates social status of a woman as a secondary person, putting women in a lower position than man in the society, and the stereotypical images formed in the mind of ethnos add negative connotation to many phraseological units that apply to women. In English phraseology a woman is also represented as a weak sex whose duty is household chores as a wife, daughter, mother: *one's good lady* – wife, *sister Ann* – faithful friend etc. Women's activity mostly deals with inner space, home and family, however, in modern English culture we see changes in stereotype. There is also women interests in outer professions: *a hello girl* – girl operator, *a woman of letters* – woman writer, *a girl Friday* - reliable secretary girl. In both languages English and Kazakh it is negatively accepted if a wife wants to get power in family: *the gray mare* – a woman whose husband is under her heel, *wear the breeches* - to have power in the house; *tomen eteki katyn*, *shaipauyz*, *kulge shokken kari bura*.

However, in the Kazakh mental world "woman is a person who brings life, the beginning of warmth and goodness, education, well-being" [10, p. 123] where the main constitutional features of "femininity" (a beautiful girl, a noble mother, a kind mother, a kind wife), form macro-frame branches as "parents", "father-mother", "bride-broom", and develops good features in "woman" of the phraseological units: "Ak zhaulykty anadai", Myrzashol bir myrza zhengen sekildi, Ak dastarkhan zhaya berer aldynnan" (S.Maulenov). In Kazakh positive aspects of the conceptual names such as girl, spouse, mother, sister, can be attributed to the images of a woman with a cliché in Kazakh mythological, folklore, epic-poetic world like Kurtka, Karlyga ("Kobylandy batyr"), Akzhunis ("Er Targyn"), Kyz Zhibek, Bayan (Kozy Korpesh Bayan sulu), Aiman-Sholpan), Karashash (Zhirenshe sheshen), Umai ("Maiene"), Kun astyndagy Kunekei kyz (Ertostik). By means of these images, which reflects the wisdom, elegance, loyalty and commitment of a woman in the period of difficulties, the mythic-epic consciousness offers the best example of "woman's life" and "feminine nature" to the generation.

Phraseological units as "ak sutin aktady; ak maraldai kerilgen; zhumrtkadan ak kelin; zhibektei ak kelin; ak mamyktai kyz; ak kumistei" illustrate that Kazakh women gender features are associated with white color. In the English language there are phraseological units with white color though they don't have gender distinction. For example, *white lie* – an innocent lie; *white-handed* – honest, spotless; *white as the driven snow* – innocent; *white knight* – a person who comes to save others. However, there were no phraseological units with the white color, which have negative connotations in Kazakh. The analysis above shows that the semantics of white in Kazakh and English phraseological units demonstrate the dominance of common features over specific features such as purity, good, and innocence.

In Kazakh tradition a man's position is high and he is regarded as the leader, provider of the whole family. Every single issue that happen in the family is related to the name of a man. Man-family is tightly associated

words. Nomads worshiped the Sky, regarded the Sun in the Sky as its eye and for them the fire on earth was estimated as the Sun beams, that's why they worshiped the Sky, the Sun, and the Fire. Nomadic Kazakh people had a prohibition like "Oshaktagy otty su kuyup oshirme" – which means not to pour off water in the fire. Related to this prohibition in Kazakh there are some phraseological units as "Oshagynnyyn oty oshpesin", "Tutini tuzu", "Tutin tutetu"- meaning 'a wish to have a family, a house'), slander words "Otyyn oshkir", "Zhanbay zhatyp songir", "Oshagyn syngyr" – speaking ill of smb's family, and also phraseological units like "Ot zhakkan jer"- a located place, "Ot basy oshak kasy"- A man's home is his castle, "On ushte otau iesi"- the owner of the yurt at the age of 13, (a girl could marry at thirteen and become the mistress of the house), "Otkai mai kuyu"- pouring oil into the fire (a ceremony performed on the day of the arrival of the bride to the house of her husband), "Oty zhanbagan"-single, not married.

According to Kazakh scientist Kenesbayev (1977) there are many gender phraseological units which appeared in accordance with the reality of life and give the illusion of many eras [6]. The first group consists of phraseological units describing beauty of the Kazakh girl: *kulim koz; kuralai koz; kigash kas; buran bel; khor kyzyndai; auyzga urip salgandai* etc.

The second is phraseological units with the concept of woman as a bride: *kyz oyatu; kyz kashar; synsu; kyz zhasauy; ak shymyldyk* etc.

The last group of phraseological units are those with negative factor used to mock the woman: *erkek shora; kyz teke; shuik bas; shop zhelke* etc. Here it is important to note the usage of the word "etek" with negative meaning: *etegi ashlydy; salpy etek*; As can be seen from these examples "kyz" is special gender factor in the linguistic personality of the nation.

Results and Discussion

The results of a comparative study of several languages and dialects showed that male and female voices differ not only from a physiological point of view, but also from a social point of view. In an experiment where two sounds (for example, two vowels or two consonants) were pronounced by a female and the other by a male, the phonetic scientist identified both as "the same", but the sound detectors recorded the differences in the formant structure. According to the spectral analysis, the spectral structure of a woman's voice is 18% higher than that of a man's, but this indicator varies depending on the quality of the voices. Thus, it is known that the gender features of the female and male voice are found especially in southern English, general American, Dutch samples and in French, Swedish languages and dialects of Midland (England), Utrecht (Netherlands). The appearance of the normal pattern of the male and female voice in different languages is explained in relation to its social difference and the class-based nature of the society

Although special gender studies have not been conducted in Kazakh linguistics the problem of male and female phonetic features are mentioned in the works of a number of scientists. There is some peculiarities of female language in Kazakh. Professor K.Zhubanov shows these differences through special features of the female language. For example: *ernin shygary* (when embarrassed), *make a squeal* (when surprised), *squeeze mouth* (when stuttering). And in the last two there is not only a silent gesture, but also a sound.

The phraseological unit "dauysy ashy" is used for woman, however English "rich voice" doesn't refer to woman. In Kazakh we have phraseological units that show gender in women voice as: *erkek dauysty, dauys kyldy, bazhyldak* etc. For example: "Dauysy erkek undes bop, guzhildenkirep shygatyn, zharykshan undi Dilda Aigerimnin zhuzinen kozin almaidy (M.Auezov "Abay Zholy")", "Ol olmese, ana bazhyldak kempir zhylamas edi goi" (M.Sundetov "Balyk aula"). Phraseological units as "*buka dayusty, aiudai akyru, arystandai akyru*" indicate gender features of men. For instance: "Erkek dauysty katynda uiat bolmas, aiel dauysty erekte kuat bolmas" (Kazakh proverb), "Alystan Tuiebaidyn aiudai akyrgan dauysy estilip, deneni turshiktirdi" (A.Abishev "Teren tamyr") [10, p.124]. These examples prove the necessity of gender linguistics in terms of prosodic and intonation factors.

In general, phraseological units reflect the life experiences of people, their thoughts of what they have observed and what they have discovered in their everyday life, their perception of the world and profound thoughts in a sharp, tight, wise and artistic way. Thus, gender stereotypes is indicated in the language in the aspect of family and positioning in personal relationships where a man is dominant and has guiding role in almost all spheres of life. "Man" is represented as a responsible head of the family, the protector, supporter, bread maker, warrior and respectful father whose decision is not discussed, but done and whom all obey. On

the other hand, “woman” is regarded as a weak, defenseless creature even if all admit woman’s quality to rule over her husband even a country. There is a proverb in English and Kazakh that shows woman position: “Behind every great man there is a great woman”. Also Kazakh people say: “Man is a head and woman is a neck, where the neck turns, the head looks”. It depicts how cunning a woman can be and manipulate man.

Conclusion

In the article the gender components of English and Kazakh linguistic cultures are presented in comparative manner. As a result of the study the differences and similarities of gender components in phraseological units, their social nature is thoroughly analyzed. Comparative analysis proves that gender stereotypes of English and Kazakh phraseological units are mainly assigned on personal characteristics of man and woman, their characteristics and social status. The results obtained draws the following conclusions:

1. Gender stereotype exists in any language and cannot be seperable from the language. It is illustrated in the form of vocabulary, phraseology, proverbs and linguistic units.
2. The study of gender play a significant role in preserving national cultures and social values.
3. In the both studied languages phraseological units with the component “woman” is formed by notions as beauty, appearance, character, social role, age, behavior, while “man” concept is characterized by intellectual abilities, braveness, social status, leadership and power.
4. There is a tendency towards the usage of the component “kelin” to show women role in the society which is not met in English.
5. In Kazakh language there are some gender components that depict nation’s cultural heritage like: *kызга кырык уиден тыу, обалы 41 зһылкыга, калын мал, курсак шашу* etc.
6. Kazakh people show deliberate respect to women. The word “kыз” has definite names in certain age period: kыз as a child; kыз as a girl; kыз as bride; kыз as a mother; Consequently, the language contains phraseological units that depicts image of a beautiful girl and a woman in general. Special attitude towards the upbringing of girls require much responsibility. It is strictly observed in the vocabulary.

References:

1. Khasanuly B. *Kazakh til biliminde genderlik bagytty kalyptastyrudyn ozekti maseleleri*. –A.: –2013. –288p. **книга**
2. Sunderland J. *Language and Gender: An Advanced Resource Book*. London: Routledge. –2006. **книга**
3. Hellinger M., Motschenbacher H. *Gender across Languages: the linguistic representation of women and men*. USA: John Nejamins Publishing. –2015. –405p. **книга**
4. Eckert P. *Think practically and look locally: Language and Gender as community based practice*. *Annual review of Anthropology*, 21. –1992. –490p. **книга**
- Voichenko V. *The reflection of gender stereotypes in language and culture*. *Bulletin of the Volgograd State University, Linguistics series*, N1(9). –2009. **статья из журнала**
5. Kenesbayev I. *Phraseological dictionary of Kazakh Language*. – A.: Gylym. –1977. –712p. **книга**
7. Alimbay N. *Kazakh traditional system of ethnographic categories, concepts and names*. –A.: LLP Alem Damu Integration. –2017. **книга**
8. Zikova I.V. *Gender component in the structure and semantics of phraseological units in Modern English*. *Dissertation*. –M.: Moscow State University, –2022. –224p. **Диссертация**
9. Ter-Minasova S.G. *Language and intercultural communication*. –M.: –2000. –264p. **книга**
10. Gulzhan Shokym. *Basis of Gender Linguistics*. –A.: –2012. –125p. **книга**

ЛИНГВОМЭДЕНИЕТТАНУ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS

МРНТИ 14.35.09

Дүйсенбай Ә. Е.¹

¹ Филология институты, Шетел тілдері кафедрасының 2-ші курс магистранты, Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан

ТІЛ-МЭДЕНИЕТ-ТҰЛҒА ТРИАДАСЫ ҚАЗІРГІ ШЕТ ТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗІ

Аңдатпа

Мақала "тіл – мәдениет – тұлға" байланысының теориялық сипаттамасында өзінің мәртебесін бекіткен қазіргі заманғы лингвомәдени бағыты мәселелеріне және шет тілдерін оқытуда лингвомәдени көзқарастың даму ерекшеліктерін зерттейді. Шет тілдік білім беруде шет тіліне ғана емес, сонымен қатар шет тілдік мәдениетке, тілді оқытуға ерекше назар аударылады. Шет тілдік білім беру тіл –мәдениет – тұлға туралы теориялық білімді барынша тиімді пайдалану негізінде әртүрлі тілдерді оқытудың практикалық мәселелерін шешуді қамтамасыз етеді, сондай-ақ мәдениетаралық коммуникацияның өзекті мәселелерін шешу болып табылады. Мұндай білім беру процесінде жеке тұлға қалыптасады, ол өзінің мәдени ерекшелігін сақтап қана қоймай, басқа мәдениеттер өкілдерінің құндылықтарын түсініп, қабылдай алады. Мақаланың өзектілігі - тіл-мәдениет-тұлға триадасы арқылы екінші тілдік тұлғаны, өз төл мәдениетінің негізінде шетел мәдениетіне енгізіп деңгейлік әдіспен қалыптастыру.

Кілт сөздер: шет тілдік білім беру, лингвистика, тіл – мәдениет – тұлға, триада, тіл, шетел тілі, мәдениет.

Дүйсенбай А. Е.¹

¹ Институт филологии, магистрант 2-го курса Кафедры иностранных языков, КазНПУ имени Абая, г. Алматы, Казахстан

ТРИАДА «ЯЗЫК-КУЛЬТУРА-ЛИЧНОСТЬ» ОСНОВА СОВРЕМЕННОГО ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье исследуются проблемы современной лингвокультурной направленности и особенности развития лингвокультурного подхода в обучении иностранным языкам, закрепившего свой статус в теоретическом описании связи "язык – культура – личность". В иноязычном образовании особое внимание уделяется не только иностранному языку, но и иноязычной культуре, обучению языку. Иноязычное образование обеспечивает решение практических задач обучения различным языкам на основе максимально эффективного использования теоретических знаний о языке –культуре – личности, а также является решением актуальных проблем межкультурной коммуникации. В процессе такого воспитания формируется личность, которая не только сохраняет свою культурную самобытность, но и способна понимать и принимать ценности представителей других культур. Актуальность статьи-формирование второй языковой личности через триаду язык-культура-личность, на основе своей родной культуры в зарубежную культуру.

Ключевые слова: иностранное языковое образование, лингвистика, язык-культура-личность, триада, язык, иностранный язык, культура.

A.E. Duisenbai¹

¹ Institute of Philology, 2nd year postgraduate student of Department of Foreign Languages, Abai KazNPU, Almaty city, Kazakhstan

THE TRIAD "LANGUAGE-CULTURE-PERSONALITY" IS THE BASIS OF MODERN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

The article examines the problems of the modern linguocultural direction, which has established its status in the theoretical description of the relationship "language – culture – personality", and the features of the development of a linguocultural approach to teaching foreign languages. In foreign language education, special attention is paid not only to a foreign language, but also to a foreign language culture, language teaching. Foreign Language Education provides the solution of practical problems of teaching various languages on the basis of the most effective use of theoretical knowledge about language –culture – personality, as well as the solution of topical problems of intercultural communication. In the process of such education, an individual is formed, who is able not only to preserve his cultural identity, but also to understand and accept the values of representatives of other cultures. The relevance of the article is the formation of a second language personality through the triad of language - culture-personality by a level method, introducing it into foreign culture on the basis of its own culture.

Keywords: foreign language education, linguistics, language-culture-personality, triad, language, foreign language, culture.

Кіріспе

Қазіргі кезеңде қолданбалы сипаттағы лингвомәдени танымның міндеті тіл – мәдениет – тұлға туралы теориялық білімді барынша тиімді пайдалану негізінде әртүрлі тілдерді оқытудың практикалық мәселелерін шешуді ғылыми қамтамасыз ету болып табылады. Мысалы, "тіл – мәдениет – тұлға" триадасы Фон Гумбольдттың еңбектеріне енеді. Гумбольдттың лингвистикалық тұжырымдамасында Тіл белгілі бір "аралық әлем" ретінде қарастырылады [1, 304 б] "бір ұлттың ішіндегі ұрпақтар арасында ғана емес, сонымен бірге ұлттық субъект пен оның айналасындағы көпұлтты әлем арасында" [2, 35 б]. Жеке тұлға, тілдік кеңістік және оның айналасындағы әлем арасындағы күрделі қатынастарды зерттей отырып, Гумбольдт мұнда мәдениет ұғымын да қамтиды. "Адам тілінің организмдерінің айырмашылығы және бұл айырмашылықтың адамзат баласының психикалық дамуына әсері туралы" еңбегінде В. Гумбольдт тіл мен ойлаудың, сөз бен ұғымның өзара әрекеттесу механизмдерін анықтау мәселесін көтереді, бұл адамның "тілді сәтті меңгеру үшін туа біткен жағдайлар мен рефлексстер жиынтығын" болжайды [13, 52, 54 б]. Тіл мен тұлғаны біріктіре отырып, Гумбольдт "ұлттың сипаты" ұғымын қосады, Ұлттық қоғамдастық өкілдерінің басқа ерекшеліктерімен қатар оның мәдени ерекшелігін ұсынады. Нәтижесінде, Гумбольдттың пікірінше, тіпті "бір қарағанда, заттар мен құбылыстар туралы нақты ұғымдарға сәйкес келетін сөздер басқа тілдерге аударылған кезде жаңа семантикалық реңктерге ие болуы мүмкін" [3, 50 б], түсіну процесін қиындатады.

Тілдің функциялары-тілдің әр түрлі жақтарын (аспектілерін) және оның элементтерін олардың мақсаты, қолданылуы, қолданылуы тұрғысынан жалпылама белгілеу. Сөйлеу қарым-қатынасының әр түрлі жақтары, тілдің тиісті құралдарының әлеуетті қасиеттерін - мысалы, коммуникация немесе хабарламаның өзі (коммуникативті функция), сезімдерді, эмоцияларды білдіру (эмоционалды функция), ерік-жігер (ерікті функция) сияқты сөйлеу әрекетінің әр түрлі мүмкіндіктерін немесе қасиеттерін жүзеге асыру ретінде түсініледі; байланыс орнату (байланыс жасау), әлеуметтік, аппеляциялық, интеллектуалдық-коммуникативтік, өкілдік және т.б.). (О. С. Ахманова

Лингвистикалық терминдердің сөздігі. М., 1969, 507-508 Б.); мәдени-танымдық, когнитивті-коммуникативті [Құнанбаева С. С.].

"Тіл – мәдениет – тұлға" триадасы, біздің ойымызша, сөздердің, ұғымдар мен мәтіндердің көп мағыналы мәселесімен немесе Гумбольдттың пікірінше, кез-келген тілге енген "мағынаның әртүрлілігімен" байланысты" [3, 51 б], әсіресе көп құрылымды тілдер шеңберіндегі ауызша немесе жазбаша қарым-қатынас процесінде түсіну маңызды болған кезде қиын. Гумбольдт коммуниканттардың "кез-келген қарым-қатынас әрқашан семантикалық мазмұны бойынша толық емес және тең емес, бұл тілдің жүйе ретіндегі күрделілігі мен гетерогенділігімен және ойлаудың өзіндік жеке компонентімен түсіндіріледі" деп санайды [2, 36 б]. Әрине, белгіленген үштіктің маңызды бөлігі болып табылатын мәдениетті терең білу. Белгілі бір дәрежеде коммуникативті қарым-қатынастың жетіспейтін элементтерін толтыра алады, демек, белгілі бір мағынада коммуникация процесінің өзін семантикалық мазмұнмен теңестіреді.

түБүгінгі таңда біз көріп отырған тіл-мәдениет-тұлға құбылыстарын зерттеудің оң динамикасы. Қазіргі шет тілдік білім беру барлық үш құбылысты түсіндіреді, тіл-мәдениет - жеке тұлға олардың ажырамас бірлігінде. Бұл міндет өте күрделі болып шығады, өйткені тіл де, мәдениет те, тұлға да табиғатта өте күрделі.

Шет тілдік білім беру кез келген ұлттық тіл, ұлттық мәдениет пен қоғам дамуының өнімі болып табылады және тілдік ұйым ұлттық мәдениетке, әлемнің ұлттық бейнесіне және этникалық шартты тұлғаның мінез-құлқына әсер етеді.

Ұлттық тіл мен мәдениеттің спецификалық ерекшеліктері бар. Тіл мен мәдениеттің өзара әрекеттесуін есепке алу зерттеушілерге ұлттық сананың маңызды ұғымдары болып табылатын ұлттық мәдениеттердің "негізгі тұжырымдамаларын" бөліп көрсетуге мүмкіндік берді. Мәдениетаралық қарым-қатынаста коммуниканттардың ұлттық сипатының ерекшеліктерін, олардың эмоционалды құрылымының ерекшеліктерін, ойлаудың ұлттық ерекшеліктерін ескеру қажет [6, 344 б].

Осылайша, бұқаралық санада тіл, мәдениет және тұлға біртіндеп ғылыми және басқа да жабық кеңістіктерде бар ғылыми зерттеулердің окшауланған саласымен байланысты болуды тоқтатады, олар күнделікті өмірге тілдік талғамға, белгілі бір менталитетті түсінуге, саяси және тіпті экономикалық ресурстарға, негізгі элементтерге айналады, тіл саясаты "дәуірдің тілдік талғамы" (в.г. Костомарова), мәдениеттер диалогы, көпмәдениетті оқыту сияқты ұғымдардың танымалдылығын сөзсіз арттыратын қоршаған шындықты дамыту.

Бұл тақырыптар лингвомәдениеттану тұрғысынан белсенді зерттелуде: теориялық және қолданбалы. Бұған дейін оны жасаушылар в. г. Костомаров пен Е. М. Верещагин "Мәдениет арқылы" оқыту әдістемесі туралы қолданбалы ғылым ретінде жобалаған лингвистикалық елтану негізінен айналысқан [2].

"Тіл-мәдениет-тұлға" - шет тілдік білім беру объектісі пәнаралық құрылым, тіл мен мәдениет біртұтас кешен ретінде таным процесінің ажырамас бөлігі болып табылатындығына және әлемнің лингвистикалық концептуализациясын қамтамасыз ететін және оған координаттар жүйесі ретінде қызмет ететіндігіне байланысты шет тілдік білім беруді ғылыми талдау мен дидактикалық зерттеудің біртұтас объектісі ретінде әрекет етеді, ол оны жаңа лингвомәдениетке ену және өзін-өзі қалыптастыру процесінде қоршаған әлеммен қабылдау және өзара әрекеттесу кезінде "Мәдениетаралық коммуникацияның субъектісі" ретінде қолданады [Құнанбаева С. С. 2005, тр. 67].

Қазіргі кезеңде шет тілдік білім беру негізгі теориялық көзқарастары тұжырымдалған деп санаймыз: тіл мен мәдениеттің өзара әрекеттесу теориясы, тілдік тұлға тұжырымдамасы жасалды, "әлемнің тілдік бейнесі" ұғымының негізгі параметрлері зерттелді, тұжырымдамалар мен концептосфераларды сипаттаудың мәселелері мен перспективалары анықталды және т. б. Шет тілдік білім берудің міндеті тіл –мәдениет – тұлға туралы теориялық білімді барынша тиімді пайдалану негізінде әртүрлі тілдерді оқытудың практикалық мәселелерін шешуді қамтамасыз ету, сондай-ақ мәдениетаралық коммуникацияның өзекті мәселелерін шешу болып табылады.

Шет тілдік білім берудегі шет тілдік тұлға

Жаңа өмір сүру жағдайлары жаңа заман мамандарын тілдік даярлаудың барлық бағытын айтарлықтай өзгертті. Адамдар арасындағы келісім мен өзара түсіністік мәселесін шешуге арналған қазіргі заманның өзекті үрдісі көптілді және көпмәдениетті білім беру болып мәтұғтабылады. Мұндай білім беру процесінде жеке тұлға қалыптасады, ол өзінің мәдени ерекшелігін сақтап қана қоймай, басқа мәдениеттер өкілдерінің құндылықтарын түсініп, қабылдай алады. Бір немесе бірнеше шет тілдерін меңгеру, кез келген сала маманының шет тілі мәдениетін білумен қатар, өзінің кәсіби қызметі шеңберінде мәдениетаралық коммуникацияда диалог құру үшін қажетті шарт болып табылады. Бүгінгі таңда шет тілдерін оқытудағы лингвомәдени бағыт шет тіліндегі білім беру саласының негізгі тенденциясын көрсетеді.

Шет тілін білу гуманитарлық, жаратылыстану және басқа ғылымдар саласындағы басқа пәндік салаларды игеру құралы ретінде де әрекет етеді-осылайша, ол Ана тілі сияқты жалпы және арнайы білім берудің негізі болып табылады. Профессор С. С. Құнанбаева атап өткендей, Мәдениетаралық коммуникацияның құрылымы бұл күрделі жеке құрылым, оның ішінде: туған және басқа мәдениет туралы білім; қолда бар білімді практикалық қолдану дағдылары; жинақталған білімді, іскерлікті және дағдыларды іске асыруға ықпал ететін тұлға қасиеттерінің жиынтығы; өзге мәдениет өкілдерімен өзара іс-қимыл барысында осы білім мен дағдыларды пайдаланудың практикалық тәжірибесі.

Тіл мен сөйлеу арасындағы айырмашылық; тілдің көптеген грамматикалық формаларының прототиптері және даму жолының эксперименттік дәлелдері; тіл бойынша оқулықтар жазу кезінде шет тілін ана тілінен кейінгі екінші тіл ретінде оқытындар тілдік ортада қарым-қатынас жасауды, тілдік ойындар ойнауды үйренуі керек екенін есте ұстаған жөн. Мұның бәрі біртұтас үйлесімді тұжырымдаманы, яғни жалпы тіл білімі мен шет тілі негізде зерттеу мәселелерін жан-жақты қарастыруды білдіреді.

Қазіргі шетелдік білім беру парагдигмасының мақсатының мәнін анықтау үшін, тағы қазіргі шетелдік білім берудің басты жағдайларын анықтаған жөн.

Осы әдіснама мен теорияға сәйкес:

«Шетел тілі» пәндік объектісін «шетелдік білім» деңгейіне дейін кеңейту, «мәдениет» тілдік әлеуметтену негізін сақтай отырып, бір жағынан оны білім берудің дербес деңгейіне жеткізеді;

Кешендік нысан ретінде «тіл – мәдениет – тұлға» пәнаралық конструкт анықталады;

«Тіл – мәдениет – тұлғаны» біртұтас ететін әдіснамалық категория ретінде «лингвомәдениет» атты синтездік кешен анықталады;

«мәдениетаралық компетенция» деп аталатын мақсат категориясы анықталады, ол «мәдениетаралық субъектісін» қалыптастырудың біріңғай когнитивті үрдісі болып табылады.

Мәдениетаралық коммуникацияның компоненттерінің құрамына лингвистикалық-мәдени субкомпетенция кіреді, ол өзінің мәдениеті негізінде ұлттық тілдік сана мен менталитеттің лингвистикалық-мәдени көрінісі бар тілдік тұлғаны қалыптастырады [9, 113 б].

Қазіргі уақытта лингвистиканың негізгі терминдерінің бірі - тілдік тұлға кеңінен қолданылады. Оның шығу тегі ХХ ғасырдың 30-жылдарындағы Вайсгербер Г. (1993) және В. В. Виноградовтың (1980) еңбектерінен басталады, онда ол термин ретінде түсіндірілмеген және ешқандай түсіндірмесі жоқ. Г. И. Бокс (1982) және Ю. Н.Қарауылов (1989) ХХ ғасырдың 80-жылдарында тілдік тұлға туралы заманауи идеяның негізін қалады.

Тілдік тұлға ұғымы-бұл адамның жеке санасы, сонымен қатар тілдің дүниетанымы мен қарым-қатынасы. Кез-келген адам өзін және субъективтілігін тек объективті іс-әрекет арқылы ғана емес, сонымен бірге тілсіз және сөйлеу бұрылыстарынсыз жүзеге асырыла алмайтын қарым-қатынас арқылы да көрсетеді. Адамның сөзі оның ішкі әлемін бейнелейді және оның жеке қасиеттерін көрсететін ақпарат көзі ретінде қызмет етеді. Сөзге құндылық сипаттамасын беру және оны бермеу қабілеті тіл қолданушысының ішкі тыныштық дәрежесіне байланысты. Тілдік тұлға білімге ие болып қана қоймай, өз ойын дәл және анық білдіру үшін тілдік құралдарды ұтымды қолдана білуі керек. Тілдік тұлға-лингвомәдени, рухани және әлеуметтік фондық білімі бар, тілдің сөздік қоры мен грамматикасының жоғары деңгейіне ие, семантиканы түсінетін және интонацияның икемділігі мен

эртүрлілігін дұрыс қолдана алатын тіл маманы. Бастапқы тілдік тұлға (бірінші) өз мәдениетінде әлеуметтену шеңберінде қалыптасады.

Осыған байланысты "тілдік тұлға" лингвомәдени парадигма сияқты ұғымдармен тығыз байланысты екенін атап өткен жөн, бұл өз кезегінде, жеке тұлға жүзеге асыратын ұлттық-мәдени коммуникация құралдарын кеңінен қолдануды, яғни барлық тілдік құралдар мен экспрессивті мүмкіндіктердің ішінен жазбаша түрде орынды және негізделген қолдануды білдіреді және бұл қарым-қатынастың эртүрлі жағдайларына байланысты.

Демек, ұлтаралық өзара әрекеттесу мәдениеті бірнеше маңызды аспектілерді қамтиды, олардың ішінде біріншіден, жеке және құндылық-жалпы мәдени нормалар мен адамның мінез – құлық дағдылары, екіншіден, жеке адамдар арасындағы ұлтаралық және тұлғааралық қатынастар, яғни жеке адамдар және эртүрлі ұлт өкілдері. Этносаралық өзара қарым – қатынас, адамға деген құрмет сияқты жалпыадамзаттық құндылықтардың, оның ұлттық, діни және нәсілдік қатыстылығына, тарихы мен мәдениетіне, тілдері мен дәстүрлеріне, толеранттылық мәселелеріне қарамастан туындайды.

Адамды тілден тыс ойлау болмысы ретінде зерттеу мүмкін емес, өйткені адамның не екенін, оның қалай және нақты не айтатыны анық болғанға дейін анықтау өте қиын. Дегенмен, кері процесс, яғни тілді адам факторынан бөлек үйрену тілде сөйлейтін адамды зерттемей-ақ қабылданбайды: онсыз тіл белгілер жүйесінен басқа ештеңе емес. Осылайша, тілдік тұлға туралы тек тілдік инкарнация тұрғысынан және егер ол лингвистикалық құзыреттілікке ие болса ғана айтуға болады. Сөйлеу қабілетін көрсетудің күрделілігі мен тереңдігі, өз кезегінде, тілдік тұлғаның интеллектуалды сипаттамаларын бірінші орынға қоятыны сөзсіз. Демек, тілдік тұлға ұғымының күрделілігі мен жан-жақтылығы, мәдениеттің, дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың әсері адамның антропоцентризм тұрғысынан табысқа жету шарттарын анықтайды. Мәдениетаралық қатынастарды қалыптастыру үшін тілдік тұлға лингвистикалық және мәдени ұғымдар мен терминдерді білуі және қолдана білуі керек. Біріншіден, тұлға әрқашан басқа коммуникантпен тән қарым-қатынастың көрінісін білдіреді, яғни адам сөйлей алатын адам ретінде әр жағдайда бірқатар мүмкін тілдік құралдарды құрбан етуі керек, мысалы, белгілі бір тілді қолдану үшін бейнелі лексиканы қолдануды азайту немесе көбейту. Екіншіден, бұл білім сіздің идеяларыңыз бен ойларыңызды жазбаша түрде сәтті жеткізуге мүмкіндік береді.

Когнитивтік құрылым, тұжырымдамалық типтер тұрғысынан адам санасындағы әлемді бейнелеу: санадағы бейнелер Ұлттық бірегей дүниетанымды түсінуде, когнитивтік және мәдени аспектіде бәрін анықтайды. Ұлттық-мәдени коннотацияның сөздеріне лингвомәдени және лингвокогнитивтік талдауды қолдана отырып, әр түрлі шет тілдеріндегі тұжырымдаманы тілде көрсетілген көрініс тұрғысынан, ұлттық мәдениеттің генетикалық және типологиялық құрылымы тұрғысынан ашып, шет тіліндегі тұжырымдаманың құрылымындағы ұлттық-мәдени ерекшеліктер мен жалпы белгілер мен айырмашылықтарды анықтай отырып, тілдер өкілдерінің бір-бірінің мәдениетінің ұлттық құндылықтарын эртүрлі бағалауын талдау, олардың ұлттық тілінің өмірлік негіздерінің деңгейін көрсетеді.

"Екінші тілдік тұлға" термині тілі зерттелетін халықтың мәдениетіне қатысқан тұлғаға қолданылады. Бұл Термин ғылыми айналымға и. И. Халеева (1989) енгізді. Екінші тілдік тұлға мәдениетаралық коммуникация және лингводидактика салаларына қатысты жалпы Тұжырымдаманың спецификациясы деп мәлімдеді. Екінші тілдік тұлға тұжырымдамасы тиісті лингвомәдени қоғамдастыққа тән шет тілдік қарым-қатынастың негізінде әлемнің басқа бейнесі жатыр деген болжамға негізделген. Шет тілдерін оқыту процесінде әлемнің бұл бейнесін ашу білім алушыларда екінші тілдік тұлғаның ерекшеліктерін, демек, шет тілін және оның артындағы мәдениетті зерттеудің тиімділігін көрсетеді. Екінші лингвистикалық тұлға - бұл шет тілді лингвомәдени коммуникативті және белсенді құндылықтардың, тілде және тіл арқылы көрінетін мінез-құлық формаларының, яғни тілдік құралдар негізінде қалпына келтірілген тұлғаның жалпыланған бейнесі.

Екінші тілдік тұлға термині мәдениетаралық коммуникация және лингводидактика салаларына қатысты тілдік тұлғаның жалпы тұжырымдамасын нақтылау болып табылады. Бұл шет тіліндегі қарым-қатынастың негізінде әлемнің басқа бейнесі жатыр деген болжамға негізделген. "Екінші тілдік

тұлға" термині белгілі бір мақсаттар үшін тілдерге маманданған ағылшын тілі мұғаліміне қатысты болуы мүмкін. Шет тілін және оның артындағы мәдениетті меңгерудің жетістігі, сондай-ақ білім алушылардың екінші тілдік тұлғалық ерекшеліктерінің көрінісі шет тілдерін оқыту процесінде әлемнің басқа бейнесін ашумен қамтамасыз етілуі мүмкін.

Тілдік тұлға терең мағынаға толы, адам өмірінің әртүрлі аспектілерін бейнелейді, бірақ лингвомәдени доминанттар басым факторлар болып қала береді, оларды түсіну және түсінуі кез-келген тілдік тұлғаны мәдениетаралық құзыреттілікті тезірек игеруге итермелеуі мүмкін.

Шет тілін оқытуда лингвомәдени бағытын іске асыру

И.И. Халеева Кадрлық пресуппозицияларды екінші тілдік тұлғаның танымдық санасын қалыптастыратын қажетті шарт ретінде қарастырады. Автор сонымен қатар қалыптасқан ұлттық-мәдени боялған фреймдер желісі болмаған кезде шет тіліндегі мәтіндерді түсіну мүмкін болмайды деп санайды [Халеева 1989]. О. Л. Дигина лингвомәдени бірліктер жүйесін зерттеу үшін әдістемелік тұрғыдан мәдени тақырыптарды қарау арқылы жүзеге асырылатын лингвомәдени – логикалық өріс әдісіне жүгіну керек екенін атап өтті. "Лингвомәдениет өрісін пайдалану кезінде ұлттық мәдениеттің кейбір өкілдік блогының тіліндегі рефлексияға баса назар аударылады, сол блоктың ішіндегі және блоктар арасындағы ұғымдар арасында иерархиялық пәндік байланыстар орнатылады" [11, 100-101 б]. Автор атап өткендей, оқу процесі мыналарға негізделуі керек.

Кадрлық пресуппозицияларды қамтитын арнайы таңдалған мәтіндерде [11].

Көріп отырғаныңыздай, Кадрлық пресуппозицияларды ресейлік ғалымдар студенттердің әлемдегі ең толық шетелдік бейнесін қалыптастыруға мүмкіндік беретін маңызды, жинақталған фондық білім ретінде анықтайды. Бұл ретте оқушылардың мәтіндерді қабылдауы кезінде "білім фоны" деп аталатын оқу міндеттерінің мақсатты жүйесімен қамтамасыз етілуі тиіс.

С.Г. Тер-Минасованың ұстанымы бізге жақын, ол кез-келген мамандық мамандарының шет тілін оқытуы тар бағытта болмауы керек және тек қолданбалы міндетке ие болуы керек деп тұжырымдайды. Автордың түсіндіруінде " университет маманы-іргелі дайындығы бар кең білімді адам. Тиісінше, мұндай маманның шет тілі-өндіріс құралы, мәдениеттің бір бөлігі және білім беруді гуманитарлық ету құралы. Мұның бәрі тіл бойынша іргелі және жан-жақты дайындықты қамтиды" [12, 26 б].

Осылайша, ҚР – ның шет тілін оқытуда лингвомәдениеттану бағытын іске асыру "шет тілі" пәнінің пәндік мазмұны арқылы жүзеге асырылуы тиіс, ол оқытудың әрбір деңгейінде когнитивтік-лингвокультурологиялық кешендер түрінде ұсынылады.

Оқу мақсаттары үшін лингвомәдени материалды таңдаудың негізгі принциптер. Мәдениет фрагментін таңдау, сондай-ақ мәдени білімді таңдаудың өзі В.В. Сафонова ұсынған мәдени әртүрлілік принципіне сәйкес жүргізілуі керек. Яғни, лингвомәдениетті таңдау:

оқу мақсаттары үшін материалды келесі ережелерді ескере отырып орындауға болады:

- таңдалған материалдың құндылық мәні мен маңыздылығын анықтау. Қолданылатын лингвомәдени материал басқа мәдени шындық туралы бұрмаланбаған идеяларды қалыптастыруы керек;

- пайдаланылған материал білім алушыларды "Мәдени мұра", "мәдени әртүрлілік", "мәдениеттер диалогы", "мәдени агрессия", "көпмәдениетті тұлға" және т. б. сияқты мәдениеттің негізгі ұғымдары туралы білім алуға қаншалықты ынталандыратынын анықтау.;

- лингвомәдени материалды таңдау кезінде білім алушылардың жас және интеллектуалдық қабілеттерін есепке алу [Сафонова 2001].

Оқу материалдарын таңдау немесе әзірлеу кезінде, ең алдымен, олардың оқу мақсаттарына сәйкестігін тексеру керек, екіншіден, оларда лингвомәдени аспект қаншалықты толық көрсетілген деген қорытындыға келеміз.

Шешуді қажет ететін мәселе-бұл тәсілді іс жүзінде жүзеге асырудың нақты әдістері мен формаларын әзірлеу. Шет тіліндегі кәсіптік білім берудегі лингвомәдени аспектін оқыту

коммуникативті және зерттеу сипатындағы жұмыстың алуан түрін қолдану арқылы жүзеге асырылуы керек, оған мыналарды жатқызуға болады:

- шынайы материалдарды пайдалану (шағын репортаждар, қысқа жаңалықтар, микроблогтары);
- заманауи ақпараттық технологиялар (Компьютерлік бағдарламалар мен бейне ойындарды оқыту); мобильді оқыту; Интернет желісінде өткізілетін бейнеконференцияларға, конкурстарға қатысу;
- контексттік оқыту; осы мәдениетке тән және нақты жағдайға жақын проблемалық диалогтық жағдайлар;
- лингвомәдени және әлеуметтік-мәдени міндеттерді шешу, оқытылатын шет тілінің ана тілінің рөліне үйрену;

Лингвистикалық бағытын білім алушылар үшін қол жетімді және қызықты түрде пайдалану олардың шет тілі мәдениетінің элементтерін игеруіне, білім алушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, оларда оң мотивация қалыптастыруға ықпал етеді. Тілдік материалмен жұмыс барысында сөйлеудің белгілі бір аспектісінде жұмыс істеу әдістері нақтыланады және жетілдіріледі, сөзбен жұмыс істеудің техникалық әдістері алынады және жетілдіріледі. Оқушылар сөздерді салыстырып, синонимдердің мағыналарын талдай, сөздердің этимологиясын анықтай алуы өте маңызды және қажет.

Қорытынды

Қазіргі зерттеулердің көпшілігінде "шет тілі" пәнінің ерекшелігін ескеруді, білім алушылардың ерекшеліктерін талдауды талап етеді. Бұл жұмыста лингвистикалық-мәдени тәсіл білім алушылардың шет тілдік білімін модельдеудің негізі ретінде зерттеледі. Шет тілдік білім беру шеңберінде белгілі бір ұлттық тілде қамтылған Мәдениет туралы білім жүйесі ретінде лингвомәдени құзыреттілікті в.в. [Воробьева - т. М., К. Д. термині], сондай-ақ осы біліммен жұмыс істеу бойынша бірқатар дағдыларды бөліп көрсеткен жөн.

Мәдениетаралық қарым-қатынаста бір немесе одан да көп шет тілдерінің сөйлеушілері ауызша немесе жазбаша түрде алынған хабарламаны лингвистикалық тұрғыдан сауатты декодтап қана қоймай, сонымен қатар белгілі бір ұлттық тілде сөйлейтіндер әлемінің тілдік бейнесі туралы білімді игеруді көздейтін шет тілі мәдениеті туралы білім қорын жедел жаңартып отыруы керек.

Екінші тілдік тұлға тұжырымдамасы шет тілді "иемдену" және оны адам меңгеру заңдылықтарын "көруге" мүмкіндік береді. Бұл заңдылықтар психология, лингвистика немесе психолингвистика сияқты бір ғылым тұрғысынан емес, пәнаралық, лингводидактикалық деңгейде анықталады. Екінші тілдік тұлға тұжырымдамасына назар аудару тілдік білімнің мақсатты және мазмұнды аспектілерін "екі өлшемді бірлікте" нақтылауға негіз береді: бірінші тілдік тұлға; екіншісі-екінші тілдік тұлға, ол шет тілдерде оқыту процесінде қалыптасады және бұл процестің нәтижесі болуы керек. Екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру-ауызша-семантикалық кодты игеру және басқа лингвомәдениеттің құбылыстарын қосу арқылы тілдік сананы кеңейту арқылы қол жеткізілетін шет тілдік білім берудің мақсаты.

ҚР-да шет тілдерін оқытуда лингвомәдениеттану бағытының маңыздылығы шет тілдерін оқыту әдіснамасын жаңартумен, тілдер мен мәдениеттерге назар аударумен байланысты. Жоғары оқу орындарының студенттеріне шет тілін оқытуда лингвомәдени тәсілді іске асыру білім беру процесін ұйымдастыру практикасын айтарлықтай өзгертуі тиіс және тілдік білім беру процесін нақты модельдеуді талап етеді.

Лингвомәдениет бағыты білім алушылардың әртүрлі құзыреттіліктерін қалыптастыруға белгілі бір үлес қосады. Сонымен қатар, тілдік дағдылардың ішінде "зерттелетін тілдің тілдік құбылыстары, шет тілінде ойды білдірудің әртүрлі тәсілдері туралы білімді игеру" ерекше көзге түседі [2]. Бұл тәсілді жүзеге асыру білім беру, дамыту және тәрбиелеу мақсаттарын шешуге ықпал етеді. Бұл тәжірибе олардың барлық пәндік салаларда сұранысқа ие болатын дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер

1. Гумбольдт в. фон. Тіл білімі бойынша таңдалған еңбектер. М.: Прогресс. 400 б.
2. Морозкина е. а. в. Фон Гумбольдттың лингвистикалық ілімі аясында Аударма туралы ғылым // диалогтағы тілдер мәдениеті туралы: II Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары, арнау. Башму бірінші ректоры Ш. х. Чанбарисовтың туғанына 100 жыл (2016 жылғы 19-20 мамыр). 1-б.2-сағ. Уфа: РИЦ БашГУ, 2016. 33-38 б.
3. Морозкина Е .А. В. Фон Гумбольдттың аударма ғылымы аспектісіндегі лингвистикалық тұжырымдамасы // орыс және салыстырмалы филологияның өзекті мәселелері: теория мен практика: халықаралық ғылыми-әдістемелік конференцияның материалы (Уфа қ., 12-13 мамыр 2016 ж.). Уфа: РИЦ БашГУ, 2016. 48-53 бет
4. Воробьев В.В. лингвомәдениеттану теориялық және қолданбалы: қазіргі шындық // орыс және салыстырмалы филологияның өзекті мәселелері: теория және практика: халықаралық ғылыми-әдістемелік конференцияның материалдары (Уфа қ., 12-13 мамыр 2016 ж.). Уфа: РИЦ БашГУ, 2016. 3-8 бет
5. Айтқұлова э.р., Фаткуллина Ф. г. прецеденттік фено Мена аймақтық бірегейлік элементтері ретінде // БашГУ хабаршысы, 2016, Т. 21, №1. 109-114 ББ.
6. Морозкина Е. А., Фаткуллина Ф. г. аударманың герменевтикалық моделіндегі әлемнің ұлттық тілдік бейнесі // ЖОО-да шет тілі мен аудармасын кәсіби бағдарланған оқыту: жыл сайынғы халықаралық конференция материалдары. Мәскеу, 15-17 сәуір 2015 ж. М.: РУДН, 2015. 67-70 б.
7. Морозкина Е. А., Филиппова Ю. А. "Коррозия" және "синтез" антиномиясына сүйене отырып, ноструктуралық тілдердің көркем мәтіндеріндегі түс метафорасын модельдеу // БашГУ хабаршысы. 2016. Т. 21. №1. 196-201 ББ
8. Құнанбаева С. С. қазіргі шет тіліндегі білім: әдістеме және теория. Алматы: Эдельвейс, 2005. 264 б.
9. Құнанбаева с. С. жоғары шет тілді білім берудің стратегиялық бағдарлары. Алматы, 2015. 208 б.
10. Халеева и. И. шет тілін түсінуді Оқыту теориясының негіздері (аудармашыларды даярлау) : монография. М.: Жоғары Мектеп, 1989. 238 б
11. Дигина О.Л. шет тілін оқытуда мәдениетаралық қарым-қатынасты қалыптастыруға лингвомәдени көзқарастың әсері // Lingua mobilis. № 4 (18). 2009. 99-105 ББ.
12. Тер-Минасова с. Г. Тіл және мәдениетаралық коммуникация. М.: Сөз, 2000. 146 б.
13. Жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдары үшін "шет тілі" жалпы білім беретін пәнінің үлгілік оқу бағдарламасы). Алматы, 2018.
14. Сафонова В. В. қазіргі тілдік білім беру жүйесіндегі Мәдениеттану // Мектептегі шет тілдері. 2001. № 3. 17-24 бет.

МРНТИ 94(560):316.3

¹Maksut S. R., ²Tankibayeva M. Kh.

Masterate

«7M01703-Foreign language: two foreign languages»

Institute of Philology

Abay Kazakh National Pedagogical University

Almaty, Kazakhstan

e-mail: maksut.sagadat@mail.ru

c.ph.s., ass.prof.

«7M01703-Foreign language: two foreign languages»

Institute of philology

Abay Kazakh National Pedagogical University

Almaty, Kazakhstan

e-mail: t.mereke@mail.ru

EDUCATION OF STUDENTS TO SPIRITUAL AND AESTHETIC EDUCATION THROUGH THE ART OF DANCE

Abstract

In this article, it is considered not only to educate our future generation, but also to give them spiritual and aesthetic education. The future specialists of the independent state of Kazakhstan are considering the issues that we need to educate not only qualified and educated, but also today's multi-cultural, spiritual, moral and cultured generation. The main purpose of the article is to describes the way for students to meet the material artistic values, aesthetic taste, and cultural traditions of their native people through the traditional art of Kazakh dance. It also shows how important it is to develop the qualities of humanity, kindness, and faith in our future generation.

Keywords: qualification, position, training, art, aesthetic, cultural heritage, traditions.

¹Мақсұт С. Р., ²Танкибаева М. Х.

Магистрант

«7M01703-Шетел тілі: екі шетел тілі»

Филология институты

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

Алматы, Қазақстан

e-mail: maksut.sagadat@mail.ru

ф.э.к., доцент

«7M01703-Шетел тілі: екі шетел тілі»

Филология институты

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

Алматы, Қазақстан

e-mail: t.mereke@mail.ru

ОҚУШЫЛАРДЫ БИ САБАҒЫ АРҚЫЛЫ РУХАНИ-ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕГЕ БАУЛУ

Аңдатпа

Бұл мақалада қазіргі болашақ ұрпағымызды тек білім нәріне сусындыра ғана қоймай, бойларына рухани-эстетикалық тәрбие беруді қарастырады. Егеменді Қазақстан мемлекетінің болашақ мамандары тек қана білікті, білімді ғана емес, бүгінгі түлек-көпмәдениетті, рухани-адамгершілігі, мәдениеті жоғары ұрпақ тәрбиелеуіміз қажет деген мәселелерді қарастырады. Қазақтың дәстүрлі би өнері арқылы, оқушыларды туған халқының материалдық көркем құндылықтарымен, эстетикалық талғамымен, мәдени дәстүрлерімен қауышуына жол ашуын сипаттайды. Келешек ұрпағымыздың бойына қаншалықты адамгершілік, мейірбандық, имандылық қасиеттерін қалыптастыру мәселелерінің қажет екендігін де көрсетеді.

Кілт сөздер: біліктілік, ұстаным, оқыту, өнер, көркем-эстетикалық, мәдени мұра, дәстүр.

Мақсұт С. Р., ²Танкибаева М. Х.

Магистрант

«7M01703-Иностранный язык: два иностранных языка»

Институт филологии

*Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Алматы, Казахстан*

e-mail: maksut.sagadat@mail.ru

к.ф.н., доцент

Институт филологии

*Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Алматы, Казахстан*

e-mail: t.mereke@mail.ru

ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОВ К ДУХОВНО-ЭСТЕТИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ ЧЕРЕЗ ИСКУССТВО ТАНЦА

Аннотация

В данной статье рассматривается не только воспитание нашего будущего поколения, но и вопрос художественно-эстетического воспитания учащихся посредством танцев. Будущие специалисты независимого государства Казахстан рассматривают вопросы, которые нам необходимо воспитать не только квалифицированным и образованным, но и сегодняшним поликультурным, духовно-нравственным и культурным поколением. Описывается способ знакомства учащихся с материальными художественными ценностями, эстетическим вкусом, культурными традициями родного народа через традиционное искусство казахского танца. Это также показывает, насколько важно развивать качества человечности, доброты и веры в нашем будущем поколении.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, художественный вкус, эстетические ценности, искусство, межличностные взаимоотношения, культурное наследие, традиции.

Қазіргі таңда мектепте оқыту барысындағы мәселелердің бірі-оқушылардың рухани-эстетикалық талғамын дамыту, сол арқылы олардың бойында адамгершілік, мейірбандық, имандылық қасиеттерін қалыптастыру. Әр баланың көркемдік ойлау қабілітін дамыта отырып, шығармашылық, қиял сезімін дамыту. Ал, осы мәселелер мектеп қабырғасында әлі де болса өз мәнінде шешілмей келеді. Соның салдарынан оқушылардың сабаққа ынтасының төмендеуі, енжарлық етек алуда. Эстетикалық тәрбие біздің байқауымызда дүние жүзілік және ұлттық мәдениет салалары негізінде көркемділікке, әсемділікке, сезімталдыққа баулу жүйелерін қамтиды. Әрине бұл өте ауқымды процесс. Ол жан-жақты зерттеуді, оны жүйелі түрде меңгеруді талап етеді.

Эстетикалық тәрбие мәселелері көптеген ғалымдар еңбектерінде жан-жақты қамтылған. Оның жасөспірімдерді тәрбиелеудегі маңызы, эстетикалық тәрбие беру мәселелері А.В.Бакушинский, Г.В.Лабунская, Н.П.Сакулина, Б.П.Юсов, еңбектерінде қарастырылған. Ал, жас ұрпақтың рухани-эстетикалық, дүниетанымдық көзқарасының жарасымды қалыптасуына, көркемдік сезімталдығы мен эстетикалық талғам өрісінің дамуына ықпал ететін құралдарының бірі – өнер. Халқымыздың ұлттық мәдени мұралары, би өнертүрлерінің маңызы туралы Республика ғалымдары Г.Исмаилова, Б. Аюханов, Ш.Жиенқұлова еңбектерінде нақты көрсетілген.

Келешек ұрпаққа ұлттық өнердің қыры мен сырын игерте отырып, олардың эстетикалық сезімталдығын, танымдық өрісін, көркемдік талғамы мен шығармашылық ой-қиялын шыңдау, дамыту, балалардың өзі өмір сүретін ортасына сұлулық әкелуге деген құштарлығын, туған халқына, ата-бабаларымыздың көркем-мәдени мұраларына, эстетикалық дәстүрлеріне деген сүйіспеншілік қатынастарын дамытуға, тәрбиелеуге зор мүмкіндіктер туады [1, 30-31-б.].

Еліміздің ертеңі болашақ ұрпақтың біліміне, рухани мәдениеттілігі мен саналы ұлттық ойлау қабілетіне, шығармашылық іскерлігіне, кәсіби шеберлігіне байланысты. Ғасырлар тұңғығынан бастау алып, халықтың дүниетанымына, көркемдік талғамына, шығармашылық ой-

өрісіне зор ықпал еткен әдеби фольклор құндылықтарының балалардың қабылдауы мен танымына сәйкес ең тамаша үлгілерін жақындату, оқушылардың сұлулықты сезіне, түсіне, түйсіне білуі мен рухани өмірін байыту және ана тіліміздің байлығы мен әдеби мұраларымызға деген қызығушылығын арттыру арқылы олардың бойындағы «рухани жүдеуліктен» арылту, эстетикалық мәдениетті қалыптастыру бүгінгі таңда өзекті мәселенің бірі болып табылады.

Жас ұрпақтың азамат болып, дүниетанымдық өрісі қалыптасатын мектеп қабырғасында, рухани-эстетикалық тәрбие беру, негізінен, өнер пәндері арқылы жүзеге асырылады. Өнерлердің ішінде, адамның өмір сұлулығы туралы талғамын, дүниетанымын бейнелі айқындайтын, адамзат жасаған өнер саласындағы көркемдік мәдениетінің қазыналарымен қауыштыратын бір саласы - қазақ би өнері. Ұлттық, яғни қазақ би өнеріміз, туған еліміздің тарихын, табиғат сұлулығын, халқымыздың тұрмыс салтын, эстетикалық дәстүрлерін айшықтап бейнелей отырып, Отандық көркем мәдениетпен қауышуға мүмкіндік туғызады.

Қазақ би пәні басқа пәндерге карағанда мазмұны мен мақсаты жағынан ерекше пән. Бұл пәннің бағдарламалық оқу-тәрбие жүйесіне кіретін, өзіне тән көркем-бейнелік тілі ерекше және туындылары әрі эстетикалық әрі қолданбалы мәнге ие - сәндік өнерге баулу айрықша орын алады. Қазақ халқының дәстүрлі би өнері - халқымыздың қоршаған өмір шындығына деген дүниетанымын көрсететін музыкалық, ауызша-поэтикалық және басқа да рухани-эстетикалық мәдениетінің алтын қорын құратын мәдени дәстүрлері аясындағы әсемдік туралы эмоциялық сезім мен көркемдік талғам өрісін танып білудің қайнар бұлағы. Бұл өнердің философиялық, тарихи, этнографиялық, әлеуметтік, мәдениеттанымдық аспектілерін зерттеген Л.Сарынова, О.В.Всеволодская – Голушкевич, Д.Т.Әбіров т.б. оның көркем-мәдени құндылық және рухани тәрбие саласындағы маңызын жоғары бағалаған [2, б-б.].

Дегенмен, жүргізілген зерттеу жұмыстарының нәтижелерін саралай отырып, оқушылардың би арқылы іс-әрекеттерін, қоғамның көркемдік мәдени құндылықтарын, ұлттық өнердегі эстетикалық дәстүрлерді игертумен сабақтастықта қарастырудың педагогикалық мәселелерінің өлде қажетті деңгейде зерттелмегенін көреміз. Зерттеулердің, қолда бар оқу-әдістемелік құралдардың мазмұны негізінен, оқушылардың билеу дағдылары мен шығармашылық қабілеттіліктерін қалыптастырудың, дамытудың педагогикалық, әдістемелік мәселелеріне баса көңіл бөледі. Қазақ мектептеріндегі өнер сабақтарының құрылымында, өнердің кез-келген түрін игерту үшін алдымен оның жасалу техникасын меңгертіп алып, содан кейін ғана жалпы көркемдік даму мен тәрбие үрдісіне ауысуға болады деген пікір қалыптасқан. Көп жағдайда мектеп мұғалімдері, би өнер сабақтарында тек қана қарапайым қимыл-қозғалыстарды жасауымен шектелетіні белгілі. Бұл өнердің жасалу принциптері, дәстүрлері т.б. қасиеттері туралы көркемдік білім беру ісі сабақ мазмұнынан тыс қалады.

Оқушыларды қазақ би өнеріне баулу саласындағы зерттеу жұмыстарымыздың нәтижелері, балалардың көркемдік білімдегі жетістіктері, ең алдымен, өмір шындығын, өнер туындыларын эстетикалық мәнде қабылдау дағдылары мен өнерге деген әсерлі де танымдық қатынастарының қалыптасуына тәуелді екенін дәйектейді. Оқушылардың танымдық, көркем билеу, шығармашылық іс-әрекеттерінің негізі, балалардың хореографиялық өнердің көркем-мәнерлі тілін сұлулық заңдылықтарына тән игертуіне, халықтың рухани-материалдық, мәдени-эстетикалық құндылықтарымен танысуына бағытталған, өнердің әдістемелік сәйкестікті талап етеді.

Соған орай, мектептегі би өнері, соның ішінде ритмика пәнінің қазіргі кездегі мақсаты - оқушылардың көркем билеу машықтарын шығармашылық деңгейге көтере, өнер туындыларын эстетикалық мәнде қабылдата, түйсіндіре отырып, олардың дүниетанымдық өрісін имандылық-эстетикалық, мәдениеттілік мазмұнмен байыта түсуге бағытталуы тиіс.

Қазақтың дәстүрлі би өнері арқылы, оқушыларды туған халқының материалдық көркем құндылықтарымен, эстетикалық талғамымен, мәдени дәстүрлерімен қауышуына жол ашамыз. Сонымен бірге, халықтық өнер арқылы оқушылардың, қоғам дамуымен, халық өміріндегі өзгерістермен, эстетикалық идеялар мен көркемдік дәстүрлердің жаңаруымен өнер формаларының да өзгеретінін, сол өзгерістердің пайда болуына себеп болған тарихи, мәдени, әлеуметтік құбылыстарды танып білуіне мүмкіндік жасаймыз. Егер бұл мәселелерді дұрыс жолға қоя алмасақ, онда,

оқушылардың көркемдік білім, мәдени мұралар туралы интеллектуалды дамуына кері әсер ететін, өнерді игеру мазмұнына нұқсан келтіретін:

- көркем-эстетикалық, мәдени дәстүр туралы сезімнің қалыптаспауы;
- ұлттық өнерге, туған халқының көркем мұраларының құндылықтарына үстіртін, немқұрайлы көзқарастың қалыптасуы;

жалпы өнермен айналысуға деген құштарлықтың кемуі сияқты кемшіліктердің тууына жол ашамыз.

Әр баланың ойлау қабілеті халқының өнері үлгісінің ықпалымен, туған жер табиғаты сұлулығы, билеу айшықтығы әсерімен қалыптасады. Халқының бар данышпандығын, идеалын, дүниетанымдық талғамын, дәстүрлерін бойына жинақтаған өнерінің көркемдік тілін меңгермей, әлемдік мәдениет қазыналарымен сусындау мүмкін мес. Сондықтан, бұл өзекті мәселені оқу-тәрбие жұмыстарында үнемі ескеріп отыру қажет. Қорыта айтқанда, оқушының мектептегі алғашқы күнінен бастап, олардың практикалық және өнерді эстетикалық қабылдау іс-әрекеттерін бірізділікпен, жүйелі ұйымдастыра отырып, мұғалім мынадай көркем-тәрбиелік міндеттерді жүзеге асыруы тиіс:

1. Қазақ би өнері саласындағы көркемдік іс-әрекеттерді, өнердің атқаратын қызметіне тән мазмұнда, заңдылықтары толық ескеріліп жоспарлануын және жүзеге асырылуын қамтамасыз етуі.

2. Өнердің түрлерімен, мәнерлік құралдарымен, ішкі мазмұнымен мақсатты таныстыра отырып, оқушының кеңістіктік бейнелі ойлау қабілетін, шығармашылық қиялын дамыту.

3. Әрбір сабақ барысында, өнерге баулудың әдістемелік, педагогикалық, психологиялық мәселелері өзара ұштастырыла жүргізілуін қамтамасыз ету.

4. Балалардың практикалық көркемдік іс-әрекеттерін шындық объектілеріндегі, табиғаттағы және өнердегі эмоциялық көңіл-күй әсерін көре, сезіне білуге, қоршаған ортаға эстетикалық көзқарасты қалыптастыруға бағыттау.

5. Көркемдік мәдениет құбылыстарын, рухани тәрбиесін және оның адам өміріндегі алатын орны мен мәні туралы түсініктерді тереңдету.

6. Туған халқының көркемдік мәдениетін, өнердегі дәстүрлерін, тарихи ескерткіштерін эстетикалық тұрғыда бағалай білуге баулитын жүйелі білім көздерін айқындау және тиімді пайдалану.

7. Әрбір сабақта, балаларды адам өміріндегі сұлулықты түсіне білуге баулуда, қазақ халқының эстетикалық дәстүрлерін, жарасымды ойын-мерекелеріндегі өнерлердің тоғысуын сипаттайтын дидактикалық материалдарды тиянақты пайдалану.

8. Балалардың сабақтар барысында қалыптасқан көркем-эстетикалық дағдыларын, іскерліктерін тұрмыс жағдайында, күнделікті қоғамдық жұмыстарда, еңбек процестерінде пайдалана білуге баулу.

Ұлттық би дегенде көз алдымызға қос етек көйлек киген, шолпысын сыңғырлатып мың бұралған қыпша бел қазақ қызы мен батыр тұлғалы жігіттің бейнесі елестейді. Би - әр халықтың табиғатын, болмысын, тұрмыс – тіршілігін бейнелейтін өнер. Ұлттық биіміздің түп – тамыры ғасырлар қойнауынан нәр алады. Сондықтан бұл өнер түрі халықпен бірге жасасып келеді. Би – ұлттық өнердің басқа да түрі сияқты халық тұрмысына берік еніп, олардың әдет – ғұрып ерекшелігі мен іс - әрекетін бейнелейтін өнерге айналды. Би сабақтары арқылы балалардың туған халқының мәдени құндылықтарын игеруін толық қамтамасыз етуде, мұғалім, жалпы педагогикалық білім негіздерімен қоса, ұлттық өнердің даму тарихын, өнер саласындағы көркемдік мәдени мұралардың тәлім-тәрбиелік мәнін сапалы меңгеруі тиіс. Ұлтымыздың болмысын, келбетін көрсететін «Қамажай», «Маусымжан», «Келіншек», «Қос алқа», «Айжан қыз» секілді төл билерімізді кәсіби деңгейге жеткізген кешегі Шара апамыздың арқасында біздің биіміз әлемге танылған. Айтқандай, қазақ биі ұлттық өнердің басқа түрлері сияқты халықтың тұрмыс-салтында, әдет-ғұрпында берік орын алған. Мысалы, еңбек қимылдарын көрсететін «Өрмек биі», аңшылар өмірін бейнелейтін «Қоян биі», «Қоян-бүркіт», «Құсбегі-дауылпаз», әзіл-оспақ пен күлкіге құрылған «Насыбайшы», аң-құстар мен жан-жануарларға арналған «Ортеке», «Қара жорға», т.б. халық билері бар.

Қазіргі эстетикалық білім мен тәрбие үрдісінде, жеткіншек ұрпаққа туған халқының жалпы өнер саласындағы, соның ішінде, қазақтың әдеби фольклоры құндылықтарын игерте отырып, ұлттық мәнде тәрбиелеу қажеттілігі артады. Ол қажеттіліктерді жүзеге асыру құралдарының бірі – мектептегі оқу-тәрбие үрдісінде, балаларды, қазақтың ауыз әдебиеті мен көркем әдебиет құндылықтарымен қауыштыра отырып, олардың көркемдік талғамы мен рухани-эстетикалық мәдениетін қалыптастыру [3, 3-б.].

Адамдардың шығармашылық ой-өрісін дамыту арқылы, олардың қоршаған өмір шындығына деген адамгершілік-гуманистік көзқарасын қалыптастыру, әрбір тұлғаның алдыңғы ұрпақ жасап қалдырған көркем-материалдық, рухани-эстетикалық құндылықтарды, қоршаған ортаның сұлулығын танып білуге, сақтауға, құрметтеуге жетелейді. Сол құндылықтарды өзінің күнделікті өмірінде қолдануға, халыққа таратуға, насихаттауға белсенді ат салысуға тәрбиелейді. С.Шацкий: «Өнер өз табиғатымен баланың сезіміне жеңіл әрі аса қажетті. Тек оны бала бойына сіңіре білудің жолын табу керек», - деп жастардың көркем-эстетикалық дамуына өнердің зор әсерін айқындайды. Дана халқымыз өздері өмір сүрген ортаның әлеуметтік – экономикалық жағдайына, мәдениеті мен тарихына орайлас жас буынға тәлім – тәрбие берудің басқа жұртта қайталанбайтын талап тілектерін дүниеге әкелді. Мәселен, жас ұрпақты тәрбиелеудің жалпыға ұрпақ ортақ моральдық – психологиялық нормасы белгіленді, оның мәні «сегіз қырлы, бір сырлы» деген нақыл сөзден жақсы байқалады. Осы орайда белгілі ғалым Қ.Жарықбаев ұлттық тәрбиеміздің астарында не жатқанын былай ашып береді: «Біздің ұлттық тәрбиеміздің астарында мынадай белгілер бар. Атап айтар болсаң, жеріміздің ұлан – ғайыр кеңдігі мен табиғат сұлулығының әсерінен ғасырлар бойы қалыптасқан дарқандық, адамға деген мейірімділік пен өнерпаздық қазақтың көшпенділік психологиясынан туындаған асқан қонақ жайлылық, жоңғарлар тұтатқан жойқын соғыс пен қырғынға ұшырау кезінде тірнектеп жинаған рухани мұраны ұрпақтан – ұрпаққа жеткізу ниетімен қалыптасқан ала балажандылық үнемі мал шаруашылығымен айналысудан шыққан малжандылық, өзінен басқа жұрттарға деген бауырмалдық, ешуақытта біреудің жеріне көз алартпаған бейбітшілдік, өзі тиген дұшпанның қабырғасын қақыратқан батырлық, «мың өліп, мың тірілген» кездердегі шыдамдылық біздің ұлттық мінезіміздің жоғар бітістері, біздің ұлттық мақтанышымыз емес пе?!...»

Айтарлықтай, рухани және эстетикалық тәрбиенің қалыптасуы мен дамуы халықтың сан ғасырлық тарихымен, тұрмыс-тіршілігімен және мәдениетімен тығыз байланысты. Адамдардың сырт тұрпатында, қарым-қатынастарында, киім-кешегі мен үй-жайларында, өндіргіш заттарында, тілі мен өнер туындыларында – осының бәрі эстетикалық мәдениеттің, эстетикалық талғам мен ұғымының ерекшеліктері мен принциптері көрінетіні белгілі. Ұлы ағартушылық халықтың ауызекі шығармашылығы мен үлгі-өнегесін халық даналығының көрінісі ретінде пайдалану жөнінде көптеген құнды идеялар айтты. Оларды өздерінің іс-тәжірибелеріне, еңбектеріне арқау етті, оның тәрбие саласындағы күшіне сенді. Ағартушылардың халық күшіне деген мұндай сенімі халық өмірін, салт-дәстүрін, мәдениетін, тарихын жетік білуге, халыққа деген ыстық сүйіспеншілік негізделген. Қазақтың халықтық педагогикасының асыл мұраларын зерттеу, қазақ отбасының тәрбие дәстүрлерін талдау халықтың рухани тәрбиені жүзеге асырудағы педагогикалық талаптарды, әдіс-тәсілдерді, амал-жолдарды, өзіндік ерекшеліктерді бүгінгі күнде көзден таса болып бара жатқан, бірақ өте қажетті деген дәстүрлерді көре білу жастарға эстетикалық және рухани тәрбиелеу ісін ойдағыдай жүзеге асыруға көмектеседі. Жаңа қоғам талабына сай адам санасын, оның қабілетті мен рухани байлығы жан-жақты жарасымды дамыту мәселелері адамдардың қабілеттерін ашып, олардың өмірін рухани бай, сан қырлы ету үшін мейлінше кең өріс ашу. Әсемдік сезімін дамыту, жоғары эстетикалық талғам, өнер шығармаларын, тарих мен архитектура ескерткіштерін, туған табиғаттың сұлулығы мен байлығын түсініп, бағалай білу қасиетін қалыптастыру қажет. Осы мақсатқа әрбір оқу пәнінің, әсіресе зор танымдық және тәрбиелік күші бар әдебиеттің, музыканың, би және бейнелеу өнерінің эстетикалық мүмкіндіктерін пайдалануға мүмкіндік зор.

Қазақ өнерінің, әсіресе, қазақ билерінің күдіреттілігі, көрермен жұртшылықтың жүрегінде өшпес із қалдыратындығы, орындалу мәнерінің адам жүрегіне жетуі. Дәстүр сабақтастығы – ұлт өнерінің негізі. Олай болса, бай көркем шығармашылығы бар қазақ би өнерінің ұлттық

үлгілерін тәжірибелік түрде игермесе, оның рухани құндылығы жоғалады. Әрбір әннің мазмұнын тез арада бимен бейнелеп көрермендерге жеткізу үшін талмас еңбек пен көп іздеу, тынымсыз шеберлік шыңдау керек екенін айтқым келеді. Би өнерін өз өмірім мен өнерімнің басты нысанасы етіп алғанымға өкінбеймін. Себебі – ол өз халқымның өнері, ал мен болсам, сол халықтың перзентімін. Өзімнің тынымсыз ізденісімнің арқасында ұлттық биімізді қайта түлетіп қана қоймай, шынайы кәсіпкерлік деңгейге дейін көтергім келеді. Дегенменде, қазақ бастауыш мектептерінің ана тілі мен өнер саласындағы, соның ішінде, музыка, би өнері және көркемдік еңбек пәндерінің оқу бағдарламаларына шолу жасасақ, онда өнер пәндеріне бөлінген сабақтар санының аздығын, тапсырмалардың, негізінен практикалық іс-әрекеттеріне: балалардың ән тексін жаттау, ән айту, би билеу, құрастыру істерін орындауына бағытталып құрылғанын көруге болады. Бұл кемшіліктер, жас ұрпақтың көркемдік білім жүйесі арқылы толық қанды эстетикалық дамуына, рухани мәдениеттілігінің қалыптасуына мүмкіндік жасамайды. Әсіресе, бұл қасиеттер бастауыш мектеп қабырғасында мақсатты түрде жүзеге асырылмаса, онда алдағы кезеңде балалардың санасында өнерді тану, өнерге деген құштарлық, өнермен шығармашылық, дүниетанымдық айналысу деңгейі төмендейді. Қорыта келгенде сабағында оқушыларға эстетикалық тәрбие беруде халық дәстүрлерін, ұлттық өнердің түрлерін көбірек пайдалану қажет. Аса маңызды міндет жас ұрпаққа көркемдік білім беру мен қазақ ұлттық би арқылы эстетикалық және рухани тәрбиені айтарлықтай жақсарту. Өйткені, бастауыш мектеп, оқушы жастардың, болашақта, өмірге деген эстетикалық көзқарасын, рухани дамуын, әсемдік пен сұлулық туралы танымын, талғамын, өз ортасына сол сұлулықты енгізуге деген құштарлығын қалыптастырудың тұғыры болып саналады.

Әдебиеттер:

1. Бабаян А.Г. *Формирование эстетических ценностных ориентаций старших школьников в учебно-воспитательном процессе.* - Омск, 2010.
2. Ванслов В.В. *Эстетика, искусство, искусствоведение: (Вопросы теории и истории)* 1983. - 430 б.
3. Видгоф В.М. *Целестность эстетического сознания: (деятельностный подход).* - Томск, 1992. - 151 б.
4. ҚР –ның білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. - Астана, 2011.
5. Шара Жиенқұлова «Өнерім-өмірім». Алматы, 1993.
6. Аюханов Б.Ф. «*Pas de bourree по жизни*». Алматы, 2013.

МРНТИ 11.25.41

Баданбекқызы З. ¹Нуржанқызы А. ²

^{1 2} КазНПУ им. Абая

¹ к.ф.н. доцент, ² магистр педагогических наук.

Алматы, Казахстан

ИЗУЧЕНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ПРИМЕНЕНИЯ ПОСЛОВИЦ И ПОГОВОРОК В ШКОЛЕ

Аннотация

Статья посвящена изучению особенностей применения пословиц и поговорок на уроках английского языка с учетом уровней обучения в школе. Каждому известно, что пословицы и поговорки входят в малый жанр фольклора, и через них передается вся информация о культуре и

жизни народа. В настоящее время система образования уделяет особое внимание на изучение своего языка, истории и культуры. Следовательно, педагоги активно включают устное народное творчество в программу английского языка.

Суть изучения английского языка состоит не только в знании грамматических конструкций и овладении навыками письма, чтения, говорения и аудирования, но и в получении возможности познакомиться с историей, традициями, культурой страны изучаемого языка. В данной статье приводятся примеры различных упражнений с использованием пословиц и поговорок. Это позволяет заинтересовать учеников к учебному процессу, делая урок более познавательным и насыщенным.

Делается вывод о том, что применение пословично-поговорочных выражений школьной программе является достаточно эффективным способом повышения мотивации к учебному процессу, развитию аналитического мышления, раскрытию творческого потенциала. А также особенностью этого применения является привлечение любви и интереса как к иностранному, так и к родному языкам.

Ключевые слова: пословица, поговорка, фольклор, толерантность, языковой барьер, грамматические конструкции, эквивалентный перевод, лексический запас, стилистика, структурно-семантическая группа, межнациональное и культурное общение.

З.Баданбекқызы¹А.Нуржанқызы²
^{1,2}Абай атындағы КазУПУ
¹ ф.ғ.к, доцент, ² педагогика ғылымдарының магистрі
Алматы қ., Қазақстан

МЕКТЕПТЕ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН ЗЕРТТЕУ

Аңдатпа

Мақала мектептегі оқу деңгейлерін ескере отырып, ағылшын тілі сабақтарында мақал-мәтелдерді қолдану ерекшеліктерін зерттеуге арналған. Мақал-мәтелдер фольклордың кіші жанрына енетінін және олар арқылы халықтың мәдениеті мен өмірі туралы барлық ақпарат берілетінін бәрі біледі. Қазіргі уақытта білім беру жүйесі өз тілін, тарихын және мәдениетін зерттеуге ерекше назар аударады. Демек, мұғалімдер ауызша халық шығармашылығын ағылшын тілінің бағдарламасына белсенді түрде қосады.

Ағылшын тілін үйренудің мәні тек грамматикалық құрылымдарды білу және жазу, оқу, сөйлеу және тыңдау дағдыларын игеру ғана емес, сонымен бірге зерттелетін тіл елінің тарихымен, дәстүрлерімен, мәдениетімен танысуға мүмкіндік алу болып табылады. Бұл мақалада мақал-

мәтелдерді қолдана отырып, әртүрлі жаттығулардың мысалдары келтірілген. Бұл оқушыларды оқу процесіне қызықтыруға мүмкіндік береді, бұл сабақты танымдық және қарқынды етеді.

Мектеп бағдарламасының мақал-мәтелдерін қолдану оқу процесіне деген ынтаны арттырудың, аналитикалық ойлауды дамытудың және шығармашылық әлеуетті ашудың тиімді әдісі болып табылады деген қорытынды жасалады. Сондай-ақ, бұл қосымшаның ерекшелігі-шет тіліне де, ана тіліне де сүйіспеншілік пен қызығушылық тудыру.

Кілт сөздер: мақал-мәтелдер, фольклор, толеранттылық, тілдік кедергі, грамматикалық құрылымдар, баламалы аударма, лексикалық қор, стилистика, құрылымдық-семантикалық топ, ұлтаралық және мәдени қарым-қатынас.

Z. Badanbekkyzy¹ A. Nurzhankyzy²

^{1,2} KazNPU named after Abay

*¹ candidate in philological sciences, associated professor, ² masters of pedagogical sciences.
Almaty, Kazakhstan*

STUDY OF THE PECULIARITIES OF THE USE OF PROVERBS AND SAYINGS IN SCHOOL

Abstract

The article is devoted to the study of the peculiarities of the use of proverbs and sayings in English lessons, taking into account the levels of education at school. Everyone knows that proverbs and sayings are included in the small genre of folklore, and all information about the culture and life of the people is transmitted through them. Currently, the education system pays special attention to the study of its language, history and culture. Consequently, teachers actively include oral folk art in the English language program.

The essence of learning English consists not only in knowing grammatical constructions and mastering the skills of writing, reading, speaking and listening, but also in getting an opportunity to get acquainted with the history, traditions, culture of the country of the language being studied. This article provides examples of various exercises using proverbs and sayings. This allows students to be interested in the learning process, making the lesson more informative and intensive.

It is concluded that the use of proverbial expressions in the school curriculum is a fairly effective way to increase motivation for the learning process, the development of analytical thinking, and the disclosure of creative potential. And also a feature of this application is to attract love and interest in both foreign and native languages.

Keywords: proverb, saying, folklore, tolerance, language barrier, grammatical constructions, equivalent translation, vocabulary, stylistics, structural and semantic group, interethnic and cultural communication.

Введение. В настоящее время учителя для решения проблем с гуманизацией образования вновь обращают свой взгляд в прошлое, в то, что формировалось столетиями и что уже дало доказательство на свою жизнеспособность. Другими словами, система образования акцентирует свое внимание на изучение родной культуры, истории, традиции и языка. Учителя стремительно включают малые жанры фольклора в образовательную программу английского языка, так как пословицы и поговорки имеют кладезь ценных знаний, которые были накоплены опытом народов. Их ценность заключается в постижении особенностей национального характера и мировоззрения различных народов, их культур и традиций. Именно поэтому стоит отметить важность изучения особенностей пословиц и поговорок для педагогов, которые активно включают их в свои уроки. Кроме этого, залогом успешного овладения английского языка является знание об истории и культуре их носителей.

Согласно мнению известного этнографа В.И. Даля, пословицы считаются короткой притчей, суждением, приговором и поучением, к ним близки поговорки [1, 35]. Обычно поговорки рассматривают всегда вместе с пословицами, но главное отличие состоит в том, что у поговорок отсутствует законченная мысль. Если взглянуть на поговорку *To look a gift in the mouth* (*Заглядывать в зубы дареному коню*), то она является частью пословицы *Your mouth not look a gift horse in the mouth* (*Дареному коню в зубы не смотрят*).

У каждого отдельного народа есть свои пословицы и поговорки, где показаны условия их жизни, история и культура в целом. При детальном изучении некоторых пословиц разных народов можно увидеть некоторые сходства. Например, [2] английская пословица *East or West, home is best* близка по смыслу с русской пословицей *В гостях хорошо, а дома лучше*.

Многие методисты, как Г.Д. Сидоркова, З.К. Тарланов, А. Фох, считают, что изучение иностранных пословиц и поговорок приводит к лучшему пониманию носителей разных народов, так как в них присутствуют отпечатки их культуры, быта и истории [3].

Следовательно, одинаковые условия жизни различных народов приводят к взаимному пониманию и сближению разных народов и их культур, также осознанию их национального характера, традиций, общественного строя жизни [4].

Включение малых жанров фольклора в обучении английскому языку должно происходить на основе единства его основных жанров – пословиц и поговорок. Применение их на уроках английского языка способствует ряду причин, таких как:

- ученики, изучая традиции [5] английской культуры с помощью пословиц и поговорок, сближаются с культурой страны изучаемого языка, у них формируется дружелюбность и толерантность к ценности другой культуры;

- пословицы и поговорки создают хорошие условия для всестороннего развития личности учеников [6, с. 51];

- ученики через пословицы и поговорки усваивают нравственные и этические нормы, то есть в них присутствует воспитательный смысл;

- у учащихся расширяется кругозор и развиваются познавательные навыки и интеллектуальные способности [7].

Основная задача педагога заключается в проявлении интереса к обучению английского языка путем использования пословиц и поговорок. Например, учитель может попросить учеников сравнить английскую пословицу *Don't make a mountain out of an anthill* с русской пословицей *Не делай из мухи слона*. Используя данный метод сравнения, ученики легче осваивают новый иностранный язык и получают приятные эмоции от процесса обучения. С самого начала опытному учителю свойственно понять будет ли его урок интересным и познавательным. Допустим, если урок начинается весело и креативно, то можно считать, что следующие шаги педагога обречены на успех. Следовательно, применение пословиц и поговорок на уроках способствует эффективному усвоению материала, обогащению лексического запаса учеников, ученики легко преодолевают языковой барьер, улучшаются основные навыки общения на английском языке, расширяется кругозор и появляется интерес к углубленному изучению языка.

Методы. Применение пословиц и поговорок в начальных классах позволяет педагогу отработать с учениками произношение гласных и согласных звуков.

Например: для произношения гласных звуков можно использовать пословицы: *A friend in need is a friend indeed* (*Друг в беде есть настоящий друг*); *Haste makes waste* (*Поспешишь – даром время потеряешь*). Для произношения согласных звуков можно применить такие пословицы как, *Something is better than nothing* (*Это лучше, чем ничего*).

На средних и старших классах обучения учитель может придумать ситуации или диалоги по определенной пословице или поговорке. По сравнению с произношением у начальных классов, этот метод не только улучшает произносительные навыки, но и совершенствует речевые навыки [8]. К примеру, для сочетания звуков [t] и [r] можно применить пословицу *Every man is the architect of his own fortune* (*Каждый кузнец своего счастья*).

Для придания выразительности английской речи можно выделить метод заучивания пословично-поговорочных выражений с помощью рифмы. Такой метод мотивирует учеников к изучению языка и развивает речевые навыки. Например, пословицы: *No pain, no gain* (*Без трудов нет и заработка*), *Too many cooks spoil the broth* (*У семи нянек дитя без глазу*).

Пословицы и поговорки также можно применить при изучении различных грамматических конструкций. К примеру, во время прохождения темы «Времена глагола. Настоящее время» можно включить такие пословицы, как *It takes all kinds to make a world* (Люди всякие бывают), *The exception proves the rule* (Нет правил без исключения). Что касается прошедшего времени Past Simple (Indefinite) можно использовать пословицы: *Curiosity killed the cat* (Любопытство до добра не доводит).

При изучении темы о модальных глаголах Modal verbs учителя могут использовать пословицы: *Beggars can't be choosers* (Беднякам не приходится выбирать), *A leopard can't change his spots* (Человек не может изменить свою природу).

В период изучения темы «Артикли в английском языке» можно применить пословицы: *An apple a day keeps a doctor away* (Кто яблоко в день съедает, у того врач не бывает), *An empty vessel makes the most noise* (Пустая бочка пуще гремит). Изучение степени прилагательных можно связать с пословицей *Better late than never* (Лучше поздно, чем никогда).

Как полагает А.С. Комаров, использование пословиц и поговорок на различных этапах обучения развивают навыки произношения, также используют для изучения модальных глаголов, артиклей, степеней сравнения прилагательных и различных грамматических и лексических конструкций [9].

На занятиях английского языка в старших классах можно использовать различные упражнения для улучшения навыков устной и письменной речи:

1. Составление ситуации или диалога по заданной пословице [10].
2. Подобрать пословицу или поговорку к прочитанному тексту или рисунку [11].
3. Дается перечень слов и ученикам нужно составить из этих слов пословицу или поговорку и найти их русский эквивалент.
4. Ученикам даются попеременно слова из пословиц и поговорок. Далее ученикам необходимо в правильном порядке расставить слова, составить из этих слов пословицу или поговорку и если нужно дополнить ее недостающими словами [12].
5. Учитель называет английскую пословицу или поговорку, у которой перевод сильно отличается от русской, и ученикам дается задание правильно назвать пословицу или поговорку. Данный метод поиска эквивалентного перевода на русский язык развивает способность учеников правильно подбирать лексические единицы, также мотивирует работать со словарем, совершенствуя навыки перевода. Например, *The early bird catches the worm* (Ранняя птишка ловит червячка),

русский эквивалент данной пословицы – *Кто рано встает, тому Бог подает; Many hands make light work (Много рук делают работу легкой)*, русский эквивалент – *Берись дружно – не будет грузно*.

6. Составление рассказа либо написание эссе на определенную тему какой-либо пословицы или поговорки. Пример темы: «A picture is worth a thousand words» (Лучше один раз увидеть, чем сто раз слышать).

В процессе изучения отдельных лексических тем, пословично-поговорочные выражения могут быть материалом для создания лексической базы по многим темам, например на тему «Love» можно подобрать пословицы *Love is blind, as well as hatred (Любовь, как и ненависть, слепа)*; на тему «Money»: *Time is money (Время – деньги)*; на тему «Friendship»: *Friendship is like money, easier made than kept (Дружба словно деньги, проще их приобрести, чем сохранить)*.

Подводя итог, можно сделать вывод, что учитель может организовать работу с пословицами и поговорками с учетом уровней обучения школы. Различные виды упражнений будут обострять интерес к малым жанрам фольклора, помогать ученикам проявлять свою активность, формировать их аналитическое мышление, раскрыть творческий потенциал, развивать когнитивные интересы и готовность быстро вспомнить нужную пословицу или поговорку и уместно использовать ее в определенной ситуации. Данные методы прививают любовь и интерес как к иностранному, так и к родному языкам.

Заключение. В процессе исследования, затронутой в статье проблемы, нами разработаны не только особенности применения пословиц и поговорок на уроках английского языка, но также и методы работы с ними в процессе обучения. Ценность использования пословиц и поговорок на занятиях определяется возможностью их разделения на грамматические, структурно-семантические и тематические группы. Учитель, объединяя пословицы и поговорки в эти группы, легко может использовать их на уроках и объяснять определенные темы. Например, при повторении грамматических конструкций (времена глаголов, модальные глаголы, артикли, степени прилагательных). Данная группировка способствует эффективному изучению грамматики, обогащению лексического запаса и стилистики английского языка. Изучая английский язык с помощью пословиц и поговорок, у учеников появляется возможность проникнуть в языковую модель, расширяется их культурный и страноведческий кругозор и тем самым идет подготовка к межнациональному культурному общению. Кроме этого, изучение особенностей применения пословиц и поговорок позволяет точно, кратко выражать мысль, эмоции и чувства к различным ситуациям, украшают речь, делая ее более образной и эмоциональной. Без них язык выглядит неполноценным, лишенным ярких красок. Пословично-поговорочные единицы заключают в себе морально-этические ценности, которые служат для выполнения дидактических и воспитательных задач.

Список использованной литературы

1. Даль В.И. Пословицы русского народа. – М.: Изд-во «Русский язык Медиа», 2009. – 814 с.
2. Иллюстрированный сборник пословиц и поговорок = A Picture collection of proverbs and sayings: на пяти яз. рус., англ., фр., исп., нем. / под ред. проф. М.И. Дубровина; худож. А. Егоров. – М.: Росмэн, 1998. – 221 с.
3. Мецзякова М.А. Литература в таблицах и схемах/ Домашний репетитор. – Москва: Айрис, 2000. – 60 с.
4. Померанцева Э.В. О русском фольклоре [Текст] / Э.В. Померанцева. – М.: Наука, 1977. – 120 с.
5. Власова И.М. Народные традиции как условие приобщения учащихся к современной культуре [Текст] / И.М. Власова // Наука и образование. – 2002. – № 2. – С. 72-77.
6. Агафонова Е.В. Роль музыки и песен в изучении английского языка [Текст] / Е.В. Агафонова // Материалы 1-й Интернет-конф. студентов пед. колледжей и училищ России, 11-й студ. науч. конф. и 6-х междунар. пед. чтений: [ред. М.Ю. Ананченко, П.Е. Овсянкин]. – Архангельск: КИРА, 2004. – 441 с.
7. Хабибулина Э.А., Гладий А.А. Потенциал пословиц и поговорок как средство совершенствования слухо-произносительных навыков // Вестник Сургутского государственного педагогического университета. – 2020. – №4. – С. 107–115.
8. Вербицкая М.В. Эббс, Б. Уорелл, Э. Уорд Э. Forward. Английский язык: проектирование учебного курса: пособие для учителя. Москва : Pearson Education Limited: «Вентана-Граф», 2012. – 206 с.
9. Комаров А.С. Пословицы английского языка и их русские аналоги: учебное пособие. – М.: Изд-во «Наука», 2008. – 112 с.
10. Seidl, Jennifer & McMordie, W. English Idioms and How to Use Them. – М.: Higher school, 1983. – 7 р.
11. Кабинетская Т.Н. Материалы для внеклассной работы с пословицами и поговорками [Текст] / Т.Н. Кабинетская // Начальная школа. – 2000. – № 12. – С. 56-58.
12. Кислиденко Л.А. Использование пословиц на уроках [Текст] / Л.А. Кислиденко // Начальная школа. – 1997. – № 7. – С. 39-40.

ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES

ӘОЖ: 81'0;373.1.02

¹Кыдырбай К.К., ²Закирова М.Е.

¹ Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті, ² ҚазҰПУ, Алматы қ, Қазақстан
^{1,2}аға оқытушылар, педагогика ғылымдарының магистрлері

ШЕТ ТІЛІН КӘСІБИ МАҚСАТТА ОҚЫТУ КЕЗІНДЕ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ДАМУ

Аңдатпа

Мақалада әлемдік және қазақстандық білім берудегі жалпы үрдістер, сондай-ақ педагогикалық университетте тілдік мамандықтар бойынша кәсіби-бағдарланған шет тілін оқыту процесінде кәсіби, коммуникативтік, мәдениетаралық құзыреттіліктерді қалыптастыру принциптері мен әдістері қарастырылады. Осы құзыреттердің кейбір маңызды аспектілері, соның ішінде педагогикалық құндылықтар туралы хабардар болу, педагогикалық процестің құрылысы, педагогикалық қарым-қатынас және мінез-құлық; педагогикалық технология, оның мәні, құрылымдық компоненттері, кәсіби қызметте инновациялық технологияларды қолдану, педагогикалық технологияларды жобалау мен дамытуға қойылатын талаптар талданады.

Кілт сөздер: коммуникативтік құзыреттілік, тілді оқыту, білім беру, кәсіби мақсатта шет тілі, педагогикалық процесс.

¹Кыдырбай К. К., ²Закирова М. Е.

¹Казахский национальный аграрный университет, ²КазНПУ г. Алматы, Казахстан
^{1,2} Старшие преподаватели, магистры педагогических наук

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЦЕЛЯХ

Аннотация

В статье рассматриваются общие тенденции в мировом и российском образовании, а также принципы и методы формирования профессиональных, коммуникативных, межкультурных компетенций в процессе преподавания профессионально-ориентированного иностранного языка на инженерных, экономических и других неязыковых специальностях в техническом университете. Анализируются некоторые существенные аспекты этих компетенций, в том числе, осознание педагогических ценностей, построение педагогического процесса, педагогическое общение и поведение; педагогическая технология, ее сущность, структурные составляющие, применение инновационных технологий в профессиональной деятельности, требования к проектированию и разработке педагогических технологий.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, преподавание языка, образование, иностранный язык в профессиональных целях, педагогический процесс.

¹Kymbat K. Kydyrbay, ²Zakirova M.E.

¹Kazakh National Agrarian Research University, ²KazNPU Almaty, Kazakhstan
Senior Teachers, Masters of Pedagogical Sciences

DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES

Annotation

The article considers general tendencies in world and Russian education, and also both principles and methods of forming professional, communicative, intercultural competences and in the process of teaching foreign language for professional purposes in the conditions of engineering, economic and other non-linguistic specialties at technical university. The article views some essential issues of this competence including awareness of pedagogical values, the construction of the pedagogical process, pedagogical communication and behavior; pedagogical technology, its essence, structural components, understanding of innovative components of professional activity, requirements for the design and engineering of pedagogical technologies.

Key words: communicative competence, language teaching, education, foreign language for professional purposes, pedagogical process.

Кіріспе. Қазақстандық жоғары білім берудің әлемдік білім беру кеңістігіне өсіп келе жатқан ықпалдастығының қазіргі жағдайында кез келген саладағы жоғары оқу орындарының түлектеріне қойылатын маңызды талаптардың бірі қазіргі заманғы көпмәдениетті және көп тілді әлемде тиімді кәсіби өзара іс-қимылды қамтамасыз ететін шет тілін (бұдан әрі-ШТ) меңгеру болып табылады. Қазіргі қоғам дамуының бұл үрдісі жоғары білім саласындағы нормативтік құжаттарда көрініс тапты. Қазіргі қоғамда кәсіпқойға нарықтық қатынастардың қазіргі жағдайында неғұрлым маневрлі және табысты болуға, сонымен бірге әлеуметтік бейімделе отырып, үлкен еңбек қызметін тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін қабілеттері мен біліктілігі бар мамандар үлкен сұранысқа ие.

Мақаланың мақсаты білім беру үдерісі шеңберінде тікелей өзара іс-қимыл жасайтын бастамашылар мен қатысушылар ретінде студент пен оқытушының кәсіби құзыреттілігінің ғылыми және практикалық маңыздылығын анықтау қажеттілігі болып табылады, оны дамыту, өз кезегінде, болашақ маманның одан әрі кәсіби қалыптасуының қажетті шарты болып табылады.

Білім беруді дамыту перспективалары білім беру процесінің мағынасында инновациялық әдістер мен технологияларды қолданумен де, Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің өсуімен де байланысты [1, 109-бет]. Жақында психологиялық-педагогикалық зерттеулерде қазіргі заманғы өндірістің кез-келген саласында кәсіби білікті жұмысшы маман қалыптастыру мәселесі ерекше өзекті болды. Қазіргі әлеуметтік ортада әлеуметтік-психологиялық құзыретті маманның моделі күрделі мәселелерді шешудегі тәуелсіздік, білімді, дағдыларды дербес пайдалану, тәртіп, өзін-өзі қанағаттанарлық имидж сияқты тұлғаның психологиялық қасиеттеріне баса назар аударады. Үйлестірілген қарым-қатынас жасау қабілеті, жеке қарым-қатынасты басқару команда, өзін-өзі дамытудың ішкі қажеттілігін қамтиды.

Қарым-қатынас үрдісіне кәсіби құзыреттіліктің маңызды функционалдық қасиеттерінің бірін, атап айтқанда шығармашылық қабілеттердің дамуын біріктіретін қасиеттерді жүзеге асыруда үлкен мән берілуі мүмкін, сондықтан данышпандық қарым-қатынаста бұл ұйым ішінде де, мәдениетаралық деңгейде де болады, бұл шет тілін қолдануды білдіреді. Жаңа көп қырлы және жан-жақты әлем жалпы оқытушыларға жұмыс істеуге жаңа талаптар қояды [2].

Қазіргі жағдайдың айрықша ерекшелігіне келетін болсақ еліміздің экономикасы мен бизнестің әртүрлі салаларындағы, бірлескен кәсіпорындардың немесе шетелдік серіктестермен қарым-қатынастың барлық түрлерінің болуы бизнестің айрықша белгісі болып табылады, сондықтан қызметкерлермен қарым-қатынасты коммуникация құралы ретінде шет тілінсіз елестету қиын. Барлығы дерлік заманауи қызметкерлер үшін ағылшын тілі сән - салтанат емес, кәсіби салада тиімді жұмыс істеу құралы екендігімен келіседі.

Құзыреттілікті белгілі бір пән саласындағы қызметкердің сапалы жұмыс істеуі үшін қабілеттілікті қалыптастыру деп санауға болады, ол белгілі бір арнайы білімді, дағдыларды, ойлау тәсілдерін қолданады, кәсіби салада шығармашылық қабілеттерін ұйымдастыруға және қолдануға бағытталған өз іс-әрекеттері үшін жауапкершілікті сезінеді. Шығармашылық қабілеттерін дамытуды біріктіретін кәсіби және жеке құзыреттіліктің функционалдық қасиеттерін іске асыруда қарым-қатынас процесі үлкен маңызға ие [3, б.41].

Зерттеу әдіснамасы. Көптеген отандық, ресейлік ғалымдар шет тілдік коммуникативті құзыреттілікті дамытудың теориялық және практикалық мәселелерін әзірлеумен айналысты: Д.Б.Шаяхметова, И.Л. Бим, Н.Д. Галскова, И.А. Зимняя, Р. П. Милруд, Е.И.Пассов, С.Савиньон, В.В. Сафонова, Е.Н. Соловова, М.Финоккиаро, А.В.Щепилова және т. б. ғалымдар шет тіліндегі коммуникативті құзыреттілікті: адамның нақты өмірдің әлеуметтік-лингвистикалық жағдайына сәйкес шет тілін түсіну және көбейту қабілеті (М. Финоккиаро), тұлғааралық және мәдениетаралық өзара әрекеттесу мәселелерін шешу үшін әр түрлі жағдайларда шет тілінде ауызша және жазбаша түрде толық сөйлесу мүмкіндігі ретінде (И.Л. Бим, Н.Д. Галскова, Р.П. Милруд, В.В. Сафонова, Е.Н. Соловова және т. б.).

"Коммуникативті құзыреттілік" құрамында келесі элементтер бөлінеді: лингвистикалық (тіл жүйесін білу және басқа адамдардың сөйлеуін түсіну және өз ойларын білдіру үшін осындай білімді қолдана білу); әлеуметтік-мәдени (зерттелетін тіл елінің этномәдени ерекшеліктерін, ана тілінде сөйлейтіндердің сөйлеу және сөйлеу емес мінез-құлқын білу және осындай білімге сәйкес сөйлеу мінез-құлқын жүзеге асыра білу); сөйлеу (тіл арқылы ойларды қалыптастыру және тұжырымдау тәсілдерін және оларды сөйлеу қарым-қатынас процесінде қолдану қабілетін білу); дискурсивті (ауызша және жазбаша хабарламалар — дискурстар құру ережелерін білу, мұндай хабарламаларды құра білу және олардың коммуниканттардың сөйлеуіндегі мағынасын түсіну); стратегиялық (коммуникативті мәселелерді шешуде ең тиімді стратегияларды қолдана білу); пәндік (жеке мәлімдемені ұйымдастыруда немесе коммуниканттардың мәлімдемесін түсінуде пәндік ақпаратты білу); компенсаторлық (туындайтын қиындықтарды жеңе білу сөйлеу қарым-қатынас процесінде); прагматикалық (коммуникативті акт пен қойылған міндеттің шарттарына байланысты ойды білдірудің ең тиімді және орынды әдісін таңдай білу). [3]

Шет тілдік коммуникативтік құзыреттіліктің жекелеген компоненттерін дамыту тәсілдерін түсіну үшін шет тілін оқыту тарихына жүгінейік. А.В.Миролюбов, И. В.Рахманов, К.А.Ганшина, И. А. Грузинская, З. М. Цветкова, С. К. Фоломкина, Н. И. Гез, Ю. А. Жлюкченко, Р. А. Кузнецова шет тілін оқыту әдістерінің тарихы саласындағы зерттеулер оқытудың маңыздылығы туралы идеяның қалыптасуы мен дамуын бақылауға мүмкіндік береді.

Қазіргі әлемде өсіп келе жатқан жеке, іскерлік және кәсіби қарым - қатынастың рөлі нақты өмірдегі қарым-қатынаста да, электрондық пошта, әлеуметтік медиа, телефон қоңыраулары, жедел хабар алмасу мессенджерлері және олардың опциялары, баспа, аудио және тіпті бейне хабарламалар және ішкі опциялар арқылы электрондық байланыс түрінде де көрінеді. Коммуникативті ресурстардың бұл мүмкіндіктері коммуникацияның сыртқы шекараларын ең жаһандық шектерге дейін кеңейтуді білдіреді. Яғни, өзара әрекеттесудің осындай кең спектріне қатысушылар жеке және өндірістік-іскерлік қарым-қатынасты жүзеге асыру үшін шет тілін қолдануы керек.

Мұндай қажеттілік шет тілін білу арқылы қарым-қатынас процесін жүзеге асыруға қабілетті педагогикалық сияқты кәсіби лингвистикалық салалардағы қызметкерлерге сұраныстың артуына әкеледі. Шет тілін білуі қызметкердің іскерлік белсенділік аясын кеңейтуге мүмкіндік береді. Мамандарға қойылатын заманауи талаптар оқытудың заманауи, инновациялық тәсілдерін, атап айтқанда ағылшын тілін ұсынады [4,Б.300]. Ағылшын тілін оқытудағы осындай тәсілдердің бірі әдістемелік басқару болуы мүмкін. Әдістемелік басқарудың тиімділігі оның оқытудағы басқару қызметінің кейбір қажетті кезеңдерін іске асыруға бағытталған функцияларымен (болжау, жоспарлау, әзірлеу және шешім қабылдау, ұйымдастыру, бақылау есебі) анықталады [5, 73-бет].

Зерттеу нәтижелер және оларды талқылау. Оқыту қызметін құрудың келесі принциптері бөлінеді:

- мақсат қою (білім беру қызметінің өзіндік мақсаттарын анықтау, жеке мақсаттар мен міндеттерді анықтау, күтілетін нәтижелерді жоспарлау дағдыларын қалыптастыру);
- оқытуды ынталандыру (білім алушыларды іздеуге, зерттеуге және маңызды мәселелерді, ең алдымен оларды қоршаған шындықтың проблемаларын шешуге қосу, оларды шешу өмірдегі нақты жағдаймен тікелей байланысты);
- оқыту мазмұнын жобалау (тұжырымдамалық мәселелер мен проблемаларды зерделеу, жүйелі білім алу, әмбебап оқу іс-әрекеттері);
- оқушылардың ақыл-ой әрекетін ынталандыру (сыни ойлауды қалыптастыру: өз ойларын дауыстап айта білу, қандай да бір идеяларды тыңдау, есту, қабылдау немесе қабылдамау, болжамдар, гипотезалар мен болжамдар айту, мазмұнды қарым-қатынас пен пікір алмасуды ұйымдастыру);
- нәтижелі білім беру процесінің педагогикалық жағдайларын жасау (оқытудың орынды әдістерін, нысандарын, оқу қызметін бағалау құралдарын таңдау). [6]

Болашақта коммуникативті әдіске артықшылық берілді. Бұл әдісті Е.И. Пассов негіздеді. Оның негізінде коммуникативті лингвистика идеялары, іс – әрекеттің психологиялық теориясы, мәдениеттер диалогындағы тұлғаның даму тұжырымдамасы негізделеді, мәдениетаралық қарым-қатынас процесінде шет тілді мәдениетті игеру ол оқытудың түпкі мақсатын анықтайды. Әдістің ерекшелігі тілді оқыту процесін нақты қарым-қатынас процесіне жақындату әрекетінде көрінеді. Әдістің негізгі әдістемелік принциптерінің бірі-білімгерлердің қарым-қатынас процесіне белсенді қатысуын және қарым-қатынас жағдайларын мүмкіндігінше қалпына келтіретін жаттығуларды қолдануды білдіретін оқытудың сөйлеу бағыты. [7, 36].

Оқытудың коммуникативті әдісінің технологиясы — қарым-қатынасқа негізделген оқыту-ойын, проблемалық, жобалық, модульдік оқыту әдістері сияқты заманауи әдістемелік әзірлемелерде, сондай-ақ интенсивті оқыту деп аталатын жалпы бағытта жүзеге асырылады[8].

Шет тілін оқыту әдістерін дамытудың тарихи шолуы шет тілін оқытуда студенттердің шет тілдік коммуникацияны игеруіне бағдарланудың маңыздылығы туралы айтуға мүмкіндік береді. Жаңа мемлекеттік білім беру стандартының талаптарына сәйкес білімгерлер кәсіби қызметте, кәсіби коммуникацияда және тұлғааралық қарым-қатынаста шет тілін белсенді қолдана білуі керек. Енді дайын тақырыпты қысқарту жеткіліксіз, стихиялық мәлімдемелер құра білу керек, белгілі бір мәселе бойынша өз пікіріңізді еркін білдіре білу керек.

Алайда, әдістемелік тәжірибеге бай және оқытушылардың шет тілдік коммуникацияны "үйретуге" деген ұмтылысына қарамастан, шет тілдік коммуникативтік құзыреттілікті дамыту мәселесі қазір ең маңызды болып қала береді. Осыған байланысты жақында оны шешуге ықпал ететін тұжырымдамаларды іздеу өзекті болды. Айта кету керек, шет тілін оқытудың қазіргі кезеңінде ғалымдар мен оқытушылар білім беру процесінде конструктивизм идеяларын қолдануға көбірек бет бұруда.

Болашақ мамандар арасында шет тілін қолданушылар санының тікелей кәсіби қызметінде ұлғаюымен қатар, шет тілі оқытушысы мен лингвистикалық мамандықтар студенттері арасындағы оқыту процесін кәсіби бағдарлау саласындағы жемісті өзара іс-қимыл перспективасы және соның салдарынан мамандыққа сәйкес болашақ маманның алдағы қызметінің сапасын жақсарту өте маңызды мәселе болып табылады. Осылайша, лингвистикалық мамандықтар шеңберінде кәсіптік негізде тілдік білім беру адамзат қауымдастығының жаһандық көптілді және көпмәдениетті кеңістігінде болашақ маманның тиімді өмірін құруға қатысатын маңызды құрамдас бөлікке айналады. "Ағылшын тілі қазіргі студенттердің өмірінде үлкен рөл атқарады, өйткені бұл халықаралық қарым-қатынас, сауда, ынтымақтастық және бизнестің басым тілі. Қазіргі заманғы IT-технологиялардың дамуы шет тілін меңгеруге ықпал етіп қана қоймай, оның өзектілігін көрсетеді [9, 47-бет].

Тілдік кәсіптік даярлықта ақпараттық және коммуникациялық ресурстарды ұлғайту болашақ мамандар мен шет тілді әріптестер арасындағы қарым-қатынастың нақты құралы ретінде шет тілін қалыптастыруға ықпал етеді. Функционалдық-коммуникативтік тәсілді іске асыру кезінде студенттердің кәсіби құзыреттілігін дамыту шеңберінде болашақ мамандықтың ерекшелігіне сәйкес

шет тілін меңгеру мақсатында сөйлеу қызметінің арнайы бағдарланған түрлері әзірленеді. Әлеуметтік-мәдени тарту бұл тәсіл болашақ жас маманның мәдени дамуын білдіреді, бұл ұсынылған мәдениетаралық қарым-қатынас жағдайында табысты іскерлік белсенділікті қалыптастыруға ықпал етеді, ал мұндай қабілеттің болуының көрсеткіші тиімді кәсіби қызмет шеңберінде тілаларлық, тілге бағытталған кәсіби қарым-қатынас тұрғысынан кәсіби біліктілікті толықтыратын мәдениетаралық құзыреттілік болып табылады [9].

Кәсіби бағдарланған құзыреттілікті қалыптастыруға қатысатын функционалдық-коммуникативтік, әлеуметтік-мәдени тәсілдер мен заманауи ақпараттық технологиялар студенттің жеке ерекшеліктеріне, өзін-өзі жетілдіруге және жеке шығармашылық әлеуетін дамытуға бағытталған [10, 408-бет].

Лингвистикалық мамандықтар шеңберінде арнайы бағытталған тілдік оқыту студенттерге болашақта іскерлік және әлеуметтік-мәдени салалардағы әртүрлі тілдер мен мәдениеттер арасында делдал ретінде әрекет етуге мүмкіндік береді, яғни ол жас маманның санасының әлеуметтік ұтқырлығын, белсенділігі мен бейімделуін қалыптастырудың өзіндік құралына айналады.

Әлеуметтік бейімделу мен кәсіби өзін-өзі жүзеге асырудың осындай міндетін шешу үшін бірыңғай білім беру және дидактикалық жүйемен біріктірілген оқу пәндерінің Үйлестірілген, баламалы, өзара тиімді өзара іс-қимылы болып табылатын кәсіби мақсаттарда шет тілін оқытуда пәнаралық тәсілді қолдану қажет.

Пәнаралық байланыстарды мұндай іске асыру коммуникативтік және кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастыру үшін негізді қамтамасыз етеді, бұл өз кезегінде лингвистикалық мамандықтар бойынша шет тілін сапалы оқытудың кілті болады. Мысалы, кәсіби мақсатта шет тілін оқытатын жұмыс бағдарламасын құру кезінде мамандықтың шет тілін қолдануы болашақ маманның кәсіби құзыреттілігін арттыруға ықпал ететінін, атап айтқанда, шет тілінде ақпарат алу процесінде ой-өрісін кеңейтетінін және сәйкесінше іскерлік немесе өнеркәсіптік байланыс саласының сапасы мен деңгейін жақсартатынын атап өткен жөн.

Мәдениетаралық құзыреттілікті жүзеге асыру студенттердің нақты жеке және кәсіби ниеттерін жүзеге асыру мақсатында коммуникативті өзара әрекеттесуді қолдау, әртүрлі қарым-қатынас жағдайлары аясында тыныш ынтымақтастық жасау қабілетін болжайды. Сонымен, болашақ мамандардың кәсіби қызметтің ашық ақпараттық-коммуникациялық кеңістігіне одан әрі тікелей және оңай қол жеткізе отырып, әлемнің және мамандықтың тілдік бейнесін шет тілінде түсіндіруді іс жүзінде қолдана білуін қалыптастыру қажет. Мамандықтың лингвистикалық тұрғыдан анықталған тілін қолдана отырып, әлемді қабылдау фрагменттерін біріктіру процесі шет тілін қолдана отырып, әлемнің өзіндік және жаңадан пайда болған, қайта танылған тілдік бейнесін және қазіргі заманғы үлкен коммуникативті кеңістіктегі мамандықтың өзін фрагменттеу құралы ретінде жүзеге асырылады.

Қорытынды. Осылайша, білім беру іс әрекетін ұйымдастыру процесінде оқытушының білім тасымалдаушысы ретіндегі жетекші рөлінен оқыту процесін сүйемелдейтін оқытушы-көмекшіге ауысады. Сондай-ақ оқу автономиясы қағидатына, білім алушының тілдік тұлғасын дамытудың жеке траекториясын қалыптастыруға ерекше мән беріледі. Бұл тәсілмен оқу қызметі шет тіліндегі қарым-қатынас процесінде жеке қасиеттерді қалыптастыруға бағытталған.

Сонымен қатар, интерактивті, компьютерлік технологияларды дамытудың және Интернет желісіне жалпыға бірдей қол жетімділіктің қазіргі жағдайында шет тілді қарым-қатынас дағдыларын дербес қалыптастыру мәселесін шешу енді утопия болып көрінбейді. Бұл мүмкіндіктерді пайдалану білім алушыларға өз бетінше білім алуға, іс жүзінде шет тілдік коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру және дамыту үшін қажетті дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

Қазіргі жағдайда интеллектті оқытудың негізгі мақсаты шет тіліндегі коммуникативті құзыреттілікті дамыту болып табылады. Шет тілін оқыту тарихын білу, оқытудың "дәлелденген" әдістері мен тәсілдерін ситуациялық-мақсатты пайдалану, сонымен бірге шет тілін оқытудың жаңа әдістемелерін, тәсілдері мен құралдарын қолдану, сөзсіз, берілген мақсатқа қол жеткізуге ықпал етуі мүмкін.

Осылайша, лингвистикалық университет жағдайындағы лингвистикалық білім көп тілді және көп мәдениетті адамдар қауымдастығында тұлғаның сәтті жұмыс істеуінің маңызды құралы болып табылады. Даму дәуірінде жаһандық және Қазақстандық білім беруді жаңғыртуға әкелетін ақпараттық технологияларды қалыптастыру мен коммуникативтік-тілдік білім беруді тиімді үйлестірілген іске асырудың жаңа тиімді қағидаттарын әзірлеу қажет.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Дубских А. И., Зеркина Н. Н. Роль преподавателя в процессе обучения профессионально ориентированному иностранному языку в техническом ВУЗе // *Современные тенденции развития системы образования. Чебоксары: Издательский дом «Среда», 2018. С. 108–110.*
2. Frolova, O. A., Lopatinskaya, V. V. *The Development of Intercultural Foreign Language Competence of University Students of Economics // Мир науки. 2018. Т. 6. № 2. С. 57.*
3. Ломакина Е. А. *Формирование коммуникативной компетенции в обучении профессионально-ориентированному иностранному языку // Иностранные языки: лингвистические и методические аспекты. Тверской гос. ун-т, Тверь. 2018. № 41. С. 39–44.*
4. Romanova, M. V., Romanov, E. P., Varfolomeeva, T. N., Lomakina, E. A., Chernova, E. V., Ruban, K. A. *Intellectual Game Application for Students' Knowledge Control // Proceedings of the 2016 conference on Information Technologies in Science, Management, Social Sphere and Medicine, ISBN (on-line): 978-94-6252-196-4, part of the series ACSR, ISSN 2352-538X, Vol. 51. P. 298–302.*
5. Зеркина Н. Н., Кисель О. В. *Подходы, формы и методы обучения взрослых // Образование, инновации, исследования как ресурс развития сообщества: сб. мат-лов II Междунар. науч.-практ. конф. БУ ЧР ДПО «Чувашский республиканский институт образования» Минобразования Чувашии. 2018. С. 71–74.*
6. Бим И. Л. *Компетентный подход к образованию и обучению иностранным языкам // Компетенции в образовании: опыт проектирования: сб. науч. тр. / под ред. А. В. Хуторского. М.: ИНЭК, 2007. С. 156-163.*
7. Пассов Е. И. *Коммуникативное иноязычное образование. -Лунецк: ЛГПИ, 1998. - 159 с.*
8. Hadzantonis M. *English language pedagogies: Developing and Contextually Framing the Transition Theory. Taylor & Francis Group, 2017. 392 p.*
9. Ломакина Е. А. *К вопросу о филолого-педагогических проблемах информатики в контексте информационной среды // Иностранные языки: лингвистические и методические аспекты. Тверской государственный университет. Тверь, 2017. № 39. С. 44–49.*
10. Ломакина Е. А. *«Информационная среда» как совокупная общность информации и информационно-коммуникативных реализаций // Актуальные проблемы современной науки, техники и образования: тезисы докладов 76-й междунар. науч.-техн. конф. Магнитогорск: Изд-во Магнитогорск. гос. техн. ун-та им. Г.И. Носова, 2018. Т. 2. С. 408.*

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ MULTILINGUAL EDUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES

ӘОЖ: 81'0;373.1.02

Әбікенова Ж.Ж.¹Кырыкбаева А.Д.²

^{1,2} ал-Фараби ат.ҚазҰУ., Лингвистикалық колледж, Алматы қ., Қазақстан
^{1,2}педагогика ғылымдарының магистрі, экономика ғылымдарының магистрі

БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРАНДЫРУ ШЕҢБЕРІНДЕ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ УӘЖДЕМЕСІН ДАМУ

Аңдатпа

Мақалада білім беру жүйесіне белсенді енгізілетін цифрлық дағдыларды дамытуға байланысты өзекті мәселелер қарастырылады. Осы мақала аясында білім беруді цифрландыру жағдайында оқу процесінің тиімділігінің факторы ретінде студенттердің сыртқы және ішкі танымдық мотивациясының проблемаларына назар аударылады. Авторлар білім берудегі жаңа технологияларды қолдайды және цифрлық технологиялардың маңыздылығын көрсетеді. Цифрлық дағдылар мен цифрлық білім беру технологияларын дамыту оқу орындары үшін пайдалы екені сөзсіз. Осы мәселе бойынша әдебиеттерге теориялық талдау жасалды, оның негізінде тұлғаның мотивациялық саласының схемасы жасалды, сонымен қатар студенттердің мотивациялық саласының негізгі элементтері – сыртқы және ішкі мотивация анықталды. Бұл элементтер студенттің мотивациясы оның танымдық қызметіне қалай әсер ететініне негізгі әсер етеді.

Кілт сөздер: мотивация, оқытудың тиімділігі, ішкі және сыртқы мотивация, танымдық қызметі.

Абикенова Ж.Ж.¹Кырыкбаева А.Д.²

^{1,2} Аль-Фараби.КазНУ., Лингвистический колледж, г. Алматы, Казахстан
^{1,2} магистры педагогических наук

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ МОТИВАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассматриваются актуальные вопросы, связанные с развитием цифровых навыков, которые активно внедряются в систему образования. В рамках данной статьи обращается внимание на проблематику внешней и внутренней познавательной мотивации студентов, как фактора эффективности учебного процесса в условиях цифровизации образования. Авторы поддерживают новые технологии в образовании и выделяют значимость цифровых технологий. Развитие цифровых навыков и цифровых образовательных технологий безусловно полезно для учебных учреждений. Проведен теоретический анализ литературы по данной проблематике, на основании которого разработана схема мотивационной сферы личности, а также выявлены ключевые элементы мотивационной сферы студентов – внешняя и внутренняя мотивация. Именно данные элементы

оказывают ключевое влияние на то, каким образом мотивация студента влияет на его познавательную деятельность.

Ключевые слова: мотивация, эффективность обучения, внутренняя и внешняя мотивация, познавательная деятельность.

*Abikenova Zh.Zh.¹ Kyrykbaeva A.D.²
^{1,2} Al-Farabi.KazNU., Linguistic College, Almaty, Kazakhstan
^{1,2} Masters of Pedagogical Sciences*

DEVELOPMENT OF COGNITIVE MOTIVATION OF STUDENTS IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF EDUCATION

Abstract

The article deals with topical issues related to the development of digital skills, which are actively being introduced into the education system. Within the framework of this article, attention is drawn to the problems of external and internal cognitive motivation of students as a factor of the effectiveness of the educational process in the conditions of digitalization of education. The authors support new technologies in education and highlight the importance of digital technologies. The development of digital skills and digital educational technologies is certainly useful for educational institutions. A theoretical analysis of the literature on this subject has been carried out, on the basis of which a scheme of the motivational sphere of personality has been developed, as well as the key elements of the motivational sphere of students – external and internal motivation - have been identified. It is these elements that have a key influence on how a student's motivation affects his cognitive activity.

Keywords: motivation, training efficiency, internal and external motivation, cognitive activity.

Кіріспе. Мотивация - білім беру практикасының негізгі мәселелерінің бірі болып табылады, өйткені ол студенттердің оқу іс-әрекеті контекстіндегі белсенділік деңгейін анықтайды, осылайша мотивацияның әртүрлі аспектілерін зерттеу және оның дамуы арнайы және жоғары оқу орындарын ұйымдастыруда маңызды рөл атқарады [7]. Жалпы мотивация туралы емес, танымдық іс – әрекеттің мотивациясы және оның аспектілері-танымдық іс-әрекеттің ішкі және сыртқы мотивациясы туралы құрылымдық және танымдық мотивация элементтері, сондай-ақ оның қалыптасу дәрежесі мен сипатының критерийлері болып табылады[3].

Қазіргі уақытта білім беру практикасында қашықтықтан оқытудың таралуына байланысты, студенттердің мотивациясын арттыру, оның даму ерекшеліктерін зерттеу қажеттілігін тудырады. Жоғары білімнің білім беру бағдарламасын сапалы игеруге ынталандырылған студенттерге қоғамның қажеттілігі мен студенттердің танымдық іс-әрекетінің ішкі және сыртқы мотивациясының ерекшелігін түсінбеушілік арасындағы қайшылықты жеңу қажеттілігі бар. Осылайша, зерттеу мәселесі студенттердің танымдық іс-әрекетінің ішкі және сыртқы мотивациясын дамыту туралы білімді жүйелеу қажеттілігінде жатыр.

Сондай-ақ, мотивацияны дамытудың тиімді әдістерін, әсіресе аз уақыт ішінде маңызды нәтиже бере алатын әдістерді анықтау қажет. Қазіргі уақытта психологиялық-педагогикалық ғылымдарда тұлғаның мотивациялық саласын түсінудің бірнеше тәсілдерін ажыратуға болады. Бұл факт мотив пен мотивацияның арақатынасы туралы мәселе әлі де ашық екендігімен байланысты, мотивациялар және басқа да белсенділік ынталандырушылары тығыз байланысты[4, 7]. Осылайша, психологиялық-педагогикалық зерттеулердің объектісі ретінде мотивация әр түрлі түсіндіріледі, бірақ тұтастай алғанда, оны түсіну тәсілдерін үшке қысқартуға болады:

- мақсатқа қарай саналы қозғалыс процесі, мұнда ынталандыру оған қарай жылжу процесі болып табылады [10];
- қалаған нәрсені алуға бейсаналық ұмтылысы [11];
- алғашқы екі тәсілдің аралас форматтары.

Т. О. Гордееваның көзқарасы бойынша мотивацияның қозғаушы күші, саналы ұмтылыс немесе эмоционалды тәжірибе болып табылады [1]. Біздің ойымызша, мұндай сұрақ қою өте дұрыс емес, өйткені саналы ұмтылыс та, эмоционалды боялған ынталандыру да бір-бірімен тұрақты және динамикалық байланыста бола отырып, мотивацияның негізі болып табылады. Бұл көзқарасты ресейлік зерттеушілердің көпшілігі, жүйелік-белсенділік тәсілдерін ұстанады, сондай-ақ К.Дж. Пью және Р. Пекрун сияқты бірқатар шетелдік авторлар да ұстанады [8, 9].

Осылайша, жеке тұлғаның мотивациялық саласы - бұл қажеттіліктерді қамтитын жеке белсенділіктің бүкіл жүйесінің иерархиялық ұйымы, оны іске асыру кезінде ішкі және сыртқы мотивтер кешені қалыптасады, бұл мотивтерді таңдау арқылы, белсенділіктің бағыты мен құндылық қатынасы арқылы анықталады, сонымен қатар алға қойылған мақсатқа жету үшін іс-әрекеттің сипаты, ол жоғары деңгейде жаңа қажеттілікке айналады.

Мақаланың негізгі материалын ұсыну. Тұлғаның мотивациялық саласын түсіну тәсілдерін талдай отырып, біз 1-суретте көрсетілген тұлғаның мотивациялық саласының моделінде жоғарыда айтылғандардың барлығын қорытындылауға тырыстық.

Кесте 1

Сурет 1. Тұлғаның мотивациялық саласының моделі

Ұсынылған модельге сүйене отырып, тұлғаның мотивациялық сферасын дамыту процесі бір жағынан элементтердің бір-біріне әсер етуінің біркелкі сипаты есебінен, сондай-ақ әртүрлі мотивтерді, яғни сыртқы әсерлерді күшейту арқылы оны үйлестіру болып табылады. Осылайша, мотивацияны дамытудың тиімді тетіктерінің бірі бір жағынан – қысқа мерзімде жеке тұлғаның белгілі бір қасиеттерін дамытуға қол жеткізуге мүмкіндік беретін тренинг, ал екінші жағынан – сыртқы ынталандырулардың қарқындылығын қамтамасыз етуге бағытталған оқыту барысындағы кері байланыс болуы мүмкін [12].

Зерттеу базасы әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-і мен Лингвистикалық колледжі студенттерінің арасында жүргізілді. Яғни «Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығы мен «Аударма ісі» мамандығы студенттерімен жүргізілді. Оған «Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығы 2-4 курс студенттері және «Аударма ісі» мамандығының 3 курс студенттерімен жүргізілді. Эмпирикалық зерттеу үшін әр түрлі курстардағы студенттердің ішкі және сыртқы мотивациясының даму дәрежесін анықтау, сонымен қатар студенттердің мотивациялық саласын дамыту үшін қарқынды тренингтерді қолданудың тиімділігін анықтау міндеті қойылды. Зерттеу 1-кестеде келтірілген стандартты алгоритм бойынша жүргізілді.

Кесте 1

Эксперимент барысында әрекет ету алгоритмі

Әрекет алгоритмі

1) айқындаушы кезең
2) қалыптастырушы кезең
3) бақылау кезеңі

Біз зерттеудің белгіленген кезеңінің нәтижелерін және бақылау кезеңінің жалпы көрсеткіштерін ұсынамыз. Біз 1-кестеде ұсынылған студенттердің мотивациялық саласын зерттеуге арналған қосымша диагностикалық әдістемелер кешенін таңдадық.

Кесте 2

Студенттердің оқу кәсіби уәжділігін айқындаудағы диагностикалық зерттеу моделі

Зерттеу әдістемесі	Бағаланатын критерийлері мен даму көрсеткіштері
А. В. Попованы таңдау мотивтерінің сауалнамасының негізінде «Бейімдеген оқу-кәсіби іс-әрекеттің мотивациясы»	<ul style="list-style-type: none"> – ішкі, сыртқы жағымды және сыртқы жағымсыз мотивтердің қалыптасу деңгейі; – мамандық таңдау мотивтерінің кешенінің сипаты.
Н. П. Фетискина әдістемесінің негізінде "Кәсіби педагогикалық мотивацияны өзін-өзі бағалау"	<ul style="list-style-type: none"> – кәсіби-педагогикалық мотивация деңгейі (кәсіби қажеттілік; – функционалдық қызығушылық, танымдық белсенділік, ББ бағдарлау, қызығушылық, супраситуациялық белсенділік); – кәсіби педагогикалық мотивация көрсеткіштерінің арақатынасы.
О. А. Чаденкованың сауалнамасының негізінде «Студенттерінің оқу іс-әрекетін ынталандыру»	<ul style="list-style-type: none"> – оқу іс-әрекеті мотивтерінің даму деңгейі және олардың арақатынасы (жетістік, қарым-қатынас, тәжірибе, ерікті және танымдық мотивтер мотивтері) – оқу іс-әрекеттерін реттеу тетіктері (әлеуметтік, құндылық, эмоционалдық, ерікті және ақпараттық реттеу)

А.В. Попованың "Таңдау мотивтерін зерттеу сауалнамасы" бірінші әдіс болып табылады, ол ұсынылған 10 тұжырымның әрқайсысы мамандық таңдауына әсерін тигізеді. Бұл студенттердің мотивтерінің иерархиясын және ішкі және сыртқы мотивтердің арақатынасын, сондай-ақ олардың динамикасын анықтауға мүмкіндік береді.

Н.П. Фетискиннің "Кәсіби-педагогикалық мотивацияның өзін-өзі бағалауы" бейімдеген әдістемесі, біздің зерттеуіміздегі екінші диагностикалық құрал болып табылады, ол бес деңгей бойынша кәсіби білім мен дағдыларды игеруге бағытталған іс-әрекеттердің ерекшеліктері туралы 18 тұжырымды бағалау арқылы кәсіби-педагогикалық мотивацияның даму деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.

Біздің диагностикалық кешендегі зерттеудің соңғы әдістемесі О.А. Чаденкованың "Студенттің оқу іс-әрекетін ынталандыру сауалнамасы" негізінде сарапталды. Біз осы әдістеменің қысқартылған нұсқасын қолдандық, оның ішінде 1-ден ("мүлдем дұрыс емес") 4-ке дейінгі ("дұрыс") шкалалар бойынша бағалануы керек 50 мәлімдеме бар. Анықтау кезеңінің нәтижелеріне назар аударайық.

Кесте 3

Студенттердің мамандық таңдау мотивтерін зерттеу нәтижелері

	Орташа балл	Ранг
1	5,82	1
2	5,04	2
3	4,72	3
4	4,43	4
5	4,13	5
6	3,09	6
7	3,06	7

8	2,47	8
9	2,13	9
10	1,19	10

3 курс студенттерінің мамандық таңдау бойынша ішкі мотивтер рейтингісі жоғарғы орынға ие болды, ал бесіншісі сыртқы оң мотивте айқындалды. Бұл дайындық бағытына түсе отырып, студенттер осы кәсіби салаға деген қызығушылықтарын, яғни ішкі мотивацияны басшылыққа алды деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Кесте 4

Студенттердегі оқу іс-әрекетінің мотивтерін зерттеу нәтижелері

Мотивтердің түрлері	Жетістік мотиві	Тәжірибе мотиві	Қарым-қатынас мотиві	Ерікті мотив	Танымдық мотив
Даму деңгейлері					
2 курс (n=33,%)					
төмен (1-2)	21	0	15	9	27
орташа (3-6)	79	97	79	79	73
орташадан жоғары (7-8)	0	3	6	9	0
жоғары (9-10)	0	0	0	3	0
3 курс (n=24,%)					
төмен (1-2)	25	0	0	0	17
орташа (3-6)	75	95	95	83	79
орташадан жоғары (7-8)	0	4	4	17	4
жоғары (9-10)	0	0	0	0	0
4 курс (n=10,%)					
төмен (1-2)	30	40	10	10	13
орташа (3-6)	70	60	90	70	80
орташадан жоғары (7-8)	0	0	0	20	0
жоғары (9-10)	0	0	0	0	0

Зерттеу нәтижелерін талдау, жалпы алғанда, мотивацияның әртүрлі түрлерінің қалыптасуы орта деңгейде екенін көрсетеді, төмен мәндерге қарай ең үлкен ауытқулар 2 және 4 курс студенттерінде тіркеледі, бұл бірқатар субъектілерде ішкі мотивацияның төмендеу тенденциясының болуын көрсетеді, әсіресе жоғары көрсеткіштер тек "ерік-жігермен" белгіленеді, бұл сыртқы мотивацияның жетіспеушілігін, сондай-ақ динамикадағы ішкі мотивацияның тұрақтылығын білдіреді.

Кесте 5

Студенттердің өзін өзі бағалауын кәсіби мотивациясын зерттеу нәтижелері

Даму деңгейлері	Төмен деңгей	Орташа деңгей	Жоғары деңгей
Көрсеткіштер			
2 курс (n=33,%)			
Кәсіби қажеттілік	12	79	9
Функционалдық қызығушылық	6	67	27

Танымдық белсенділік	6	70	24
БББ сыртқы талаптарға бағдарлану	36	64	0
Қызығушылық	15	85	0
Ситуациялық белсенділік	30	67	3
3 курс (n=33,%)			
Кәсіби қажеттілік	21	71	8
Функционалдық қызығушылық	8	71	21
Танымдық белсенділік	4	21	25
БББ сыртқы талаптарға бағдарлану	50	50	0
Қызығушылық	25	75	0
Ситуациялық белсенділік	25	75	0
4 курс (n=33,%)			
Кәсіби қажеттілік	0	80	20
Функционалдық қызығушылық	0	60	40
Танымдық белсенділік	0	90	10
БББ сыртқы талаптарға бағдарлану	40	60	0
Қызығушылық	40	60	0
Ситуациялық белсенділік	40	60	0

Алынған мәліметтерге сүйене отырып, студенттердің негізгі бөлігі (жекелеген курстарда 50%-дан 90% - ға дейін) кәсіптік-педагогикалық уәждеменің барлық көрсеткіштерінің қалыптасуының орташа деңгейіне ие.

Кәсіби-педагогикалық мотивацияның төмен деңгейін 2-4 курс студенттері үшін "білім беру бағдарламасына бағдарлану", "қызығушылық" және "ситуативтік белсенділік" көрсеткіштері бойынша көрсетті, бұл студенттердің өзін-өзі тәрбиелеуге және өздерінің кәсіби дамуын ұйымдастырудағы белсенділікке деген ынтасының жоқтығын көрсетеді.

Сондай-ақ, 2-4 курс студенттерінде "кәсіби қажеттілік" (тиісінше 12% және 21%), "функционалдық қызығушылық" (тиісінше 6% және 8%) және "танымдық белсенділік" (тиісінше 6% және 4%) көрсеткіштері бойынша төмен деңгей анықталды.

Жоғарыда аталған көрсеткіштер бойынша 4 курс студенттерінде қалыптасудың жоғары деңгейі анықталғанын атап өту маңызды. Сонымен, студенттердің 20% - жоғары деңгейде "кәсіби қажеттілік", 40% - "функционалдық қызығушылық" және 10% - танымдық белсенділік қалыптасқан. Бұл нәтижелер түлектердің кәсіби қызметте қажетті ресурстарды алу үшін белсенділік таныту қабілетінің қалыптасуы, теориялық және практикалық тұрғыдан кәсіби салаға қызығушылық, сондай-ақ педагогикалық мамандыққа қатысудың саналы қажеттілігі туралы айтады.

Қарастырылып отырған кәсіби-педагогикалық мотивация көрсеткіштерінің ұқсас сипаты 2-3 курс студенттерінде анықталды. Алайда, "кәсіби қажеттілік" студенттердің тек 8-9% - қалыптасқанын, ал "функционалдық қызығушылық" пен "танымдық белсенділік" сәйкесінше 3 курс студенттерінің 21% және 25% - 2, 2 курс студенттерінің 27% және 24% - у жоғары деңгейде қалыптасқанын атап өткен жөн. Сондай-ақ, соңғысының 3% - ы "ситуативті" қалыптасудың жоғары деңгейіне ие, бұл студенттердің өздерінің кәсіби және жеке даму процесін жетілдіруге дайындығын көрсетеді.

Барлық курс студенттерінде "Білім берудің сыртқы талаптарына бағдарлану" және "қызығушылық" сияқты көрсеткіштердің, сондай-ақ "ситуативтік белсенділік" көрсеткішінің 3 және 4 курс студенттерінің қалыптасуының жоғары деңгейі анықталған жоқ.

Барлық курстардың студенттерінде "Интеллигент" және "ұйымдастырушы" бағыттарының түрлері орташадан жоғары деңгейде дамыған, оған "Коммуникатор" бағытталу түрінің даму деңгейі де ұмтылады, ал 2-3 курс студенттерінде "пән" бағытталу түрінің көрсеткіштері төмен деңгейде немесе онымен шекарада, ал 4 курс студенттерінде орташа деңгейде деңгейінде.

Бұл нәтижелер кәсіптік білім беру процесінде бағыт түрлерінің біркелкі дамуына назар аудару қажеттілігі туралы қорытындыға әкеледі.

Қалыптастырушы кезеңде бір жағынан жетістікке деген мотивацияны дамытуға және сәтсіздіктерді болдырмауға негізделген мотивацияны теңестіруге бағытталған мотивацияның қарқынды тренингтері жүзеге асырылды, сондай-ақ субъектілердің рейтингтік бағалауында кері байланыс жүзеге асырылды, атап айтқанда, бақылау нүктелерінен өту курсты аяқтаған кезде белгілі бір артықшылықтар бере бастады, емтиханды оңай тапсыру және т. б.

Бақылау кезеңінде біз өзгерістердің оң динамикасын тіркедік, әсіресе 2 және 4 курс студенттерінде (20% - дан астам), ішкі мотивацияның тұрақтылығын арттыру, бұл қабылданған шаралардың тиімділігін көрсетеді.

Қорытынды. Студенттердің танымдық іс-әрекетін ынталандыру мәселесін зерттеудің теориялық тәсілдерін талдау негізінде танымдық іс-әрекетті ынталандырудың негізгі компоненттерін анықтауға болады. Тұлғаның мотивациялық саласы - бұл қажеттіліктерді қамтитын жеке тұлғаның белсенділігінің бүкіл жүйесінің иерархиялық ұйымы, оны іске асыру кезінде ішкі және сыртқы мотивтер кешені қалыптасады, ол мотивтерді таңдау, белсенділіктің бағыты және құндылық қатынасы арқылы алға қойылған мақсатқа жету қызметінің сипатын анықтайды, ол талаптардың жоғары деңгейімен жаңа қажеттілікке айналады.

Эксперименттік зерттеудің бақылау кезеңінің нәтижелерін талдау студенттердің көпшілігінде: "интеллигент" бағыт типінің қалыптасуының жоғары деңгейі және "пән" типінің жеткіліксіз деңгейі; мамандық таңдау мотивтерінің қолайлы кешені; оқу іс-әрекеті мотивтерінің арақатынасының әртүрлі дәрежесі, сондай-ақ оны реттеу әдістері; оның көрсеткіштерінің қалыптасу дәрежесі бойынша кәсіби-педагогикалық мотивацияның өзін-өзі бағалауының әртүрлі деңгей қалыптасты.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Hidi S., Renninger K.A. *The Four-Phase Model of Interest Development // Educational Psychologist*. 2006. Vol. 41. № 2. – P. 111-127. doi:10.1207/s15326985ep4102_4
2. Гордеева Т.О. *Теория самодетерминации: настоящее и будущее. Ч. 2: Вопросы практического применения теории [Электронный ресурс] // Психологические исследования*. 2010. № 5 (13). URL: [http://psystudy.ru/index.php/ num/2010n5-13/378-gordeeva13.html](http://psystudy.ru/index.php/num/2010n5-13/378-gordeeva13.html) (дата обращения: 29.04.2018).
3. Хьелл Л., Зиглер Д. *Теории личности*. Спб.: Питер, 2006. – 607 с.
4. Pugh K.J. *Transformative experience: An integrative construct in the spirit of Deweyan pragmatism // Educational Psychologist*. 2011. Vol. 46. № 2. – P. 107-121. doi:10.1080/00461520.2011.558817
5. *Sense of belonging and persistence in White and African American first-year students / L.R. Hausmann [et al.] // Research in Higher Education*. 2009. Vol. 50. № 7. – P. 649-669. doi:10.1007/s11162-009-9137-8
6. Hulleman C.S., Harackiewicz J.M. *Promoting interest and performance in high school science classes // Science*. 2009. Vol. 326. № 5958. – P. 1410-1412. doi:10.1126/science.1177067
7. Pekrun R. *Emotions and Learning [Электронный ресурс] // Educational Practices*. 2014. № 24. – P. 6-29. URL: [http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.691.9950&rep= rep1&type=pdf](http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.691.9950&rep=rep1&type=pdf) (дата обращения: 29.02.2021).
8. *Setting, elaborating, and reflecting on personal goals improves academic performance / D. Morisano [et al.] // Journal of Applied Psychology*. 2010. Vol. 95. № 2. – P. 255-264. doi:10.1037/a0018478

ӘОЖ: 81'0;373.1.02

*Таженова А.С.¹, Есмуратова Г.Ж.², Айтқұлова Қ.О.³
^{1,2,3} Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан
^{1,2,3} педагогика ғылымдарының магистрлері*

ЖОО-ДА SMART-ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУҒА ПЕДАГОГТИҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАЙЫНДЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Мақалада авторлар қазіргі психологиялық-педагогикалық әдебиетте "оқытушының университеттегі білім беру процесінде зияткерлік технологияларды қолдануға психологиялық дайындығы" туралы тұжырымдамасының мазмұнына теориялық және әдіснамалық талдау жүргізді; оның яғни (когнитивті, мотивациялық, праксиологиялық және аксиологиялық) құрылымдық компоненттері анықталды; университеттің білім беру ортасына қатысты осы процестің ерекшеліктері анықталды. Ол мұғалімнің зияткерлік технологияларды университеттің білім беру процесінде үш деңгейде қолдануға психологиялық дайындығының компоненттерін қалыптастыру ерекшеліктері туралы қорытынды жасалды: репродуктивті, продуктивті және шығармашылық-аналитикалық, олардың әрқайсысы психологиялық дайындықтың жеке компоненттерін дамыту бойынша өз міндеттерін айқындалды.

Кілт сөздер: SMART-технологиялар, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, педагогтердің ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігі, мұғалімнің SMART-технологияларды пайдалануға психологиялық дайындығы.

*Таженова А.С.¹, Есмуратова Г.Ж.², Айтқұлова Қ.О.³
^{1,2,3} КазНПУ им.Абая, г.Алматы, Казахстан
^{1,2,3} магистры педагогических наук*

ФОРМИРОВАНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ ПЕДАГОГА К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ SMART-ТЕХНОЛОГИЙ В ВУЗЕ

Аннотация

В статье авторами проведен теоретико-методологический анализ содержания понятия "психологическая готовность преподавателя к использованию интеллектуальных технологий в образовательном процессе в вузе" в современной психолого-педагогической литературе; выявлены его (когнитивный, мотивационный, праксиологический и аксиологический) структурные компоненты; были выявлены особенности этого процесса применительно к образовательной среде университета. Он сделал вывод об особенностях формирования компонентов психологической готовности преподавателя к использованию интеллектуальных технологий в образовательном процессе вуза на трех уровнях: репродуктивном, продуктивном и творчески-аналитическом, каждый из которых ставит свои задачи по развитию отдельных компонентов психологической подготовки.

Ключевые слова: SMART-технологии, информационно-коммуникационные технологии, информационно-коммуникационная компетентность педагогов, психологическая готовность педагога к использованию SMART-технологий.

*Tazhenova A.S.¹, Esmuratova G.Zh.², Aitkulova K.O.³
^{1,2,3} Abai KazNPU, Almaty, Kazakhstan
^{1,2,3} masters of pedagogical sciences*

FORMATION OF A TEACHER'S PSYCHOLOGICAL READINESS TO USE SMART TECHNOLOGIES AT THE UNIVERSITY

Abstract

In the article, the authors carried out a theoretical and methodological analysis of the content of the concept of "psychological readiness of a teacher to use SMART technologies in the educational process at a university" in modern psychological and pedagogical literature; its (cognitive, motivational, praxiological and axiological) structural components were identified; the features of this process in relation to the educational environment of the university were identified. He concluded about the peculiarities of the formation of components of psychological readiness of a teacher to use SMART technologies in the educational process of the university at three levels: reproductive, productive and creative analytical, each of which sets its own tasks for the development of individual components of psychological training.

Keywords: SMART technologies, information and communication technologies, information and communication competence of teachers, psychological readiness of a teacher to use SMART technologies.

Кіріспе. Ақпараттық құралдар мен ақпараттық желілердің қарқынды дамуына байланысты қазіргі білім беру жүйесінде жаңа білім беру технологиялары, атап айтқанда SMART технологиялары кеңінен қолданылады.

Бұл ретте Smart-технологиялар ретінде мақсатты бағалаудың 5 негізгі критерийіне сәйкес келетін оқытудың тиімді ақпараттық-коммуникациялық технологиясы қарастырылады: нақтылық (Specific), өлшемділік (Measurable), қол жетімділік (Attainable), маңыздылық (Relevant) және уақыт бойынша сенімділік (Time-bounded). Басқаша айтқанда, SMART технологияларын қолдану күнделікті мәселелерді шешуге және субъектілер арасындағы байланысты жүзеге асыруға мүмкіндік беретін әртүрлі компьютерлік жүйелер мен микропроцессорларды пайдалануды қамтиды [1, б.21].

Білім беру үрдісінде "SMART технологиясы" терминінің алғашқы қолданылуы туралы Питер Друкер-танымал зерттеуші, экономист, публицист, ағартушы, өткен ғасырдағы менеджмент теоретигі есімімен байланысты.

Жақында SMART технологиялары өмірдің әртүрлі салаларында – басқарушылық, экономикалық әлеуметтік және басқаларында кеңінен қолданылады. Кәсіби қызметтің тиімділігін арттыруға және іскерлік және тұлғааралық салаларда коммуникацияларды орнатуға ықпал ететін ең жаңа техникалық құралдарды қолданатын мамандар жұмыс істейтін инновациялық әлеуметтік ұйымның түрі болып табылатын "SMART-қауымдастықты" қалыптастыру барған сайын танымал бола түсуде.

Қазіргі уақытта білім беру бағдарламаларын құру әр сабаққа SMART-технологияларды интеграциялау арқылы жүзеге асырылады, бұл студенттерге де, оқытушыларға да SMART-дисплеймен, интерактивті тақтамен және т. б. жұмыс істеу дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді; әр түрлі күрделілік пен типтегі ақпаратты бір уақытта жүктеуді орындау; білім беру міндеттерін жеке және ұжымдық түрде шешу жұмыс; қажетті ақпаратты іздеу үшін уақытты үнемдеу. Сонымен қатар, білім беру мәселелерін шешуді біріктіретін негізгі компонент белсенді білім беру мазмұны болып табылады, оның негізінде уақыт пен кеңістіктік шеңберді алып тастауға мүмкіндік беретін бірыңғай деректер қоймалары құрылады.

Нәтижесінде, ЖОО-ның білім беру процесінде SMART-технологияларды қолданудың бірқатар артықшылықтары бар: бұл педагогтардың әртүрлі білім беру және кәсіби мақсаттарын іске асыру үшін сапалы әдістемелік платформа құруға мүмкіндік береді; білім алушылар үшін-бұл ЖОО-ның қазіргі SMART-ортасы жағдайында олардың өзін-өзі дамытудың үздіксіз деңгейін қамтамасыз ету мүмкіндігі, атап айтқанда, олардың аналитикалық құзыреттілігін қалыптастырады; педагогтардың өздері үшін бұл білім беру ортасының мүмкіндіктерін кеңейту арқылы олардың оқу процесін басқару және студенттердің білім деңгейіне әсер ету мүмкіндіктерін айтарлықтай жеңілдетеді; білім беру процесінің өзі шығармашылық сипатқа ие бола бастайды, білім алушыларда білімге деген тұрақты қызығушылық пен оларды алуға мотивация қалыптасады, шығармашылық ойлау және бір мәселені шешудің әртүрлі жолдарын әзірлеу қабілеті дамиды.

Зерттеу әдіснамасы. SMART-технологияларды пайдалана отырып, білім беру процесін тиімді ұйымдастыру қазіргі уақытта білім алушылардың бірыңғай кәсіптік даярлау процесінің

маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл жағдай мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарының (МЖМБС) тізбесінде расталды, сондай-ақ электрондық оқыту құралдары мен қашықтықтан білім беру технологияларын қолдану ерекшелігін айқындайтын "Білім туралы" 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III ҚР Заңының ережелерінде заңнамалық түрде бекітілген [5]. Осы Заңда "электрондық оқыту", "қашықтықтан білім беру технологиялары" ұғымдарының түсіндірмесі берілген; осы технологияларды пайдалана отырып, білім беру қызметін іске асыру орны нақтыланған (16-бап).;

Осыған қарамастан, іс жүзінде университет педагогтарының қолданыстағы SMART-технологияларды қолдануы бірқатар жағдайларға байланысты жиі қиындықтар соғады: олардың осы саладағы ақпараттық - коммуникациялық құзыреттілігінің жеткіліксіздігі, инновацияларды стереотиптік қабылдамау немесе аға буын педагогтарының осы салада қайта даярлауға дайын болмауы. Мұндай жағдай ЖОО педагогтарының кәсіби қызметінің ақпараттық ортасының жеткіліксіз дамуымен күрделене түседі, бұл әсіресе өңірлерде байқалады. [2, 40-бет].

Жоғарыда айтылғандар педагогтардың ЖОО-ның білім беру процесінде SMART-технологияларды қолдануға өз дағдылары мен іскерліктерін жұмылдыруға психологиялық дайындығын дамыту мәселесін зерделеуді өзекті етеді.

Мұғалімдердің жоғары оқу орнының білім беру процесінде SMART-технологияларды қолдануға психологиялық дайындығын қалыптастыру ерекшеліктерін анықтау үшін оның мазмұнын қазіргі психологиялық-педагогикалық зерттеулерде талдаймыз.

Педагогтардың әртүрлі білім беру технологияларын қолдануға психологиялық дайындығын қалыптастыру мәселелері зерттеуші-ғалымдардың еңбектерінде қарастырылды: Т. А. Головятенко (мұғалімдердің субъективті-белсенді білім беру технологияларын қолдануға дайындығы), М. М. Куваева (білім беру технологияларын пайдалануда ЖОО педагогтерінің Денсаулық сақтауда психологиялық дайындығы), Л. А. Харитоновна (мұғалімдердің ақпараттық технологияларды қолдануға психологиялық дайындығы), С. А. Деева, Н. В. Ломовцева, И. Н. Останний (педагогтердің қашықтықтан білім беру технологияларын пайдалануға дайындығы), Р. М. Абдулғалимова, С. Н. Исакова, С. Л. Мищенко, С. А. Осокина, С. А. Печерская, О. Ю. Прудовская, И. В. Ракова, А. В. Тимофеева, Э. В. Хачатрян (педагогтердің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға дайындығы), И. В. Ракова және басқалар (мұғалімдердің инновациялық технологияларды қолдануға дайындығы) және Отандық ғалым Қ.Б.Жарықбаев сынды ғалымдардың еңбектері.

Зерттеу нәтижелер және оларды талқылау. Біздің зерттеу контекстінде біз оқытушылардың заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды іске асыруға психологиялық дайындығының мәні мен құрылымын жалпы түсінуден бастаймыз, оқытушылардың SMART-технологияларды қолдануға психологиялық дайындығын ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға дайындықтың бір түрі деп түсінеміз, өйткені SMART-технологияларды меңгеру оқытушының ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігінің мазмұнына кіреді.

Осы жағдайды ескере отырып, педагогтардың осы технологияларды қолдануға психологиялық дайындығын қалыптастырудың негізгі ерекшеліктері келесідей болады:

- кәсіби қызметте SMART-технологияларды қолдану барысында психологиялық дайындық өзгеруге және дамуға қабілетті болған кезде динамикалық құрылымның болуы;
- психологиялық дайындықтың интегративті сипаты, оның құрамдас бөліктерінің ажырамас өзара байланысы мен өзара тәуелділігін болжайды, бұл жұмыс істеудің тұтастығын қамтамасыз етеді;
- SMART-технологияларды осы қызметтің қажетті және ажырамас құрамдас бөлігі ретінде өзінің кәсіби қызметіне қосуға бағыттау;
- заманауи компьютерлік техниканы меңгеру үшін операциялық құралдарды пайдалану (ақпаратты плазмалық көрсету құрылғылары, интерактивті тақталар, SMART-мониторлар, Интернет желісіне қол жеткізу және т.б.).

SMART-технологияларды қолдануға психологиялық дайындықтың даму деңгейі оның құрылымдық компоненттерінің даму деңгейімен анықталады, олардың мазмұны психологиялық дайындық түріне байланысты (қашықтықтан, инновациялық, интерактивті, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және т.б. қолдануға) әр түрлі болады. Бірақ әдетте зерттеушілер

(Е. А. Андреева, А. А. Деркач, А. Н. Иноземцева, Т. Б. Курбацкая, Е. В. Матухно, В. А. Толлок және басқалар) осындай үш-төрт компонентті ажыратады.

Оқытушылардың психологиялық дайындығының қалыптасу деңгейін анықтауда біз А.Н.Иноземцеваның көзқарасымен бөлісуге бейімбіз, ол оның құрылымында үш негізгі компонентті ажыратады: мотивациялық бағдарлау, мазмұнды-операциялық және бақылау-бағалау [4, 101-бет].

Оқытушылардың психологиялық дайындығының мазмұнын зерттеудің дәстүрлі тәсілдерін жалпылау мұғалімдердің пайдалануға психологиялық дайындығының келесі компоненттерін анықтауға мүмкіндік береді. Жоғары оқу орнының білім беру үдерісіндегі SMART-технологиялар: танымдық (SMART-технологияларды пайдалану мүмкіндіктері және өзіндік ақпараттық мәдениет деңгейі туралы педагогтердің білімі мен түсініктері); мотивациялық (педагогтердің инновациялық технологияларға қатынасы және олардың білім беру үдерісінде SMART технологияларды қолдану мотивтері, өзін-өзі жетілдіруге және өзін-өзі дамытуға дайындық); праксиологиялық (білім беру процесінде SMART-технологияларды тікелей пайдалану және осы қызмет процесінде өз іс-әрекеттерін басқару мүмкіндігі) және аксиологиялық (SMART-технологияларды қолдану процесінде Өзін-өзі бақылау және өз іс-әрекетінің рефлексиясы деңгейі, белгісіздік жағдайларына төзімділік танытуды айқындайды).

Оқытушылардың білім беру процесінде SMART технологияларды қолдануға психологиялық дайындығының төрт компоненті оның осы саладағы кәсіби құзыреттілігін көрсетеді және осы қызметке психологиялық дайындықтың қалыптасу деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.

Педагогтардың университеттің білім беру процесінде SMART-технологияларды қолдануға психологиялық дайындығын қалыптастыру мәселесін теориялық зерттеудегі келесі кадам-оның даму бағыттарын зерттеуге жетелейді.

Қызмет өкілдері (П. Я. Галперин, В. В. Давыдов, А. Н. Леонтьев және т. б.), жүйелік (П. К. Анохин, В. Г. Афанасьев, Н. В. Кузьмина, Б. Ф. Ломов, В. Д. Шадриков) және құзыреттілік (Л. В. Занина, А. К. Маркова, Н. П. Меньшикова, Л. В. Мудрик, Д. Равен, О. С. Таизова, Н. Ф. Тализина, А. В. Хуторская және т. б.) педагогикалық психологиядағы тәсілдер мұғалімнің ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігінің мазмұнды бөлігін қарастыру кезінде осы сипаттаманы үш бағытта дамыту мүмкіндігін көрсетеді:

1. Ақпаратпен жұмыс істеуге деген көзқарасы бар оқытушының ақпараттық уәдемесін қалыптастыру. Біздің зерттеу тақырыбымызға қатысты, ақпараттық мотивация процесінде оқытушылардың SMART технологияларын қолдануға психологиялық дайындығының мотивациялық және аксиологиялық компоненттері жүзеге асырылатындығын қосуға болады, оны осы тұрғыда бір құндылық-мотивациялық компонент ретінде ұсынуға болады. Бұл білім беру процесінде SMART-технологияларды қолдануға психологиялық дайындықтың қалыптасуы қажетті мінез-құлық (құндылық-маңызды) ретінде қабылданған осы әрекетке деген көзқарастың болуымен және оқытушының нақты мотивациясы мен саналы ұмтылысының болуымен тікелей анықталатындығымен түсіндіріледі [3, 45-бет]. Яғни, оқытушының ақпараттық мотивациясын қалыптастыру процесінің осы екі компонентінің өзара байланысы айқын.

2. Мұғалімдердің ақпараттық қызметке қабілеттілігін қалыптастыру, ақпаратпен жұмыс істей білу және оны одан әрі кәсіби қызметінде қолдану, SMART-технологияларды қолдану мүмкіндіктері туралы білімді игеру деп түсініледі, оның барысында мұғалімдердің SMART-технологияларды қолдануға психологиялық дайындығының танымдық компоненті жаңғыртылады.

3. Әр түрлі ақпаратты өңдеу және пайдалану бойынша коммуникативтік әдістерді меңгеру ретінде педагогтардың ақпараттық коммуникацияны жүзеге асыру қабілетін қалыптастыру, оның барысында мұғалімдердің SMART-технологияларды пайдалануға психологиялық дайындығының праксиологиялық компоненті жаңғыртылады [3, 46-бет].

Оқытушының ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін дамытудың бөлінген бағыттарын ескере отырып, оны бағалау және өлшеу кезінде, сондай-ақ мұғалімдердің білім беру процесінде SMART-технологияларды қолдануға психологиялық дайындық деңгейін диагностикалау кезінде педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін дамыту және оның мақсаттары педагогтердің болжамды және қалыптасқан кәсіби құзыреттілік деңгейіне сәйкес келетін болады.

Нәтижесінде, педагогтардың университеттің білім беру үрдісінде SMART-технологияларды қолдануға психологиялық дайындығының деңгейін диагностикалау кезінде оның компоненттерін дәйекті түрде талдауға болады: бастапқыда когнитивті компонент диагноз қойылады, содан кейін мотивациялық, праксиологиялық және аксиологиялық.

Біздің ойымызша, педагогтардың ЖОО-ның білім беру процесінде SMART-технологияларды пайдалануға психологиялық дайындығын қалыптастырудың дәйекті түрде іске асырылатын диагностикасы педагогтардың инновацияларға қарсылығын төмендетуге алып келеді, олардың заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану саласындағы танымдық және инновациялық қызметіне бастамашылық етеді, педагогтардың ЖОО-да SMART-технологиялардың әлеуетін пайдаланудың өз жобаларын әзірлеу жөніндегі мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Педагогтің жоғары оқу орнының білім беру процесінде SMART-технологияларды пайдалануға психологиялық дайындығының әрбір компонентін қалыптастыру үш деңгейде жүзеге асырылады: репродуктивті, продуктивті және креативті-аналитикалық, олардың әрқайсысы психологиялық дайындықтың жекелеген компоненттерін дамыту бойынша өз міндеттерін қояды (1-кесте).

Кесте 1

ЖОО-ның білім беру процесінде SMART-технологияларды пайдалануға педагогтардың психологиялық дайындығының қалыптасу деңгейлері

Мұғалімдердің психологиялық дайындығының компоненттері	Оқытушылардың SMART-технологияларды қолдануға психологиялық дайындығының қалыптасу деңгейлері		
	Репродуктивті (төмен)	Продуктивті (орташа)	Шығармашылық аналитикалық (жоғары)
Танымдық	Ойлаудың серпінділігі, жүйелілігі мен қисындылығының жеткіліксіздігі; болжамдық дағдылар мен оқудың даму деңгейінің төмендігі; эмоционалдық тұрақтылықтың жеткіліксіздігі; өзін-өзі реттеу дағдыларының жеткіліксіз қалыптасуы; SMART-технологиялар және өзінің ақпараттық мәдениеті туралы білім мен түсініктердің жеткіліксіз деңгейі	Ақпараттық кеңістіктегі бағдарлаудың орташа деңгейі, ойлаудың динамизмінің, жүйелілігі мен қисындылығының орташа деңгейімен; болжамдық дағдылар мен оқудың дамуының орташа деңгейімен; эмоционалды тұрақтылықтың қалыптасуымен, өзін-өзі реттеу дағдыларының қалыптасуымен; Smart технологиялары және өзінің ақпараттық мәдениеті туралы	Динамизмнің жоғары деңгейімен сипатталатын ақпараттық кеңістіктегі бағдарлаудың жоғары деңгейі, жүйелілігі мен логикасының жоғары деңгейімен; болжау дағдылары мен оқудың жоғары даму деңгейімен; эмоционалды тұрақтылық пен өзін-өзі реттеу дағдыларының жоғары деңгейімен; Smart технологиялары және өзінің ақпараттық мәдениеті туралы білім мен түсініктердің

		білімдер мен түсініктердің болуымен сипатталады.	жоғары деңгейімен сипатталады
Мотивациялық	Мақсатты орнатудың төмен деңгейі және ақпаратпен жұмыс істеу және SMART технологияларды пайдалану қажеттілігі, атап айтқанда; бұған ішкі мотивтердің болмауы; осы қызметте инновациялық тәсілдерді қолдануға арналған қондырғылардың жеткіліксіз қалыптасуы; осы қызметтің нәтижелері үшін жауапкершілікті қабылдаудың төмен деңгейі; SMART технологияларды қолдану кезінде шығармашылық тәсілдің көрінбеуі.	Мақсатты орнатудың орташа деңгейі және қажеттіліктер ақпаратпен жұмыс істеу және SMART технологияларды пайдалану, атап айтқанда; бұған ішкі себептердің болуы; осы қызметте инновациялық тәсілдерді қолдануға арналған көзқарастардың қалыптасуы; осы қызметтің нәтижелері үшін жауапкершілікті өз мойнына алу қабілетінің қалыптасуы; SMART-технологияларды пайдалану кезінде шығармашылық тәсіл қолданылуы мүмкін.	Мақсатты орнатудың жоғары деңгейі және ақпаратпен жұмыс істеу және SMART технологияларды пайдалану қажеттілігі, атап айтқанда; бұған тұрақты ішкі мотивтер; осы қызметте инновациялық тәсілдерді қолдануға арналған қалыптасуының жоғары деңгейі; осы қызметтің нәтижелері үшін жауапкершілікті қабылдаудың жоғары деңгейі; SMART технологияларды пайдалану кезінде шығармашылық тәсілді белсенді қолдану.
Праксиологиялық	Табандылықтың төмен деңгейі, өзін-өзі ұйымдастыру қабілеті, білім беру процесінде SMART технологияларын белсенді пайдалану; осы қызмет процесінде өз іс-әрекеттерін, сезімдерін, мінез-құлқын басқарудың жеткіліксіз дамыған қабілеті; өзін-өзі тәрбиелеуге деген ұмтылыстың болмауы.	Білім беру процесінде табандылықтың, өзін-өзі ұйымдастыруға, SMART-технологияларды белсенді пайдалануға қабілеттіліктің орташа дәрежесі; осы іс-әрекет процесінде өз іс-әрекеттерін, сезімдерін, мінез-құлқын басқарудың қалыптасқан қабілеті; өзін-өзі тәрбиелеуге ұмтылу.	Табандылықтың жоғары деңгейі, өзін-өзі ұйымдастыру қабілеті, білім беру процесінде SMART технологияларды белсенді пайдалану; осы іс-әрекет процесінде өз іс-әрекеттерін, сезімдерін, мінез-құлқын басқару қабілетін дамыту; өзін-өзі тәрбиелеуге белсенді ұмтылу.

Аксиологиялық	Өзін-өзі бақылау мен рефлексивтіліктің төмен деңгейі; SMART технологияларын білім беруде қолдану мәнін көрсетудің белгісіздігіне, білім беру процесінде SMART технологияларын қолдану мәнін көрсетудің толықтығы мен барабарлығы.	Өзін-өзі бақылау мен рефлексивтіліктің орташа деңгейі; белгісіздікке төзімділіктің орташа деңгейі, білім беру процесінде SMART технологияларын қолдану мәнін көрсетудің толықтығы мен барабарлығы.	Өзін-өзі бақылау мен рефлексивтіліктің орташа деңгейі; белгісіздікке төзімділіктің орташа деңгейі, білім беру процесінде SMART технологияларын қолдану мәнін көрсетудің толықтығы мен барабарлығы.
---------------	---	--	--

Оқытушыларды SMART технологияларды қолдануға психологиялық дайындықтың қалыптасу деңгейлерін кезең-кезеңімен дамыту олардағы инновациялық ақпараттық ойлауды және сайып келгенде, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілікті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қорытынды. Осылайша, оқытушылардың психологиялық дайындығының қазіргі анықтамаларын және оның қазіргі психологиялық-педагогикалық ғылымдағы мазмұнын талдау, бізге оқытушылардың SMART технологияларын қолдануға психологиялық дайындығының келесі анықтамасына келуге мүмкіндік берді. Бұл жеке және кәсіби қасиеттер жиынтығымен ұсынылған білім беру процесінде SMART-технологияларды қолдану бойынша оқытушының кәсіби қызметін сәтті орындаудың қажетті шарты болып табылатын танымдық, мотивациялық, праксиологиялық және аксиологиялық компоненттердің интегралды білімі, яғни SMART технологияларын қолдану саласындағы білім, іскерлік және дағдылар, (ситуациялық дайындық және ақпараттық өзін-өзі тану) жеке тұлғаның оларды оқу процесінде қолдануға тікелей ішкі уәждемесі айқындалады.

Осыған байланысты, біздің ойымызша, білімді пайдаланудың теориялық негіздемесі маңызды аймақтық жоғары білім беру жүйесінде SMART-технологияларды қолдану мүмкіндіктері мен ұйымдастырушылық-басқарушылық шарттары.

Қорыта келе, аймақтық жоғары білім беру жүйесінде SMART-технологияларды қолданудың мүмкіндіктері мен ұйымдастырушылық-басқарушылық шарттары туралы білімді пайдаланудың теориялық негіздемесі ұсынылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Евсюков И.С. SMART-технологии как средство формирования компетенций студентов вуза (на примере направлений подготовки «Реклама и связи с общественностью» и «Лингвистика») // Мир науки. Педагогика и психология. 2018. Т. 6. N 3. С. 20-22.
2. Коняев А.С., Коняева Е.А. Готовность будущих педагогов профессионального обучения к применению современных образовательных технологий // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. 2013. N 12. С. 35-45.
3. Крюкова Е.М. Теоретические аспекты изучения психологической готовности педагогов к инновационной деятельности // Педагогическое образование в России. 2015. N 2. С. 44-48.
4. Фадеева В.В., Дембров В.А. Применение технологических инноваций в сфере образования // Известия Балтийской государственной академии рыбопромыслового флота: психолого-педагогические науки. 2012. N 2(20). С. 99-105.
5. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III "Білім туралы" Заңы (01.09.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен) // <https://online.zakon.kz>

МАЗМҰНЫ/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENTS

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Аліхай А.А. Шаяхметова Д.Б. Methods of using blended learning in foreign language teaching to primary school students.....	4
A.Yesbolatova Use of social media in teaching english to secondary school students: advantages and positive aspects.....	11
Nadirova E., Z.A. Kemelbekova Effectiveness of the cognitive approach in teaching english grammar.....	15
Akimbekova. Sh. A. Temirgalikyzy. A The influence of a person’s native language on the adoption of a second language.....	22
R.K.Adilbayeva Investigating attitudes towards use of web-blogs on developing writing comprehension.....	28
А. М. Алиева Г. О. Сейдалиева Оқу үдерісінде қалыптастырушы және жиынтық бағалау формаларын жоспарлау және ұйымдастыру.....	37
Байдабек У.Б. Сейдалиева Г. О Шет тілін оқытуда оқушылардың академиялық жазу дағдыларын арттыру технологиясы.....	48
Зәкір Қ., Нурекешова Г. Р. Ағылшын тілін оқытуда критериалды бағалауды қолдану.....	55
Иманберді Б. Қ.,Нурекешова Г.Р. Шетел тілін оқытуда оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту жолдары.....	61
Кемелбекова З.А. Гулзира Марфуға Ағылшын тілі сабағында студенттердің айтылым дағдыларын дамытуда «коллаборативті оқытуды» қолдану ерекшеліктері.....	65
Оспаналиева С.Е. Нурекешова Г.Р. Оқу барысында сөздік қорды дамыту үшін қолданылатын визуалды тәсілдерді қолдану.....	71
Шаяхметова Д.Б. Ополонец Н.П. Применение песенного материала в процессе обучения иностранно-го языка в общеобразовательной школе.....	76
Алпысова Ж. Е., Тулегенова М.Б. Проблема ситуации в преподавании диалогической речи.....	85
Күмісбек М.М. Шетел тілін үйрену үрдісіндегі оқушылардың қызығушылығын арттыру тәсілдері.....	91
Alima Zh. Shoibekova, B.M. Shoibek, I.M. Mussina Expressiveness in the speech of an english teacher.....	97
Сүлейманқұлова А.Т., Нурекешова Г.Р. Шетел тілін оқыту үдерісінде көрнекі құралдардың рөлі.....	101
Бибатчаева А.Н. Шаяхметова Д.Б. Факторы повышения мотивации школьников в условиях обновленного содержания к урокам иностранного языка общеобразовательной школы.....	106

**МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION**

- Бабахан Кымбат. Аяпова Т.Т** Пути формирования иноязычной личности в зарубежном образовании.....**113**
Габиденова Н.Г. Аяпова Т.Т Шетелдік білім беруде екінші тілдік тұлғаның қалыптасуындағы күзiреттердің ролі.....**121**
Кошқарова А. Е. Шет тілдерін оқытуда мәдениеттің маңыздылығы.....**127**

**ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS**

- A.Yermekbayeva, Yu.Sobirova** Gender components in the phraseology of English and Kazakh languages.....**134**

**ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ
LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS**

- Дүйсенбай Ә. Е.** Тіл-мәдениет-тұлға триадасы қазіргі шет тілдік білім берудің негізі.....**142**
Maksut S. R., Tankibayeva M. Kh. Education of students to spiritual and aesthetic education through the art of dance.....**149**
Баданбекқызы З. Нуржанқызы А. Изучение особенностей применения пословиц и поговорок в школе.....**155**

**КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES**

- Кыдырбай К.К, Закирова М.Е.** Шет тілін кәсіби мақсатта оқыту кезінде коммуникативтік құзыреттілікті дамыту.....**163**

**КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР
ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ
В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
MULTILINGUAL EDUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES**

Әбікенова Ж.Ж. Кырыкбаева А.Д. Білім беруді цифрландыру шеңберінде білім алушылардың танымдық уәждемесін дамыту.....	169
Таженова А.С. , Есмуратова Г.Ж., Айткулова Қ.О. ЖОО-да smart-технологияларды қолдануға педагогтің психологиялық дайындығын қалыптастыру.....	176

**«ХАБАРШЫ» ЖУРНАЛЫНЫҢ
«КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІ ФИЛОЛОГИЯСЫ»
СЕРИЯСЫНДА БАСЫЛАТЫН МАҚАЛАЛАРДЫ БЕЗЕНДІРІЛУГЕ**

ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР:

I. Қажетті материалдар.

- 1.1. Парақтардың төменгі орта жағы қарындашпен нөмірленген мақала көшірмесі мен оның электрондық нұсқасы.
- 1.2. Аңдатпа 200 сөзден және Түйін сөздер 10-12 сөзден тұрады және олар қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде болуы тиіс.
- 1.3. Мақаланың мазмұны: а) кіріспе бөлім; ә) талдау; б) тәжірибе (егер болса); в) қорытынды; г) әдебиеттер тізімі және түйін сөз (екі тілде: егер де мақала қазақ тілінен болса, түйін сөз (15 сөз) – орысша және ағылшынша, ал егер де орыс тілінде болса, түйін сөз (15 сөз) қазақша және ағылшынша болуы тиіс және т.б.) керек.
- 1.4. Автор (авторлар) жайында берілетін мәліметтер: аты-жөні толық, жұмыс орны (ұжым аты, жоғары оқу орнының толық аты және қысқартылған аты), атқаратын қызметі, ғылыми дәрежесі мен атағы, жұмыс және үй телефоны, электронды поштасы.

II. Мақаланы безендіру ережесі.

- 2.1. Мақала мәтіні терілуі: Word стандартты формат А4, Times New Roman, кегль №14, бір интервал арқылы, парақтың жоғарғы және төменгі бос өрістері – 2,5 см; оң жақтағы – 1,5 см; сол жақтағы – 3 см болуы керек.
- 2.2. ӘОК – сол жақ жоғарғы бұрышта бас әріптермен (кегль №13).
- 2.3. Автордың (авторлардың) аты-жөні – жартылай қарайтылған кіші әріптермен ортада және келесі жолға жұмыс істейтін ұжым мен қала, мемлекет аты (кегль №13).
- 2.4. Мақала аты – бір бос жолдан кейін жартылай қарайтылған бас әріптермен (кегль №13).
- 2.5. Аңдатпа және Түйін сөздер – мақала жазылған тілде (кегль №12).
- 2.6. Мақала мәтіні – бір бос жолдан кейін (кегль №14).
- 2.7. Әдебиеттер тізімі (кегль №13).
- 2.8. Әдебиеттерге сілтемелер квадраттық жақшада беріледі, *мысалы*, [1], [2, 315 б.], [4-7].

III. Мақалаларды жариялау тілдері – қазақ, орыс, ағылшын, қытай тілдері және т.б.

Редакцияға түскен мақалаларға сала бойынша мамандардың пікірлері беріледі. Пікір негізінде редакция алқасы авторға мақаланы толықтыруға (түзетуге) ұсыныс жасауы, не мүлдем қайтарып беруі мүмкін. Әр автор өз мақаласының мазмұнына, грамматикалық, стилистикалық және орфографиялық жіберілген қателеріне жауапты.

Мекен-жайы: Алматы қаласы, Жамбыл көшесі, 25, Абай атындағы ҚазҰПУ, жұмыс телефоны: **8(727) 2 91-40-87**, эл. пошта: saule.yessenaman@mail.ru

Редакция алқасы

ТРЕБОВАНИЯ

К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ В ЖУРНАЛЕ «ХАБАРШЫ/ВЕСТНИК»,
серия: ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИНОСТРАННАЯ ФИЛОЛОГИЯ

I. Необходимые материалы.

- 1.1. Статья в распечатанном и электронном варианте: нумерация страниц внизу по центру.
- 1.2. Аннотация (200 слов) и ключевые слова (10-12 слов) на трех языках (на казахском, русском и английском).
- 1.3. Содержание статьи: а) введение, б) анализ, в) практическая часть (если есть), г) заключение, д) список литературы, е) резюме из 15 слов: если статья на казахском языке – резюме на русском и английском языках, если на русском языке – на казахском и английском.
- 1.4. Сведения об авторе (соавторе): ФИО полностью, место работы (название организации, вуза полное и сокращенное название), должность, учёная степень, звание, контактный телефон, e-mail.

II. Оформление статьи.

- 2.1. Набор текста статьи: Word стандартного формата А4, Times New Roman, кегль №14, через 1 интервал, поля: верхнее, нижнее – 2,5 см, правое – 1,5 см, левое – 3 см.
- 2.2. УДК – в левом верхнем углу прописными буквами (кегель №13).
- 2.3. Фамилия, инициалы автора (соавтора) – по центру полужирным строчным шрифтом, (кегель №13), следующая строка – место работы, город, страна.
- 2.4. Название статьи – через интервал полужирным прописным шрифтом (кегель №13).
- 2.5. Аннотация и ключевые слова – на языке оригинала (кегель №12).
- 2.6. Текст статьи – через интервал (кегель №14).
- 2.7. Список литературы (кегель №13).
- 2.8. Ссылки в тексте на литературу даются в квадратных скобках, *например*, [1], [2, с. 315], [4-7].

III. Язык издания статьи – казахский, русский, английский, китайский и др.

Поступившие в редакцию статьи рецензируются ведущими специалистами и учеными по отраслям знаний. Статья, на основании редактирования, может быть возвращена для ее корректирования и доработки. Статьи, не соответствующие требованиям, возвращаются. Каждый автор несет ответственность за содержание, грамматические, стилистические и орфографические ошибки.

Адрес: г. Алматы, ул. Жамбыла, 25, КазНПУ им. Абая, контактный телефон: **8(727) 2 91-40-87**,
электронный адрес: saule.yessenaman@mail.ru

Редакционный совет

REQUIREMENTS

TO THE ARTICLES IN THE JOURNAL "KHABARSHY/VESTNIK" SERIES: MULTILINGUAL EDUCATION AND FOREIGN LANGUAGES

I. Required materials.

- 1.1. An article in the printed and electronic version: page numbers at the bottom center.
- 1.2. Abstract (200 words) and key words (10-12 words) in the original language.
- 1.3. Article content: a) introduction b) analysis c) the practical part (if there is one), d) conclusion, e) references, e) summary/resume consists of 15 words (article in the Kazakh language: a summary in Russian and English languages, in Russian: in Kazakh and English).
- 1.4. About the author (co-author): full name, work place (name of organization, full and abbreviated name of the university), position, academic degree and title, telephone number, e-mail.

II. Designing articles.

- 2.1. Typesetting articles: Word standard A4, Times New Roman, type size 14, 1 interval, margins: top, bottom – 2.5 cm, right – 1.5 cm, left – 3 cm.
- 2.2. UDC – at the top left corner in capital letters (type size 13).
- 2.3. Author's name and initials (co-author) – centered in bold lower case letters (type size 13), the following line – work place, city, country.
- 2.4. Title of the article – in the interval in bold uppercase letters (type size 13).
- 2.5. Abstract and keywords – in the original language (type size 12).
- 2.6. Text of the article – a line after, (type size 14).
- 2.7. References (type size 13).
- 2.8. References cited in the text are given in square brackets, for example [1], [2, p. 315], [4-7].

III. Publishing language of articles – Kazakh, Russian, English, Chinese, etc.

Submitted articles are reviewed by leading experts and scholars on the definite spheres. The article based on the editing can be returned to its correction and refinement. Articles that do not meet the requirement will be returned. The author of an article is responsible for the content, grammatical, stylistic and orthographic errors.

Address: 25 Jambyl Str., Abai KazNPU, Almaty, Tel: **8 (727) 2 91-40-87**, e-mail: **saule.yessenaman@mail.ru**

Editorial Board

**Келесі басылымның негізгі бөлімдері
Рубрики следующего выпуска
Rubrics of the next issue:**

**ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION**

**МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION**

**ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS**

**ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ
LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS**

**ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ
РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES**

**КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР
ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
MULTILINGUAL EDUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES**

**«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы
Серия «Полиязычное образование и иностранная филология»
Series «Multilingual Education and Philology of Foreign Languages»**

№4 (40), 2022

Басуға 28.12.2021. Пішімі 60x84 ¹/₈.
Қаріп түрі «Тип Таймс» Сықтывқар қағазы.
Көлемі 14,25. Таралымы 300 дана. Тапсырыс № 382.

050010, Алматы қаласы, Достық даңғылы, 13.
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің
«Ұлағат» баспасының баспаханасында басылды.

ISSN 2307-7891

**Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University**

ХАБАРШЫ

**«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы
Серия «Полиязычное образование и иностранная филология»
Series «Multilingual education and philology of foreign languages»
№ 4(40), 2022**

Алматы

**Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University**

ХАБАРШЫ

**«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы
Серия «Полиязычное образование и иностранная филология»**

**Series «Multilingual education and philology of foreign languages»
№ 4(40)**

Алматы, 2022